Μ. Β. Δ. 38

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΑΘΗΝΩΝ 1837 610

ΑΝΑΤΟΛ ΦΡΑΝΣ
(ANATOLE FRANCE)

Ο ΚΡΑΙΝΚΕΜΠΙΛΗΣ

ΚΑΙ ΠΟΛΛΕΣ ΑΛΛΕΣ ΩΦΕΛΙΜΕΣ ΙΣΤΟΡΙΕΣ

ΜΕΤΑΦΡΑΣΙΣ ΑΝΤ. ΠΡΩΤΟΠΑΤΣΗ

ΕΚΔΟΤΙΚΟΣ ΟΙΚΟΣ "ΕΛΕΥΘΕΡΟΥΔΑΚΗΣ,,
ΕΝ ΑΘΗΝΑΙΣ
1921

Τύποις Ι. Βάρτσου, Πραξιτέλους 21

Ο ΚΡΑΙΝΚΕΜΠΙΛΛΗΣ

Ι

Τὸ μεγαλεῖο τῆς δικαιοσύνης βρίσκεται ὁλάκερο μέσα σὲ κάθε ἀπόφαση ποὺ βγάζει ὁ δικαστὴς ἐν ὀνόματι τοῦ κυριάρχου λαοῦ. Ὁ Γεράσιμος Κραινκεμπίλλης, πλανόδιος πουλητής, ἔμαθε πόσο μεγαλόπρεπος εἶνε ὁ νόμος ἅμα τόνε φέρανε στὸ πταισματοδικεῖο, γιὰ ἐξύβριση ὀργάνου τῆς δημοσίας ἐξουσίας. Ἀφοῦ τοποθετήθηκε μέσα στὴν ἐπίσημη καὶ τὴ σκοτεινὴ τὴ σάλλα, πάνω στὸ ἐδώλιο τῶν κατηγορουμένων, εἶδε τοὺς δικαστάς, τοὺς γραφιάδες, τοὺς δικηγόρους μὲ τὸ ράσο, τὸν κλητῆρα μὲ τὴν ἁλυσσίδα, τοὺς χωροφύλακες, καὶ πίσω ἀπ' ἕνα κάγκελο, τὰ ξεσκούφωτα κεφάλια τοῦ ἀκροατηρίου. Κ' εἶδε καὶ τὸν ἑαυτό του καθισμένο πάνω σ' ἕνα ψηλὸ μπάγκο, σὰν νὰ λάβαινε κι ὁ κατηγορούμενος μὲ τὸ παρουσίασμά του ἐμπρὸς στοὺς δικαστὰς μιὰν ἀπαίσια τιμή. Στὸ βάθος τῆς σάλλας ἀνάμεσα ἀπὸ δυὸ παρέδρους ἤδρευεν ὁ πρόεδρος κ. Μπουρρίς. Οἱ φοίνικες τοῦ ἀξιωματικοῦ τῆς ἀκαδημίας ἤτανε καρφωμένοι στὸ στῆθος του. Μιὰ προτομὴ τῆς Δημοκρατίας κ' ἕνας Χριστὸς ἐσταυρωμένος ἤτανε βαλμένα πάνω ἀπὸ τὴν δικαστικὴν ἕδρα

σὲ τρόπο ποὺ ὅλοι οἱ θεῖοι κ' οἱ ἀνθρώπινοι νόμοι κρεμόντανε πάνω ἀπ' τὸ κεφάλι τοῦ Κραινκεμπίλλη. Ἔλαβεν ἀπ' ὅλ' αὐτὰ ἕνα φόβο πολὺ δικαιολογημένο. Καθὼς δὲν εἶχε καθόλου φιλοσοφικὸ πνεῦμα, δὲ ρώτησε τὸν ἑαυτό του τί πήγαινε νὰ πεῖ αὐτὴ ἡ προτομὴ κι αὐτὸς ὁ ἐσταυρωμένος καὶ δὲν ἀνεζήτησεν ἂν ὁ Ἰησοῦς κ' ἡ Μαριάννα (*) ταιριάζανε μαζὶ μέσα στὸ μέγαρον τῆς δικαιοσύνης. Ἦτανε μ' ὅλα ταῦτα θέμα γιὰ νὰ τὸ συλλογιστεῖ κανείς, γιατὶ τὸ κάτω κάτω τῆς γραφῆς οἱ ἀποστολικοὶ κανόνες καὶ τὸ ἐκκλησιαστικὸν δίκαιον εἶνε ἀντίθετα σὲ πολλὰ σημεῖα μὲ τὸ Σύνταγμα τῆς Δημοκρατίας καὶ τὸν Πολιτικὸν Κώδικα. Οἱ ἐπιστολὲς μὲ τοὺς παπικοὺς ὁρισμοὺς δὲν κατηργήθησαν τόσο ποὺ ξέρουμε. Ἡ ἐκκλησία τοῦ Χριστοῦ διδάσκει, ὅπως καὶ πρῶτα ὅτι οἱ νόμιμες ἐξουσίες εἶνε μονάχα ὅσες τοὺς ἔχει δώσει τὴν ἐπικύρωσή της. Κι ὡς τόσο ἡ γαλλικὴ Δημοκρατία ἔχει ἀκόμα τὴν ἀξίωση, πὼς δὲν προέρχεται ἀπὸ τὴ δύναμη τοῦ ποντίφηκος. Ὁ Κραινκεμπίλλης θὰ μποροῦσε νὰ πεῖ μὲ κάποιο δίκιο :

— Κύριοι δικασταί, ὁ Πρόεδρος τῆς Δημοκρατίας, ὁ κ. Λουμπέ, δὲν εἶνε χρισμένος, κι αὐτὸς ὁ Χριστὸς σᾶς ἀποκηρύσσει μὲ τὰς Συνόδους καὶ τοὺς Πάπας. Ἢ βρίσκεται ἐδῶ πέρα γιὰ νὰ σᾶς θυμίζει τὰ δικαιώματα τῆς ἐκκλησίας ἢ ἡ παρουσία του δὲν ἔχει τὴν παραμικρὴ λογικὴ σημασία.

Σ' αὐτὰ ὁ κ. πρόεδρος Μπουρρὶς θ' ἀποκρινόταν ἴσως :

*) Παρατσούκλι τῆς Δημοκρατίας. Σ. τ. Μ.

— Κατηγορούμενε Κραινκεμπίλλη, οἱ βασιλεῖς τῆς Γαλλίας ἦσαν αἰωνίως μαλλωμένοι μὲ τὸν Πάπα. Ὁ Γουλιέλμος ντὲ Νογκαρὲ ἀφωρίσθη καὶ δὲν παρητήθη ἀπὸ τὰ ὑψηλά του καθήκοντα γιὰ τόσο λίγο πρᾶμα. Ὁ Χριστὸς τοῦ δικαστηρίου δὲν εἶνε ὁ Χριστὸς τοῦ Γρηγορίου VII καὶ τοῦ Βονιφατίου τοῦ VIII. Εἶνε, ἂν ἀγαπᾷς, ὁ Χριστὸς τοῦ Εὐαγγελίου ποὺ δὲν ἤξερε λέξη ἀπὸ τὸ ἐκκλησιαστικὸ δίκαιο καὶ δὲν εἶχε ποτὲς ἀκούσει νὰ μιλοῦν γιὰ τὶς ἱερὲς παπικὲς Ἐπιστολές.

Τότες καὶ ὁ Κραινκεμπίλλης θᾶχε τὸ ἐλεύθερο ν' ἀποκριθεῖ :

— Ὁ Χριστὸς τοῦ Εὐαγγελίου ἤτανε σωστὸς ἐπαναστάτης. Καὶ τὸ παραπάνω εἶνε ποὺ ἔλαβε μιὰ καταδίκη, ποὺ χίλια ἐννιακόσια χρόνια τώρα ὅλοι οἱ χριστιανικοὶ λαοὶ τὴ θαρροῦνε γιὰ βαριὰ δικαστικὴ πλάνη. Ἔ, κύριε πρόεδρε, σ' ἔχω παλληκάρι νὰ μὲ καταδικάσεις ἐν ὀνόματί του, ἂν σὲ βαστᾷ, καὶ σαρανταοχτὼ ὧρες φυλακὴ μονάχα.

Μὰ ὁ Κραινκεμπίλλης δὲν ξεδινότανε σὲ κανέναν ἱστορικὸ συλλογισμό, ἢ πολιτικό, ἢ κοινωνικό. Ἔμενε βυθισμένος στὸ ξάφνισμά του. Ὅλα τὰ σύνεργα ποὺ τόνε τριγυρίζανε τοῦ δίνανε μιὰν ἰδέα ὑψηλὴ γιὰ τὴ δικαιοσύνη. Διαπερασμένος ἀπὸ σεβασμό, πλημμυρισμένος ἀπὸ τρόμο, ἦταν ἕτοιμος νὰ ἐπαφεθεῖ στοὺς δικαστὰς ὅσον ἀφορᾷ τὴν ἐνοχή του. Μέσα στὴ συνείδησή του δὲ θεωροῦσε τὸν ἑαυτό του ἐγκληματία, μὰ ἔνιωθε τί λίγο πρᾶμμα ποὺ εἶνε ἡ συνείδηση ἑνὸς λαχανοπώλη μπρὸς στὰ σύμβολα τοῦ νόμου καὶ τὰ ὄργανα τῆς κοινωνίας ποὺ καταδιώκουν τ' ἀδική-

ματα. Ὁ δικηγόρος του τὸν εἶχε μισοπείσει κι ὅλας πὼς δὲν ἦταν ἀθῶος.

Μιὰ στοιχειώδης καὶ σύντομη ἀνάκριση εἶχε διευκρινίσει ὅ,τι ἐπιβαρυντικὰ στοιχεῖα ὑπῆρχαν ἐναντίον του.

II

Η ΠΕΡΙΠΕΤΕΙΑ ΤΟΥ ΚΡΑΙΝΚΕΜΠΙΛΛΗ

Ὁ Γεράσιμος Κραινκεμπίλλης, μανάβης τοῦ δρόμου, γύριζε μέσα στὴ χώρα κυλῶντας τὸ καρροτσάκι του καὶ φωνάζοντας : ***Λάχανα, γογγύλια, καρόττα!*** Κι ὅταν εἶχε πράσσα τότε φώναζε : ***Σπαράγγια μὲ τὸ δεμάτι!*** γιατὶ τὰ πράσσα εἶνε τοῦ φτωχοῦ τὰ σπαράγγια. Τὸ λοιπόν, τὶς 20 τὸν Ὀκτώβρη, ἡ ὥρα μεσημέρι, καθὼς κατέβαινε τὴν ὁδὸ Μονμάρτρ, ἡ κυρὰ Μπαιγιάρ, ποὖχει τὸ παπουτσίδικο,βγῆκε ἀπὸ τὸ μαγαζί της καὶ πῆγε κοντὰ στὸ λαχανοφόρο καρροτσάκι. Πῆρε στὸ χέρι περιφρονητικὰ ἕνα δεμάτι πράσσα :

— Τίποτα δὲν ἀξίζουν τὰ πράσσα σου σήμερα. Πόσα τὸ δεμάτι ;

— Ἑφτὰ δεκάρες καὶ μιὰ πεντάρα, κυρά. Δὲν ἔχει καλύτερα.

— Ἑβδομηνταπέντε λεπτά, τρία παλιόπρασσα ;

Καὶ ξαναπέταξε τὸ δεμάτι μέσα στὸ καρροτσάκι μὲ μιὰ χειρονομία σιχασιᾶς.

Τότες λοιπὸν ὁ ἀστυνόμος 64 κατέφθασεν ἐπὶ τόπου καὶ εἶπε τοῦ Κραινκεμπίλλη :

— Τράβα, πήγαινε !

Ὁ Κραινκεμπίλλης, πενήντα χρόνια τώρα, ἄλλο δὲν ἔκανε παρὰ νὰ τραβᾷ καὶ νὰ πηγαίνει ἀπὸ τὸ πρωῒ ὡς τὸ βράδυ. Τέτοια διαταγὴ τοῦ φάνηκε νόμιμη καὶ σύμφωνη μὲ τὴ φύση τῶν πραγμάτων. Ἕτοιμος νὰ ὑπακούσει, ἐπέμεινε νὰ πάρει ἡ κυρὰ ὅ,τι ἦτανε τῆς ἀρεσιᾶς της.

— Πρέπει καὶ νὰ διαλέξω τὸ πρᾶμα, εἶπε μὲ τὸ ἄγριο ἡ κυρὰ Μπαιγιάρ.

Καὶ ξαναπασπάτεψε ὅλα τὰ δεμάτια τὰ πράσσα, ὕστερα κράτησε ἐκεῖνο ποὺ τῆς φάνηκε τὸ πιὸ καλύτερο καὶ τὸ βάσιαξε πάνω στὸ στῆθος της, ὅπως βαστοῦν οἱ ἅγιες, στὶς εἰκόνες τῆς ἐκκλησίας καὶ ξουλοῦν ἀπάνω στὸ στῆθος τους τὰ βαΐα τοῦ θριάμβου.

— Θὰ σοῦ δώσω ἑφτὰ δεκάδες κ' εἶνε πολὺ καλά. Καὶ πρέπει νὰ πᾶ νὰ φέρω τὰ λεπτὰ ἀπὸ μέσα, γιατὶ δὲν ἔχω ἀπάνω μου.

Καὶ βαστώντας τὰ πράσσα στὴν ἀγκαλιὰ μπῆκε μέσα στὸ παπουτσίδικο, ὅπου εἶχε μπεῖ πρωτύτερά της μιὰ πελάτισσα μ' ἕνα παιδάκι.

Αὐτὴ τὴ στιγμὴ ὁ ἀστυνόμος 64 εἶπε γιὰ δεύτερη φορὰ τοῦ Κραινκεμπίλλη :

— Τράβα, διαλύσου !

— Περιμένω τὸν παρά μου, ἀποκρίθηκε ὁ Κραινκεμπίλλης.

— Δὲ σοῦ λέγω νὰ περιμένεις τὸν παρά σου· σοῦ λέγω : διαλύσου· ξανάπε ὁ ἀστυνόμος σταθερά.

Ὡς τόσο ἡ κυρὰ Μπαιγιὰρ μέσα στὸ μαγαζὶ δοκί-

μαζε γαλάζια παπουτσάκια ἑνὸς μωροῦ δεκαοχτὼ μηνῶν ποὺ ἡ μάνα του βιαζότανε. Καὶ τὰ πράσσα ἀκουμποῦσαν στὸν μπάγκο.

Ἀπὸ μισὸν αἰῶνα τώρα ποὺ τραβοῦσε τὸ καρροτσάκι του στοὺς δρόμους ὁ Κραινκεμπίλλης εἶχε μάθει νὰ ὑπακούει στοὺς ἀντιπροσώπους τῆς ἐξουσίας. Αὐτὴ τὴ φορὰ ὅμως βρισκότανε σὲ μιὰ θέση ἰδιαίτερη, μεταξὺ καθήκοντος καὶ δικαιώματος. Δὲν εἶχε πνεῦμα νομικό. Δὲν κατάλαβε πὼς ἡ ἀπόλαυση ἀτομικοῦ δικαιώματος δὲν τὸν ἀπήλλασσεν ἀπὸ ἕνα κοινωνικὸ καθῆκον. Λογάριασε παραπάνω τὸ δικαίωμά του, ποὺ ἤτανε νὰ λάβει ἑφτὰ δεκάρες καὶ δὲν ἔδωκε ὅση σημασία ἔπρεπε στὸ καθῆκον του, ποὺ ἤτανε νὰ σπρώξει τὸ καρροτσάκι του καὶ νὰ πηγαίνει κι ὁλοένα νὰ πηγαίνει. Ἐστάθηκε.

Γιὰ τρίτη φορὰ ὁ ἀστυνόμος 64, ἥσυχος καὶ χωρὶς νὰ θυμώσῃ τοὔδωκε τὴ διαταγὴ νὰ διαλυθεῖ. Ἀντίθετα ἀπὸ τὸν ἐνωμοτάρχη Μοντωσιέλ, ποὺ φοβερίζει ὁλοένα καὶ δὲν τιμωρεῖ ποτές, ὁ ἀστυνόμος 64 εἶνε φιλάργυρος σὲ προειδοποιήσεις κ' ἕτοιμος νὰ συντάξει μήνυσιν. Ἔτσι εἶνε ὁ χαρακτήρας του. Μολονότι λιγάκι ὕπουλος εἶνε λαμπρὸς ὑπάλληλος καὶ τίμιος στρατιώτης. Θάρρος λιονταριοῦ καὶ γλυκύτης παιδιοῦ. Δὲν ξέρει ἄλλο ἀπὸ τὰ καθήκοντά του.

— Δὲν ἀκοῦς τὸ λοιπὸν ἅμα σοῦ λέγω: διαλύσου!

Ὁ Κραινκεμπίλλης εἶχε πολὺ σπουδαῖο λόγο κατὰ τὴν κρίση του νὰ μένει ἐκεῖ ποὺ βρισκότανε καὶ δὲν μποροῦσε νὰ μὴν τὸν θεωρήσει ἐπαρκῆ. Τὸν ἐξέθεσε ἁπλᾶ καὶ ἄτεχνα:

— Ἄμα μπελᾶς! ἀφοῦ σοῦ λέγω: περιμένω τὸν παρᾶ μου.

Ὁ ἀστυνόμος 64 ἠρκέσθη ν' ἀπαντήσει:

— Ἔχεις ὄρεξη νὰ σοῦ καθίσω μιὰ παράβαση; Ἄμα θέλεις πές μου το.

Ἀκούοντας αὐτὰ τὰ λόγια ὁ Κραινκεμπίλλης, σήκωσε λαφρυὰ τοὺς ὤμους του καὶ ἔρριξε πάνω στὸν ἀστυνόμο ἕνα βλέμμα πονεμένο,ποὺ ὕστερα τὸ σήκωσε πρὸς τὸν οὐρανό. Κι αὐτὸ τὸ βλέμμα ἔλεγε:

« Μάρτυς μου ὁ Θεός! Εἶμαι παραβάτης τῶν νόμων; Ἀψηφῶ τὶς ἀποφάσεις καὶ τὶς διατάξεις, ποὺ διευθύνουν τὸ πλανόδιό μου ἐπάγγελμα; Στὶς πέντε ἡ ὥρα τὸ πρωῒ ἤμουνα στὴ λαχαναγορὰ τῶν Ἄλλ. Ἀπὸ τὶς ἑφτὰ φωνάζω: ***Λάχανα, γογγύλια, καρόττα!*** κι ἀνάψανε τὰ χέρια μου νὰ τραβῶ τ' ἁμάξι. Εἶμαι ἑξήντα χρονῶν, σωστὰ καὶ βαριὰ-βαριά. Κουράστηκα πιά. Καὶ μὲ ρωτᾶς ἂν ἐσήκωσα τὴ μαύρη παντιέρα τῆς ἐπανάστασης. Κοροϊδεύεις κ' εἶνε ἄπονη ἡ κοροϊδεία σου ».

Εἴτε γιατὶ ἡ σημασία τοῦ βλέμματος αὐτουνοῦ τοῦ διέφυγε, εἴτε γιατὶ δὲν τὄβρε, ἐπαρκῆ δικαιολογία γιὰ τὴν παρακοή, ὁ ἀστυνόμος ρώτησε μὲ φωνὴ κομμένη κι' ἀγριωπὴ ἂν κατάλαβε τί τοὖπε.

Λοιπὸν ἐκείνη τὴ στιγμὴ ἀκριβῶς τ' ἁμάξια εἴχανε μπερδευτεῖ τρομερὰ στὴν ὁδὸ Μονμάρτρ. Οἱ καρρότσες, οἱ σοῦστες, τὰ λεωφορεῖα, τὰ κάρρα εἴχανε πέσει τὄνα πάνω στ' ἄλλο καὶ φαινόντανε στριμωγμένα καὶ κολλημένα σὲ τρόπο ποὺ δὲ θὰ ξεκολλούσανε ποτές. Καὶ μέσ' ἀπὸ τὴν τρεμουλιαστὴ ἀκινησία τους βγαίνανε βλαστήμιες καὶ φωνές. Οἱ καρροτσιέρηδες

ἀντήλλασαν ἀπὸ μακρυὰ καὶ ἀργὰ ἀργὰ μὲ τὰ χασαπόπουλα ἡρωϊκὲς βρισιές, κ' οἱ ἁμαξάδες τῶν λεωφορείων θαρρῶντας τὸν Κραινκεμπίλλη αἴτιο τῆς μπερδεψιᾶς τονὲ φωνάζανε «βρωμόπρασσο».

Ὡς τόσο στὸ πεζοδρόμιο μαζευόνταν οἱ περίεργοι καὶ παρακολουθοῦσαν τὸν καβγὰ προσεκτικά. Κι ὁ ἀστυνόμος βλέποντας πὼς τὸν παρατηροῦν δὲ σκέφτηκε ἄλλο παρὰ νὰ δείξει τὴ δύναμη τῆς ἐξουσίας του.

— Καλά, εἶπε.

Κ' ἔβγαλε ἀπὸ τὴν τσέπη του ἕνα τεφτεράκι καταλιγδωμένο κ' ἕνα μολυβάκι τόσο δά.

Ὁ Κραινκεμπίλλης ἀκολουθοῦσε τὴν ἰδέα του καὶ ὑπάκουε σὲ μιὰ δύναμη ἐσωτερική. Τοῦ ἤτανε δὰ κι ἀδύνατο τώρα εἴτε μπρὸς νὰ πάει εἴτε πίσω. Ἡ ρόδα τοῦ καρροτσιοῦ του εἶχε μπλέξει γιὰ τὴν κακή του τύχη μὲ τὴ ρόδα τοῦ ἁμαξιοῦ ἑνὸς γαλατᾶ.

Φώναξε λοιπὸν κ' ἐκεῖνος τραβῶντας τὰ μαλλιά του κάτω ἀπ' τὸ κασκέττο του:

— Μὰ ἀφοῦ σοῦ λέγω πὼς περιμένω τὸν παρά μου! Ἅμα τί κακὸ εἶνε καὶ τοῦτο! Ἀνάθεμα τὴν ὥρα ποὺ γεννήθηκα!

Μ' αὐτὰ τὰ λόγια, ποὺ μ' ὅλα αὐτὰ ἐξέφραζαν πιότερο τὴν ἀπελπισιὰ παρὰ τὴν ἐπανάσταση, ὁ ἀστυνόμος 64 ἐθεώρησε πὼς τόνε βρίσανε. Κ' ἐπειδὴ γιὰ κεῖνον κάθε «ἐξύβρισις κατὰ τῆς ἀρχῆς» ἔπαιρνε ἀναγκαστικὰ τὴ μορφὴ τὴν πατροπαράδοτη, τὴν κανονική, τὴν καθιερωμένη, κείνη, σὰ νὰ ποῦμε, τὴ λειτουργική: «Θάνατος, οἱ σταυρωτῆδες!» μ' αὐτὴ τὴ μορφὴ κ' ἐκεῖνος ἐμάζωξε αὐθόρμητα καὶ διασάφησε μὲ τ' ἀφτί του τὰ λόγια τοῦ πταίστου.

— Ἄ! εἶπες: «Θάνατος, οἱ σταυρωτῆδες!» Καλά. Ἔλα μάζί μου.

Ὁ Κραινκεμπίλλης καταξαφνισμένος καὶ καταπελπισμένος, κοίταζε μὲ τὰ μεγάλα του τὰ μάτια, ποὺ τἄχε κάψει ὁ ἥλιος, τὸν ἀστυνόμο 64 καὶ μὲ τὴ φωνή του τὴ σπασμένη ποὺ τοὔβγαινε πότε ἀπὸ πάνω ἀπ' τὸ κεφάλι καὶ πότε κάτω ἀπ' τὶς πατοῦνες, φώναξε μὲ τὰ χέρια σταυρωμένα πάνω στὴ γαλάζια του καμιζόρα.

— Εἶπα: «Θάνατος, οἱ σταυρωτῆδες;» Ἐγώ;... Ὤ!...

Αὐτὴ τὴ σύλληψη τὴν ὑποδεχτήκανε τὰ γέλια ἀπὸ τοὺς ὑπαλλήλους καὶ τὰ τσιράκια. Εὐχαριστοῦσε τὰ γοῦστα πόχουν ὅλα τὰ ἀνθρώπινα πλήθη γιὰ τὰ πρόστυχα καὶ τὰ βίαια τὰ θεάματα. Ἀφοῦ ἄνοιξε ὅμως ἕνα πέρασμα μέσ' ἀπὸ τὸν κύκλο τοῦ λαοῦ, ἕνας γέρος πολὺ λυπητερός, μὲ τὰ μαῦρα καὶ μὲ ψηλὸ καπέλο, σίμωσε τὸν ἀστυνόμο καὶ τοὔπε γλυκὰ καὶ πολὺ σταθερά, σιγὰ σιγά.

— Λάθος ἔκανες. Δὲ σ' ἔβρισε ὁ ἄνθρωπος.

— Δὲ βλέπεις τὴ δουλειά σου, ἀποκρίθηκε ὁ ἀστυνόμος, χωρὶς νὰ ξεστομίσει φοβέρες, γιατὶ μιλοῦσε σὲ καλοντυμένον ἄνθρωπο.

Ὁ γέρος ἐπέμεινε μὲ πολλὴ ἡσυχία καὶ σταθερότητα. Καὶ ὁ ἀστυνόμος τοὔδωκε τὴ διαταγὴ νὰ ξηγηθεῖ στὸν ἀνακριτὴ τοῦ τμήματος.

Κι' ὁ Κραινκεμπίλλης ἔλεγε δυνατά:

— Εἶπα, λέει «Θάνατος οἱ σταυρωτῆδες!» Ὤ!...

Πρόφερε αὐτὰ τὰ λόγια τὰ ξαφνισμένα, ὅταν ἡ κυρὰ Μπαιγιάρ, ποὖχε τὸ παπουτσίδικο, ἦρθε κοντὰ

μὲ τὶς ἑφτὰ δεκάρες στὸ χέρι. Ὁ ἀστυνόμος 64 ὅμως, τόνε βαστοῦσε ἀπὸ τὸ γιακὰ κ' ἡ κυρὰ Μπαιγιὰρ συλλογίστηκε πὼς δὲν χρωστᾶ κανεὶς τίποτα σ' ἕναν ἄνθρωπο ποὺ τὸν πᾶνε στὸ τμῆμα κ' ἔβαλε τὶς ἑφτὰ δεκάρες στὴν τσέπη τῆς ποδιᾶς της.

Βλέποντας ἄξαφνα τὴν καρρότσα του κατασχεμένη, τὴ λευτεριά του χαμένη, ἄβυσσο μπρὸς στὰ πόδια του καὶ τὸν ἥλιο σκοτισμένο ὁ Κραινκεμπίλλης εἶπε σιγὰ σιγά:

— Μ' ὅλον τοῦτο!...

Μπρὸς στὸν ἀνακριτὴ τοῦ τμήματος ὁ γέρος κατέθεσε πὼς εἶχε σταματήσει στὸ δρόμο ἐπειδὴ εἶχανε μπερδευτεῖ τ' ἁμάξια καὶ πὼς βρέθηκε μπροστὰ στὴ σκηνὴ καὶ βεβαίωνε πὼς δὲν εἶχε βρίσει τὸν ἀστυνόμο ὁ πουλητὴς παρὰ ὁ ἀστυνόμος ἔκανε λάθος πέρα γιὰ πέρα. Ἔδωκε τ' ὄνομά του καὶ τὶς ἰδιότητές του: ἰατρὸς Δαβὶδ Ματτιέ, ἀρχίατρος τοῦ νοσοκομείου Ἀμπρουὰζ-Παρέ, ἀξιωματικὸς τῆς Λεγεῶνος τῆς Τιμῆς. Ἄλλην ἐποχὴ μιὰ κατάθεση τέτοια θἄδινε τοῦ ἀνακριτῆ νὰ καταλάβει ἀρκετά. Ὅμως τότε οἱ σοφοὶ ἦταν ὕποπτοι στὴ Γαλλία.

Ὁ Κραινκεμπίλλης ἐτέθη ὑπὸ κράτησιν καὶ πέρασε τὴ νύχτα στὸ φρέσκο, στὸ κρατητήριο τῆς ἀστυνομίας καὶ τὸ πρωῒ τὸν πήγανε στὴ φυλακή.

Ἡ φυλακὴ δὲν τοῦ φάνηκε μήτε βαρειὰ μήτε ταπεινωτική. Τοῦ φάνηκε ἀναγκαῖα. Κεῖνο ποὺ τοὔκανε ἐντύπωση μόλις μπῆκε μέσα ἦταν ἡ πάστρα ποὖχαν οἱ τοῖχοι κ' οἱ πλάκες κάτου. Εἶπε:

— Νά μέρος παστρικὸ γιὰ παστρικό. Μὰ τὴν ἀλήθεια! Τρώει κανεὶς χάμου.

Σὰν ἀπόμεινε μονάχος θέλησε νὰ τραβήξει τὸ σκαμνί του· εἶδε ὅμως πὼς ἤτανε κολλημένο στὸν τοῖχο. Κ' ἐξέφρασε δυνατὰ τὸ ξάφνισμά του:

— Ἰδέα κι' αὐτὴ μιὰ φορά! Νὰ κάτι ποὺ δὲ θὰ τὸ σοφιζόμουνα, στὰ σίγουρα.

Κάθισε, ἔφερε βόλτα τὰ μεγάλα του δάχτυλα, κι ἀπόμεινε καταξαφνισμένος. Ἡ σιωπὴ κ' ἡ μοναξιὰ τόνε βαρύνανε. Στενοχωριότανε καὶ συλλογιζόνταν ἀνήσυχος τ' ἁμάξι του ποὺ τοῦ τόχανε κατάσχει καταφορτωμένο ἀκόμα λάχανα, καρόττα, σέλινο, πράσσα καὶ ραδίκια. Κ' ἔλεγε μέσα του μὲ φοβερὴ ἀνησυχία:

— Ποῦ νὰ μοῦ ζουλήξανε τ' ἁμάξι;

Τὴν τρίτη μέρα τοῦ ἦρθε ὁ δικηγόρος του, ὁ κ. Λεμέρλ, ἕνας ἀπὸ τοὺς πιὸ νέους δικηγόρους τοῦ Παρισιοῦ, πρόεδρος σ' ἕνα ἀπὸ τὰ τμήματα τῆς «Γαλλικῆς Πατριωτικῆς Ἑνώσεως».

Ὁ Κραινκεμπίλλης προσπάθησε νὰ τοῦ διηγηθεῖ τὴν ἱστορία του καὶ δὲν τοῦ ἦταν εὔκολο πρᾶμα γιατὶ δὲν ἦταν συνηθισμένος νὰ μιλᾶ. Ἴσως μ' ὅλα ταῦτα νὰ τὰ κατάφερνε μὲ λίγη βοήθεια. Ὁ δικηγόρος του ὅμως κουνοῦσε τὸ κεφάλι μ' ἕνα ὕφος δύσπιστο σὲ ὅ,τι καὶ νὰ τοὔλεγε, καὶ μουρμούριζε φυλλομετρώντας κάτι χαρτιά.

— Χμ! Χμ! δὲ βλέπω τίποτις ἀπ' αὐτὰ μέσ' στὴ δικογραφία...

Ὕστερα εἶπε κάπως κουρασμένα, στρίβοντας τὸ ξανθό του μουστάκι.

— Γιὰ τὸ καλό σου θἄτανε πιὸ καλύτερα νὰ ὁμολογήσεις. Ὅσο γιὰ μένα λέγω πὼς τὸ σύστημά σου

τοῦτο τῆς ἀπολύτου ἀρνήσεως εἶνε ἀδεξιότης πρώτης τάξεως.

Κι ἀπὸ κείνη τὴ στιγμὴ ὁ Κρωινκεμπίλλης θὰ ὁμολογοῦσε ἂν ἤξερε τί ἔπρεπε νὰ ὁμολογήσει.

III

Ο ΚΡΑΙΝΚΕΜΠΙΛΛΗΣ ΕΝΩΠΙΟΝ ΤΗΣ ΔΙΚΑΙΟΣΥΝΗΣ

Ὁ πρόεδρος Μπουρρὶς ξόδεψε ἕξη λεπτὰ σωστὰ γιὰ τὴν ἐξέταση τοῦ Κραινκεμπίλλη. Αὐτὴ ἡ ἐξέταση θὰ ἔφερνε περισσότερο φῶς ἂν ὁ κατηγορούμενος ἀποκρινότανε στὶς ἐρωτήσεις ποὺ τοῦ θέτανε. Μὰ ὁ Κραινκεμπίλλης δὲν ἦταν μαθημένος στὴ συζήτηση καὶ μέσα σὲ τέτοιον κόσμο ὁ σεβασμὸς κ' ἡ τρομάρα τοῦ κλείνανε τὸ στόμα. Γι αὐτὸ λοιπὸν κ' ἐκεῖνος σιωποῦσε κι' ὁ πρόεδρος ἀποκρινότανε μονάχος του καὶ τοῦ προέδρου αἱ ἀπαντήσεις ἤτανε πολὺ βαριές. Στὸ τέλος εἶπε :

- Ὥστε λοιπὸν ἀναγνωρίζεις πὼς εἶπες : «Θάνατος οἱ σταυρωτῆδες !»

— Εἶπα : «Θάνατος οἱ σταυρωτῆδες !» γιατὶ εἶπε ὁ κὺρ ἀστυνόμος : « Θάνατος οἱ σταυρωτῆδες !» Τότες εἶπα καὶ γώ: «Θάνατος οἱ σταυρωτῆδες !»

Ἤθελε νὰ δώσει νὰ καταλάβουν πὼς καθὼς εἶχε ξαφνιστεῖ ἀπὸ τέτοια ἐνοχοποίηση ποὺ μήτε τὴν περίμενε καθόλου, εἶχε ἐπαναλάβει μέσα στὴ σαστιμάρα του τὰ λόγια ποὺ τοῦ ἀποδίνανε ψέματα καὶ ποὺ δὲν

τἄχε βέβαια προφέρει. Εἶχε πεῖ: «Θάνατος οἱ σταυρωτῆδες!» ὅπως θἄλεγε: «Ἐγώ! νὰ πῶ λόγια ὑβριστικά, τὰ πιστεύετε ποτέ;»

Ὁ κ. πρόεδρος Μπουρρὶς δὲν τὸ πῆρε ἔτσι.

— Διατείνεσαι, εἶπε, πὼς ὁ ἀστυνόμος πρῶτος ἐξεστόμισε αὐτό τὸ λόγο;

Ὁ Κραινκεμπίλλης ἔχασε τὴν ὄρεξη νὰ ἐξηγηθεῖ. Ἦτανε πολὺ δύσκολο πρᾶμα.

— Δὲν ἐπιμένεις. Ἔχεις δίκιο, εἶπε ὁ πρόεδρος.

Κ' ἐκάλεσε τοὺς μάρτυρες.

Ὁ ἀστυνόμος 64, ὀνόματι Μπαστιὲν Ματρά, ὥρκίστηκε πὼς θὰ πεῖ τὴν ἀλήθεια καὶ μόνην τὴν ἀλήθεια. Ὕστερα κατέθεσε τὰ ἑξῆς:

— Ἤμουν ὑπηρεσία τὶς 20 Ὀκτωβρίου, ἡ ὥρα μεσημέρι, καὶ παρατήρησα στὴν ὁδὸ Μονμὰρτρ ἕνα ἄτομον ποὺ μοῦ φάνηκε πὼς ἦταν λαχανοπώλης καὶ κρατοῦσε τὸ ἁμάξι του παρανόμως σταματημένο ἔξω ἀπὸ τὸ νούμερο 328, καὶ κατ' αὐτὸν τὸν τρόπον ἐμπόδιζε τὴν κυκλοφορία τῶν ἁμαξῶν. Τοῦ ἔδωκα τρεῖς φορὲς τὴ διαταγή: διαλύσου, καὶ κεῖνος ἀρνήθηκε νὰ τὴν ἐκτελέσει. Καὶ ἅμα τοῦ εἶπα, πὼς θὰ τοῦ ἔκανα μήνυση, μοῦ ἀποκρίθηκε μὲ τὶς φωνές: «Θάνατος οἱ σταυρωτῆδες!» κι αὐτὸ ἐγὼ τὸ θεώρησα ἐξύβριση.

Ἡ κατάθεση αὐτή, σταθερὴ καὶ μετρημένη, ἀκούστηκε μὲ προφανῆ εὔνοια ἀπὸ τὸ δικαστήριο. Ἡ ὑπεράσπιση εἶχε δώσει κατάλογο μαρτύρων τὴν κυρία Μπαιγιάρ, ὑποδηματοποιόν, καὶ τὸν κ. Δαβὶδ Ματτιέ, ἀρχίατρον τοῦ νοσοκομείου Ἀμπρουάζ-Παρέ, ἀξιωματικὸν τῆς Λεγεῶνος τῆς Τιμῆς. Ἡ κυρία Μπαιγιὰρ

οὔτε εἶδε, οὔτε ἄκουσε τίποτε. Ὁ γιατρὸς Ματτιὲ βρισκότανε μέσα στὸ πλῆθος ποὺ εἶχε μαζευτεῖ γύρω στὸν ἀστυνόμο ποὺ ὑπεχρέωνε τὸν μανάβη νὰ διαλυθεῖ. Ἡ κατάθεσίς του ἐσημείωσε ἐπεισόδιον.

— Ἤμουνα μάρτυς τῆς σκηνῆς, εἶπε. Παρετήρησα πὼς ὁ ἀστυνόμος εἶχε κάνει λάθος : δὲν τὸν ἐξύβρισαν. Πῆγα κοντὰ καὶ τοὔκανα τὴν παρατήρηση. Ὁ ἀστυνόμος δὲν ἀπέλυσε τὸν μανάβη καὶ μοὖπε νἄρθω μαζί του νὰ ἐξηγηθῶ στὸ τμῆμα. Ἔτσι καὶ ἔκανα. Ἐπανέλαβα τὴ δήλωσή μου στὸν ἀνακριτὴ τοῦ τμήματος.

— Καθῆστε, εἶπε ὁ πρόεδρος. Κλητήρ, φώναξε δῶ τὸν μάρτυρα Ματρά. Ματρά, ὅταν προέβης εἰς τὴ σύλληψι τοῦ κατηγορουμένου, ὁ κύριος Ματτιέ, ὁ γιατρός, δὲ σοὔκανε τὴν παρατήρηση πὼς κάνεις λάθος ;

— Δηλαδή, κύριε πρόεδρε, μ' ἐξύβρισε.

— Τί σοὖπε ;

— Μοὖπε : «Θάνατος οἱ σταυρωτῆδες !»

Βουητὸς καὶ γέλια ἀκούστηκαν ἀπὸ τὸ ἀκροατήριο.

— Δὲ σὲ χρειάζουμαι πιά, εἶπε βιαστικὰ ὁ πρόεδρος.

Καὶ εἰδοποίησε τὸ κοινόν, πὼς ἂν αὐτὲς οἱ ἀπρεπεῖς ἐκδηλώσεις ἤθελαν ἐπαναληφθεῖ θὰ διέτασσε νὰ κενωθεῖ ἡ αἴθουσα. Ὡς τόσο ἡ ὑπεράσπισις κουνοῦσε θριαμβευτικὰ τὰ μανίκια τοῦ ράσου της καὶ καθένας ἔλεγε μὲ τὸ νοῦ του κείνη τὴ στιγμή, πὼς ὁ Κραινκεμπίλλης θὰ ἀθωνόταν.

Ὅταν ξανάγινε ἡσυχία ὁ δικηγόρος Λεμὲρλ σηκώ-

θηκε. Ἄρχισε τὴν ἀγόρευσή του μὲ τὸν ἔπαινο τῶν ὀργάνων τῆς ἀστυνομίας: «αὐτοὶ οἱ ταπεινοὶ ὑπηρέται τῆς κοινωνίας, οἱ ὁποῖοι μὲ τὸ γλίσχρον μισθάριόν των ὑποφέρουν κόπους καὶ περιφρονοῦν κινδύνους ἀδιακόπους καὶ ἐξασκοῦν τὸν καθημερινὸν ἡρωϊσμόν. Εἶναι στρατιῶται παλαιοὶ καὶ μένουν στρατιῶται πάντοτε. Στρατιῶται, αὐτὴ ἡ λέξις ἐκφράζει τὸ πᾶν...»

Καὶ ὁ δικηγόρος Λεμὲρλ ἐξυψώθη χωρὶς δυσκολία μέχρι συλλογισμῶν ὑψηλοτάτων γιὰ τὶς στρατιωτικὲς ἀρετές. Ἦταν ἀπὸ κείνους, εἶπε, «ποὺ δὲν ἐπιτρέπουν νὰ θίξει κανεὶς τὸν στρατόν, τὸν ἐθνικὸν αὐτὸν στρατόν, εἰς τὸν ὁποῖον ὑπερηφανεύετο ὅτι ἀνῆκε».

Ὁ πρόεδρος ἔκλινε τὴν κεφαλήν.

Ὁ δικηγόρος Λεμὲρλ ἤτανε πράγματι ἔφεδρος ὑπολοχαγός. Ἦταν ἀκόμα καὶ ὑποψήφιος ἐθνικόφρων στὴ συνοικία Βιέϊ-Ὠντριέτ.

Ἐξηκολούθησε:

— Ὄχι βεβαίως, δὲν παραγνωρίζω τὰς μετριόφρονας καὶ πολυτίμους ὑπηρεσίας, τὰς ὁποίας προσφέρουν καθημερινῶς οἱ φύλακες τῆς δημοσίας τάξεως εἰς τὸν ἀξιόλογον πληθυσμὸν τῶν Παρισίων. Καὶ δὲν θὰ ἐδεχόμην νὰ ὑποστηρίξω τὸν Κραινκεμπίλλην, κύριοι, ἂν δὲν ἔβλεπον ὑβριζόμενον ἐν αὐτῷ ἕνα παλαιὸν στρατιώτην. Ὁ πελάτης μου κατηγορεῖται ὅτι εἶπε: «Θάνατος οἱ σταυρωτῆδες!» Ἡ ἔννοια τῆς φράσεως ταύτης δὲν εἶνε ἀμφίβολος. Ἂν ἀναδιφήσητε τὸ *Λεξικὸν τῆς καθωμιλημένης*, θὰ εὕρητε: «*Σταυρωτὴς* παρὰ τὸ *σταυρώνω*. Ἐκ τῶν προσηλωσάντων

τὸν Ἰησοῦν ἐπὶ τοῦ Σταυροῦ. Ἄνθρωπος βασανίζων τοὺς ὁμοίους του ἀδίκως. Ὕβρις ἀποδιδομένη συνήθως εἰς τὰ ὄργανα τῆς ἀστυνομίας». Τό: ***Θάνατος οἱ σταυρωτῆδες!*** λέγεται εἴς τινα κοινωνικὰ στρώματα. Ἀλλὰ τὸ ζήτημα εἶνε τὸ ἑξῆς: Πῶς τὸ εἶπε ὁ Κραινκεμπίλλης; Καὶ ἔτι μᾶλλον: τὸ εἶπε παντελῶς; Ἐπιτρέψατέ μοι, κύριοι, ν' ἀμφιβάλλω.

» Δὲν ὑποπτεύομαι δόλον ἐκ μέρους τοῦ ἀστυνόμου Ματρά. Ἀλλ' ἐκπληροῖ, εἴπομεν, ἀποστολὴν τραχεῖαν. Συμβαίνει νὰ εἶναι κουρασμένος, ἐξηντλημένος, ὑπερβεβαρημένος. Ὑπ' αὐτοὺς τοὺς ὅρους δύναται νὰ πέσει θῦμα ἀκουστικῆς παραισθήσεως τρόπον τινά. Καὶ ὅταν ἔρχεται, κύριοι, καὶ σᾶς λέγει ὅτι ὁ ἰατρὸς Δαβὶδ Ματτιέ, ἀξιωματικὸς τῆς Λεγεῶνος τῆς Τιμῆς, ἀρχίατρος εἰς τὸ νοσοκομεῖον Ἀμπρουὰζ-Παρέ, ἐπιστημονικὸς ἀστὴρ πρώτου μεγέθους καὶ κύριος τῆς ἀρίστης κοινωνικῆς τάξεως, ἐκραύγασε: «Θάνατος οἱ σταυρωτίδες!» εἴμεθα ὑποχρεωμένοι νὰ ἀναγνωρίσωμεν ὅτι ὁ Ματρὰ εἶνε θῦμα ψυχώσεως καί, ἂν ἡ ἔκφρασις δὲν εἶνε πολὺ βαρεῖα, ὅτι εὑρίσκεται ἐν μανίᾳ καταδιώξεως.

» Καὶ ἐν ᾗ περιπτώσει ***καθ' ἣν*** ὁ Κραινκεμπίλλης θὰ εἶχε φωνάξει: «Θάνατος οἱ σταυρωτῆδες!» μένει νὰ ἐξετάσωμεν ἂν ἡ λέξεις αὕτη ἔχει εἰς τὸ στόμα του χαρακτῆρα πταίσματος. Ὁ Κραινκεμπίλλης εἶνε τέκνον τῆς ἁμαρτίας πλανοδίου πωλητρίας, ἥτις ἐπεράτωσεν ἀθλίως τὸν βίον ἐν ἐκλύσει καὶ μέθῃ, ὁ Κραινκεμπίλλης ἐγεννήθη ἀλκοολικός. Τὸν βλέπετε ἐνώπιόν σας ἀπεκτηνωμένον κατόπιν ἑξηκονταετοῦς

ἀθλιότητος. Κύριοι, θ' ἀναγνωρίσητε, ὅτι εἶνε ἀνεύθυνος».

Ὁ δικηγόρος Λεμὲρλ ἐκάθισε καὶ ὁ κ. πρόεδρος Μπουρρὶς διάβασε μέσα στὰ δόντια του μιὰν ἀπόφαση, ποὺ κατεδίκαζε τὸ Γεράσιμο Κραινκεμπίλλη σὲ δεκαπέντε μέρες φυλακὴ καὶ πενήντα φράγκα πρόστιμο. Τὸ δικαστήριο ἐστήριξε τὴν πεποίθησή του στὴν κατάθεση τοῦ ἀστυνόμου Ματρά.

Ἐκεῖ ποὺ πηγαίναν μεσ' ἀπὸ τὰ σκοτεινὰ χαγιάτια τῆς δικαιοσύνης, ὁ Κραινκεμπίλλης ἔνιωσε μεγάλην ἀνάγκη ἀπὸ συμπάθεια. Γύρισε πρὸς τὸ σκοπὸ ποὺ τόν ὁδηγοῦσε καὶ τοῦπε τρεῖς φορές :

— Φαντάρο ! . . . Φαντάρο ! . . . Ἔϊ ; Φαντάρο ! . .

Κι ἀνεστέναξε.

— Δὲν εἶναι δεκαπέντε μέρες, νὰ μοῦ λέγανε πὼς θὰ μοῦ 'ρχότανε τοῦτο ποὺ μοῦρθε ! . . .

Ὕστερα ἔκανε αὐτὸ τὸ συλλογισμό :

— Τὰ παραλένε γλήγορα κι αὐτοὶ οἱ κύριοι. Καλὰ τὰ λένε, μὰ τὰ παραλένε γρήγορα. Δὲν μπορεῖς, ἀδερφέ, νὰ ξηγηθεῖς μαζί τους. . . Ἔ, φαντάρο, τί λὲς κ' ἐσύ ; δὲν τὰ παραλένε γλήγορα ;

Ὁ στρατιώτης περπατοῦσε δίχως ν' ἀποκρίνεται καὶ δίχως νὰ γυρίζει μήτε τὸ κεφάλι.

Ὁ Κραινκεμπίλλης τόνε ρώτησε :

— Γιατὶ δὲν μ' ἀποκρίνεσαι ;

Κι ὁ στρατιώτης δὲ μίλησε πάλι.

Κι ὁ Κραινκεμπίλλης τοῦπε πικρά :

— Κ' ἐνὸς σκυλιοῦ τοῦ μιλᾶνε. Γιατὶ δηλαδὴ δὲ μοῦ μιλᾶς ; Ποτέ σου δὲν ἀνοίγεις ἐσὺ τὸ στόμα ; Καὶ δὲ φοβᾶσαι μὴ σοῦ βρωμήσει :

IV

ΑΠΟΛΟΓΙΑ ΓΙΑ ΤΟΝ κ. ΠΡΟΕΔΡΟ ΜΠΟΥΡΡΙΣ

Μερικοὶ περίεργοι κ' ἕνας ἢ δυὸ δικηγόροι βγῆκαν ἔξω ἀπὸ τὴν αἴθουσα μετὰ τὴν ἀπαγγελία τῆς ἀποφάσεως, τὴν ὥρα ποὺ ὁ γραφιὰς ἀνήγγελε κι ὅλας ἄλλην ὑπόθεση. Κεῖνοι ποὺ βγαίνανε δὲν συλλογιζόντανε καθόλου τὴν ὑπόθεση τοῦ Καινκεμπίλλη, γιατὶ δὲν τοὺς εἶχε κινήσει καθόλου τὸ ἐνδιαφέρον κ' εἶχε φύγει ὁλότελ' ἀπὸ τὸ νοῦ τους. Μονάχα ὁ κ. Γιάννης Λερμίτ, χαλκογράφος, ποὺ ἔλαχε κ' ἦρθε στὸ μέγαρο τῆς δικαιοσύνης, συλλογιζότανε κεῖνο ποὖχε δεῖ κι ἀκούσει.

Ἀκούμπησε τὸ χέρι του στὸν ὦμο τοῦ δικηγόρου Ἰωσὴφ Ὠμπαρρὲ καὶ τοὖπε:

— Γιὰ κεῖνο ποὺ ἀξίζει κανεὶς νὰ παινέσει τὸν πρόεδρο Μπουρρὶς εἶνε, ποὺ κατόρθωσε νὰ προφυλαχτεῖ ἀπὸ τὶς μάταιες πνευματικὲς περιέργειες καὶ ν' ἀποφύγει τὴ διανοητικὴ ἐκείνη περηφάνεια, ποὺ ἔχει τὴν ἀξίωση νὰ μάθει τὰ πάντα. Ἂν ἔβαζε ἀντιμέτωπες τὴ μιὰ μὲ τὴν ἄλλη τὶς δυὸ ἀντιφατικὲς καταθέσεις, τοῦ ἀστυνόμου Ματρὰ καὶ τοῦ γιατροῦ Δαβὶδ Ματτιέ, ὁ δικαστὴς θἄμπαινε σὲ δρόμο, ὅπου δὲ βρίσκει κανεὶς τίποτ' ἄλλο ἀπὸ τὴν ἀμφιβολία καὶ τὴν ἀβεβαιότητα. Ἡ μέθοδος ποὺ συνίσταται νὰ ἐξετάζεις τὰ γεγονότα μὲ τοὺς κανόνες τῆς κριτικῆς

δὲν μπορεῖ νὰ συμβαδίσει ποτὲ μὲ τὴν καλὴ διεξαγωγὴ τῆς δικαιοσύνης. Ἂν ὁ δικαστὴς εἶχε τὴν ἀπρονοησία νὰ τὴν ἀκολουθήσει αὐτὴ τὴ μέθοδο, οἱ κρίσεις του θὰ κρεμόνταν ἀπὸ τὴν προσωπική του ὀξυδέρκεια, ποὺ εἶνε τὶς πιὸ πολλὲς φορὲς λίγη, κι ἀπὸ τὴν ἀνθρώπινη ἀτέλεια, ποὺ δὲ λείπει ποτές. Τί θὰ ἦταν τὸ κέρδος; Δὲν μπορεῖ κανεὶς ν' ἀρνηθεῖ ὅτι ἡ μέθοδος ἡ ἱστορικὴ εἶνε ὁλότελα ἀκατάλληλη γιὰ νὰ προμηθεύσει στὸ δικαστὴ τὶς πεποιθήσεις ποὺ τοῦ χρειάζουνται. Φτάνει νὰ θυμίσουμε κεῖνο ποὺ συνέβη τοῦ Οὐῶλτερ Ράλεϊ.

»Μιὰ μέρα ποὺ ὁ Οὐῶλτερ Ράλεϊ καθότανε κλεισμένος στὸν πύργο τοῦ Λονδίνου καὶ δούλευε, ὅπως ἤτανε τὸ συνήθειό του, τὸ δεύτερο μέρος τῆς *Ἱστορίας τοῦ Κόσμου*, ποὺ συνέγραφε τότε, μιὰ συμπλοκὴ ἄναψε κάτω ἀπὸ τὸ παράθυρό του. Πῆγε καὶ κοίταξε τοὺς ἀνθρώπους ποὺ μαλώνανε κι ὅταν ξανάπιασε τὴ δουλειά του, νόμιζε πὼς τοὺς εἶχε καλὰ παρατηρημένους. Μὲ τὴν αὔριο ὅμως καθὼς μίλησε γι' αὐτὴ τὴν ὑπόθεση ἑνὸς φίλου του, ποὺ ἦταν ἐκεῖ κ' εἶχε μάλιστα ἀνεκατωθεῖ στὸν καβγά, αὐτὸς ὁ φίλος του τὸν ἀντέκρουσε σὲ ὅλα τὰ σημεῖα. Συλλογίστηκε λοιπὸν τότε τί δύσκολο πρᾶμα ποὺ εἶνε νὰ μάθει κανεὶς μιὰν ἀλήθεια γιὰ μσκρυνὰ πράματα, ἀφοῦ γελάστηκε σὲ πράματα ποὺ γινόνταν κάτω ἀπὸ τὰ μάτια του, καὶ πέταξε τὸ χειρόγραφο τῆς ἱστορίας του στὴ φωτιά.

«Ἂν οἱ δικαστικοὶ εἶχαν τέτοιες στενὲς εὐσυνειδησίες σὰν τὸν σὲρ Οὐῶλτερ Ράλεϊ, θὰ πετοῦσαν στὴ φωτιὰ ὅλες τὶς ἀνακρίσεις των. Καὶ δὲν τὄχουν αὐτὸ τὸ δικαίωμα. Θὰ ἦταν ἀπὸ μέρους των ἄρνησις ἀπο-

δόσεως δικαιοσύνης, ἔγκλημα. Πρέπει νὰ παραιτηθεῖ κανεὶς ἀπὸ τὴν ἰδέα, πὼς θὰ μάθει ποτὲ τὴν ἀλήθεια, μὰ δὲν πρέπει νὰ παραιτηθεῖ νὰ δικάζει. Κεῖνοι ποὺ θέλουν, οἱ ἀποφάσεις τῶν δικαστηρίων νὰ βασίζουνται στὴ μεθοδικὴ ἐξέταση τῶν πραγμάτων, εἶνε ἐπικίνδυνοι σοφιστὲς κ' ἐχθροὶ ἄπιστοι τῆς πολιτικῆς καὶ τῆς στρατιωτικῆς δικαιοσύνης. Ὁ πρόεδρος Μπουρρὶς ἔχει καὶ παραέχει τὸ νομικὸ πνεῦμα καὶ ξέρει πὼς δὲν πρέπει νὰ ἐξαρτᾶ τὶς ἀποφάσεις του ἀπὸ τὸ λογικὸ καὶ τὴν ἐπιστήμη ποὺ τὰ συμπεράσματά τους ὑπόκεινται σ' αἰώνιες συζητήσεις. Τὶς βασίζει σὲ δόγματα καὶ τὶς στηρίζει στὴν παράδοση, μὲ τρόπο ποὺ οἱ ἀποφάσεις του ἔρχονται ἴσα ἴσα στὴν αὐθεντία μὲ τὶς ἐκκλησιαστικὲς διατάξεις. Οἱ ἀποφάσεις του εἶνε κανονικές. Θέλω νὰ πῶ πὼς τὶς ἀντλεῖ ἀπὸ μερικοὺς ὡρισμένους ἱεροὺς κανόνες. Παρατηρήστε π. χ. πῶς ταξινομεῖ τὶς μαρτυρίες, ὄχι κατὰ τοὺς ἀβέβαιους κι ἀπατηλοὺς χαρακτῆρες τῆς ἀληθοφανείας καὶ τῆς ἀνθρώπινης ἀλήθειας, ἀλλὰ σύμφωνα μὲ χαρακτῆρες ποὖχε μέσα στὴν οὐσία τῶν πραγμάτων, διαρκεῖς κι' ὁλοφάνεροι. Τὶς ζυγίζει μὲ τὸ βάρος τῶν ὅπλων. Γίνεται πρᾶμα πιὸ ἁπλὸ καὶ πιὸ γνωστικὸ μαζί; Θεωρεῖ ἀδιάψευστη τὴ μαρτυρία ἑνὸς ἀστυνόμου, ἀφαιρουμένης τῆς ἀνθρωπίνης του φύσεως καὶ λαμβανομένου μεταφυσικὰ σὰ νούμερο μητρώου ποὺ εἶνε καὶ σύμφωνα μὲ τὶς κατηγορίες τῆς ἰδανικῆς ἀστυνομίας. Ὄχι δηλαδὴ πὼς ὁ Ματρὰ (Μπαστιὲν) ἐκ Σιντο-Μόντε (Κορσική), τοῦ φαίνεται ἀλάνθαστος. Ποτὲς δὲν φαντάστηκε, ὅτι ὁ Μπαστιὲν Ματρὰ εἶνε προικισμένος μὲ δυνατὸ παρατηρητικὸ πνεῦμα, μήτε

πὼς ἐφαρμόζει στὴν ἐξέταση τῶν πραγμάτων μέθοδο ἀκριβῆ καὶ αὐστηρή. Νὰ ποῦμε τὸ σωστὸ δὲν ἔχει ὑπόψει του τὸ Μπαστιὲν Ματρά, παρὰ τὸν ἀστυνόμο 64.—Ἕνας ἄνθρωπος σφάλλει, λέγει μὲ τὸ νοῦ του. Ὁ Πέτρος ἢ ὁ Παῦλος μπορεῖ νὰ γελαστοῦν. Ὁ Δεκὰρτ κι ὁ Γκασσεντί, ὁ Λέϊμπνιτς κι ὁ Νιούτων, ὁ Μπισὰ κι ὁ Κλὼντ Μπερνὰρ μπορεῖ νὰ γελάστηκαν. Ὅλοι μας γελιόμαστε κάθε ὥρα καὶ στιγμή. Οἱ λόγοι ποὺ μᾶς φέρνουν στὴν πλάνη εἶνε ἀμέτρητοι. Οἱ αἰσθήσεις κ' οἱ κρίσεις μας εἶνε πηγὲς γιὰ τὴν ἀπάτη κ' αἰτίες γιὰ τὴν ἀβεβαιότητα. Δὲν πρέπει νὰ βασίζεται κανεὶς στὴ μαρτυρία ἑνὸς ἀνθρώπου: Testis unus, testis nullus (*). Ὅμως μπορεῖ κανεὶς νἄχει πίστη σ' ἕνα νούμερο. Ὁ Μπαστιὲν Ματρὰ ἀπὸ τὸ Σιντο-Μόντε, εἶνε δυνατὸ νὰ γελαστεῖ. Ἀλλὰ ὁ ἀστυνόμος 64, ἀφαιρουμένης τῆς ἀνθρωπίνης του ἰδιότητος, δὲ γελιέται. Εἶνε μονάς. Μιὰ μονὰς δὲν ἔχει μέσα της τίποτ' ἀπὸ κεῖνα ποὺ βρίσκουνται μέσα στοὺς ἀνθρώπους καὶ τοὺς ταράσσουν, τοὺς διαφθείρουν, τοὺς ἀπατοῦν. Εἶνε ἄδολη, ἀναλλοίωτη κι' ἀμιγής. Γιὰ τοῦτο καὶ τὸ δικαστήριο καθόλου δὲν ἐδίστασε ν' ἀποκρούσει τὴ μαρτυρία τοῦ γιατροῦ Δαβὶδ Ματτιέ, ποὺ εἶνε ἁπλὸς ἄνθρωπος, γιὰ νὰ παραδεχτεῖ τὴ μαρτυρία τοῦ ἀστυνόμου 64, ποὺ εἶνε ἰδέα ἄδολη καὶ σὰν ἀχτίδα θεϊκὴ ποὺ ἔπεσε πάνω στὴν ἕδρα τὴ δικαστική.

»Ἐνεργῶντας μ' αὐτὸ τὸν τρόπο ὁ πρόεδρος

(*) «Μάρτυς εἷς, μάρτυς οὐδείς». Παλιὸ νομικὸ ἀξίωμα. Σ. τ. Μ.

Μπουρρὶς ἐξασφαλίζει ἕνα εἶδος ἀλανθάστου, τὸ μόνο ποὺ μπορεῖ ν' ἀξιώσει ἕνας δικαστής. Ὅταν ὁ ἄνθρωπος ποὺ μαρτυρᾶ φορεῖ κ' ἕνα σπαθί, τὸ σπαθὶ πρέπει ν' ἀκοῦμε κι' ὄχι τὸν ἄνθρωπο. Ὁ ἄνθρωπος εἶνε ἀξιοπεριφρόνητος καὶ μπορεῖ νἄχει κι' ἄδικο. Τὸ σπαθὶ δὲν εἶνε καθόλου ἀξιοπεριφρόνητο κ' ἔχει πάντα δίκιο. Ὁ πρόεδρος Μπουρρὶς διαπέρασε βαθιὰ τὸ πνεῦμα τῶν νόμων. Ἡ κοινωνία στηρίζεται στὴ δύναμη κ' ἡ δύναμη πρέπει νἄνε σεβαστὴ σὰ θεμέλιο ποὖνε τῆς κοινωνίας. Ἡ δικαιοσύνη εἶνε ἡ διοίκηση τῆς δύναμης. Ὁ πρόεδρος Μπουρρὶς ξέρει πὼς ὁ ἀστυνόμος 64 εἶνε ἕνα μόριον τῆς Ἀρχῆς. Ἡ Ἀρχὴ εἶνε καθιδρυμένη μέσα σὲ καθέναν ἀπὸ τοὺς ἀξιωματικούς της. Ἂν καταστρέψεις τὴν ἐξουσία τοῦ ἀστυνόμου 64 ἀδυνατίζεις τὸ Κράτος. Τρώγοντας ἕνα φύλλο τῆς ἀγκινάρας τρῶς τὴν ἀγκινάρα, ὅπως εἶπε ὁ Μποσσυὲ μὲ τὴν ὑπέροχή του γλῶσσα. *(Πολιτικὴ ἐξαχθεῖσα ἀπὸ τὴν Ἁγία Γραφή, passim.)*

»Ὅλα τὰ σπαθιὰ ἑνὸς Κράτους εἶνε γυρισμένα κατὰ τὴν ἴδια μεριά. Ἂν βάλεις τόνα ἀντίκρυ στἄλλο ἀναστατώνεις τὴ δημοκρατία. Γιὰ τοῦτο ὁ κατηγορούμενος Κραινκεμπίλλης κατεδικάσθη δίκια σὲ δεκαπέντε μέρες φυλακὴ καὶ πενήντα φράγκα πρόστιμο, σύμφωνα μὲ τὴ μαρτυρία τοῦ ἀστυνόμου 64. Θαρρῶ πὼς ἀκούω τὸν πρόεδρο Μπουρρὶς νὰ ἐξηγᾶ μονάχος του τοὺς ὑψηλοὺς κι' ὡραίους λόγους ποὺ ἐνέπνευσαν τὴν ἀπόφασή του. Θαρρῶ πὼς τὸν ἀκούω νὰ λέγει :

»—Ἐκρινα αὐτὸ τὸ ὑποκείμενο σύμφωνα μὲ τὸν ἀστυνόμο 64, γιατὶ ὁ ἀστυνόμος 64 ἐκπορεύεται ἀπὸ τὴ δημοσία ἐξουσία. Καὶ γιὰ ν' ἀναγνωρίσετε πόσο

γνωστικὰ ἔχω ἐνεργήσει φανταοθῆτε τί θὰ γινόταν ἂν ἔκανα τ' ἀντιθετο. Θὰ δῆτε μὲ τὴν πρώτην πὼς θᾶταν παραλογισμός. Γιατὶ ἂν ἔκρινα ἀντίθετα μὲ τὴν ἐξουσία οἱ κρίσεις μου δὲ θὰ ἐκτελοῦνταν. Παρατηρήστε, κύριοι, πὼς οἱ δικασταὶ δὲν ὑπακούονται παρὰ ἐφ' ὅσον ἔχουν τὴ δύναμη μὲ τὸ μέρος τους. Δίχως τοὺς χωροφύλακες ὁ δικαστὴς θᾶταν ἕνας κακότυχος ὀνειροπόλος καὶ τίποτα παραπάνω. Θἄκανα κακὸ δικό μου ἂν ἔδινα ἄδικο ἑνὸς χωροφύλακα. Ἄλλως τε καὶ τὸ πνεῦμα τῶν νόμων ἀντιτίθεται σὲ τέτοιο πρᾶμα. Ἂν ἀφόπλιζα τοὺς δυνατοὺς καὶ ὅπλιζα τοὺς ἀδύνατους θ' ἄλλαζα τὴν κοινωνικὴ τάξη ἐνῶ ἔχω τὴν ἀποστολὴ νὰ τὴ φυλάγω. Ἡ δικαιοσύνη εἶνε ἡ καθιέρωση τῶν ἀδικιῶν ποὺ ἔχουν καθιδρυθεῖ. Τὴν εἴδατε καμιὰ φορὰ ἀντίθετη στοὺς κατακτητὰς κι' ἀντιμέτωπη στοὺς σφετεριστάς; Ὅταν ὑψώνεται κάποια δύναμη παράνομη, φτάνει νὰ τὴν ἀναγνωρίσει ἡ δικαιοσύνη καὶ τὴν ἔκαμε νόμιμη. Τὸ πᾶν εἶνε οἱ τύποι καὶ τὸ ἔγκλημα ἀπὸ τὴν ἀθωότητα τὰ χωρίζει μόνο τὸ χόντρος πόχει ἕνα φύλλο χαρτὶ χαρτοσημασμένο. Δική σου δουλειά, Κραινκεμπίλλη, νὰ βρισκόσουνα ὁ πιὸ δυνατός. Ἂν ἀφοῦ φώναζες: «Θάνατος οἱ σταυρωτῆδες!» γινόσουν αὐτοκράτορας, δικτάτορας, πρόεδρος τῆς Δημοκρατίας ἢ καὶ δημοτικὸς σύμβουλος μονάχα, σὲ βεβαιώνω πὼς δὲ θὰ σὲ κατεδίκαζα σὲ δεκαπέντε μέρες φυλακὴ καὶ πενήντα φράγκα πρόστιμο. Θὰ σ' ἀπήλλασσα ἀπὸ κάθε τιμωρία. Μπορεῖς νὰ εἶσαι σίγουρος γι' αὐτὸ ποὺ σοῦ λέγω.

» Ἔτσι, τὸ δίχως ἄλλο, θὰ μιλοῦσε ὁ πρόεδρος Μπουρρὶς γιατὶ ἔχει τὸ πνεῦμα τὸ νομικὸ καὶ ξέρει

τί ὀφείλει ἕνας δικαστὴς στὴν κοινωνία. Προφυλάγει τὶς ἀρχές της ταχτικά, κανονικά. Ἡ δικαιοσύνη εἶνε κοινωνική. Μόνο τὰ πονηρὰ πνεύματα μπορεῖ νὰ τὴ θέλουν φιλάνθρωπη κ' εὐαίσθητη. Τὴν ἀποδίδει κανεὶς σύμφωνα μὲ κανόνες σταθεροὺς κι' ὄχι σύμφωνα μὲ τὶς ἀνατριχίλες τῆς σαρκὸς καὶ τὶς ἀναλαμπὲς τοῦ λογικοῦ. Προπάντων μὴν τῆς ζητᾶτε νἄνε δίκια, δὲν ἔχει καμμιὰν ἀνάγκη νἄνε δίκια, ἀφοῦ εἶνε δικαιοσύνη, καὶ θὰ σᾶς πῶ μάλιστα πὼς ἰδέα γιὰ δικαιοσύνη δίκια μόνο σὲ ἀναρχικοῦ κεφάλι μέσα μπορεῖ νὰ φύτρωσε. Ὁ πρόεδρος Μανιὼ ἐκδίδει, ἀλήθεια, ἀποφάσεις ποὺ βασίζονται στὴν ἰσότητα, μὰ τοῦ τὶς ἀκυρώνουν στὸ ἐφετεῖο κι' αὐτὸ θὰ πεῖ δικαιοσύνη.

» Ὁ ἀληθινὸς δικαστὴς ζυγίζει τὶς μαρτυρίες μὲ τὸ βάρος τῶν ὅπλων. Αὐτὸ φάνηκε στὴν ὑπόθεση τοῦ Κραινκεμπίλλη καὶ σ' ἄλλες ὑποθέσεις πιὸ περιβόητες.

Ἔτσι μίλησε ὁ κ. Γιάννης Λερμίτ, ἐνῶ περνοῦσε ἀπὸ τὴ μιὰν ἄκρη ὡς τὴν ἄλλη μιὰ σάλλα τοῦ μεγάρου τῆς Δικαιοσύνης, ποὺ λέγεται «τὰ Χαμένα Βήματα».

Ὁ δικηγόρος Ἰωσὴφ Ὠμπαρρέ, ποὺ γνώριζε τὰ δικαστήρια, τοῦ ἀποκρίθηκε ξύνοντας τὴν ἄκρη τῆς μύτης του:

— Ἂν θὲς ν' ἀκούσεις καὶ τὴ δική μου τὴ γνώμη, δὲν πιστεύω πὼς ὁ κύριος πρόεδρος Μπουρρὶς ἀνέβηκε σὲ τέτοια μεταφυσικὰ ὕψη. Κατὰ τὴν ἰδέα μου, παραδεχόμενος τὴ μαρτυρία τοῦ ἀστυνόμου 64 ὡς ἔκφραση τῆς ἀλήθειας ἔκανε ἁπλούστατα ὅ,τι εἶδε νὰ γίνεται πάντα. Στὴ μίμηση πρέπει νὰ ζητήσουμε τὴν αἰτία γιὰ τὰ περισσότερα καμώματα τῶν ἀνθρώπων.

Ὅταν κανεὶς πηγαίνει σύμφωνα μὲ τὴ συνήθεια περνᾶ πάντα γιὰ τίμιος ἄνθρωπος. Ὀνομάζουν καλοὺς ἀνθρώπους ἐκείνους ποὺ κάνουν σὰν καὶ τοὺς ἄλλους.

V

ΠΕΡΙ ΤΗΣ ΥΠΟΤΑΓΗΣ ΤΟΥ ΚΡΑΙΝΚΕΜΠΙΛΛΗ ΣΤΟΥΣ ΝΟΜΟΥΣ ΤΗΣ ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΑΣ

Ὁ Κραινκεμπίλλης, ἅμα τὸν ξαναπήγανε στὴ φυλακή, κάθισε στὸ σκαμνί του τ' ἀλυσσοδεμένο γεμᾶτος ξάφνισμα καὶ θαυμασμό. Δὲν τὄξερε κι ὁ ἴδιος καλὰ καλὰ πὼς οἱ δικασταὶ εἶχανε γελαστεῖ. Τὸ Δικαστήριο τοῦ εἶχε κρύψει τ' ἀδύνατά του σημεῖα μὲ τὸ μεγαλεῖο τοῦ ἐξωτερικοῦ του. Δὲ μποροῦσε νὰ πιστέψει πὼς μπορεῖ νἄχε δίκιο ἐναντίον τῶν δικαστῶν ποὺ δὲν εἶχε καταλάβει τὰ δίκια τους: τοῦ ἦταν ἀδύνατο νὰ νιώσει πὼς ὑπῆρχε τίποτα στραβὸ μέσα σὲ τέτοια ὄμορφη τελετή. Γιατί, καθὼς δὲν πήγαινε μήτε στὴν ἐκκλησιὰ μήτε στὰ Ἠλύσια, δὲν εἶχε δεῖ ἐπὶ ζωῆς του τίποτα τόσο ὄμορφο ὅσο μιὰ δίκη στὸ πταισματοδικεῖο. Τὄξερε καλὰ πὼς δὲν εἶχε πεῖ «Θάνατος οἱ σταυρωτῆδες!» Κι ἂν τόνε καταδικάζανε δεκαπέντε μέρες φυλακὴ γιατὶ τὸ φώναξε, αὐτὸ ἦταν κατὰ τὴν ἰδέα του μυστήριο σεβαστό, ἕνα ἀπὸ τὰ ἄρθρα τῆς πίστεως ποὺ πρεσβεύουν οἱ πιστοὶ χωρὶς νὰ τὰ κατα-

λαβαίνουν, μιὰ ἀποκάλυψη σκοτεινή, θαμβωτική, ἀξιολάτρευτη καὶ τρομερή.

Ὁ κακόμοιρος ὁ γέρος ἀνεγνώριζε τὸν ἑαυτό του ἔνοχο πὼς πρόσβαλε μὲ κάποιον τρόπον ἀπόκρυφο τὸν ἀστυνόμο 64, ὅπως ἕνα παιδάκι ποὺ τοῦ μαθαίνουν κατήχηση ἀναγνωρίζει τὸν ἑαυτό του ἔνοχο τοῦ προπατορικοῦ ἁμαρτήματος. Ἡ καταδίκη του τὸν ἐδίδασκε πὼς εἶχε φωνάξει: «Θάνατος οἱ σταυρωτῆδες!» Θὰ πεῖ λοιπὸν πὼς φώναξε: «Θάνατος οἱ σταυρωτῆδες!» μὲ τρόπο μυστηριώδη, ποὺ δὲν τὸν ἤξερε μήτε κεῖνος. Εἶχε μεταφερθεῖ σὲ κόσμον ὑπερφυσικό. Ἡ δίκη του ἦταν ἡ ἀποκάλυψη αὐτουνοῦ τοῦ κόσμου.

Ἀφοῦ δὲν εἶχε καθαρὴν ἰδέα γιὰ τὸ πταῖσμα του βέβαια δὲν εἶχε καθαρώτερη γιὰ τὴν τιμωρία του. Ἡ καταδίκη του τοῦ εἶχε φανεῖ κάτι ἐπίσημο, λειτουργικό, ἀνώτερο, κάτι θαμβωτικό, ποὺ δὲν καταλαβαίνεται, ποὺ δὲ συζητεῖται καὶ ποὺ δὲ μπορεῖς μήτε νὰ χαρεῖς μήτε νὰ λυπηθεῖς γιὰ τέτοιο πρᾶμα. Νἄβλεπε αὐτὴ τὴν ὥρα τὸν πρόεδρο Μπουρρίς, μὲ φωτοστέφανο στὸ κεφάλι νὰ κατεβαίνει μὲ ἄσπρα φτερὰ ἀπὸ τὸ νταβάνι ἀνοιγμένο, δὲ θὰ τοῦ φαινότανε καθόλου παράξενη αὐτὴ ἡ καινούργια ἐκδήλωση τῆς δικαστικῆς δόξας. Θἄλεγε μὲ τὸ νοῦ του: «Ἀκόμα δὲν πῆρε τέλος ἡ δουλειά μου!»

Μὲ τὴν αὔριο ἦρθε νὰ τὸν δεῖ ὁ δικηγόρος του:

— Λοιπόν, κακομοίρη μου; δὲν εἶσαι καὶ πολὺ ἄσκημα, ἔ; Κουράγιο! δυὸ βδομάδες περνᾶνε γλήγορα. Δὲν πρέπει νἄχουμε καὶ πολλὰ παράπονα.

— Ὅσο γι' αὐτό, μπορεῖ νὰ τὸ πεῖ κανεὶς πὼς οἱ ἀφεντάδες σταθήκανε πολὺ καλοί, πολὺ εὐγενικοί·

μήτε ἕνα λόγο πιὸ βαρύ. Δὲ θὰ τὸ περίμενα. Κι' ὁ φαντάρος εἶχε φορέσει ἄσπρα γάντια. Δὲν τὄδες ;

— Ἂν καλολογαριάσουμε, καλὰ ἔκανες κι ὁμολόγησες.

— Μπορεῖ.

— Κραινκεμπίλλη, ἔχω νὰ σοῦ πῶ ἕνα νέο εὐχάριστο. Κάποιος φιλάνθρωπος ποὺ τοῦ μίλησα γιὰ σένα, μοὔδωκε γιὰ λόγου σου πενήντα φράγκα καὶ θὰ τὰ χρησιμοποιήσουμε γιὰ τὸ πρόστιμο ποὺ σοῦ κόψανε.

— Τὸ λοιπὸν πότε θὰ μοῦ τὰ δώσετε τὰ πενήντα φράγκα ;

— Θὰ τὰ δώσω τοῦ γραφιᾶ. Μεῖνε ἥσυχος.

— Καλά, τὸ ἴδιο κάνει. Εὐχαριστῶ πολὺ αὐτόνε τὸ φιλάνθρωπο.

Κι ὁ Κραινκεμπίλλης συλλογισμένος μουρμούρισε :

— Δὲν εἶνε συνηθισμένα πράματα αὐτὰ ποὺ μοῦ γίνουνται.

— Μὴν τὰ παραλὲς δά, Κραινκεμπίλλη. Δὲν εἶνε τίποτα πρωτάκουστο ἡ δουλειά σου, κάθε ἄλλο.

— Δὲν ξέρεις νὰ μοῦ πεῖς, ποῦ νὰ μοὔχουνε ζουλήξει τ' ἀμάξι ;

VI

Ο ΚΡΑΙΝΚΕΜΠΙΛΛΗΣ ΠΡΟ ΤΗΣ ΔΗΜΟΣΙΑΣ ΓΝΩΜΗΣ

Ὁ Κραινκεμπίλλης βγῆκε ἀπὸ τὴ φυλακὴ κ' ἔσπρωχνε τὸ καροτσάκι του στὴν ὁδὸ Μονμὰρτρ φωνάζοντας: ***Λάχανα, γογγύλια, καρόττα!*** Μήτε περηφανευότανε, μήτε ντρεπότανε γιὰ τὴν περιπέτειά του. Καὶ μήτε κρατοῦσε θλιβερὴ ἀνάμνηση. Μέσα στὸ μυαλό του ἡ περιπέτεια αὐτὴ ἔμοιζε σὰ θέατρο, σὰν ταξίδι καὶ σὰν ὄνειρο. Προπάντων ἔνιωθε εὐχαρίστηση νὰ περιπατεῖ μέσα στὴ λάσπη τοῦ δρόμου καὶ νὰ βλέπει πάνω ἀπ' τὸ κεφάλι του τὸν οὐρανὸ μόνο νερὸ καὶ βρώμικο σὰν τὸ χαντάκι τοῦ δρόμου, τὸν οὐρανὸ τοῦ τόπου του. Σταματοῦσε σὲ κάθε γωνιὰ τοῦ δρόμου γιὰ νὰ πιεῖ ἕνα κ' ὕστερα λεύτερος καὶ χαρωπὸς ἔφτυνε στὰ χέρια του μέσα γιὰ νὰ λαδώσει τὴ ροζωμένη παλάμη κι ἁρποῦσε τὰ χέρια τοῦ καροτσιοῦ καὶ τὄσπρωχνε, ἐνῶ μπροστά του τὰ σπουργίτια πρωϊνὰ καὶ βραχνὰ σὰν κ' ἐλόγου του, ἐκεῖ ποὺ γυρεύανε τὴν τροφή τους μέσα στὸ δρόμο, σηκώνουνταν μαζωμένα στὸ φτερὸ μόλις ἀκουγόταν ἡ γνώριμη φωνή του: ***Λάχανα, γογγύλια, καρόττα!*** Μιὰ γριὰ νοικοκυρὰ εἶχε πάει κοντά του καὶ τοὔπε διαλέγοντας σέλινο:

— Τί ἔπαθες, μπάρμπα Κραινκεμπίλλη; Τρεῖς βδο-

μάδες τώρα ἔχουμε νὰ σὲ δοῦμε. Μὴν ἀρώστησες; Σὰ χλωμὸς μοῦ φαίνεσαι.

— Νὰ σοῦ πῶ, κυρὰ Μαγιός, ἔκανα σὰν καὶ τοὺς ἀφεντάδες.

Τίποτις δὲν ἔχει ἀλλάξει στὴ ζωή του, ἂ δὲν εἶνε ποὺ πηγαίνει λιγάκι πιὸ συχνὰ στὴν ταβέρνα, γιατὶ τοῦ φαίνεται σὰ γιορτὴ κ' ἔχει πιάσει καὶ γνωριμιὰ μὲ κάτι καλοὺς ἀνθρώπους. Γυρνᾶ λίγο στὸ κέφι τὸ βράδυ στὸ καλύβι του. Ξαπλωμένος στὸ στρῶμα μαζώνει καλὰ ἀπὸ πάνω του τὶς λινάτσες, ποὺ τοῦ δάνεισε ὁ γωνιακὸς ὁ καστανᾶς καὶ ποὺ τὶς ἔχει γιὰ σκεπάσματα, καὶ συλλογίζεται: «Ἡ φυλακή, δὲν μπορεῖ κανεὶς νὰ παραπονεθεῖ· ἔχεις ὅ,τι καὶ νὰ θέλεις. Μὰ ὅπως καὶ νἆνε καλλίτερα εἶνε κανεὶς σπίτι του».

Ἡ χαρά του δὲ βάσταξε καὶ πολύ. Γρήγορα κατάλαβε πὼς οἱ πελάτισσές του τοῦ κάμανε μοῦτρα.

— Σέλινα, καλὰ σέλινα, κυρὰ Κουαντρώ.

— Δὲ θέλω τίποτα.

— Πῶς καὶ δὲ θὲς τίποτα; Δὲν τρῶς ὡς τόσο ἀγέρα φρέσκο.

Κ' ἡ κυρὰ Κουαντρὼ δίχως ν' ἀποκριθεῖ ἔμπαινε περήφανη στὸ μεγάλο τὸ ψωμαδιό, ποὺ ἦτανε δικό της. Ὅσες εἶχανε μαγαζιὰ κ' οἱ πορτιέρισσες, ποὺ πρῶτα τρέχανε γύρω στὸ καρροτσάκι τὸ καταπράσινο, τ' ἀνθισμένο, τώρα τόνε βλέπανε καὶ φεύγανε. Σὰν ἔφταξε στὸ ὑποδηματοποιεῖον ὁ Φύλαξ Ἄγγελος ποὺ ἦτανε ἴσα ἴσα κι ὁ τόπος ποὺ ἀρχίσαν οἱ δικαστικές του οἱ περιπέτειες, φώναξε:

— Κυρὰ Μπαιγιάρ, κυρὰ Μπαιγιάρ, μοῦ χρωστᾶς ἑφτὰ δεκάρες ἀπὸ τὴν ἄλλη.

Μὰ ἡ κυρὰ Μπαιγιὰρ θρονιασμένη, στὸ μπάγκο της δὲν καταδέχτηκε νὰ γυρίσει τὸ κεφάλι.

Ὅλη ἡ ὁδὸς Μονμὰρτρ ἤξερε πὼς ὁ μπάρμπα Κραινκεμπίλλης ἔβγαινε ἀπὸ τὴ φυλακὴ κι ὅλη ἡ ὁδὸς Μονμὰρτρ δὲν τὸν ἤξερε πιά. Τὄχανε μάθει πὼς καταδικάστηκε ὡς ὄξω στὴν ὁδὸ Ρισὲ μὲ τὸ τρίστρατο ὅπου βράζει ὁ κόσμος. Ἐκεῖ κατὰ τὸ μεσημέρι εἶδε τὴν κυρὰ Λαῦρα, τὴν πελάτισσά του τὴν καλή, τὴν πιστή, σκυμμένη πάνω ἀπὸ τὸ καρρότσι τοῦ μικροῦ Μαρτέν. Πασπάτευε ἕνα λάχανο μεγάλο. Τὰ μαλλιά της γυαλίζανε στὸν ἥλιο σὰν ἕνα πλῆθος κλωστὲς μαλαματένιες. Κι ὁ μικρὸς ὁ Μαρτέν, ἕνας τιποτένιος, ἕνας βρωμιάρης, τῆς ὥρκιζότανε, μὲ τὸ χέρι στὴν καρδιά, πὼς δὲ γινότανε καλύτερο πρᾶμα ἀπ' τὸ δικό του. Σὰν εἶδε αὐτὸ τὸ πρᾶμα ράγισε ἡ καρδιά του, ὁ Κραινκεμπίλλης. Ἔσπρωξε τὸ καρρότσι του πάνω στοῦ Μαρτὲν τὸ καρρότσι κ' εἶπε τῆς κυρὰ Λαύρας μὲ φωνὴ παραπονεμένη, σπασμένη:

— Δὲν εἶνε καλὸ πρᾶμα νὰ μοῦ κάνεις ἀπιστίες.

Ἡ κυρὰ Λαῦρα τὄξερε καὶ μονάχη της, πὼς δὲν ἦτανε καμμιὰ πριγκηπέσσα. Μὰ μήπως κανεὶς δὲν μπορεῖ νἄνε τίμιος μὲ ὅ,τι θέση καὶ νἄχει; Πῶς; Καθένας ἔχει καὶ τὸ φιλότιμό του καὶ δὲν ἔχει ὄρεξη νἄχει πᾶρε δῶσε μ' ἕναν ὅπου βγαίνει ἀπὸ τὶς φυλακές. Γι αὐτὸ μηδ' ἀποκρίθηκε τοῦ Κραινκεμπίλλη παρὰ σήκωσε μόνο τοὺς ὤμους της. Κι ὁ γέρω μανάβης, νιώθοντας τὴν προσβολή, ἔβγαλε μιὰ φωνή:

— Μωρὴ ξετσίπωτη!

Ἡ κυρὰ Λαῦρα φώναξε, καὶ τῆς ἔπεσε καὶ τὸ λάχανο ἀπὸ τὸ κακό της.

— Βρὲ παλιάλογο, βρὲ κουφάρι! Ἀκόμη δὲν ἤβγε ἀπὸ τὴ φυλακὴ καὶ βρίζει καὶ τὸν κόσμο!

Ὁ Κραινκεμπίλλης ἂν δὲν εἶχε ἀνάψει τὸ αἷμα του, βέβαια πὼς δὲ θἄβριζε ποτὲς τὴν κυρὰ Λαῦρα γιὰ τὴ θέση της. Τὄξερε καλὰ πὼς δὲν κάνει κανεὶς ὅτι θέλει σὲ τοῦτο τὸν κόσμο, πὼς δὲ διαλέγει κανεὶς τὴ δουλειά του καὶ πὼς βρίσκουνται παντοῦ καλοὶ ἄνθρωποι. Εἶχε τὴ φρόνιμη συνήθεια νὰ μὴ ξέρει τὸ τί κάνει ἡ κάθε πελάτισσά του σπίτι της καὶ δὲν περιφρονοῦσε κανέναν. Μὰ ἦταν ἔξω φρενῶν. Τῆς ἔδωκε ἀπὸ τρεῖς φορὲς τῆς κυρὰ Λαύρας τὰ ὀνόματα ξετσίπωτη, βρῶμα καὶ πανούκλα. Ἕνας γῦρος περίεργοι μαζεύτηκε ὁλόγυρα στὴν κυρὰ Λαῦρα καὶ τὸ Κραινκεμπίλλη ποὺ ἀντήλλαξάν ἀκόμα πολλὲς βρισιὲς μεγαλοπρεπεῖς ὅσο κ' οἱ πρῶτες καὶ θὰ ξεκούκκιζαν ὅλο τους τὸ κομπολόγι, ἂν δὲ φανερωνόταν ἔξαφνα ἕνας χωροφύλακας, ποὺ μὲ τὴ σιωπή του καὶ τὴν ἀκινησία του τοὺς ἔκανε καὶ κεινοὺς μὲ μιᾶς βουβοὺς κι' ἀκίνητους σὰν κ' ἐλόγου του. Χωριστήκανε, αὐτὴ ὅμως ἡ σκηνὴ τὸν κατέστρεψε ὁλότελα τὸν Κραινκεμπίλλη στὴν ὑπόληψη τῆς συνοικίας Μονμὰρτρ καὶ τῆς ὁδοῦ Ρισέ.

VII

Τ' ΑΠΟΤΕΛΕΣΜΑΤΑ

Ὁ γέρος πήγαινε μουρμουρίζοντας μέσ' στὰ δόντια του:

— Ἀλήθεια κι ἀπ' ἀλήθεια εἶνε ρουφιάνα αὐτὴ ἡ γυναῖκα. Μιὰ ρουφιάνα ποὺ δὲ ματαγίνεται.

Μὰ μέσα βαθιὰ στὴν καρδιά του δὲν ἤτανε γι αὐτὸ ποὺ τἄχε μαζί της. Δὲν τὴν περιφρονοῦσε γιατὶ ἦταν κεῖνο ποὺ ἦταν. Μᾶλλον τὴν ἐκτιμοῦσε,γιατὶ τὴν ἤξερε οἰκονόμα καὶ ταχτική. Ἄλλη φορὰ μιλοῦσαν οἱ δυό τους μιὰ χαρὰ μαζί. Τοὔλεγε γιὰ τοὺς γονεῖς της ποὺ καθόντανε στὴν ἐξοχή. Κ' ἔκαναν κ' οἱ δυό τους τὴν ἴδια εὐχή, νἄχουν ἕνα περιβολάκι κι ὄρνιθες. Ἤτανε πολὺ καλὴ πελάτισσα. Καὶ νὰ τὴ δεῖ ν' ἀγοράζει τὰ λάχανα τοῦ μικροῦ Μαρτέν, ἑνὸς βρωμιάρη, ἑνὸς τιποτένιου· νόμισε πὼς τοῦ δίνανε μιὰ πάνω στὴν ψυχή· καὶ σὰν τὴν εἶδε ποὔκανε καὶ τὴν ἀκατάδεχτη τοῦ ἀνάψανε τὰ καντήλια, τί διάβολο.

Τὸ χειρότερο ἀπ' ὅλα ἦταν ποὺ δὲν ἦταν αὐτὴ μονάχα ποὺ τοῦ φερνότανε σὰ νἄχε ψώρα. Κανεὶς δὲν ἤθελε νὰ τὸν ξέρει. Ἀπαράλλαχτα σὰν καὶ τὴν κυρὰ Λαῦρα ἡ κυρὰ Κουαντρὼ ἡ φουρνάρισσα, ἡ κυρὰ Μπαιγιὰρ μὲ τὸ Φύλακα Ἄγγελο, ὅλες τὸν περιφρονοῦσαν καὶ τόνε διώχνανε. Ὅλος ὁ κόσμος, ὅλος.

Ἀκοῦς ἐκεῖ! γιατὶ σὲ βάλανε δεκαπέντε μέρες στὸ

φρέσκο, δὲν κάνεις μήτε γιὰ πράσσα νὰ πουλᾶς! Εἶνε δίκιο αὐτὸ τὸ πρᾶμα; Τὸ θέλει ὁ Θεὸς ν' ἀφίνεις ἕναν ἄνθρωπο νὰ πεθάνει τῆς πείνας, γιατὶ εἶχε μπλέξει μὲ τοὺς κοσιπενταράδες; Ἂν δὲ θὰ μποροῦσε πιὰ νὰ πουλεῖ τὰ λαχανικά του, ἄλλο δὲν τοὔμενε παρὰ νὰ ψοφήσει.

Σὰν τὸ κρασὶ τὸ κακοπεριποιημένο ἄρχισε νὰ ξυνίζει. Ὕστερα ἀπὸ τὰ «λόγια» ποὺ εἶχε μὲ τὴν κυρὰ Λαῦρα, τώρα εἶχε μ' ὅλο τὸν κόσμο. Γιὰ τὸ τίποτα ἔλεγε τῆς χρονιᾶς της σὲ κάθε πελάτισσά του καὶ χωρὶς πολλὴ πολιτική, πιστέψετέ το. Ἂν παρασκαλίζανε τὸ πρᾶμα τὶς ἔλεγε στὴν ὥρα ψοφοπεῖνες· ἔτσι καὶ στὴν τιβέρνα ἔβριζε τὴν παρέα. Ὁ φίλος του ὁ καστανὰς δὲν μποροῦσε νὰ καταλάβει τί εἶχε πάθει κ' ἔλεγε πὼς αὐτὸς ὁ εὐλογημένος ὁ μπάρμπα Κραινκεμπίλλης εἶχε καταντήσει σωστὸς σκαντζόχερας. Δὲν μποροῦσες νὰ πεῖς τὸ ὄχι: ὅσο πήγαινε γινότανε καὶ πιὸ κακότροπος, ἀνάποδος, ἀγρίευε μὲ τὸ τίποτα καὶ σοὔβγαζε μιὰ γλῶσσα! Ἡ αἰτία ἦταν ποὺ εὕρισκε τὴν κοινωνία ἀτελῆ καὶ δὲν εἶχε τὴν εὐκολία νὰ ἐκφράζεται πόχει ἕνας καθηγητὴς τῆς Σχολῆς τῶν ἠθικῶν καὶ πολιτικῶν ἐπιστημῶν γιὰ νὰ πεῖ τὶς ἰδέες του ἀπάνω στὰ κακὰ τοῦ κοινωνικοῦ συστήματος καὶ στὶς ἀναγκαῖες μεταρρυθμίσεις κ' οἱ σκέψεις του δὲν ξετυλιγότανε μέσα στὸ κεφάλι του μὲ τάξη καὶ μέτρο.

Ἡ δυστυχία τὸν ἔκανε ἄδικο. Ξεθύμαινε πάνω σὲ κείνους ποὺ δὲν ἤθελαν τὸ κακό του καὶ καμιὰ φορὰ σὲ πιὸ ἀδύνατους ἀπὸ κεῖνον. Μιὰ φορὰ ἔδωκ' ἕνα μπάτσο τοῦ Ἀλφόνσου, τοῦ μικροῦ κρασοπώλη, ποὺ

τὸν εἶχε ρωτήσει ἂν ἦταν ὄμορφα στὸ φρέσκο. Τὸν ἐμπάτσισε καὶ τοῦπε:

— Βρωμόπαιδο! ὁ πατέρας σου ἔπρεπε νἄνε στὸ φρέσκο, παρὰ ποὺ πλουτίζει μὲ τὸ φαρμάκι ποὺ πουλᾶ.

Κάμωμα καὶ λόγος ποὺ δὲν τόνε τιμοῦσαν· γιατί, καθὼς τοῦ τὄπε κι' ὁ καστανάς, δὲν πρέπει κανεὶς νὰ χτυπᾶ ἕνα παιδί, μήτε νὰ τὸ βρίζει γιὰ τὸν πατέρα του, ποὺ δὲν τόνε διαλέγει κανεὶς μοναχός του.

Τὄχε ρίξει στὸ πιοτό. Ὅσο πιὸ λίγα κέρδιζε, τόσο παραπάνω σπίρτο ἔπινε. Παραξενευότανε καὶ μοναχός του μὲ τὴν ἀλλαγὴ αὐτή, ποὺ ἦταν ἄλλη φορὰ οἰκονόμος, φρόνιμος.

— Ποτές μου γὼ δὲν τὄρριχνα ὄξω, ἔλεγε. Πάω νὰ πιστέψω πὼς ἡ γνώση λιγοστεύει ὅσο πλακώνουνε τὰ χρόνια.

Καμιὰ φορὰ ἔκρινε αὐστηρὰ τὸ ρεμπελιό του:

Ἔ γέρο Κραινκεμπίλλη, κρασοκανάτα μοῦ κατήντησες, γιὰ τίποτα πιὰ δὲν κάνεις.

Καμιὰ φορὰ γελιότανε μονάχος του πὼς ἔπινε ἀπ' ἀνάγκη.

— Ἔτσι χρειάζεται πότε πότε, νὰ πιεῖς ἕνα γιὰ νὰ πάρεις ἀπάνω σου καὶ νὰ δροσιστεῖς. Σίγουρα ποὺ κἄτι ἀνάβει μέσα μου. Καὶ δὲ βρέθηκε κι ἄλλο δροσιστικὸ ὡς τὰ τώρα ἀπὸ τὸ πιοτό.

Συχνὰ δὲν πρόφταινε τὸ πρωϊνὸ ξεπούλημα κἔπαιρνε τἀποδιαλόγια, πρᾶμα βλαμένο ποὺ τοῦ τὸ δίνανε βερεσέ. Μιὰ μέρα πὄνιωθε τὰ πόδια του κούφια καὶ τὴν καρδιά του βαριεστισμένη ἀφῆκε τὸ καρρότσι του στὸ σταθμὸ καὶ πέρασε ὅλη τὴ μέρα τοῦ Θεοῦ νὰ φέρνει βόλτες γύρω στὸ πατσαιζίδικο τῆς κυρὰ-Ρόζας

καὶ μπρὸς σὲ ὅλα τὰ κρασοπουλειὰ τῆς λαχαναγορᾶς. Τὸ βράδυ, ἐκεῖ ποὺ καθόταν ἀπάνω σ' ἕνα κοφίνι καὶ συλλογιζόταν, ἔνιωσε ὅλο του τὸ ξεπεσμό. Θυμήθηκε τὴν πρωτινή του τὴ δύναμη καὶ τὶς παλιές του τὶς δουλειές, πού κουραζότανε μὰ κέρδιζε κι ὅλας· τὶς μέρες τὶς ἀμέτρητες, ὅμοιες τὴ μιὰ μὲ τὴν ἄλλη καὶ γεμᾶτες· τὸ σολάτσο πόκανε τὴ νύχτα στὴ λαχαναγορὰ περιμένοντας τὸ ξεπούλημα·τὰ λαχανικὰ ποὺ τἄπαιρνε ἀγκαλιὲς-ἀγκαλιὲς καὶ τὰ σιγύριζε τεχνικὰ μέσα στὸ καρρότσι του, τὸ καφεδάκι τῆς θειὰ-Θοδώρας ποὺ τὸ ροφοῦσε μιὰ καὶ κάτου ζεστὸ ζεστό, στὸ πόδι, κ' ὕστερ' ἁρποῦσε γερὰ τοῦ καρροτσιοῦ τὰ χέρια· τὴ φωνή του, δυνατὴ σὰν τὸ κράξιμο τοῦ πετεινοῦ, ποὺ ξέσκιζε τὸ πρωϊνὸ τ' ἀγέρι, τὸ τρέξιμό του μέσα στοὺς δρόμους μὲ τόσον κόσμο, ὅλη τὴν ἀθώα καὶ τὴν τραχειὰ ζωή του, τὴ ζωὴ τοῦ ἀνθρώπινου ἀλόγου, ποὺ μισὸν αἰῶνα τώρα ἔφερνε μὲ τὸ κινητὸ μαγαζί του στοὺς κατοίκους τῆς πόλης, τοὺς ψημένους ἀπὸ τὶς ἀγρύπνιες καὶ τὶς ἔννοιες, τὰ δροσερὰ δῶρα τῶν λαχανοκήπων. Καὶ κουνῶντας τὸ κεφάλι του ἀνεστέναξε κ' εἶπε μέσα του :

— Ὄχι! δὲν τὄχω πιὰ τὸ πρωτινό μου τὸ κουράγιο. Τέλειωσα πιά. Πάει, πάει ἡ στάμνα στὸ νερό,μὰ πίσω πίσω σπάνει. Κ' ὕστερα κι ὅλας ἀπὸ τὴ δουλειὰ μὲ τὰ δικαστήρια δὲν εἶμαι πιὰ κεῖνος πού ἤμουνα πρῶτα. Δὲν εἶμαι ὁ ἴδιος ἄνθρωπος, ὄχι!

Τέλος εἶχε χάσει τὸ ἠθικό του. Ἕνας ἄνθρωπος σ' αὐτὴ τὴν κατάσταση εἶνε σὰν νὰ πεῖς ἕνας ἄνθρωπος πεσμένος κατὰ γῆς ποὺ δὲν μπορεῖ νὰ σηκωθεῖ πιά. Ὅλοι οἱ διαβάτες τὸν τσαλαπατοῦν.

VIII

Τ' ΑΠΟΤΕΛΕΣΜΑΤΑ ΤΑ ΣΤΕΡΝΑ

Ἡ κακομοιριὰ ἔφταξε, ἡ μαύρη κακομοιριά. Ὁ γέρω-μανάβης ποὺ ἔβγαζε ἄλλη φορὰ ἀπὸ τὴ συνοικία Μονμὰρτρ τάλληρα πολλά, δὲν εἶχε τώρα μηδ' ἕνα στρογγυλό. Ἦτανε χειμῶνας. Τὸν εἴχανε διώξει ἀπὸ τὸ καλύβι του καὶ πλάγιαζε κάτου ἀπὸ τὰ καρροτσάκια σ' ἕνα σταθμὸ ἁμαξιῶν. Ἔβρεχε εἰκοσιτέσσερες ὧρες καὶ ξεχείλισαν οἱ ὑπόνομοι καὶ πλημμύρισε ὁ σταθμός.

Μιὰ κουβάρα μέσα στὸ καρροτσάκι του, ἀπὸ πάνου ἀπ' τὰ νερὰ τὰ φαρμακεμένα, συντροφιὰ μὲ ροῖδια, ποντίκια καὶ γάτες πεινασμένες, συλλογιότανε μέσα στὸ σκοτάδι. Δὲν εἶχε βάλει τίποτε στὸ στόμα του ὅλη μέρα καὶ δὲν εἶχε μήτε τοῦ καστανᾶ τὶς λινάτσες νὰ σκεπαστεῖ καὶ πῆγε ὁ νοῦς του στὶς δυὸ βδομάδες ποὺ τοῦχε δώσει τὸ κράτος τροφὴ καὶ σπίτι. Ζούλεψε τοὺς φυλακισμένους ποὺ δὲν ὑποφέρουν μήτ' ἀπὸ τὸ κρύο, μήτ' ἀπὸ τὴν πεῖνα καὶ τοὔρθε μιὰ ἰδέα :

— Ἀφοῦ τὸ ξέρω τὸ κόλπο, γιατὶ νὰ μὴν τὸ βάλω μπρός ;

Σηκώθηκε καὶ βγῆκε στὸ δρόμο. Δὲν ἦταν παραπάνω ἀπὸ ἕντεκα ἡ ὥρα. Ὁ καιρὸς ἦταν ἄγριος καὶ θεοσκότεινος. Μιὰ ψιλὴ ψιλὴ βροχὴ κρύα ποὺ σοῦ

περόνιαζε τὰ κόκκαλα. Διαβάτες ἀνάριοι πηγαίνανε τοῖχο τοῖχο.

Ὁ Κραινκεμπίλλης πέρασε τὴν ἐκκλησιὰ τοῦ ἁγίου Εὐσταθίου κ' ἔστριψε στὴν ὁδὸν Μονμάρτρ. Ἦταν ἐρημιά. Ἕνας ἀστυνόμος στεκόταν ἀκίνητος στὸ πεζοδρόμιο, ἔξω ἀπ' τὸ ἱερό, κάτου ἀπ' ἕνα γκάζι ἀναμμένο, κ' ἔβλεπες γύρω στὸ φῶς νὰ πέφτει ἡ ψιλὴ βροχὴ κοκκινωπή. Ἔπεφτε πάνου στὴν κουκούλα τοὺ ἀστυνόμου· κι αὐτὸς φαινότανε μουσκεμένος, μὰ εἴτε προτιμοῦσε τὸ φῶς ἀπὸ τὸ σκοτάδι, εἴτε βαρέθηκε νὰ περπατεῖ κ' εἶχε σταθεῖ κάτου ἀπὸ τὸ φανάρι, ποὺ ἴσως τὄβρισκε μιὰ παρηγοριά, μιὰ συντροφιά. Αὐτὴ ἡ φλόγα ἡ τρεμουλιαστὴ ἦταν ἡ μόνη του παρέα μέσα στὴν ἐρημικὴ νύχτα. Ἡ ἀκινησία του νόμιζες πὼς δὲν ἦταν ὁλότελ' ἀνθρώπινη· τὰ παπούτσια του καθρεφτιζόντανε στὸ βρεμένο πεζοδρόμιο πὄμοιαζε μὲ λίμνη καὶ τὸν ξεμακρύνανε πρὸς τὰ κάτω καὶ τὸν κάμανε νὰ φαίνεται ἀπὸ μακρυὰ σὰν κανένα ἀμφίβολο τέρας μισοβγαλμένο ἀπὸ τὸ νερό. Ἀπὸ πιὸ κοντά, κουκουλωμένος καὶ ὡπλισμένος εἶχε ὕφος καλογηρικὸ καὶ στρατιωτικό. Τὰ μεγάλα χαρακτηριστικὰ τοῦ προσώπου του, ἀκόμα περισσότερο μεγαλωμένα ἀπὸ τὸν ἴσκιο τῆς κουκούλας του ἦταν ἥσυχα καὶ λυπητερά. Εἶχε φουντωτό, κοντὸ μουστάκι γκρίζο. Ἦτανε γέρο χωροφύλακας, καμμιὰ σαρανταριὰ χρονῶν ἄνθρωπος.

Ὁ Κραινκεμπίλλης τὸν ἐσίμωσε σιγὰ σιγὰ καὶ μὲ φωνὴ δισταχτικὴ τοὔπε :

— Θάνατος οἱ σταυρωτῆδες !

Ὕστερα περίμενε τὸ ἀποτέλεσμα τοῦ λόγου αὐτοῦ

τοῦ καθιερωμένου. Ὅμως δὲν ἔφερε κανένα ἀποτέλεσμα. Ὁ γέρο-χωροφύλακας ἔμεινεν ἀκίνητος καὶ βουβός, τὰ χέρια σταυρωμένα κάτω ἀπ' τὴν κοντή του τὴν μαντύα. Τὰ μάτια του, ὁλάνοιχτα, γυαλίζανε στὸ σκοτάδι καὶ παρατηρούσανε τὸν Κραινκεμπίλλη μὲ θλίψη καὶ περιφρόνηση.

Ὁ Κραινκεμπίλλης, ξαφνισμένος, ἀλλὰ χωρὶς νὰ χάσει καὶ ὅλη του τὴν ἀπόφαση, μουρμούρισε.

— Θάνατος οἱ σταυρωτῆδες ! σοῦ εἶπα.

Ὕστερ' ἀπ' αὐτὸ ἀκολούθησε σιωπὴ γιὰ κάμποσην ὥρα, κ' ἡ βροχὴ ἡ ψιλὴ καὶ κοκκινωπὴ ἔπεφτε ὁλοένα καὶ τὸ σκοτάδι τὸ παγερὸ βασίλευε. Τέλος ὁ γέρο χωροφύλακας μίλησε :

— Δὲν εἶνε λόγος αὐτός . . . Στὰ σίγουρα πὼς δὲν εἶνε λόγος. Στὰ χρόνια σου ἔπρεπε νἄχες παραπάνω γνώση . . . Ἄμε στὴ δουλειά σου.

— Γιατί δὲ μὲ συλλαβαίνεις ; ρώτησε ὁ Κραινκεμπίλλης.

Ὁ γέρο χωροφύλακας κούνησε τὸ κεφάλι του κάτω ἀπὸ τὴ βρεμένη του κουκούλα :

— Ἂν ἤτανε νὰ συλλαβαίνουμε κάθε μπεκρὴ ποὺ λέγει κεῖνα ποὺ δὲν εἶνε γιὰ νὰ πεῖ, θἄχαμε δουλειὰ καὶ δουλειά ! . . . Καὶ τί θάτανε τ' ὄφελος ;

Ὁ Κραινκεμπίλλης καταπλακωμένος ἀπὸ τόση μεγαλόψυχη περιφρόνηση ἀπόμεινε ὥρα πολλὴ ἀποσβολωμένος μὲ τὰ πόδια μέσα στὸ χαντάκι. Πρὶν φύγει δοκίμασε νὰ ξηγηθεῖ :

— Δὲν εἶπα γιὰ σένα : «Θάνατος οἱ σταυρωτῆδες!» Δὲν τὄπα μήτε γιὰ τὸν ἕναν μήτε γιὰ τὸν ἄλλον. Τὄπα ἔτσι γιὰ μιὰν ἰδέα.

Ὁ γέρω χωροφύλακας ἀποκρίθηκε μὲ σοβαρὴ καλωσύνη :

— Εἴτε γιὰ μιὰν ἰδέα, εἴτε γι ἄλλο τίποτα, δὲν ἤτανε λόγος νὰ τὸν πεῖς, γιατὶ ἕνας ἄνθρωπος ἅμα κάνει τὸ καθῆκον του καὶ τραβᾷ τόσα βάσανα, δὲν εἶνε σωστὸ νὰ τόνε βρίζει κανεὶς μὲ λόγια τ' ἀνέμου. Σοῦ τὸ ξαναλέγω· ἄμε δουλειά σου.

Ὁ Κραινκεμπίλλης, μὲ σκυμμένο τὸ κεφάλι καὶ τὰ χέρια κρεμασμένα, χώθηκε μέσα στὴ βροχὴ βαθιὰ στὸ σκοτάδι.

Ο ΠΥΤΟΥΑ

Ο ΠΥΤΟΥΑ

I

— Κεῖνο τὸ περιβόλι, ποὺ χαρήκαμε, παιδιά, εἶπε ὁ κ. Μπερζερέ, κεῖνο τὸ περιβόλι ποὺ τὸ γύριζες ὁλόκληρο μὲ εἴκοσι βήματα, ἐστάθηκε γιὰ μᾶς κόσμος ἀπέραντος, γεμᾶτος χαμόγελα καὶ τρομάρες.

— Λουκιανέ, θυμᾶσαι τὸν Πυτουά ; ρώτησε ἡ Ζωὴ χαμογελῶντας καθὼς ἐσυνηθοῦσε μὲ τὰ χείλια κλεισμένα καὶ τὴ μύτη πάνω στὸ κέντημά της.

— Ἂν θυμοῦμαι τὸν Πυτουά!... Ἀπ' ὅσες μορφὲς περάσανε μπρὸς τὰ μάτια μου σὰν ἤμουνα παιδί, τοῦ Πυτουά ἡ μορφὴ ἔμεινε ἀπ' ὅλες καθαρώτερη μέσα στὴ μνήμη μου. Ὅλα τὰ χαραχτηριστικὰ τοῦ προσώπου του καὶ ὅλα τὰ φυσικὰ τοῦ χαρακτῆρος του εἶνε ὁλοζώντανα μπροστά μου. Εἶχε τὸ κρανίο μυτερό.

— Τὸ μέτωπο χαμηλό, προσέθεσε ἡ δεσποινὶς Ζωή.

Κι ἀδελφὸς καὶ ἀδελφὴ ἀπαγγείλανε διαδοχικά, μὲ φωνὴ μονότονη, μὲ μιὰν ἀλλόκοτη σοβαρότητα, ἕνα

ἕνα τ' ἄρθρα ἀπὸ κάτι ποὺμοιαζε μὲ χαρακτηρισμό.

— Τὸ μέτωπο χαμηλό.

— Ἦταν ἑτερόφθαλμος.

— Εἶχε τὸ βλέμμα φευγαλέον.

— Εἶχε τοὺς κροτάφους γεμάτους ρυτίδες.

— Τὸ μῆλα πεταχτά, κόκκινα καὶ γυαλιστερά.

— Τ' ἀφτιά του δὲν εἶχανε τὸ γύρισμα παρὰ ἤτανε ξεδιπλωμένα ἕνα γύρο.

— Τὰ χαρακτηριστικὰ τοῦ προσώπου του δὲν εἶχανε καμιὰν ἔκφραση.

— Μόνο τὰ χέρια του ποὺ τὰ κουνοῦσε ἀδιάκοπα, μαρτυροῦσαν τὴ σκέψη του.

— Λιγνός, λιγάκι καμπουριασμένος, φαινόταν ἀδύνατος.

— Ἦτανε ὅμως στ' ἀλήθεια ἀσυνήθιστα χερόδύναμος.

— Ἔτσάκιζε εὔκολα ἕνα ἀσημένιο τάλληρο ἀνάμεσα στὸ δείχτη καὶ τὸ δάχτυλά του.

— Ποὺ τὸν εἶχε πελώριο.

— Η φωνή του ἦταν ξεσυρμένη. . .

— Καὶ τὰ λόγια του γλυκά, μελωμένα.

Ἄξαφνα ὁ κ. Μπερζερὲ φώναξε ζωηρά :

— Ζωή ! ξεχάσαμε «τὰ μαλλιὰ κίτρινα κι ἀνάρια». Ἂς τὸ πιάσουμε ἀπ' ἀρχῆς.

Η Παυλίνα, ποὺ ξαφνίστηκε ν' ἀκούει αὐτὴ τὴν παράξενη ἀπαγγελία, ρώτησε τὸν πατέρα της καὶ τὴν θεία της, πῶς μπορέσανε νὰ μάθουνε ἀπ' ὄξω αὐτὸ τὸ πεζὸ κομμάτι καὶ γιατὶ τὸ ἀπαγγείλανε σὰν τροπάρι.

Ὁ κ. Μπερζερὲ ἀποκρίθηκε σοβαρώτατα :

— Παυλίνα, τοῦτο ποὺ ἄκουσες εἶνε κείμενο καθιερωμένο, μπορῶ νὰ πῶ λειτουργικό, εἰς χρῆσιν τῆς οἰκογενείας Μπερζερέ. Εἶνε σωστὸ νὰ σοῦ μεταβιβαστεῖ γιὰ νὰ μὴ χαθεῖ μὲ τὴ θεία σου καὶ μὲ μένα μαζί. Ὁ παπποῦς σου, κόρη μου, ὁ παπποῦς σου Ἐλουὰ Μπερζερέ, ποὺ δὲν τονε γλέντιζες μὲ κοροφέξαλα, ἐκτιμοῦσε αὐτὸ τὸ κομμάτι,κυρίως χάρις στὴν προέλευσή του. Τὸ ὠνόμασε : «Ἡ ἀνατομία τοῦ Πυτουά». Καὶ συνηθοῦσε νὰ λέγει ὅτι ἀπὸ μερικὲς ἀπόψεις προτιμοῦσε τὴν ἀνατομία τοῦ Πυτουὰ ἀπὸ τὴν ἀνατομία τοῦ Καρεμ πρενάν. «Ἂν ἡ περιγραφὴ ποὺ κάνει ὁ Ξενομανής, ἔλεγε, εἶνε πιὸ σοφὴ καὶ πιὸ πλούσια σὲ ὅρους σπανίους καὶ πολυτίμους, ἡ περιγραφὴ τοῦ Πυτουὰ πάει πολὺ ἀπάνω, ὅσο γιὰ τὴν ξαστεριὰ τῶν ἰδεῶν καὶ τὴ διαύγεια τοῦ ὕφους». Ἔκρινε κατ' αὐτὸν τὸν τρόπον γιατὶ ὁ δόκτωρ Λεντοὺπλ ἀπὸ τὸ Τοὺρ δὲν εἶχεν ἑρμηνέψει ἀκόμα τὰ κεφάλαια τριανταένα καὶ τριανταδύο τοῦ τετάρτου βιβλίου τοῦ Ραμπελαί.

— Δὲν καταλαβαίνω γρί, εἶπε ἡ Παυλίνα.

— Αὐτὸ τὸ παθαίνεις γιατὶ δὲ γνωρίζεις τὸν Πυτουά, κόρη μου. Πρέπει νὰ μάθεις, πὼς ὁ Πυτουὰ στάθηκε ἡ πιὸ γνώριμη μορφὴ τῆς παιδικῆς μου ἡλικίας καὶ τῆς θείας σου τῆς Ζωῆς. Στὸ σπίτι τοῦ παπποῦ σου τοῦ Μπερζερὲ μιλούσανε κάθε ὥρα γιὰ τὸν Πυτουά. Καθένας μὲ τὴ σειρά του θαρροῦσε πὼς τὸν ἔβλεπε.

Ἡ Παυλίνα ρώτησε:

- Μὰ τ' ἦτανε αὐτὸς ὁ Πυτουά;

Ἀντὶς ν' ἀποκριθεῖ ὁ κ. Μπερζερέ, ἔπιασε νὰ γελᾶ

καὶ ἡ δεσποινὶς Μπερζερέ, γέλασε κ' ἐκείνη μὲ τὰ χείλια κλεισμένα.

Ἡ Παυλίνα κοίταζε μιὰ τὸν ἕνα καὶ μιὰ τὸν ἄλλο. Τὄβρισκε παράξενο νὰ γελᾶ ἔτσι μὲ τὴν καρδιά της ἡ θεία της, κι ἀκόμα πιὸ παράξενο νὰ γελᾶ σύμφωνα καὶ κατὰ συμπάθεια μὲ τὸν ἀδελφό της. Ἦτανε παράξενο ἀλήθεια, γιατὶ ἀδελφὸς καὶ ἀδελφὴ δὲν εἶχανε τὸ ἴδιο κεφάλι.

— Μπαμπᾶ, πές μου τί ἦτανε αὐτὸς ὁ Πυτουά. Ἀφοῦ θέλεις νὰ τὸ ξέρω, πές μου το.

— Ὁ Πυτουά, κόρη μου, ἦτανε περιβολάρης. Παιδὶ ἐντίμων καλλιεργητῶν ἀπὸ τὸ Ἀρτουά, πῆγε κ' ἔκαμε φυντάνια στὸ Σαὶντ-Ὀμέρ. Μὰ δὲν ἔμεινε εὐχαριστημένος ἀπὸ τὴν πελατεία του καὶ οἱ δουλειές του πῆγαν ἄσκημα. Ἀφῆκε λοιπὸν τὸ ἐμπόριο καὶ δούλευε μὲ τὸ μεροκάματο. Κεῖνοι ποὺ τόνε παίρνανε δὲ μένανε καὶ πάντα ἐνθουσιασμένοι.

Πάνω σ' αὐτὰ τὰ λόγια ἡ δεσποινὶς Μπερζερὲ εἶπε μὲ τὰ γέλια ἀκόμα :

— Θυμᾶσαι, Λουκιανέ : ὁ πατέρας ἅμα δὲν εὕρισκε πάνω στὸ γραφεῖο του τὸ καλαμάρι ἢ τὴν πέννα του, τὸ βουλοκέρι, τὸ ψαλλίδι, ἔλεγε : «Μοῦ φαίνεται πὼς ὁ Πυτουὰ θὰ πέρασε ἀπὸ δῶ».

— Ἄ ! εἶπε ὁ κ. Μπερζερέ, ὁ Πυτουὰ δὲν εἶχε βγαλμένο καλὸ ὄνομα.

— Αὐτὸ ἦταν ὅλο ; ρώτησε ἡ Παυλίνα.

— Ὄχι, κόρη μου, δὲν εἶνε ὅλο αὐτό. Ὁ Πυτουὰ εἶχε τοῦτο τὸ ξεχωριστό, ὁποὺ μᾶς ἦτανε γνώριμος, ἄνθρωπος τοῦ σπιτιοῦ καὶ μ' ὅλα ταῦτα . . .

— . . . δὲν ὑπῆρχε, εἶπε ἡ Ζωή.

Ὁ κ. Μπερζερὲ κοίταξε τὴν ἀδελφή του σὰ νἄθελε νὰ τὴ μαλώσει.

— Τί λόγος ἦταν αὐτός, Ζωή ! καὶ γιατὶ νὰ κόψεις ἔτσι ὅλο τὸ χάζι ; Ὁ Πυτουὰ δὲν ὑπῆρχε. Τολμᾶς καὶ τὸ λές, Ζωή ; Ζωή, μπορεῖς νὰ τὸ ὑποστηρίξεις ; Γιὰ νὰ βεβαιώσεις, πὼς ὁ Πυτουὰ δὲν ὑπῆρξε, πὼς ὁ Πυτουὰ δὲν ἦτανε ποτέ, λογάριασες ἀρκετὰ τοὺς ὅρους ποὺ χρειάζονται γιὰ νὰ ὑπάρξει κανεὶς καὶ τοὺς τρόπους ποὺ μπορεῖ κανεὶς νὰ εἶνε ; Ὁ Πυτουὰ ὑπῆρχε κατὰ κάποιον τρόπον ἰδιαίτερο.

— Ὅσο πηγαίνω καὶ λιγότερο καταλαβαίνω, εἶπε ἡ Παυλίνα ἀπελπισμένη.

— Ἡ αλήθεια θὰ σοῦ φανερωθεῖ ὁλοκάθαρη σὲ λιγάκι, κόρη μου. Μάθε πὼς ὁ Πυτουὰ γεννήθηκε σὲ ὥριμη ἡλικία. Ἤμουν ἀκόμα παιδὶ καὶ ἡ θεία σου ἦτανε πιὰ κοπελίτσα. Καθόμασταν σ' ἕνα μικρὸ σπιτάκι πρὸς τὰ ἔξω τοῦ Σαὶντ-Ὀμέρ. Οἱ γονεῖς μας περνοῦσαν ἐκεῖ ζωὴν ἥσυχη κι ἀποτραβηγμένη ὡς ποὺ τοὺς ἀνεκάλυψε μιὰ γριὰ κυρία ἀπὸ κεῖνα τὰ μέρη, κυρία Κορνουγιὲ μὲ τὄνομα, ποὺ καθότανε στὸν πύργο της, τὸ Μονπλαιζίρ, πέντε λεῖγες μακρυὰ ἀπὸ τὴ χώρα καὶ ποὺ βρέθηκε νἄνε μεγαλοθειὰ τῆς μητέρας μου. Ἔκαμε χρῆσιν τοῦ δικαιώματος συγγενείας καὶ ἀπήτησε νὰ πηγαίνουν ὁ πατέρας μου κ' ἡ μητέρα μου νὰ δειπνοῦν κάθε κυριακὴ στὸ Μονπλαιζὶρ ὅπου σκάναν ἀπὸ τὴ βαρεμάδα. Ἔλεγε πὼς ἦτανε σωστὸ νὰ τρώγει κανεὶς οἰκογενειακῶς τὴν κυριακὴ καὶ πὼς μόνο οἱ πρόστυχοι δὲ φυλάγουν αὐτὴ τὴν παλαιὰ συνήθεια. Ὁ πατέρας μου ἔκλαιγε ἀπὸ τὴν πλήξη του στὸ Μονπλαιζίρ. Ἡ ἀπελπισία του σ' ἔκαμε λύπη νὰ τὸν βλέ-

πεις. Μὰ ἡ κυρία Κορνουγιὲ δὲν τὄβλεπε. Κείνη δὲν ἔβλεπε τίποτε. Ἡ μητέρα μου ἔκανε παραπάνω κουρέγιο. Ὑπέφερε ὅσο κι ὁ πατέρας μου, ἴσως καὶ παρὰπάνω καὶ χαμογελοῦσε.

— Οἱ γυναῖκες γενήκανε γιὰ νὰ ὑποφέρουν, εἶπε ἡ Ζωή

— Ζωή, ὅτι ζεῖ στὸν κόσμο εἶνε προωρισμένο νὰ ὑποφέρει. Οἱ γονεῖς μας τοῦ κάκου δὲν ἐδέχονταν αὐτὰ τ' ἀπαίσια καλέσματα. Ἡ καρδούλα τῆς κυρίας Κορνουγιὲ ἐρχότανε νὰ τοὺς πάρει κάθε Κυριακὴ ἀπόγεμα. Ἔπρεπε νὰ πάνε στὸ Μονπλαιζίρ· ἦταν ἀπολύτως ἀπηγορευμένο νὰ ὑπεκφύγει κανεὶς αὐτὴ τὴν ὑποχρέωση. Ἦτανε «καθεστικυῖα τάξις» ποὺ μόνο ἐπανάσταση μποροῦσε νὰ τὴ χαλάσει. Ὁ πατέρας μου ἐπαναστάτησε τέλος, κι ὡρκίστηκε νὰ μὴ ξαναδεχτεῖ μήτ' ἕνα κάλεσμα πιὰ τῆς κυρίας Κορνουγιέ, κι ἀφῆκε τῆς μητέρας μου τὴ φροντίδα νὰ βρίσκει στὶς ἀρνήσεις αὐτὲς ταιριαστικὲς προφάσεις καὶ δικαιολογίες λογῆς λογῆς· καὶ κείνη κάθε ἄλλο ἦταν ἄξια νὰ κάνει παρὰ αὐτό. Ἡ μητέρα μας δὲν ἤξερε νὰ καμώνεται.

— Πὲς καλύτερα, Λουκιανέ, πὼς δὲν τὄθελε. Εἰδεμὴ μποροῦσε νἄλεγε ψέματα σὰν καὶ τὶς ἄλλες.

— Νὰ ποῦμε τὴν ἀλήθεια ὅταν εἶχε ἀληθινὲς δικαιολογίες προτιμοῦσε νὰ τὶς λέγει, παρὰ νὰ σοφίζεται ψεύτικες. Θυμᾶσαι, ἀδελφή, ποὺ τῆς ξέφυγε μιὰ μέρα κ' εἶπε στὸ τραπέζι: «Εὐτυχῶς πόχει ἡ Ζωὴ κοκκίτη: δὲ θὰ πᾶμε γιὰ καιρὸ στὸ Μονπλαιζίρ.»

— Ἀλήθεια! εἶπε ἡ Ζωή.

— Ἔγινες ὅμως καλά, Ζωή. Κ' ἡ κυρία Κορνου-

γιὲ ἤρθε κ' εἶπε μιὰ μέρα τῆς μητέρας: «Μικρούλα μου, τόχω γιὰ σίγουρο πὼς θἀρθῆτε μὲ τὸν ἄντρα σου νὰ φᾶμε μαζὶ τὴν Κυριακὴ στὸν Μονπλαιζίρ. Ἡ μητέρα μας, ἐπιφορτισμένη ρητῶς ἀπὸ τὸν ἄντρα της νὰ παρουσιάσει στὴν κυρία Κορνουγιὲ μιὰ γερὴ πρόφαση γιὰ ν' ἀρνηθοῦν, φαντάστηκε σ' αὐτὴ τὴν κακὴ ὥρα μιὰ δικαιολογία ποὺ δὲν ἦταν ἀληθινή. «Λυποῦμαι πολύ, ἀγαπητή μου θεία. Ἀλλὰ μᾶς εἶνε ἀδύνατο. Τὴν Κυριακὴ περιμένω τὸν περιβολάρη.»

» Ἀπάνω σ' αὐτὸ τὸ λόγο ἡ κυρία Κορνουγιὲ κοίταξε ἀπὸ τὴν παραθυρόπορτα τοῦ σαλονιοῦ τὸ ἀγριοπερίβολο, ὅπου τὰ φλάνια κ' οἱ πασχαλιὲς φαίνονταν ἀπὸ κεῖ ἀπὸ κάτω, πὼς δὲν εἶχανε γνωρίσει κλαδευτῆρι καὶ πὼς μήτε θὰ τὸ γνωρίζανε καμμιὰ φορά: «Περιμένετε τὸν περιβολάρη! Γιὰ τί πρᾶμα;—Γιὰ νὰ δουλέψει στὸ περιβόλι.»

» Κ' ἡ μητέρα μου γύρισε τότε ἄθελα τὰ μάτια στὸ μικρὸ τετράγωνο μὲ τ' ἀγριόχορτα καὶ τἄλλα τὰ μισοάγρια φυτὰ ποὺ τόχε ὀνομάσει περιβόλι κι ἀνατρίχιασε ποὺ κατάλαβε πόσο δὲν ἔμοιαζε ἀληθινὴ ἡ ἐφεύρεσή της. «Αὐτὸς ὁ ἄνθρωπος, εἶπε ἡ κυρία Κορνουγιέ, μπορεῖ βέβαια νἄρθει νὰ δουλέψει στὸ... περιβόλι σας τὴ Δευτέρα ἢ τὴν Τρίτη. Εἶνε κι ὅλας καλύτερο. Δὲν πρέπει νὰ δουλεύει κανεὶς κυριακάτικα. —Μὰ τὶς καθημερινὲς ἔχει ἄλλοῦ δουλειά.»

» Παρατήρησα πολλὲς φορὲς πὼς οἱ δικαιολογίες οἱ πιὸ παράλογες κ' οἱ πιὸ ἀλλόκοτες πιάνουν καλύτερ' ἀπ' ὅλες: σαστίζουν τὸν ἀντικρυνό σου. Ἡ κυρία Κορνουγιὲ ἐπέμεινε λιγότερο ἀπὸ κεῖνο ποὺ θὰ μποροῦσε κανεὶς νὰ περιμένει ἀπὸ ἕνα πρόσωπο τόσο

λίγο διατεθειμένο νὰ ὑποχωρήσει. Ἐνῶ σηκονόταν ἀπὸ τὴν πολυθρόνα της ρώτησε: «Καὶ πῶς τὸν λέτε, μικρούλα μου, τὸν περιβολάρη σας;—Πυτουά,» ἀποκρίθηκε ἡ μητέρα μου χωρὶς δισταγμό.

» Ὁ Πυτουὰ εἶχε πάρει ὄνομα. Ἀπὸ τότε ὑπῆρξε. Ἡ κυρία Κορνουγιὲ ἔφυγε μουρμουρίζοντας: Πυτουά! Θαρρῶ, ποὺ τὸν ξέρω. Πυτουά; Πυτουά! Μὰ κείνονε ξέρω βέβαια. Μόνο ποὺ δὲ θυμᾶμαι... Ποῦ κάθεται;—Δουλεύει μὲ τὸ μεροκάματο. Ἄμα τὸν χρειαστεῖ κανεὶς τοῦ τὸ μηνᾶ στοῦ ἑνὸς ἢ στ' ἀλλουνοῦ τὸ σπίτι.—Ἄ! μὰ βέβαια· τὄλεγα ἐγώ: ἕνας ἀκαμάτης, ἕνας μόρτης... ἕνας τιποτένιος. Μὴν τόνε πιστεύεσαι, μικρούλα μου.»

»Ὁ Πυτουὰ ἀπὸ δῶ καὶ μπρὸς εἶχε καὶ χαρακτῆρα.»

II

Ἦρθαν οἱ κ. κ. Γκουμπὲν καὶ Γιάννης Μαρτώ, κι ὁ κ. Μπερζερὲ τοὺς εἶπε περὶ τίνος ἦταν ὁ λόγος.

— Μιλούσαμε γιὰ κεῖνον ποὺ μιὰ μέρα ἡ μητέρα μου τὸν ἔκανε νὰ γεννηθεῖ περιβολάρης στὸ Σαὶντ-Ὁμὲρ καὶ τὸν ὠνόμασε μὲ τὄνομά του. Ἀπὸ τότε ἔδρασε.

— Ἀγαπητὲ διδάσκαλε, δὲν μᾶς τὸ ξαναλέτε πα-

ρακαλῶ ; εἶπε ὁ κ. Γκουμπὲν σκουπίζοντας τὰ γυαλιά του.

— Εὐχαρίστως, ἀποκρίθηκε ὁ κ. Μπερζερέ. Δὲν εἶχε περιβολάρη. Ὁ περιβολάρης δὲν ὑπῆρχε. Ἡ μητέρα μου εἶπε: «Πριμένω τὸν περιβρλάρη.» Καὶ ἐγένετο περιβολάρης ἐν τῷ ἅμα, καὶ ἔδρασε.

— Ἀγαπητὲ διδάσκαλε, ρώτησεν ὁ κ. Γκουμπέν, πῶς ἔδρασε ἀφοῦ δὲν ὑπῆρξε ;

— Εἶχε ἕνα εἶδος ὕπάρξη, ἀποκρίθηκε ὁ κ. Μπερζερέ.

— Θέτε νὰ πῆτε μιάν ὕπαρξη φανταστική, πρόσθεσε περιφρονητικὰ ὁ κ. Γκουμπέν.

— Ὥστε δὲν εἶνε τίποτα μιὰ ὕπαρξη φανταστική ; εἶπε ζωηρὰ ὁ διδάσκαλος. Καὶ τὰ πρόσωπα τὰ μυθικὰ μήπως δὲν εἶναι ἄξια νὰ δράσουν ἀπάνω στοὺς ἀνθρώπους ; Συλλογιστῆτε τὴ μυθολογία, κύριε Γκουμπέν, καὶ θὰ δῆτε πὼς δὲν εἶνε τὰ ὄντα τὰ πραγματικὰ μόνο, ἀπεναντίας τὰ ὄντα τὰ φανταστικὰ ποὺ ἐξασκοῦν ἀπάνω στὶς ψυχὲς τήν πιὸ βαθειὰ καὶ τὴν πιὸ διαρκῆ δράση. Παντοῦ καὶ πάντα ὄντα, ποὺ δὲν ἔχουνε πραγματικότητα περισσότερη ἀπὸ τὸν Πυτουά, ἐνέπνευσαν στοὺς λαοὺς τὸ μῖσος καὶ τὴν ἀγάπη, τὴν τρομάρα καὶ τὴν ἐλπίδα, συμβούλεψαν ἐγκλήματα, δέχτηκαν προσφορές, ἔκαμαν τὰ ἤθη καὶ τοὺς νόμους. Κύριε Γκουμπέν, συλλογιστῆτε τὴν αἰώνια μυθολογία. Ὁ Πυτουὰ εἶνε μυθικὸ πρόσωπο ἀπὸ τὰ πιὸ σκοτεινά, τὸ παραδέχομαι, κι ἀπὸ τὸ πιὸ κατώτερο εἶδος. Ὁ χοντροειδὴς σάτυρος, ποὺ κάθησε τὸν παλιὸ καιρὸ στὸ τραπέζι τῶν βορινῶν χωρικῶν μας κρίθηκε ἄξιος νὰ φιγουράρει σ' ἕνα κάντρο τοῦ Τζορντάενς καὶ σ'

ἕνα μῦθο τοῦ Λαφονταίν. Ὁ γυὸς ὁ μαλλιαρὸς τῆς Συκορὰξ ἐμπῆκε στὸ θεϊκὸ τὸ κόσμο τοῦ Σαίξπηρ. Ὁ Πὺτουά, πιὸ κακότυχος, θὰ μείνει πάντα περιφρονημένος ἀπὸ καλλιτέχνες καὶ ποιητές. Τοῦ λείπει τὸ μεγαλεῖο κι ἡ ἀλλοκοτιά, τὸ ὕφος κι ὁ χαρακτῆρας. Γεννήθηκε μέσα σὲ μυαλὰ λογικὰ μὲ τὸ παραπάνω, μέσα σὲ ἀνθρώπους ποὺ ξέρανε νὰ διαβάζουνε καὶ νὰ γράφουνε καὶ δὲν εἶχανε κουκούτσι ἀπὸ κείνη τὴ χαριτωμένη φαντασία, ποὺ σπέρνει τοὺς μύθους. Νομίζω, κύριοι, πὼς εἶπα ἀρκετὰ γιὰ νὰ σᾶς κάμω νὰ γνωρίσετε τὴν ἀληθινὴ φύση τοῦ Πυτουά.

— Τὴ νιώθω, εἶπε ὁ κ. Γκουμπέν.

Κι ὁ κ. Μπερζερὲ ἐξακολούθησε τὴν ὁμιλία του.

— Ὁ Πυτουὰ ὑπῆρχε. Μπορῶ νὰ τὸ βεβαιώσω. Ὑπῆρχε. Προσέξετέ το, κύριοι, καὶ θὰ πεισθῆτε πὼς τὸ «ὑπάρχειν» δὲν ἐπιβάλλει καὶ τὴν ὕλη καὶ δὲ σημαίνει παρὰ τὸ σύνδεσμο τοῦ ἀντικειμένου καὶ ὑποκειμένου, δὲ δηλοῖ ἄλλο ἀπὸ μιὰ σχέση.

— Δὲν εἶνε ἀμφιβολία, εἶπε ὁ Γιάννης Μαρτώ· μὰ τὸ «ὑπάρχειν» χωρὶς ἰδιότητες εἶνε τόσο λίγο πρᾶμα, ὅσο καὶ τὸ τίποτα. Δὲν ξέρω ποιὸς εἶπε μιὰ φορά: «Εἶμαι ὁ ὤν.» Συμπαθῆστε τὴν ἀμνημοσύνη μου. Δὲν μπορεῖ κανεὶς νὰ θυμᾶται τὰ πάντα. Μὰ ὁ ἄγνωστος ποὺ μίλησε ἔτσι δὰ διέπραξε σπάνιαν ἀπρονοησία. Δίνοντας νὰ καταλάβουν μ' αὐτὸ τὸν λόγον τὸν ἀστόχαστο πὼς ἐστερεῖτο κάθε ἰδιότητα καὶ κάθε σχέση, διεκήρυξε πὼς δὲν ὑπῆρχε κι ἀφήρεσε αὐτὸς ἑαυτόν, ὁ χαμένος. Βάζω στοίχημα πὼς μήτε ἀκούστηκε πιὰ ὕστερ' ἀπ' αὐτό.

— Χάσατε, ἀποκρίθηκε ὁ κ. Μπερζερέ. Ἐπανόρ-

θωσε τὴν κακὴν ἐντύπωση ποὖκαμε αὐτὸς ὁ λόγος ὁ ἐγωϊστικός, μὲ τὸ νὰ στολιστεῖ κοφινιὲς ὁλόκληρες ἐπίθετα, κ' ἔγινε λόγος πολὺς γιὰ λόγου του, καὶ τὶς πιότερες φορὲς δίχως κουκούτσι γνώση.

— Δὲν καταλαβαίνω, εἶπεν ὁ κ. Γκουμπέν.

— Δὲν εἶνε ἀνάγκη νὰ καταλάβουμε ἀποκρίθηκε ὁ Γιάννης Μαρτώ.

Καὶ παρακάλεσε τὸν κ. Μπερζερὲ νὰ μιλήσει γιὰ τὸν Πυτουά.

— Καλοσύνη σας ποὺ μοῦ τὸ ζητᾶτε, εἶπε ὁ διδάσκαλος.

» Ὁ Πυτουὰ γεννήθηκε μέσα στὸ δεύτερο ἥμισυ τοῦ XIX αἰῶνος στὸ Σαὶντ-Ὀμέρ. Θἄτανε καλύτερο γιὰ κεῖνον νὰ γεννιότανε καμπόσους αἰῶνες πρωτύτερα μέσα στὸ δάσος τῶν Ἀρδεννῶν ἢ τῆς Βροκελιάνδης. Θὰ ἤτανε τότες ἕνα κακὸ πνεῦμα μὲ μιὰ πονηριὰ θαυμαστή.

— Παίρνετε ἕνα τσάϊ, κύριε Γκουμπέν; εἶπε ἡ Παυλίνα.

— Ὥστε ὁ Πυτουὰ ἤτανε κακὸ πνεῦμα; ρώτησε ὁ Γιάννης Μαρτώ.

— Ναί, ἤτανε κακό, ἀποκρίθηκε ὁ κ. Μπερζερέ· ἤτανε κακὸ κατὰ κάποιον τρόπο, μὰ δὲν ἤτανε κι ἀπολύτως. Ἤτανε ὅπως καὶ κάτι διαβόλοι ποὺ τοὺς λένε κακοὺς καὶ κακούς, μὰ ποὺ βρίσκεις ἀπάνω τους καὶ χάρες, ἅμα τοὺς σιμώσεις. Καὶ θὰ πήγαινα νὰ πῶ, πὼς τὸν ἀδικήσανε τὸν Πυτουά. Ἡ κυρία Κορνουγιὲ ποὺ μὲ τὴν πρώτη, ἀπὸ τὴν προκατάληψη ποὖχε, τὸν ὑποψιάστηκε γιὰ ἀκαμάτη, γιὰ μπεκρὴ καὶ γιὰ κλέφτη, συλλογίστηκε πὼς ἀφοῦ ἡ μητέρα μου, ποὺ δὲν ἤτανε

πλούσια, τὸν ἔπαιρνε νὰ τῆς δουλέψει θὰ πεῖ πὼς εὐχαριστιότανε μὲ λίγα, καὶ εἶπε μὲ τὸ νοῦ της, ἂ δὲ θἄτανε ὄρελος νὰ τὸν πάρει καὶ κείνη ἀντὶς τὸν περιβολάρη της ποὖχε καλύτερο ὄνομα μὰ καὶ πιότερες ἀπαιτήσεις. Τότες ἔμπαινε ὁ καιρὸς γιὰ νὰ κλαδέψουνε τὰ πευκάκια. Συλλογίστηκε λοιπὸν πὼς ἀφοῦ ἡ κυρία Ἐλουὰ Μπερζερέ, ποὺ ἦτανε φτωχή, δὲν ἔδινε βέβαια καὶ μεγάλα πράματα τοῦ Πυτουά, τοῦ λόγου της, ποὺ ἦτανε πλούσια, θὰ τοὔδινε ἀκόμα λιγότερα, γιατὶ ἔτσι εἶνε τὸ συνήθειο, οἱ πλούσιοι νὰ πληρώνουν πιὸ λίγα ἀπὸ τοὺς φτωχούς. Καὶ θαρροῦσε κι ὅλας πὼς ἔβλεπε τὰ πευκάκια της κλαδεμένα σὰν τοιχαράκια καὶ σὰν τόπια καὶ σὰν πυραμίδες, χωρὶς νὰ ξοδέψει καὶ πολλά. «Θὰ κοιτάζω, εἶπε μέσα της, νὰ μὴ χαζεύει ὁ Πυτουὰ καὶ νὰ μὴ μοῦ κλέβει. Δὲ ρισκάρω τίποτα καί θἄνε ὅλο κέρδος. Αὐτοὶ οἱ μόρτηδες δουλεύουνε καμιὰ φορὰ πιὸ πιδέξια ἀπὸ τοὺς τίμιους ἐργάτες». Ἀποφάσισε νὰ κάνει τὴ δοκιμὴ κ' εἶπε τῆς μητέρας μου: «Μικρούλα μου, στεῖλε μου τὸν Πυτουά. Θὰ τόνε βάλω νὰ δουλέψει στὸ Μονπλαιζίρ». Ἡ μητέρα μου τῆς τὄταξε. Θὰ τὄκανε ἡ καημένη. Μὰ ἦταν ἀπὸ τ' ἀδύνατα, ἀλήθεια. Ἡ κυρία Κορνουγιὲ περίμενε τὸν Πυτουὰ στὸ Μονπλαιζὶρ καὶ τὸν περίμενε τοῦ κάκου. Ἦτανε συνεπὴς στὶς ἰδέες της καὶ σταθερὴ στὰ σχέδιά της. Ἅμα ξανἄδε τὴ μητέρα μου τῆς παραπονέθηκε ποὺ δὲν εἶχε εἴδηση ἀπὸ τὸν Πυτουά. «Μικρούλα μου, μὰ δὲν τοῦ τὄπες πὼς τὸν περίμενα;

— Ναί, μὰ εἶνε παράξενος, ἀλλιώτικος ἄνθρωπος...

—Ἄ, τὸ ξέρω αὐτὸ τὸ εἶδος. Τὸν ξέρω ἀπ' ὄξω κι ἀνεκατωτὰ τὸν Πυτουά σας. Μὰ δὲ βρίσκεται δου-

λευτής, ὅσο ζευζέκης καὶ νἄνε, ποὺ νὰ μὴ θελήσει νἄρθει νὰ δουλέψει στὸ Μονπλαιζίρ. Τὸ σπίτι μου εἶνε γνωστό, πιστεύω. Ὁ Πυτουὰ θὰ τρέξει στοὺς ὁρισμούς μου καὶ στὴ στιγμὴ μικρούλα μου. Πές μου μονάχα ποῦ κάθεται· θὰ πάω νὰ τὸν εὕρω ἐγὼ ἡ ἴδια». Ἡ μητέρα μου ἀποκρίθηκε, πὼς δὲν ἤξερε ποῦ καθόταν ὁ Πυτουά, πὼς δὲν ἤξερε κανεὶς ποῦ ἀπόμενε, πὼς ἦταν ἕνας ἐρμοσπίτης.« Δὲν τὸν ξανἄδα, θεία. Θαρρῶ πὼς κρύβεται». Μποροῦσε νὰ τὰ πεῖ καλύτερα ;

Ἡ κυρία Κορνουγιὲ μ' ὅλα ταῦτα δὲν τὴν ἄκουσε ἀνυποψίαστη· πῆγε ὁ νοῦς της πὼς ἤθελε νὰ τὰ φέρει βόλτα ποὺ νὰ μὴ βρίσκεται ὁ Πυτουά, ἀπὸ φόβο μὴν τόνε χάσει ἢ μὴν τὸν κάνει πιὸ ἀπαιτητικό. Τὴν ἔκρινε γιὰ πάρα ἐγωΐστρα. Πολλὲς κρίσες ποὺ δέχτηκεν ὅλος ὁ κόσμος καὶ ποὺ τὶς καθιέρωσε κ' ἡ ἱστορία εἶνε ἄλλο τόσο καλὰ θεμελιωμένες ὅσο καὶ τούτη δῶ.

— Ὡς τόσο εἶνε ἀλήθεια, εἶπε ἡ Παυλίνα.

— Τί πρᾶμα εἶνε ἀλήθεια ; ρώτησε ἡ Ζωή, μισοκοιμισμένη.

— Πὼς οἱ κρίσες τῆς ἱστορίας εἶνε πολλὲς φορὲς ἐσφαλμένες. Θυμοῦμαι, μπαμπά, ποὺ εἶπες μιὰ μέρα : «Ἡ κυρία Ρολὰν ἦτανε πολὺ ἁπλῆ νὰ ἐπικαλεῖται τὶς μέλλουσες γενεὲς τὶς ἀμερόληπτες καὶ νὰ μὴν τὸ βλέπει πὼς ἂν οἱ σύγχρονοί της ἦτανε παλιομαϊμοῦδες κ' οἱ ἀπόγονοί τους θἄτανε ἄλλο τόσο παλιομαϊμοῦδες».

— Παυλίνα, ρώτησε αὐστηρὰ ἡ δεσποινὶς Ζωή, καὶ τί σχέση ἔχει ἡ ἱστορία τοῦ Πυτουὰ μ' αὐτὰ ποὺ μᾶς ψέλνεις τώρα ;

— Πολὺ μεγάλη σχέση θεία μου.

— Δὲν κατορθώνω νὰ τὴν εὕρω.

Ὁ κ. Μπεζερέ, ποὺ δὲν ὀχτρευότανε τὶς παρεκβάσες, ἀποκρίθηκε τῆς κόρης του.

— Ἂν ὅλες οἱ ἀδικίες ἐπανορθώνουνταν ὡς τὸ τέλος σ' αὐτὸ τὸν κόσμο δὲ θἄχανε φανταστεῖ ἕναν ἄλλον κόσμο γιὰ ὅλες αὐτὲς τὶς ἐπανορθώσεις. Πῶς θὲς οἱ ἀπόγονοι νὰ κρίνουν δίκια ὅλους τοὺς νεκρούς; Πῶς νὰ τοὺς ρωτήσουν μέσα στὸ σκοτάδι, ποὺ πᾶν καὶ χάνουνται; Μόλις πιὰ θὰ μποροῦσαν νὰ εἶνε δίκαιοι ἀπέναντί τους, τοὺς ξεχνᾶνε. Μὰ μπορεῖ κανεὶς νἄνε καὶ ποτὲ δίκιος; Καὶ τί πρᾶμα εἶνε ἡ δικαιοσύνη; Ἡ κυρία Κορνουγιέ, τοὐλάχιστον, ἀναγκάστηκε ν' ἀναγνωρίσει μὲ τὸν καιρό, πὼς ἡ μητέρα μου δὲν τὴ γελοῦσε καὶ πὼς ὁ Πυτουὰ ἦταν ἀνεύρετος.

» Μ' ὅλα ταῦτα δὲν τὄβαλε κάτω· ἐννοοῦσε νὰ τὸν ἀνακαλύψει. Ρώτησε ὅλους τοὺς συγγενεῖς, τοὺς φίλους, τοὺς γειτόνους, τοὺς παραγιούς, τοὺς προμηθευτάς της, ἂν τὸν ἤξεραν τὸν Πυτουά. Δυὸ τρεῖς μονάχα ἀποκριθήκανε πὼς ποτές τους δὲν τὸν εἶχαν ἀκούσει. Οἱ πιότεροι θαρρούσανε πὼς τὸν εἴχανε δεῖ. «Τὄχω ἀκουσμένο τ' ὄνομ' αὐτό, εἴτε ἡ μαγέρισσα, μὰ δὲν μπορῶ ναῦρω μὲ τὸ νοῦ μου τὸ μοῦτρο. — Πυτουά! μὰ τόνε ξέρω, δὲν εἶν' ἄλλος, εἶπε ὁ φύλακας τοῦ δρόμου ξύνοντας τ' αὐτί του. Μὰ δὲν μπορῶ νὰ σᾶς πῶ καὶ ποιὸς εἶνε». Ἡ πιὸ ἀκριβὴς πληροφορία ἦρθε ἀπὸ τὸν κ. Μπλαΐζ τὸν εἰσπράκτορα. Αὐτὸς διεκήρυξε πὼς εἶχε πάρει τὸν Πυτουὰ μὲ τὸ μεροκάματο νὰ κόψει ξύλα στὴν αὐλή του ἀπὸ τὶς 19 ὡς τὶς 23 Ὀκτωβρίου τὴ χρονιὰ τοῦ κομήτη.

» Ἕνα πρωΐ ἡ κυρία Κορνουγιὲ πλάκωσε ξεφυσώντας στοῦ πατέρα μου τὸ γραφεῖο : «Τὸν εἶδα τὸν Πυτουά. — Ἔ ! — Τὸν εἶδα. — Ἔτσι λέτε ; — Μὰ εἶμαι σίγουρη. Πήγαινε τοῖχο τοῖχο ἀπ' ὄξω ἀπ' τοῦ κ. Τρανσάν. Ὕστερα ἔστριψε στὴν ὁδὸ Καλογραιῶν. περπατοῦσε βιαστικά. Τὸν ἔχασα. — Μὰ ἦτανε κεῖνος ; — Τὸ δίχως ἄλλο. Ἕνας ἄνθρωπος καμιὰ πενηνταριὰ χρονῶ, λιγνός, καμπούρης, ποὺ φαινότανε σουρτούκης, μὲ μιὰ καμιζόρα λερή. — Εἶνε ἀλήθεια, εἶπε ὁ πατέρας, πὼς αὐτὰ τὰ γνωρίσματα μπορεῖ νὰ ταιριάσουνε τοῦ Πυτουά. — Τὸ βλέπετε ; Ἐκεῖνον δὰ τόνε φώναξα κι ὅλας. Φώναξα : «Πυτουά !» καὶ γύρισε κ' εἶδε. — Εἶνε ὁ τρόπος, εἶπε ὁ πατέρας μου, ποὺ μεταχειρίζουνται τὰ ὄργανα τῆς ἀσφαλείας, γιὰ νὰ βεβαιωθοῦν περὶ τῆς ταυτότητος τῶν κακοποιῶν ποὺ καταζητοῦν. — Ἅμα σᾶς τόλεγα, πὼς ἦτανε κεῖνος ! . . . Τὸν ηὗρα γώ, τὸν ηὗρα τὸν Πυτουά σας, Τί τὰ θέλετε λοιπόν ! εἶν' ἕνας ἄνθρωπος, ποὺ δὲ μ' ἀρέσουνε καθόλου τὰ μοῦτρα του. Καὶ σταθήκατε πολὺ μπόσικοι, ἐσεῖς κ' ἡ γυναῖκα σας, νὰ τόνε βάζετε μέσα στὸ σπίτι σας. Ἄ! ξέρω γὼ ἀπὸ φυσιογνωμίες καὶ μ' ὅλον ὁποὺ τὸν εἶδα ἀπὸ πίσω μονάχα, ἔπαιρνα ὅρκο, πὼς εἶνε κλέφτης, μπορεῖ καὶ φονιάς. Τ' ἀφτιά του δὲν ἔχουνε κεῖνο τὸ γύρισμα παρὰ εἶνε ξεδιπλωμένα ἕνα γύρο, κι αὐτὸ εἶνε σημάδι ποὺ δὲ γελᾶ ποτές. — Τίποτις δὲ μοῦ ξεφεύγει ἐμένα. Καλέ μου κύριε Μπερζερέ, τὸ καλὸ ποὺ σᾶς θέλω, ἂν δὲν ἔχετε ὄρεξη νὰ σᾶς σκοτώσουνε καμμιὰ μέρα, ἐσᾶς καὶ τὴ γυναῖκα σας καὶ τὰ παιδάκια σας, μὴν ἀφίνετε νὰ

μπαίνει ὁ Πυτουὰ μές στὸ σπίτι σας. Μιὰ συμβουλή : ἀλλάξετε ὅλες σας τὶς κλειδαριές».

» Τὸ λοιπόν, καμπόσες μέρες ὕστερα συνέβη τῆς κυρίας Κορνουγιὲ νὰ τῆς κλέψουνε τρία πεπόνια ἀπὸ τὸ περιβόλι. Μὴ βρίσκοντας τὸν κλέφτη ὑποψιάστηκε τὸν Πυτουά. Φωνάξανε τοὺς χωροφύλακας στὸ Μονπλαιζίρ, κ' οἱ ἐξακριβώσες των βεβαιώσαν τὶς ὑποψίες τῆς κυρίας Κορνουγιέ. Συμμορίες κλεφτοκοτάδες ἔκαμαν θραύση στὰ περιβόλια τῆς περιφερείας. Μὰ τούτη τὴ φορὰ ἡ κλεψιὰ φαινότανε καμωμένη ἀπὸ ἕνανε μονάχα καὶ μὲ μιὰ πιδεξιοσύνη παράξενη. Οὔτε ἴχνος παραβιάσεως, μήτε πατημασιὲς στὸ χῶμα τὸ ὑγρό. Ὁ κλέφτης δὲν μποροῦσε νἆνε ἄλλος ἀπὸ τὸν Πυτουά. Αὐτὴ ἦτανε ἡ γνώμη τοῦ ἐνωμοτάρχη, ποὺ ἤξερε πολλὰ γιὰ τὸν Πυτουὰ καὶ τόχε πάρει στὸ φιλότιμο νὰ βάλει χέρι σ' αὐτὴ τὴν πραμάτια.

Ἡ *Ἐφημερὶς τοῦ Σαιντ-Ὀμὲρ* ἀφιέρωσε ἕνα ἄρθρο γιὰ τὰ πεπόνια τῆς κυρίας Κορνουγιὲ καὶ δημοσίεψε, κατὰ πληροφορίας συλλεγείσας ἐν τῇ πόλει, τὴ ζωγραφιὰ τοῦ Πυτουά. «Ἔχει, ἔλεγε ἡ ἐφημερίδα, τὸ μέτωπο χαμηλό, εἶνε ἑτερόφθαλμος, ἔχει τὸ βλέμμα φευγαλέον, πολλὲς ρυτίδες στοὺς κροτάφους, τὰ μῆλα πεταχτά, κόκκινα καὶ γυαλιστερά. Τ' ἀφτιά του δὲν ἔχουνε τὸ γύρισμα, παρὰ εἶνε ξεδιπλωμένα ἕνα γῦρο· λιγνός, λιγάκι καμπουριασμένος, ἀδύνατος κατὰ τὸ φαινόμενο, εἶνε πράγματι σπανίας δυνάμεως· τσακίζει εὔκολα ἕνα ἀσημένιο τάλληρο ἀνάμεσ' ἀπὸ τὸ δείχτη καὶ τὸν ἀντίχειρα.

» Ὑπάρχουν λόγοι βάσιμοι, βεβαίωνε ἡ ἐφημερίδα, νὰ τοῦ ἀπυδίδεται ὁλόκληρον κομβολόγιον κλο-

πῶν ποὺ ἐξετελέσθησαν μὲ καταπληκτικὴν ἐπιδεξιότητα.

» Ὅλη ἡ πόλις εἶχε νὰ κάνει μὲ τὸν Πυτουά. Μαθεύτηκε μιὰ μέρα πὼς τόνε συλλάβανε καὶ τόνε φυλακώσαν. Ἀνεγνώρισαν ὅμως γρήγορα πὼς ὁ ἄνθρωπος ποὺ τόν πήρανε γιὰ Πυτουὰ ἦταν ἕνας ποὺ πουλοῦσε καλεντάρια, Ριγκομπὲρ μὲ τὄνομα. Καθὼς δὲν μπορέσανε ναῦρουν τίποτα ἐπιβαρυντικὸ γιὰ τὸν ἄνθρωπο τὸν ἀπολύσανε ὕστερ' ἀπὸ δεκατέσσερις μῆνες προφυλάκιση. Κι ὁ Πυτουὰ ἤτανε πάντα ἀνεύρετος. Ἡ κυρία Κορνουγιὲ στάθηκε θῦμα σὲ κλεψιὰ καινούργια πιὸ τολμηρὴ ἀπὸ τὴν πρώτη. Τῆς κλέψανε τρία ἀσημένια κουταλάκια μέσ' ἀπὸ τὸ μπουφέ της.

» Ἀνεγνώρισε τοῦ Πυτουὰ τὸ χέρι, ἔβαλε μιὰν ἀλυσίδα στῆς κάμαρής της τὴν πόρτα καὶ δὲν ἔκλεισε πιὰ μάτι.

III

Κατὰ τὶς δέκα ἡ ὥρα τὸ βράδι, ἅμα ἡ Παυλίνα ξαναπῆγε στὴν κάμαρή της, ἡ δεσποινὶς Μπερζερὲ εἶπε τοῦ ἀδελφοῦ της :

— Μὴν ξεχνᾶς νὰ μᾶς διηγηθεῖς πῶς ἀποπλάνησε ὁ Πυτουὰ τὴν μαγέρισσα τῆς κυρίας Κορνουγιέ.

— Τὄχα στὸ νοῦ μου, ἀδερφή, ἀποκρίθηκε ὁ κύριος

Μπερζερέ. Νὰ τὸ παραλείπαμε θὰ χάναμε τὸ καλύτερο τῆς ἱστορίας. Μὰ ὅλα πρέπει νὰ γίνουν μὲ τὴν τάξη τους. Ὁ Πυτουὰ κατεζητήθη ἐπιμελῶς ἀπὸ τὴ δικαιοσύνη, μὰ δὲ βρέθηκε. Ἅμα μαθεύτηκε, πὼς εἶνε ἀνεύρετος καθένας τὸ πῆρε στὸ φιλότιμο νὰ τὸν εὕρει· οἱ πονηροὶ τὸ καταφέρανε. Καὶ καθὼς ποὺ ἤτανε πολλοὶ οἱ πονηροὶ στὸ Σαὶντ-Ὀμὲρ καὶ στὰ περίχωρα ὁ Πυτουὰ φανερωνότανε τὴν ἴδιαν ὥρα μέσα στοὺς δρόμους καὶ ὄξω στὰ χωράφια καὶ στὰ δάση. Ἔτσι ἀκόμα ἕνα φυσικὸ προσετέθη στὸ χαρακτῆρα του. Τοῦ χαρίσανε τὸ δῶρο τοῦ πανταχοῦ παρόντος πόχουνε τόσοι λαϊκοὶ ἥρωες. Ἕνα ὃν ποὖνε ἄξιο νὰ διαπερνᾶ στὴ στιγμὴ μεγάλες ἀποστάσεις καὶ ποὺ φανερώνεται ἄξαφνα ἐκεῖ ποὺ δὲν τὸ περιμένεις, βέβαια τὸ τρομάζεις μὲ ὅλο τὸ δίκιο. Ὁ Πυτουὰ στάθηκε τρομάρα στὸ Σαὶν-Ὀμέρ. Ἡ κυρία Κορνουγιέ, σίγουρη πὼς ὁ Πυτουὰ τῆς ἔκλεψε τρία πεπόνια καὶ τρία κουταλάκια, ζοῦσε κατατρομαγμένη καὶ κλειδαμπαρωμένη στὸ Μονπλαιζίρ. Τὰ πετρώματα, τὰ κάγκελα κ' οἱ κλειδαριὲς δὲν τὴν ἡσύχαζαν. Ὁ Πυτουὰ ἤτανε γιὰ κείνη φοβερὰ διαβολεμένος κι ἄπιαστος καὶ περνοῦσε μέσ' ἀπὸ τὶς πόρτες τὶς κλειστές. Ἕνα συμβὰν στὸ σπίτι της διπλασίασε τὴν τρομάρα της. Ἡ μαγέρισσά της εἶχε ἀπατηθεῖ κ' ἦρθε ἡ ὥρα ποὺ δὲν μποροῦσε πιὰ νὰ κρύψει τὸ σφάλμα της. Ἀρνήθηκε ὅμως μὲ πεῖσμα νὰ πεῖ τὸν ἀποπλανητή της.

— Λεγότανε Γουδούλη, εἶπε ἡ δεσποινὶς Ζωή.

— Λεγότανε Γουδούλη καὶ θαρρούσανε, πὼς ἤτανε προφυλαγμένη ἀπὸ τοὺς ἐρωτικοὺς κινδύνους μ' ἕνα γένι ποὖχε στὸ πηγούνι της μακρὺ καὶ μυτερό. Ἕνα

γένι ξαφνικὸ προφύλαξε τὴν παρθενιὰ ἐκεινῆς τῆς ἁγίας βασιλοπούλας ποὺ προσκυνᾶ ἡ Πάργα. Ἕνα γένι ποὺ δὲν ἤτανε πιὰ ἐφηβικὸ δὲν ἐστάθηκε ἀρκετὸ νὰ προστατέψει τὴν ἀρετὴ τῆς Γουδούλης. Ἡ κυρία Κορνουγιὲ ἐπίεσε τὴ Γουδούλη νὰ τῆς πεῖ τὄνομα τοῦ ἀντρὸς ποὺ τὴν ἐκμεταλλεύτηκε κ' ὕστερα τὴν ἄφινε στὴ δυστυχία της. Ἡ Γουδούλη ἔπιανε τὰ κλάμματα καὶ δὲν ἔλεγε λέξη. Οἱ παρακλήσεις, οἱ φοβέρες δὲν ἔκαναν τίποτα. Ἡ κυρία Κορνουγιὲ ἔκανε μεγάλη καὶ λεπτομερῆ ἀνάκριση! Ρώτησε ἐπιτήδεια γειτόνους, γειτόνισσες καὶ προμηθευτάδες, τὸν περιβολάρη, τὸ φύλακα τοῦ δρόμου, τοὺς χωροφύλακες. Τίποτα δὲν τὴν ἔθεσεν ἐπὶ τὰ ἴχνη τοῦ ἐνόχου. Ξαναδοκίμασε νὰ πιτύχει ἀπὸ τὴ Γουδούλη τελείαν ἐξομολόγηση. «Γουδούλη, γιὰ τὸ καλό σου, πές μου ποιὸς εἶνε». Ἡ Γουδούλη ἀπόμενε βουβή. Ἄξαφνα μιὰ φωτεινὴ ἀστραπὴ πέρασε ἀπὸ τὸ μυαλὸ τῆς κυρίας Κορνουγιέ: «Καλὲ εἶνε ὁ Πυτουά!» Ἡ μαγέρισσα ἔκλαψε καὶ δὲν ἀποκρίθηκε. «Εἶν' ὁ Πυτουά! Πῶς νὰ μὴν τὸ καταλάβω πρωτίτερα; Εἶνε ὁ Πυτουά! Κακομοῖρα! κακομοῖρα! κακομοῖρα!»

»Καὶ ἡ κυρία Κορνουγιὲ ἔμεινε σίγουρη πὼς ὁ Πυτουὰ εἶχε κάμει παιδὶ τῆς μαγέρισσάς της. Ὅλος ὁ κόσμος στὸ Σαὶντ-Ὀμέρ, ἀπὸ τὸν πρόεδρο τοῦ Δικαστηρίου ὡς τὸ σκυλάκι ἐκεινοῦ ποὺ ἄναβε τὰ φανάρια τοῦ δρόμου, γνωρίζανε τὴ Γουδούλη μὲ τὸ καλάθι της. Μόλις ἀκούστηκε πὼς ὁ Πυτουὰ εἶχε ἀπατήσει τὴ Γουδούλη ὅλη ἡ χώρα γέμισε ξάφνισμα, θαυμασμὸ κ' ἱλαρότητα. Ὁ Πυτουὰ διεφημίσθη γιὰ φοβερὸς γυναικάς, γιὰ ἐραστὴς τῶν ἕνδεκα χιλιάδων

παρθένων. Τοῦ ἀπέδοσαν μὲ ἀσήμαντες ἐνδείξεις τὴν πατρότητα γιὰ πέντε ἢ ἕξ ἄλλα μωρὰ ποὺ ἤρθανε στὸν κόσμο κεῖνο τὸ χρόνο καὶ ποὺ θὰ κάναν ἴσως καλύτερα νὰ μὴν ἔρθουν γιὰ τὴν καλοτυχιὰ ποὺ τὰ περίμενε καὶ γιὰ τὴ χαρὰ ποὺ δώκανε τῆς μάνας τους. Μεταξὺ ἄλλων γινότανε λόγος γιὰ τὴν παρακόρη τοῦ κ. Μαρεσάλ, μπουφετζῆ στὴ «Συνάντηση τῶν ἁλιέων», μιὰ κουβαλήτρα ψωμιοῦ καὶ τὴν καμπουρίτσα τῆς γεφύρας Μπικέ, ποὺ εἶχανε ὅλες κι ἀπ' ἕνα παιδάκι γιατὶ ἀκούσανε τὰ γλυκὰ τὰ λόγια τοῦ Πυτουά. «Τὸ τέρας!» φωνάζανε οἱ κυράδες.

» Κι ὁ Πυτουά, ὁ ἀόρατος σάτυρος, ἀπειλοῦσε μὲ δυστυχήματα ἀνεπανόρθωτα ὅλας τὰς νεαρὰς ὑπάρξεις σὲ μιὰ πολιτεία μέσα, ποὺ λέγανε οἱ γέροι, τὰ κορίτσια ὅσο ποὺ θυμᾶται ἄνθρωπος ζούσανε ἀπείραχτα.

» Ἔτσι διαδομένος στὴ χώρα καὶ στὰ περίχωρα, ἔμενε πάντα τοῦ σπιτιοῦ μας, δεμένος μὲ ἀόρατα δεσμά. Περνοῦσε μπρὸς στὴν πόρτα μας καὶ λένε πὼς διασκελοῦσε καμιὰ φορὰ καὶ τὸν τοῖχο τοῦ περιβολιοῦ μας. Δὲν τὸν ἔβλεπες ποτὲ κατάμουτρα. Μὰ κάθε στιγμὴ γνωρίζαμε τὸν ἴσκιο του, τὴ φωνή του, τὶς πατημασιές του. Πόσες φορὲς δὲ νομίσαμε πὼς βλέπουμε τὴν πλάτη του τὸ μούχρωμα στὸ γύρισμα τοῦ δρόμου. Μὲ τὴν ἀδελφή μου καὶ μὲ μένα ἄλλαζε λιγάκι χαρακτῆρα. Ἀπόμενε κακὸς κι ἀνάποδος, ἀλλὰ καταντοῦσε παιδιακίσιος καὶ πάρα πολὺ ἀφελής. Γινότανε λιγότερο πραγματικὸς καὶ τολμῶ νὰ πῶ πιὸ ποιητικός. Ἔμπαινε στὸν ἀθῶο κύκλο μὲ τὶς παιδιακίσιες παραδόσεις. Ἔφερνε σὰν τὴ Στρίγγλα καὶ σὰν

τὸν Μπαμπούλα καὶ σὰν καὶ κεῖνον ποὺ πουλᾶ τὸν ἄμμο καὶ κλείνει τὸ βράδυ τὰ μάτια τῶν μικρῶν παιδιῶν. Δὲν ἤτανε κεῖνο τὸ στοιχειὸ ποὺ μπερδεύει τὴ νύχτα τὶς οὐρὲς ἀπὸ τὰ πουλάρια. Λιγότερο ἀγροτικὸς καὶ λιγότερο χαριτωμένος μὰ ἄλλο τόσο σκανταλιάρης ἀπονήρευτος, ἔκανε μουστάκια μὲ τὸ μελάνι στὶς κοῦκλες τῆς ἀδελφῆς μου. Στὸ κρεββάτι μας πρὶν μᾶς πάρει ὁ ὕπνος τὸν ἀκούγαμε: ἔκλαιγε στὰ κεραμίδια μὲ τὶς γάτες, γαύγιζε μὲ τοὺς σκύλους, γέμιζε μὲ ἀναστεναγμοὺς τὶς καμινάδες κ' ἔκανε μέσα στοὺς δρόμους πὼς τραγουδοῦν οἱ μπεκρῆδες οἱ παρωρίτες.

» Κεῖνο ποὺ μᾶς ἔφερνε τὸν Πυτουὰ ὅλη τὴν ὥρα μπροστά μας καὶ μᾶς τὸν ἔκανε δικό μας, κεῖνο ποὺ μᾶς ἐνδιέφερε ἀπάνω του ἦταν ποὺ ἡ ἀνάμνησή του εἶχε ταιριάσει μὲ ὅλα τὰ πράματα ποὺ μᾶς τριγυρνοῦσαν. Οἱ κοῦκλες τῆς Ζωῆς, τὰ τετράδιά μου ποὺ τἄχε τόσες φορὲς μουτζουρωμένα καὶ τσαλακωμένα, ὁ τοῖχος τοῦ περιβολιοῦ ποὺ εἴδαμε ἀπὸ πάνω του μιὰ φορὰ στὸ σκοτάδι καὶ γυαλίζανε τὰ μάτια του τὰ κόκκινα, ἡ γλάστρα μας ἡ γαλάζια ποὺ τὴν εἶχε ραγίσει μιὰ νύχτα τὸ χειμῶνα, ἐκτὸς ἂν τὴ ράγισε ἡ παγωνιά· τὰ δέντρα, οἱ δρόμοι, οἱ μπάγκοι, ὅλα μᾶς θυμίζανε τὸν Πυτουά, τὸ δικό μας, τὸν Πυτουὰ τῶν παιδιῶν, πλάσμα τοπικὸ καὶ μυθικό. Δὲν ἔφτανε σὲ χάρη καὶ ποίηση καὶ τὸν πιὸ βαρὺν αἰγιπᾶνα, τὸ φαῦνο τὸν πιὸ χοντροειδῆ τῆς Σικελίας ἢ τῆς Θεσσαλίας. Μὰ ὡς τόσο ἤτανε κι αὐτὸς ἡμίθεος.

» Ὅσο γιὰ τὸν πατέρα μας εἶχε ὁλότελα διαφορετικὸ χαρακτῆρα: ἦταν ἐμβληματικὸς καὶ φιλοσοφικός. Ὁ πατέρας λυπότανε πάρα πολὺ τοὺς ἀνθρώπους. Δὲν

τοὺς εἶχε καὶ γιὰ πολὺ λογικούς· τὰ σφάλματά τους ἄμα δὲν ἤτανε ἄπονα, τόνε γλέντιζαν καὶ τὸν ἔκαναν νὰ χαμογελᾶ. Ἡ πίστη στὸν Πυτουὰ τὸν ἐνδιέφερε σὰν ἐπιτομὴ καὶ σύνοψις ἀπ' ὅλες τὶς ἀνθρώπινες πίστες. Καθὼς ἤτανε εἴρωνας καὶ περιπαίχτης, μιλοῦσε γιὰ τὸν Πυτουὰ ὅπως γιὰ ἀληθινὸ πλάσμα. Ἔβαζε καμμιὰ φορὰ τόσην ἐπιμονὴ σ' αὐτές του τὶς κουβέντες καὶ δηλοῦσε τὰ περιστατικὰ μὲ τόσην ἀκρίβεια ποὺ ἡ μητέρα μου καταξαφνιζότανε καὶ τοὔλεγε μὲ ὅλη της τὴν ἁπλότητα : «Καλέ, θἄλεγε κανεὶς πὼς μιλᾶς μὲ τὰ σωστά σου: μ' ὅλα ταῦτα τὸ ξέρεις καλά . . . »

» Κεῖνος ἀποκρινότανε σοβαρώτατα : «Ὅλο τὸ Σαὶντ-Ὀμὲρ πιστεύει πὼς ὁ Πυτουὰ ὑπάρχει. Θἄμουνα καλὸς πολίτης ἂν ἤθελε τ' ἀρνηθῶ ; Πρέπει νὰ τὸ καλοδεῖ κανεὶς πρῶτα κ' ὕστερα ν' ἀποφασίσει νὰ καταργήσει ἄρθρο ἀπὸ τὴν πίστη ὅλου τοῦ κόσμου».

» Μόνο ἕνα πνεῦμα ἀπολύτως τίμιο ἔχει τέτοιες εὐσυνειδησίες. Κατὰ βάθος ὁ πατέρας μου ἦταν ὀπαδὸς τοῦ Γκασεντί. Ταίριαζε τὸ αἴσθημά του τὸ ἰδιαίτερο μὲ τὸ αἴσθημα τοῦ κοινοῦ, πιστεύοντας ὅπως οἱ Ὠντομαρουάζοι στὴν ὕπαρξη τοῦ Πυτουά, χωρὶς ὅμως νὰ παραδέχεται καὶ τὴν ἄμεση ἐπέμβασή του στὴν κλεψιὰ τῶν πεπονιῶν καὶ τὴν ἀποπλάνηση τῶν δουλικῶν. Τέλος διεκήρυττε τὴν πίστη του εἰς ἕνα Πυτουά, γιὰ νἄνε καλὸς Ὠντομαρουάζος καὶ περνοῦσε καὶ χωρὶς τὸν Πυτουὰ γιὰ νὰ ξηγᾶ τὰ ὅσα γίνουνταν μέσα στὴ χώρα. Κ' ἔτσι στάθηκε καὶ σ' αὐτὴ τὴν περίσταση ὅπως καὶ σὲ κάθε ἄλλη ἄνθρωπος εὐγενικὸς καὶ καλὸ πνεῦμα.

»Όσο γιὰ τὴ μητέρα μας, εἶχε λίγο βάρος στὴν ψυχή της γιὰ τὴ γέννηση τοῦ Πυτουά, κι ὄχι καὶ χωρὶς αἰτία. Γιατὶ τέλος ὁ Πυτουὰ εἶχε γεννηθεῖ μ' ἕνα ψέμμα τῆς μητέρας μου ὅπως κι ὁ Κάλιμπαν μὲ τὸ ψέμμα τοῦ ποιητή. Δίχως ἄλλο τὸ ἕνα τὸ σφάλμα δὲν ἦταν ἴσαμε τ' ἄλλο μεγάλο κ' ἡ μητέρα μου ἦτανε πιὸ ἀθῶα ἀπὸ τὸ Σαιξπηρ. Όμως εἶχε τρομάξει κ' εἶχε ταραχθεῖ νὰ βλέπει τὸ ψέμμα της νὰ μεγαλώνει ἔξω ἀπὸ τὸ μέτρο καὶ τὸ μικρό της τὸ γέλασμα νὰ ἔχει τέτοια τερατώδη ἐπιτυχία, ποὺ δὲ σταματοῦσε μόνο ἁπλωνότανε σὲ μιὰ χώρα ὁλόκληρη καὶ κινδύνευε ν' ἁπλωθεῖ στὸν κόσμον ὅλο. Μιὰ μέρα μάλιστα ἔχασε τὴ θωριά της μὲ τὴν ἰδέα πὼς θἄβλεπε τὸ ψέμμα της ὁλοζώντανο μπροστά της. Κείνη τὴ μέρα μιὰ παρακόρη πούχε, καινούργια στὸ σπίτι καὶ στὸν τόπο, ἦρθε καὶ τῆς εἶπε πὼς τὴ γύρευε ἕνας ἄνθρωπος. Ἤθελε, λέγει, νὰ μιλήσει τῆς κυρίας. «Τί ἄνθρωπος εἶνε ; — Ἕνας μὲ μιὰ καμιζόλα, φαίνεται σὰν ξοχάρης. — Σοῦπε τὄνομά του ; — Μάλιστα, κυρία. — Καλό! καὶ πῶς τόνε λένε ;—Πυτουά.— Σοῦπε πῶς τόνε λένε ; . . . — Πυτουά, μάλιστα, κυρία — Εἶν' ἐδῶ ; . . . — Μάλιστα κυρία. — Καὶ τί θέλει ; — Δὲ μοῦ τὄπε, μόνο στὴν κυρία θέλει νὰ τὸ πεῖ. — Πήγαινε νὰ τοῦ τὸ ρωτήσεις.»

»Ἅμα ἡ δοῦλα ξαναπῆγε στὴν κουζίνα ὁ Πυτουὰ δὲν ἦτανε πιὰ ἐκεῖ. Αὐτὸ τὸ συναπάντημα τῆς ξένης τῆς δούλας μὲ τὸν Πυτουὰ ποτὲς δὲ διαφωτίστηκε. Μὰ θαρρῶ πὼς ἀπὸ κείνη τὴ μέρα ἡ μητέρα μου ἄρχισε νὰ πιστεύει πὼς ὁ Πυτουὰ μπορεῖ καὶ νὰ ὑπῆρχε καὶ πὼς μπορεῖ νὰ μὴν εἶπε καὶ ψέμματα».

O PIKE

Ο ΡΙΚΕ

Ὅταν ἔφταξε ἡ διορία ὁ κ. Μπερζερὲ ἔφευγε μὲ τὴν ἀδερφή του καὶ τὴν κόρη του ἀπὸ τὸ σπίτι τὸ παλιό, τὸ ρημαδιασμένο τῆς ὁδοῦ τοῦ Σηκουάνα γιὰ νὰ βολευτεῖ σ᾽ ἕνα καινούργιο ἀπαρτμὰν στὴν ὁδὸ Βωζιράρ. Ἔτσι εἶχαν ἀποφασίσει ἡ δεσποινὶς Ζωὴ καὶ ἡ μοῖρα. Κατὰ τὶς ὧρες τὶς ἀτελείωτες τοῦ μετακομίσματος ὁ Ρικὲ τριγύριζε θλιμένος μέσα στὸ σπίτι τὸ ἐρημωμένο. Οἱ πιὸ ἀγαπημένες του συνήθειες εἶχανε πειραχτεῖ. Ἄνθρωποι ἄγνωστοι, κακοντυμένοι, πρόστυχοι κι ἀγριωποὶ ἐτάρασσαν τὴν ἡσυχία του κ᾽ ἤρχονταν ὡς καὶ μέσα στὴν κουζίνα καὶ τσαλαπατοῦσαν τὸ πιάτο του μὲ τὸ ζυμάρι καὶ τὸ τάσι του μὲ τὸ κρύο νερό. Τοῦ πέρνανε τὶς καρέκλες μόλις πήγαινε νὰ ξαπλώσει ἀπάνω τους καὶ τὰ χαλιὰ τὰ τραβούσανε μεμιᾶς κάτω ἀπὸ τὸν ἄμοιρο τὸν πισινό του, ποὺ μέσα στὸ δικό του τὸ σπίτι δὲν ἤξερε πιὰ ποὺ νὰ καθίσει.

Ἂς τὸ ποῦμε πρὸς τιμή του πὼς εἶχε δοκιμάσει στὴν ἀρχὴ ν᾽ ἀντισταθεῖ. Ἅμα σηκώνανε τὴ βρύση εἶχε γαυγίσει μὲ λύσσα τὸν ἐχθρό. Μὰ κανένας δὲν ἤρθε στὴ φωνή του. Δὲν ἔβλεπε ἀπὸ πουθενὰ καμιὰν

ἐνθάρρυνση καὶ μάλιστα δὲν ἦταν ἀμφιβολία πὼς τὸν πολεμούσανε κι ὅλας. Ἡ δεσποινὶς Ζωὴ τοὔχε πεῖ ξηρὰ-ξηρά : «Σῶπα ντέ !» Καὶ ἡ δεσποινὶς Παυλίνα εἶχε προσθέσει : «Ρικέ, εἶσαι γελοῖος !»

Πέρνοντας τὴν ἀπόφαση νὰ παρατήσει πιὰ νὰ δίνει εἰδοποιήσεις ἀνωφελεῖς καὶ νὰ πολεμᾶ μονάχος του γιὰ τὸ κοινὸ καλόν, μοιρολογοῦσε σιωπηλὰ τὸ ρήμαγμα τοῦ σπιτιοῦ καὶ γύρευε ἀδίκως ἀπὸ κάμαρα ὡς κάμαρα λιγάκι ἡσυχία. Ὅταν οἱ κουβαλητάδες ἔμπαιναν στὴν κάμαρη ποὖχε καταφύγει κρυβότανε προνοητικὰ κάτω ἀπὸ κανένα τραπέζι ἢ κανένα κομὸ ποὖχε μείνει ἀκόμα. Μὰ αὐτὴ ἡ προφύλαξη τοῦ ἤτανε πιότερο γιὰ κακὸ παρὰ γιὰ καλό, γιατὶ σὲ λιγάκι τὸ ἔπιπλο ἄρχιζε νὰ σαλεύει, σηκωνόταν ἀπὸ τὴ μιὰ μεριά, ξανάπεφτε τρίζοντας καὶ λίγο ἔλειπε νὰ τὸν πλακώσει. Ἔφευγε καὶ κεῖνος μὲ τὰ μάτια γουρλωμένα καὶ τὴν τρίχα σηκωμένη καὶ χωνότανε σ' ἄλλο κρυψῶνα, μὰ ποὺ καὶ κεῖνος δὲν ἤτανε πιὸ σίγουρος ἀπὸ τὸν πρῶτο.

Κι αὐτὲς οἱ ἀβολιές, αὐτοὶ οἱ κίνδυνοι μάλιστα, δὲν ἤτανε τίποτα μπρὸς στὰ βάσανα τῆς καρδιᾶς του. Τὸ ἠθικόν του, καθὼς λένε, ἤτανε τὸ περισσότερο πειραγμένο.

Τὰ ἔπιπλα τοῦ σπιτιοῦ δὲν τοῦ παρίσταναν ἄψυχα πράματα, παρὰ πλάσματα ζωντανὰ καὶ καλοπροαίρετα, πνεύματα εὐνοϊκὰ καὶ νὰ φύγουνε θὰ μηνοῦσε σκληρὲς δυστυχίες. Πιάτα, ζαχαριέρες, τηγανάκια καὶ κατσαρόλες, ὅλες οἱ θεότητες τῆς κουζίνας· πολυθρόνες, χαλιά, μαξιλάρια, ὅλα τὰ φετὶχ τοῦ τζακιοῦ, οἱ λάρητες καὶ οἱ ἐφέστιοι θεοί του, φεύγανε. Δὲν πί-

στευε πὼς τέτοια μεγάλη καταστροφὴ θἄβρισκε ποτὲς θεραπεία. Καὶ τοὐρχότανε τόση πολὺ λύπη ὅση μποροῦσε νὰ χωρέσει ἡ ψυχούλα του. Καλὰ πού, σὰν καὶ τῆς ψυχῆς τ' ἀνθρώπου, ἤτανε καὶ τῆς δικῆς του τῆς ψυχῆς εὔκολο νὰ ξηλώνεται καὶ νὰ ξεχνᾶ γλήγορα τὸ κακό.

Ὅταν ἐλείπαν οἱ κουβαλητάδες οἱ λυσσασμένοι κ' ἡ σκοῦπα τῆς γριᾶς Ἀγγελικῆς σήκωνε τὴν ἀρχαία σκόνη ἀπὸ τὸ πάτωμα, ὁ Ριὲ μύριζε ποντικίλα, κυνηγοῦσε ἕνα ροΐδι ποὺ ἔτρεχε νὰ φύγει κ' ἡ σκέψη του ἡ ἀλαφρυὰ γλέντιζε. Μὰ σὲ λίγο τὸν ξανάπιανε ἡ θλίψη.

Τὴ μέρα ποὺ θέλανε πιὰ νὰ φύγουνε, βλέποντας τὰ πράματα νὰ χειροτερεύουν ἀπὸ στιγμὴ σὲ στιγμή, ἀπελπίστηκε. Τοῦ φάνηκε ξεχωριστὰ ἀπαίσιο νὰ στοιβάζουνε τ' ἀσπρόρρουχα σὲ μαῦρες κάσσες μέσα. Ἡ Παυλίνα μὲ σερπετάδα χαρωπὴ ἔβαζε τὶς ρόμπες της μέσα σ' ἕνα σεντούκι. Τραβήχτηκε ἀπὸ κοντά της σὰ νὰ τὴν εἶχε δεῖ νὰ κάνει κανένα κακὸ καὶ χωμένος στὴ γωνιὰ συλλογιζότανε: «Νὰ καὶ τὸ χειρότερο! Τώρα πιὰ εἶνε τὸ τέλος τοῦ παντός.» Καὶ εἴτε γιατὶ νόμιζε πὼς ἕνα πράμα ποὺ δὲν τὄβλεπε δὲν ὑπῆρχε, εἴτε γιὰ ν' ἀποφύγει μονάχα ἕνα θέαμα θλιβερό, φρόντισε νὰ μὴν κυττάζει κατὰ τὴν Παυλίνα. Ἡ τύχη τὸ θέλησε νὰ δεῖ τὴ στάση τοῦ Ρικὲ ἡ Παυλίνα ἐκεῖ ποὺ μπαινόβγαινε. Ἡ στάση του αὐτὴ ἤτανε θλιμμένη. Κείνη τὴ βρῆκε κωμικὴ κ' ἔπιασε νὰ γελᾶ. Καὶ γελώντας τόνε φώναξε: «Ἔλα! Ρικέ, ἔλα!» Μὰ δὲν κουνήθηκε ἀπὸ τὴ γωνιά του μήτε γύρισε τὸ κεφάλι. Δὲν ἔκανε καρδιὰ κείνη τὴν ὥρα νὰ χαϊδέψει τὴν κυ-

ρούλα του καὶ μ' ἕνα κρυφὸ ἔνστικτο, μ' ἕνα εἶδος προαίσθημα, φοβήθηκε νὰ σιμώσει τ' ἀνοιχτὸ μπαοῦλο. Κείνη τόνε φώναξε πολλὲς φορές. Κι ἀφοῦ δὲν ἀποκρινότανε, πῆγε καὶ τόνε πῆρε στὰ χέρια της. «Ἄχ, καημοὺς ποὺ τοὺς ἔχουμε! τοῦπε· ἄχ, λυπημὸς ποὺ μᾶς πρέπει!» Ὁ τόνος της ἦταν εἰρωνικός. Ὁ Ρικὲ δὲν καταλάβαινε ἀπὸ εἰρωνία, Ἀπόμενε μέσα στὰ χέρια τῆς Παυλίνας ἀσάλευτος καὶ κατσούφης, κ' ἔκανε πὼς μήτε βλέπει μήτ' ἀκούγει τίποτα. «Ρικέ, γιὰ κοίταξέ με!» Τρεῖς φορὲς τόνε διάταξε ἔτσι καὶ τὶς τρεῖς φορὲς τοῦ κάκου. Κ' ὕστερ' ἀπ' αὐτὸ κάνοντας τὴν καταθυμωμένη: «Οὔ νὰ χαθεῖς, μπουνταλᾶ! καὶ τόνε πέταξε μέσα στὸ μπαοῦλο καὶ τοῦ κατέβασε μιὰ τὸ καπάκι ἀπὸ πάνω του. Κείνη τὴ ὥρα ἡ θεία της τὴ φώναξε κ' ἤβγε ἀπὸ τὴν κάμαρη κι ἀφῆκε τὸ Ρικὲ μέσα στὸ μπαοῦλο.

Ἐκεῖ μέσα τὸν ἔτρωγε ἡ ἀνησυχία. Ποῦ μποροῦσε νὰ φαντασθεῖ πὼς τὸν εἶχανε βάλει ἐκεῖ μέσα μόνο γιὰ χωρατό. Λογαριάζοντας πὼς ἡ θέση του ἦτανε κι ὅλας κάμποσο ἄσκημη, ἔκανε τὰ καλά του νὰ μὴν τὴ χειροτερέψει ἀπὸ ἀνοησία του. Κι ἀπόμεινε λίγες στιγμὲς ἀκούνητος δίχως νὰ παίρνει ἀνάσα. Ὕστερα τὸ νόμισε σωστὸ νὰ ἐξερευνήσει τὴ σκοτεινὴ φυλακή του. Πασπάτεψε μὲ τὰ ποδάρια του τὰ μεσοφούστανα καὶ τὰ πουκάμισα ποὺ τὸν εἶχανε πετάξει ἀπάνω τους ἔτσι ἐλεεινὰ καὶ γύρευε πέρασμα νἄβγει ἀπ' αὐτὸ τὸ φοβερὸ μέρος. Αὐτὸ πολεμοῦσε τώρα δυὸ τρία λεπτά, ὅταν ὁ κ. Μπερζερέ, ποὺ ττομαζότανε νἄβγει, φώναξε:

— Ἔλα, Ρικέ, ἔλα. Θὰ πᾶμε περίπατο δίπλα στὸν

ποταμό. Αὐτοὶ οἱ δρόμοι εἶνε ὁ καθαυτὸ τόπος τῆς δόξας. Χτίσαν ἐκεῖ πέρα ἕνα σταθμὸ μὲ μιὰ κακορρυθμία ὑπέροχη καὶ μιὰν ἀσκήμια θαμβωτική. Ἡ ἀρχιτεκτονικὴ εἶνε ἀπαλεσθεῖσα τέχνη. Γκρεμίζουνε τὸ σπίτι τὸ γωνιακὸ στὴν ὁδὸ τοῦ Μπὰκ ποὺ ἦτανε νόστιμο. Θὰ βάλουν στὸν τόπο του κανένα παλιοκτήριο ἀπὸ κεῖνα, τὸ δίχως ἄλλο. Ἂς ἦτανε νὰ μποροῦσαν οἱ ἀρχιτέκτονές μας νὰ μὴ μᾶς χώσουν καὶ στὸ Καὶ ντ'Ορσαὶ τὸ βάρβαρο ρυθμὸ ποὺ μᾶς δώκανε δεῖγμα του στὴν ὁδὸ Βάσιγκτων καὶ στὴν λεωφόρο τῶν Ἱλυσίων, καὶ τί δεῖγμα... φοβερό! Ἔλα, Ρικέ!... Θὰ πᾶμε νὰ περπατήσουμε δίπλα στὸν ποταμό. Εἶνε ὁ καθαυτὸ τόπος τῆς δόξας. Μὰ ἡ ἀρχιτεκτονικὴ ξέπεσε πάρα πολὺ ἀπὸ τὸν καιρὸ τοῦ Γαβριὴλ καὶ τοῦ Λουδοβίκου... Μὰ ποῦ εἶνε τὸ σκυλί;... Ρικέ! Ρικέ!...

Ἡ φωνὴ τοῦ κ. Μπερζερὲ ἔδωκε μεγάλον ἀγέρα στὴν καρδοῦλα τοῦ Ρικέ. Ἀποκρινότανε μὲ τὰ ποδάρια του ποὺ γρατζουνούσαν ἀπὸ μέσ' ἀπ' τὸ σεντούκι τὶς μπλεχτές του μπάντες.

— Ποῦ εἶνε τὸ σκυλί; ρώτησε ὁ κ. Μπερζερὲ τὴν Παυλίνα ποὺ γύριζε φέρνοντας μιὰ στοῖβα ἀσπρόρρουχα.

— Μέσα στὸ σεντούκι εἶνε, μπαμπᾶ.

— Πῶς εἶνε μέσα στὸ σεντούκι καὶ γιατὶ εἶνε ἐκεῖ μέσα; ρώτησε ὁ κ. Μπερζερέ.

— Γιατὶ ἦτανε βλάκας, ἀποκρίθηκε ἡ Παυλίνα.

Ὁ κ. Μπερζερὲ λευτέρωσε τὸ φίλο του. Ὁ Ρικὲ τὸν ἀκολούθησε στὸν ὀξᾶτο κουνώντας τὴν οὐρά του. Ὕστερα μιὰ ἰδέα τοῦ πέρασε ἀπὸ τὸ νοῦ. Γύρισε στὸ

σπίτι μέσα, ἔτρεξε στὴν Παυλίνα καὶ στηλώθηκε μέσα στὶς φοῦστες τῆς κοπέλλας. Καὶ μόνο σὰν τὶς ἀγκάλιασε μὲ τρομάρα, δείχνοντας τὴ λατρεία του, πῆγε κ' ἠῦρε τὸν ἀφέντη του στὴ σκάλα. Τὸ θαρροῦσε πὼς θὰ παρέβαινε φρονιμάδα καὶ θρησκεία ἂν δὲν ἔδινε αὐτὰ τὰ σημεῖα τῆς ἀγάπης σ' ἕνα πρόσωπο ποὺ ἡ δύναμή του τὸν εἶχε χώσει μές σ' ἕνα βαθὺ σεντούκι.

Μές στὸ δρόμο ὁ κ. Μπερζερὲ κι ὁ σκύλος του βρέθηκαν μπρὸς στὸ ἐλεεινὸ θέαμα τῶν ἐπίπλων τοῦ σπιτιοῦ ποὺ κυλιούνταν στὸ πεζοδρόμιο. Οἱ κουβαλητάδες εἶχανε πάει νὰ πιοῦν ἕνα στὸ γωνιακὸ κρασοπουλειὸ κ' ἡ ντουλάπα μὲ τὸν καθρέφτη τῆς δεσποινίδος Ζωῆς καθρέφτιζε τοὺς διαβάτες, ἐργάτες, μαθητὲς τῶν Καλῶν Τεχνῶν, παλιογυναῖκες, πουλητάδες καὶ τὰ κάρρα, τ' ἁμάξια, τὰ καρροτσάκια, καὶ τὸ φαρμακεῖο μὲ τὰ μπουκάλια καὶ τὰ φείδια τοῦ Ἀσκληπιοῦ. Ἀκκουμπημένος σὲ μιὰ πέτρα γωνιακὴ ὁ κ. Μπερζερὲ ὁ πατέρας χαμογελοῦσε μέσα στὴν κορνίζα του μὲ ὕφος γλυκὸ καὶ μὲ μιὰ θολὴ φινέτσα, μὲ τὰ μαλλιὰ φουντωμένα καὶ κυματιστά. Ὁ κ. Μπερζερὲ κοίταξε τὸν πατέρα του μὲ σεβασμὸ κι ἀγάπη καὶ τόνε πῆρε ἀπὸ τὴν πέτρα. Πῆρε παράμερα καὶ τῆς Ζωῆς τὸ σκαμνάκι ποὖλεγες καὶ ντρεπότανε μέσα στὸ δρόμο.

Ὡς τόσο ὁ Ρικὲ σκάλωνε στὰ πόδια τ' ἀφέντη του καὶ τὸν κοίταζε μὲ τὰ ὄμορφά του μάτια τὰ ὑλιμμένα καὶ τὸ βλέμμα του ἔλεγε :

«Ἐσὺ ποὺ ἦσουνα πρῶτα τόσο πλούσιος καὶ τόσο δυνατός, μήπως ἐφτώχυνες ; Μήπως γένηκες ἀδύνατος, ἀφέντη ; Ἀφίνεις ἀνθρώπους κουρελῆδες, βρώμικους νὰ χώνουνται στὸ σαλόνι σου, στὴν κρεββα-

τοκάμαρή σου, στὴν τραπεζαρία σου, νὰ χύνουνται πάνου στὰ ἔπιπλά σου καὶ νὰ τὰ τραβοῦνε ὄξω, νὰ σέρνουνε πάνω στὴ σκάλα τὴν πολυθρόνα σου τὴ βαθουλή.τὴν πολυθρόνα ποὖνε δική σου καὶ δική μου, τὴν πολυθρόνα ποὺ ξεκουραζόμασταν κάθε βράδι, καὶ καμμιὰ φορὰ καὶ τὸ πρωΐ κοντὰ ὁ ἕνας μὲ τὸν ἄλλον. Τὴν ἄκουσα νὰ βογγᾶ στὰ χέρια αὐτουνῶν τῶν ἀνθρώπων τῶν κακοντυμένων, αὐτὴ τὴν πολυθρόνα ποὺ εἶνε φετὶχ τρανὸ καὶ πνεῦμα καλοπροαίρετο. Κ' ἐσὺ δὲν ἀντιστάθηκες στοὺς ἐπιδρομεῖς. Ἂν δὲν ἔχεις πιὰ κανέν' ἀπὸ τὰ στοιχειὰ ποὺ γεμίζανε τὸ σπίτι σου, ἂν ἔχασες ὡς καὶ κεῖνες τὶς μικρὲς θεότητες ποὺ φοροῦσες στὰ πόδια κάθε πρωΐ, κατεβαίνοντας ἀπ' τὸ κρεββάτι καὶ ποὺ τὶς ἔσερνα καὶ τὶς ἐδάγκωνα παίζοντας, ἂν εἶσαι φτωχὸς καὶ κακομοίρης, ἀφέντη, ἐγὼ τί θὰ γίνω ;»

ΣΥΛΛΟΓΙΣΜΟΙ ΤΟΥ ΡΙΚΕ

ΣΥΛΛΟΓΙΣΜΟΙ ΤΟΥ ΡΙΚΕ

I

Οἱ ἄνθρωποι, τὰ ζῷα, οἱ πέτρες μεγαλώνουν σιμώνοντας καὶ γίνουνται θεώρατα ἅμα βρίσκουνται ἀπάνω μου. Ἐγὼ ὅμως ὄχι. Ἀπομένω πάντα τὸ ἴδιο μπόγι ὅπου καὶ νἆμαι.

II

Ἅμα κάνει πὼς μοῦ δίνει ὁ ἀφέντης κάτ' ἀπὸ τὸ τραπέζι τὸ φαγὶ ποὺ θὰ βάλει στὸ στόμα του, τὸ κάνει γιὰ νὰ μὲ βάλει σὲ πειρασμὸ καὶ νὰ μὲ τιμωρήσει ἅμα θὰν ὑποκύψω στὸν πειρασμό. Γιατὶ δὲν μπορῶ νὰ πιστέψω πὼς στερεῖται γιὰ λόγου μου.

III

Ἡ μυρουδιὰ τῶν σκυλιῶν εἶνε πολὺ γλυκειά.

IV

Ὁ ἀφέντης μου μὲ ζεσταίνει ἅμα πλαγιάζω πίσω του μέσα στὴ πολυθρόνα του. Καὶ τοῦτο γίνεται γιατὶ εἶνε Θεός. Εἶναι καὶ μπρὸς στὴν τσιμινέα μιὰ πλάκα ζεστή. Αὐτὴ ἡ πλάκα εἶνε θεϊκή.

V

Ἅμα θέλω μιλῶ. Κι ἀπὸ τὸ στόμα τοῦ ἀφέντη βγαίνουνε ἤχοι ποὺ ἀποτελοῦν νοήματα. Μὰ τὰ νοήματα αὐτὰ εἶνε πολὺ πιὸ μπερδεμένα ἀπὸ κεῖνα ποὺ ἐκφράζω γὼ μὲ τοὺς ἤχους τῆς φωνῆς μου. Στὸ στόμα μου τὸ κάθε τὶ ἔχει καὶ τὸ νόημά του. Στοῦ ἀφέντη μου τὸ στόμα γίνεται πολὺς βουητὸς στὰ χαμένα. Εἶνε δύσκολο, μὰ εἶνε κι ἀνάγκη νὰ μαντεύεις τί ἔχει στὸ νοῦ του ὁ ἀφέντης.

VI

Νὰ τρῶς εἶνε καλό. Εἶνε καλύτερο νἄχεις φάγει. Γιατὶ ὁ ὀχτρὸς ποὺ σὲ παραφυλάγει νὰ σοῦ ἁρπάξει τὸ φαγὶ εἶνε γλήγορος καὶ πονηρός.

VII

Ὅλα περνᾶνε κι ὅλα μεταλλάζουν. Ἐγὼ μονάχα ἀπομένω.

VIII

Εἶμαι πάντα στὴ μέση ἀπ' ὅλα. καὶ οἱ ἄνθρωποι, τὰ ζῶα καὶ τὰ πράματα εἶνε ἀραδιασμένα ὁλόγυρά μου, ἐχθρικά εἴτε φιλικά.

IX

Βλέπεις στὸν ὕπνο σου ἀνθρώπους, σκύλους, σπί-

τια, δέντρα, σκήματα ἀγαπητὰ καὶ σκήματα φοβερά. Καὶ σὰν ξυπνήσεις ὅλ' αὐτὰ χαθῆκαν.

X

Θρησκευτικὸς στοχασμός. Ἀγαπῶ τὸν ἀφέντη μου τὸ Μπερζερέ, γιατί 'νε δυνατὸς καὶ φοβερός.

XI

Ἅμα κάνεις κάτι καὶ σὲ δείρουν, αὐτὸ πόκανες εἶνε κακὸ πρᾶμα. Ἅμα κάνεις κάτι καὶ σὲ χαδέψουν εἴτε σοῦ δώσουν νὰ φᾶς, αὐτὸ πόκανες εἶνε καλὸ πρᾶμα.

XII

Ἅμα σκοτεινιάζει τὸ βράδι, δυνάμεις κακοποιὲς τριγυρίζουνε τὸ σπίτι. Γαυγίζω γιὰ νὰ πάρει ὁ ἀφέντης μου χαμπάρι καὶ νὰ τὶς διώξει.

XIII

Προσευχή. Ὦ ἀφέντη μου Μπερζερέ, θεὲ αἱματόχαρε, σὲ λατρεύω. Σοὶ πρέπει αἶνος, τρομερέ! Καλοπροαίρετε, σοὶ πρέπει αἶνος! Σέρνουμαι στὰ πόδια σου, σοῦ γλύφω τὰ χέρια. Εἶσαι πολὺ μεγάλος καὶ πολὺ ὄμορφος ἅμα καταβροχθίζεις μπρὸς στὸ στρωμένο τραπέζι ἄφθονα κρέατα. Εἶσαι πολὺ μεγάλος καὶ πολὺ ὄμορφος ἅμα πέρνεις ἕνα ψιλὸ πελεκοῦδι ξύλο καὶ βγάζοντας ἀπὸ μέσα του τὴ φλόγα κάνεις τὴ νύχτα μέρα. Κράτησέ με σπίτι σου καὶ μὴν ἀφίνεις νἄ-

μπει μέσα κανένας ἄλλος σκύλος. Καὶ σύ, Ἀγγελικὴ μαγέρισα, θεότητα πολὺ καλὴ καὶ πολὺ μεγάλη, σὲ φοβᾶμαι καὶ σὲ τιμῶ γιὰ νὰ μοῦ δίνεις νὰ τρώγω πολύ.

XIV

Σκύλος ποὺ δὲ λατρεύει τοὺς ἀνθρώπους καὶ περιφρονεῖ τὰ φετὶχ ποῦνε μαζωμένα στὸ σπίτι τ' ἀφέντη περνᾶ ζωὴ πλανόδια κ' ἔρμη.

XV

Μιὰ μέρα ἕνας τρύπιος μαστραπᾶς, γεμᾶτος νερό, πέρασε ἀπὸ τὸ σαλόνι κ' ἔβρεξε τὸ λουστράτο παρκέτο. Αὐτὸ τὸ μαστραπᾶ τὸ βρώμικο βέβαια θὰ τόνε δείρανε.

XVI

Οἱ ἄνθρωποι ἔχουνε τὴ θεϊκὴ δύναμη κι ἀνοίγουνε κάθε πόρτα. Λίγες μόνο μπορῶ κι ἀνοίγω ἐγὼ μονάχος. Οἱ πόρτες εἶνε τρανὰ φετὶχ ποὺ δὲν ἀκοῦνε πρόθυμα τοὺς σκύλους.

XVII

Ἡ ζωὴ τοῦ σκύλου εἶνε γεμάτη κινδύνους. Καὶ γιὰ ν' ἀποφύγει τὰ βάσανα πρέπει νὰ κάθεται ἄγρυπνος κάθε στιγμή, τὴν ὥρα ποὺ τρώγει ὡς καὶ τὴν ὥρα ποὺ κοιμᾶται.

XVIII

Ποτὲ δὲ μπορεῖς νὰ ξέρεις ἂν ἐφέρθηκες καλὰ μὲ τοὺς ἀνθρώπους. Πρέπει νὰ τοὺς λατρεύει κανεὶς χωρὶς νὰ ζητᾶ νὰ τοὺς καταλάβει. Ἡ σοφία τους εἶνε μυστηριώδης.

XIX

Ἐπίκληση· Ὦ Φόβε, Φόβε σεβαστὲ καὶ πατρικέ. Ἅγιε καὶ σωτήριε Φόβε, διαπέρασέ με, γέμισέ με σὰν εἶνε κίνδυνος, γιὰ νὰ φυλαχτῶ ἀπ' ὅ,τι θὰ μποροῦσε νὰ μὲ βλάψει καὶ νὰ μὴν τυχὸν καὶ πάω καὶ πέσω σὲ κανένα ὀχτρὸν ἀπάνω κ' ὕστερα κλαίγω γιὰ τὴν ἀπρονοησία μου.

XX

Εἶνε ἁμάξια ποὺ τὰ τραβᾶνε ἀλόγατα στοὺς δρόμους. Εἶνε τρομερά. Εἶνε ἁμάξια ποὺ πᾶνε ὁλομόναχα καὶ ξεφυσᾶνε πολὺ δυνατά. Κι αὐτὰ εἶνε μόνο ἔχτρα. Οἱ ἄνθρωποι οἱ κουρελῆδες εἶνε μισητοί, κι ὅσοι ἔχουνε κοφίνια στὸ κεφάλι εἴτε κυλᾶνε βαρέλια. Δὲν ἀγαπῶ τὰ παιδιὰ ποὺ κυνηγιοῦνται καὶ τρέχουνε καὶ ξεφωνίζουνε στοὺς δρόμους. Ὁ κόσμος εἶνε γιομᾶτος ἐχθρικὰ καὶ φοβερὰ πράματα.

Η ΓΡΑΒΑΤΑ

Η ΓΡΑΒΑΤΑ

Ὁ κ. Μπερζερὲ κάρφωνε καρφιὰ στὸ καινούργιο του σπίτι. Βλέποντας πὼς τοῦ ἄρεζε, ἄρχισε νὰ γυρεύει τοὺς λόγους ποὺ τοῦ κάμανε εὐχάριστο νὰ καρφώνει καρφιὰ μὲς σ' ἕνα τοῖχο. Ἤβρε τοὺς λόγους καὶ τοὔφυγε ἡ εὐχαρίστηση. Γιατὶ ἡ εὐχαρίστηση ἤτανε νὰ καρφώνεις καρφιὰ χωρὶς νὰ ζητᾶς τὶς αἰτίες τῶν πραγμάτων. Κ' ἐκεῖ ποὺ συλλογιζόταν ὁλοένα τὰ δυσάρεστα πῆχει τὸ φιλοσοφικὸ πνεῦμα, κρέμασε στὸ σαλόνι τὸ πορτραῖτο τοῦ πατέρα του στὴ θέση ποὺ τοῦ φάνηκε ἡ πιὸ τιμητική.

— Εἶνε πολὺ γυρτό, εἶπε ἡ Ζωή.

— Λές ;

— Εἶμαι σίγουρη. Θαρρεῖς πὼς θὰ πέσει.

Ὁ κ. Μπερζερὲ κόντηνε τὰ κορδόνια ποὺ βαστούσανε τὸ πορτραῖτο.

— Δὲν εἶνε ἴσια, εἶπε ἡ δεσποινὶς Μπερζερέ.

— Λές ;

— Μὰ φαίνεται ἀπὸ κεῖ ἀπὸ κάτω. Γέρνει ἀριστερά.

Ὁ κ. Μπερζερὲ φρόντισε νὰ τὸ ἰσιώσει.

— Τώρα ;

— Γέρνει λιγάκι, δεξιά.

Ὁ κ. Μπερζερὲ ἔκανε ὅ,τι μποροῦσε ὥστε ἡ βάση τοῦ κάντρου νἄρθει τέλος παράλληλη μὲ τὴ γραμμὴ τοῦ ὁρίζοντα κ' ὕστερα πῆγε τρία βήματα πίσω γιὰ νὰ κρίνει τὸ ἔργο του.

— Μοῦ φαίνεται, εἶπε, πὼς εἶνε καλά.

— Καλὰ εἶνε τώρα, εἶπε ἡ Ζωή. Ὅταν ἕνα κάντρο δὲν εἶνε ἴσιο στεναχωροῦμαι.

— Αὐτὸ δὲν τὸ παθαίνεις ἐσὺ μόνο, Ζωή. Πολλοὶ ἄνθρωποι νιώθουν κάτι σὰν κακοδιαθεσία. Τὰ στραβὰ χτυποῦν στὸ μάτι πολὺ παραπάνω στ' ἁπλᾶ σχήματα, γιατὶ τότες φαίνεται ζωηρὰ ἡ διαφορὰ ἀπὸ κεῖνο ποὖνε ὡς ἐκεῖνο πρέπε νᾶνε. Εἶνε ἄνθρωποι ποὺ ὑποφέρουν ἅμα βλέπουν ἕνα χαρτὶ ταπετσαρία στραβοκολλημένο. Εἴμεθα ἄνθρωποι, δηλαδὴ βρισκόμαστε σὲ θέση φριχτὴ καὶ τρομερὴ καὶ νοιαζόμαστε γιὰ ἕνα κάντρο στραβό.

— Αὐτὸ δὲν πρέπει νὰ σοῦ φαίνεται παράξενο, Λουκιανέ. Τὰ μικροπράματα πιάνουνε πολὺ τόπο στὴ ζωή. Κ' ἐσὺ ὁ ἴδιος νοιάζεσαι κάθε ὥρα καὶ στιγμὴ γιὰ κουροφέξαλα.

— Τόσα χρόνια ποὺ βλέπω αὐτὸ τὸ πορτραῖτο, εἶπε ὁ κ. Μπερζερέ, καὶ δὲν εἶχα παρατηρήσει κεῖνο ποὺ μοῦ χτύπησε τώρα στὰ μάτια. Αὐτὴ τὴ στιγμὴ εἶδα ἄξαφνα πὼς τὸ πορτραῖτο τοῦ πατέρα μας εἶνε πορτραῖτο νέου ἀνθρώπου.

— Μά, Λουκιανέ, ὅταν ὁ ζωγράφος ὁ Γκοσσελὲν τὄκανε αὐτὸ τὸ πορτραῖτο, τότε ποὺ γύρισε ἀπὸ τὴ Ρώμη, ὁ πατέρας δὲν ἤτανε παραπάνω ἀπὸ τριάντα χρονῶ.

— Ἀλήθεια, ἀδελφή. Μὰ ὅταν ἤμουνα μικρὸς

αὐτὸ τὸ πορτραῖτο μοῦ φαινόταν ἀνθρώπου «μεγάλου» κι αὐτὴ ἡ ἐντύπωση μοῦχε μείνει. Καὶ χάλασε τώρα μεμιᾶς. Ἡ ζωγραφιὰ τοῦ Γκοσσελὲν ἐσκούρινε· τὸ κρέας ἐπῆρε ἕνα τόνο σὰ κεχλιμπάρι κάτω ἀπὸ τὸ παλιὸ βερνίκι· σκιὲς λαδωπὲς πνίγουνε τὰ περιγράμματα. Τὸ πρόσωπο τοῦ πατέρα μας λὲς καὶ χάνεται σιγὰ-σιγὰ σὲ μακρυνὰ βάθη. Ὅμως ἀπὸ τὸ μέτωπο τὸ λεῖο, τὰ μεγάλα τὰ μάτια τὰ φλογερά, τὰ μάγουλα πόχουνε μιὰν ἀδυναμία ἔτσι ἥσυχη, τὰ μαῦρα τὰ μαλλιά, τὰ πλούσια καὶ τὰ γυαλιστερά, τώρα τὸ βλέπω πὼς εἶν' ἑνὸς ἀνθρώπου νέου καὶ νέου.

— Βέβαια, εἶπε ἡ Ζωή.

— Τὸ χτένισμα κ' ἡ φορεσιὰ εἶνε τοῦ παλιοῦ καιροῦ ποὺ ἤτανε νέος. Ἔχει τὰ μαλλιὰ φουντωμένα καὶ κυματιστά. Τὸ σακκάκι του, πράσινο μπουκαλί, ἔχει γιακᾶ κι ἀνεβαίνει ψηλά· τὸ γελέκι του εἶνε ἀπὸ νανκίνα κ' ἡ φαρδιά ἡ γραβάτα του, μαύρη μεταξωτή, τυλίγει τρεῖς φορὲς τὸ λαιμό του.

— Εἶνε καμιὰ δεκαριὰ χρόνια, εἶπε ἡ Ζωή, ποὺ ἔβλεπες ἀκόμα γέρους καὶ φορούσανε τέτοιες γραβάτες.

— Ἴσως, εἶπε ὁ κ. Μπερζερέ. Μὰ εἶνε σίγουρο πὼς ὁ κ. Μαλορὲ δὲν φόρεσε ποτέ του ἀλλοιώτικη.

— Λές, Λουκιανέ, γιὰ τὸν πρύτανη τῆς Φιλολογικῆς Σχολῆς στὸ Σαὶντ-Ὁμέρ . . . Εἶνε τριάντα χρόνια τώρα ποὺ πέθανε καὶ παραπάνω μάλιστα.

— Ἤταν ἀπάνω ἀπὸ ἑξῆντα χρονῶ, Ζωή, καὶ γὼ δὲν ἤμουνα μήτε δώδεκα. Καὶ διέπραξα τότες ἐναντίον τῆς γραβάτας του ἕνα τόλμημα ἐγκληματικὸ κι ἀνήκουστο.

— Θαρρῶ, εἶπε ἡ Ζωή, πὼς θυμοῦμαι κείνη σου τὴν ἀταξία ποὺ ἦταν ὁλότελ' ἀνάλατη.

— Ὄχι, Ζωή, ὄχι, δὲν τὸ θυμᾶσαι τὸ ἔγκλημά μου. Ἂν τὸ θυμόσουνα δὲ θὰ μιλοῦσες ἔτσι. Ξέρεις πὼς ὁ κ. Μαλορὲ σεβότανε πάρα πολὺ τὸ ὑποκείμενό του καὶ κρατοῦσε σὲ κάθε περίσταση μεγάλη ἀξιοπρέπεια. Ξέρεις πὼς φύλαγε πάντα ὅλους τοὺς κανόνες τῆς καλῆς συμπεριφορᾶς. Μιλοῦσε μὲ κάτι ἐκφράσεις παλαϊκὲς ποὺ ἤτανε περίφημες. Μιὰ μέρα, ποὺ εἶχε καλέσει τοὺς γονεῖς μας στὸ τσάϊ, πρόσφερε ὁ ἴδιος γιὰ δεύτερη φορὰ ἕνα πιατάκι κουλούρια τῆς μητέρας μου καὶ τῆς εἶπε: «Ἀκόμα ἕνα κουληκάκι, κυρία μου». Ὁ λόγος αὐτὸς ἤτανε σύμφωνος μὲ τὶς καλύτερες παραδόσεις τῶν καλῶν τρόπων καὶ τῆς γλώσσης. Γιατὶ οἱ παλιοὶ δὲν ἔλεγαν ποτέ τους κουλουράκι. Ὅμως ὁ λόγος ἤτανε πρωτινὸς κ' ἡ μητέρα μας μὲ πολὺ κόπο κατόρθωσε νὰ μὴ σκάσει στὰ γέλοια. Μάθαμε, Ζωή, καὶ γὼ δὲν ξέρω πῶς, τὴν ἱστορία μὲ τὰ κουλούρια.

— Τὴ μάθαμε, εἶπε ἡ Ζωή, καθὼς ποδογύριαζε ἄσπρες κουρτίνες, τὴ μάθαμε γιατὶ ὁ πατέρας μας τὴν εἶπε μιὰ μέρα μπροστά μας χωρὶς νὰ τὸ πάρει εἴδηση πὼς εἴμασταν κ' ἐμεῖς.

— Κι ἀπὸ κείνη τὴ μέρα, Ζωή, δὲν μποροῦσες πιὰ νὰ δεῖς τὸν κ. Μαλορὲ χωρὶς νὰ σοὔρχωνται γέλοια.

— Κ' ἐσὺ γελοῦσες.

— Ὄχι, Ζωή, ἐγὼ δὲ γελοῦσα γι' αὐτό. Κεῖνο ποὺ κάνει τοὺς ἄλλους ἀνθρώπους καὶ γελοῦν δὲ μὲ κάνει νὰ γελῶ ἐμένα καὶ κεῖνο ποὺ μὲ κάνει καὶ γελῶ δὲν κάνει νὰ γελοῦν οἱ ἄλλοι ἄνθρωποι. Τὸ παρατήρησα πολλὲς φορές. Βρίσκω τὴν κωμωδία ἐκεῖ ποὺ κανεὶς

δὲν τὸ φαντάζεται. Γελῶ καὶ θλίβομαι ἀνάποδα καὶ τοῦτο πολλὲς φορές μὲ παρουσίασε σὰ χαζό.

Ὁ κ. Μπερζερὲ ἀνέβηκε στὴ σκάλα γιὰ νὰ κρεμάσει μιὰ ζωγραφιὰ τοῦ Βεζουβίου, νύχτα, σὲ ἔκρηξη, μιὰ ἀκουαρέλλα ποὺ εἶχε κληρονομήσει ἀπὸ ἕναν πατρικό του πρόγονο.

— Μὰ δὲ σοῦ διηγήθηκα, ἀδελφή, τὰ φταιξίματα ποὺ ἔχω μὲ τὸν κύριο Μαλορέ.

Ἡ δεσποινὶς Ζωὴ τοῦ εἶπε :

— Λουκιανέ, μιὰ πόχεις τὴ σκάλα, βάλε τὶς σιδερένιες βέργες στὰ παράθυρα, σὲ παρακαλῶ.

— Εὐχαρίστως, εἶπε ὁ κ. Μπερζερέ.

Καθόμασταν τότε σ' ἕνα σπιτάκι στὰ ἔξω τοῦ Σαὶντ Ὁμέρ.

— Τὰ βιδάκια εἶνε στὸ κουτὶ μὲ τὰ καρφιά.

— Τὰ βλέπω .... ἕνα σπιτάκι μ' ἕνα περιβόλι.

— Ἕνα περιβολάκι πολὺ ὄμορφο, εἶπε ἡ Ζωή. Ἤτανε γεμᾶτο πασχαλιές. Εἶχε ἀπάνω στὸ γρασίδι ἕνα μικρὸ περιβολάρη ἀπὸ τερρακόττα καὶ στὸ βάθος ἕνα λαβύρινθο κ' ἕνα σπήλαιο ἀπὸ ψεύτικους βράχους, κι ἀπάνω στὸν τοῖχο δυὸ μεγάλες γλάστρες γαλάζιες.

— Ναί, Ζωή, δυὸ μεγάλες γλάστρες γαλάζιες· ἕνα πρωῒ τὸ καλοκαῖρι, ὁ κύριος Μαλορὲ ἦρθε στὸ σπίτι μας νὰ κοιτάξει κάτι βιβλία ποὺ δὲν τἄχε στὴ βιβλιοθήκη του καὶ ποὺ δὲ θὰ μποροῦσε νὰ τἄβρει ποτὲ στὴ βιβλιοθήκη τῆς πόλεως γιατὶ εἶχε καεῖ. Ὁ πατέρας εἶχε θέσει στὴ διάθεση τοῦ πρύτανη τὸ γραφεῖο του, κι ὁ κ. Μαλορὲ εἶχε δεχτεῖ αὐτὴ τὴν προσφορά· ἤτα-

νε συμφωνημένο πὼς ἀφοῦ θὰ μελετήσει τὰ κείμενά του, θἄτρωγε μαζί μας τὸ μεσημέρι.

— Κοίτα, Λουκιανέ, μὴν εἶνε πολὺ μακρυὲς οἱ κουρτίνες

— Ἀμέσως. Ἡ ζέστη κεῖνο τὸ πρωῒ ἤτανε πνιχτική. Τὰ πουλιὰ σωπαίνανε πάνω στ' ἀκίνητα φύλλα. Καθόμουνα κάτ' ἀπ' ἕνα δέντρο στὸ περιβόλι καὶ κοίταζα μέσα στὸ σκοτεινὸ γραφεῖο τὴν πλάτη τοῦ κ. Μαλορὲ καὶ τὰ μακρυά του ἄσπρα μαλλιὰ ποὺ ἁπλωνόντανε στὸ γιακὰ τῆς ρετιγκότας του. Δὲ σάλευε, μόνο τὸ χέρι του ἔκανε κάτι μικρὲς κινήσεις πάνω σ' ἕνα φύλλο χαρτί. Αὐτὸ δὲν ἤτανε καθόλου παράξενο. Ἔγραφε. Μὰ κεῖνο ποὺ μοῦ φάνηκε πιὸ ἀλλόκοτο . . .

— Δὲ μοῦ λές : εἶνε καλὰ τόσο μάκρος ;

— Θέλει τέσσερα δάχτυλα σωστὰ ἀκόμα, καημένη Ζωή.

— Τί ; τέσσερα δάχτυλα ; Στάσου νὰ δῶ, Λουκιανέ.

— Κοίτα . . . Κεῖνο ποὺ μοῦ φάνηκε πιὸ παράξενο ἦταν ποὺ εἶδα τὴ γραβάτα τοῦ κ. Μαλορὲ βαλμένη στὸ στήλωμα τοῦ παραθυριοῦ. Ὁ πρύτανης νικήθηκε ἀπὸ τὸν ἥλιο κ' εἶχ' ἐλευθερώσει τὸ λαιμό του ἀπὸ τὸ μαῦρο μεταξωτὸ ποὺ τὸν τριγύριζε τρεῖς φορές. Κ' ἡ μακρυὰ ἡ γραβάτα κρεμόταν ἀπὸ τὴ μιὰ μεριὰ κι ἀπὸ τὴν ἄλλη στ' ἀνοιχτὸ τὸ παράθυρο. Μ' ἔπιασε μιὰ μανία νὰ τὴν πάρω. Πῆγα σιγὰ σιγὰ τοῖχο τοῖχο, σήκωσα τὸ δάχτυλο ὡς τὴ γραβάτα καὶ τὴν τράβηξα· τίποτα δὲ σάλεψε μέσα στὸ γραφεῖο· τὴν ξανατράβηξα καὶ μοῦμεινε στὰ χέρια. Πῆγα καὶ τὴν ἔκρυψα μέσα

σὲ μιὰ ἀπὸ τὶς μεγάλες γαλάζιες γλάστρες ποὖχαμε στὸ περιβόλι.

— Δὲν ἤτανε καὶ πολὺ ἔξυπνο τ' ἀστεῖο σου, καημένε Λουκιανέ.

— Ὄχι... Τὴν ἔκρυψα μέσα σὲ μιὰ ἀπὸ τὶς μεγάλες γαλάζιες γλάστρες τοῦ περιβολιοῦ καὶ τὴ σκέπασα κι ὅλας μὲ φύλλα καὶ χορταράκια. Ὁ κ. Μαλορὲ ἐργάστηκε κάμποσην ὥραν ἀκόμα στὸ γραφεῖο. Ἔβλεπα τὴν πλάτη του ἀκίνητη καὶ τὰ μακρυά του τἄσπρα τὰ μαλλιὰ ριχμένα στὸ γιακὰ τῆς ρετιγκότας του. Ὕστερα μὲ φώναξε ἡ δοὺλα νὰ φᾶμε. Μπαίνοντας στὴν τραπεζαρία μοῦ χτύπησε στὰ μάτια ἕνα θέαμα ὁλότελα ξαφνικό. Εἶδα δίπλα στὸν πατέρα καὶ στὴ μητέρα τὸν κ. Μαλορέ, σοβαρό, ἥσυχο καὶ μὲ δίχως γραβάτα. Κι αὐτὸ μὲ γέμιζε ξάφνισμα. Ἤξερα πὼς δὲν μποροῦσε νὰ τὴν ἔχει ἀφοῦ ἤτανε μέσα στὴ γλάστρα τὴ γαλάζια. Κ' ἤμουνα φοβερὰ ξαφνισμένος ποὺ δὲν τὴν εἶχε. «Δὲν ἠμπορῶ νὰ ἐννοήσω, κυρία μου» ἔλεγε σιγὰ τῆς μητέρας μου... Κείνη τὸν ἔκοψε στὴ μέση: «Ὁ ἄντρας μου θὰ σᾶς δανείσει μιὰν ἄλλη, ἀγαπητέ μου κύριε».

» Καὶ γὼ συλλογιζόμουνα: «Τοῦ τὴν ἔκρυψα στ' ἀστεῖα καὶ κεῖνος νὰ δεῖς ποὺ τὴν ἔχασε στὰ σωστά». Κ' ἤμουνα ξαφνισμένος.

Ο ΑΙΜΥΛΙΟΣ

Ο ΑΙΜΥΛΙΟΣ

Ἡ δεσποινὶς Μπερζερὲ σώπαινε. Χαμογέλασε, πρᾶμα ποὺ δὲν τὸ συνηθοῦσε.

— Τί γελᾶς, Ζωή, ρώτησε ὁ κ. Μπερζερέ.

— Συλλογίζουμαι τὸο Αἰμύλιο Βενσάν.

— Ἀλήθεια ! Ζωή, συλλογίζεσαι τὸ λαμπρὸν αὐτὸν ἄνθρωπο ποὺ μᾶς πέθανε καὶ ποὺ τὸν ἀγαπούσαμε καὶ τὸν κλαῖμε, κ' ἐσὺ γελᾶς !

— Γελῶ γιατὶ τὸν ξαναβλέπω σὰν ποὔτανε πρῶτα κ' οἱ παλιὲς ἀναμνήσεις εἶνε οἱ πιὸ δυνατές. Θἄπρεπε ὡς τόσο νἄξερες, Λουκιανέ, πὼς ὅλα τὰ χαμόγελα δὲν εἶνε χαρούμενα, ὅπως κι ὅλα τὰ δάκρυα δὲν εἶνε πονεμένα. Πρέπει γεροντοκόρη νὰ σοῦ τὸ ξηγήσει τέτοιο πρᾶμα.

— Τὸ γνωρίζω, Ζωή, πὼς τὸ γέλιο εἶνε ἀποτέλεσμα νευρικῆς διαταράξεως. Ἡ κυρία ντὲ Κυστὶν ἐνῶ ἀποχαιρετοῦσε τὸν ἄντρα της ποὺ τὸν εἶχε καταδικάσει σὲ θάνατο τὸ ἐπαναστατικὸ δικαστήριο, τὴν ἔπιασε ἕνα γέλιο ἀκράτητο, μέσα στὴ φυλακή, καθὼς εἶδε ἕνα φυλακισμένο ποὺ πέρασε ἀπὸ κοντά της μὲ τὴ ρόμπα καὶ μὲ σκοῦφο νυχτικό, μὲ τὰ μοῦτρα φκιασιδωμένα καὶ μ' ἕνα κερὶ στὸ χέρι.

— Δὲν μπορεῖς νὰ παραβάλεις αὐτὸ ποὺ μοῦ λὲς τώρα, εἶπε ἡ Ζωή.

— Ὄχι, ἀποκρίθηκε ὁ κ. Μπερζερέ. Ὅμως θυμοῦμαι κάτι ποὺ μοῦ συνέβη ἐμένα ὅταν ἔμαθα πὼς πέθανε κείνη ἡ κακομοίρα ἡ Ντεμαὶ ποὺ τραγουδοῦσε πεταχτὰ τραγουδάκια στὰ καφὲ-κονσέρτ. Ἦτανε στὴ νομαρχία, μιὰ βραδυὰ ὑποδοχῆς. Ὁ Οὐὸρμ-Κλαβελὲν μᾶς εἶπε : «Πέθανε ἡ Ντεμαί».

» Ὅσο γιὰ μένα δέχτηκα τὸ νέο αὐτὸ μὲ θλίψη ἀξιοπρεπῆ. Καὶ συλλογιζόμενος πὼς δὲ θ' ἄκουγε κανεὶς πιὰ χοντρὴ κοπέλλα νὰ τραγουδεῖ : ***Σπάνω φουντουκάκια, σὰν καθίζω 'πάνου*** ἐξέφρασα μέσα μου ὅλη τὴ μελαγχολία ποὺ κλεινότανε μέσα σ' αὐτὴ τὴν ἰδέα, τὴν ἐστράγγισα μέσα στὴν ψυχή μου καὶ δὲν ἄνοιξα τὸ στόμα. Ὁ γενικὸς γραμματεύς, ὁ κύριος Λακαρέλλ, φώναξε φώναξε μὲ τὴ βαθειά του φωνή, μέσα στὰ ἐθνικά του τὰ μουστάκια : «Πέθανε ἡ Ντεμαί ! Τί ἀπώλεια γιὰ τη γαλλικὴ εὐθυμία !— 'Απόψε τὄχε ἡ φημερίδα, εἶπε ὁ δικαστὴς Πιγιού. —Πράγματι, πρόσθεσε ὁ στρατηγὸς Καρτιὲ ντὲ Σαλμό, σιγὰ-σιγά, καὶ βεβαιώνουν πὼς αὐτὴ ἡ γυναῖκα πέθανε ἀφοῦ μετέλαβε τῶν 'Αχράντων Μυστηρίων».

» Μ' αὐτὰ τ' ἁπλᾶ τὰ λόγια τοῦ στρατηγοῦ μιὰ φαντασία ξαφνική, ἀλλόκοτη, ἄπρεπη μοῦ κατέβηκε στὸ κεφάλι. Φαντάστηκα τὸ τέλος τοῦ κόσμου ἔτσι ποὺ περιγράφεται στὸ *Dies iræ* *), κατὰ τὴ μαρτυρία τοῦ Δαβὶδ καὶ τῆς Σίβυλλας. Εἶδα τὸν κόσμο καμωμένο στάχτη, καὶ φαντάστηκα τοὺς νεκροὺς νὰ βγαίνουν ἀπὸ τὰ μνήματά τους καὶ νὰ σπρώχνουνται

*) Τροπάρι τῆς νεκρωσίμου ἀκολουθίας τῶν Δυτικῶν. Σ. τ. Μ.

μαζωμένοι μπρὸς στὸ θρόνο τοῦ Κριτοῦ, στὸ κάλεσμα τοῦ ἀγγέλου, καὶ τὴ χοντρὴ Ντεμαὶ ὁλόγυμνη ἐκ δεξιῶν τοῦ Κυρίου. Πάνω σ' αὐτὴ τὴν ἰδέα ἔσκασα τὰ γέλια, κατ' ἀπὸ τὰ ξαφνισμένα βλέμματα τῶν δημοσίων καὶ στρατιωτικῶν λειτουργῶν. Τὸ πιὸ χειρότερο εἶνε ποὺ δὲν μπόρεσα νὰ ξεφύγω ἀπ' αὐτὸ τὸ ὅραμα παρὰ εἶπα γελώντας ὁλοένα : «Θὰ δῆτε πὼς μόλις φανερωθεῖ θὰ καταστρέψει ὅλη τὴ σοβαρότητα τῆς δευτέρας παρουσίας». Ποτές, Ζωή, λόγος δὲν ἐννοήθηκε λιγότερο. Ποτὲς δὲν ἐπιδοκιμάστηκε λιγότερο.

— Εἶσαι ἀλλόκοτος, Λουκιανέ. Ἐγὼ δὲν ἔχω ποτές μου παράξενες φαντασίες. Χαμογέλασα γιατὶ φαντάστηκα τὸν καημένο τὸ φίλο μας τὸ Βενσὰν ἔτσι ποὖτανε σὰν ἐξοῦσε. Αὐτὸ ἦταν ὅλο. Κ' ἦτανε πολὺ φυσικό. Τὸν λυποῦμαι μ' ὅλη μου τὴν καρδιά. Δὲν εἴχαμε καλύτερο φίλο.

— Κ' ἐγὼ σὰν καὶ σένα πολὺ τὸν ἀγαποῦσα, Ζωή, καὶ σὰν καὶ σένα ἅμα τὸν συλλογιστῶ μοὔρχεται νὰ χαμογελάσω. Ἀξιοπερίεργο πρᾶμα τόση πολεμικὴ ὁρμὴ νὰ κάθεται σὲ τόσο μικρὸ σῶμα καὶ μαζὶ μ' ἕνα μουτράκι στρογγυλὸ καὶ κουκλίστικο νἄχει ψυχὴ ἡρωϊκή. Ἡ ζωή του πέρασε ἥσυχη μέσα σὲ μιὰ ἐπαρχιακὴ πόλη. Κατασκεύαζε βοῦρτσες στὶς Τεντελλερί. Ὅμως αὐτὴ ἡ φροντίδα δὲν τοῦ γέμιζε τὴν καρδιά.

— Ἦτανε πιὸ κοντὸς κι ἀπὸ τὸν μπάρμπα-Γιάννη, εἶπε ἡ δεσποινὶς Μπερζερέ.

— Κ' ἦτανε πολεμικός, πατριώτης καὶ ὀπαδὸς ιῆς ἀποικιακῆς πολιτικῆς, εἶπε ὁ κ. Μπερζερέ.

— Ἦτανε καλὸς καὶ τίμιος ἄνθρωπος, εἶπε ἡ δεσποινὶς Μπερζερέ.

— Εἶχε πολεμήσει στὰ 1870, Ζωή. Τότες ἦταν εἴκοσι χρονῶ. Ἐγὼ ἤμουνα δώδεκα μονάχα. Μοῦ φαινότανε προχωρημένος στὴν ἡλικία, μεγάλος στὰ χρόνια. Μιὰ μέρα τῆς Τρομερῆς χρονιᾶς *) μπῆκε μὲ βρόντημα ἀπὸ σιδερικὰ μέσα στὸ εἰρηνικὸ ἐπαρχιώτικό μας σπίτι. Ἐρχότανε νὰ μᾶς ἀποχαιρετήσει. Φοροῦσε μιὰ φριχτὴ στολὴ φράν-τιρέρ. Ἀπὸ τὴν κατακόκκινή του τὴ ζώνη βγαίνανε τὰ μανίκια δύο πιστολιῶν. Κι ἀφοῦ πρέπει νὰ μπορεῖ κανεὶς νὰ χαμογελᾶ καὶ στὶς πιὸ τραγικὲς ὧρες ἡ ἀσυναίσθητη φαντασία ἑνὸς ὁπλοποιοῦ ἀγνώστου τὸν εἶχε κρεμάσει πάνω σὲ μιὰ σπάθα τοῦ ἱππικοῦ. Μὴ μοῦ κατηγορήσεις, Ζωή, αὐτὴ τὴν ἔκφραση· βρίσκεται μέσα σὲ μιὰν ἐπιστολὴ τοῦ Κικέρωνος. «Ποιός λοιπόν, λέγει ὁ ρήτωρ, κρέμασε τὸν γαμπρό μου πάνω σ' αὐτὸ τὸ σπαθί ;»

Κεῖνο ποὺ μὲ ξάφνισε παραπάνω ἀπ' ὅλα στὸ ντύσιμο τοῦ φίλου μας Αἰμυλίου Βενσὰν ἦταν αὐτὴ ἡ θεώρατη σπαθάρα. Συνέλαβα μέσα στὴν παιδική μου ψυχὴ ἐλπίδα νίκης. Θαρρῶ, Ζωή, πὼς ἐσὺ πρόσεξες πιότερο τὶς μπόττες, γιατὶ σήκωσες τὸ κεφάλι σου πάνω ἀπὸ τὸ κέντημα καὶ φώναξες : «Κοίτα ! ὁ Γάτος μὲ τὶς μπόττες !» **)

— Εἶπα : «ὁ Γάτος μὲ τὶς μπόττες !» Τὸν καημένο τὸν Αἰμύλιο !

*) L'année terrible, ἡ χρονιὰ τοῦ γαλλογερμανικοῦ πολέμου (1870—1871). Σ. τ. Μ.

**) Le chat botté. Παραμῦθι τοῦ Perrault. Ὑπάρχουν ἑλληνικὲς παραλλαγὲς μὲ ἥρωα τὴν ἀλεποῦ. Σ. τ. Μ.

— Εἶπες : «Κοίτα! ὁ Γάτος μὲ τὶς μπόττες !» Μὴ σοῦ κακοφαίνεται Ζωή. Ἡ κυρία ντ' Ἀμπραντὲ διηγεῖται στ' Ἀπομνημονεύματά της πὼς ἕνα κοριτσάκι φώναξε «Γάτο μὲ τὶς μπόττες» καὶ τὸ νέο κι ἀδύνατο Μποναπάρτη μιὰ μέρα ποὺ τὸν εἶδε στολισμένο γελοῖα ὡς στρατηγὸ τῆς Δημοκρατίας. Ὁ Μποναπάρτης τῆς κράτησε κάκια. Ὁ φίλος μας, πιὸ μεγαλόψυχος, δὲν τοῦ κακοφάνηκε ὁ λόγος σου. Ὁ Αἰμύλιος Βενσὰν ἐτέθη μὲ τὸ λόχο του μαζὶ στὴ διάθεση ἑνὸς στρατηγοῦ ποὺ δὲν ἀγαποῦσε τοὺς φράν-τιρὲρ καὶ τοὺς εἶπε αὐτουνῶν : «Δὲ φτάνει ποὺ μοῦ ντυθήκατε ἀποκριάτικα. Πρέπει νὰ πολεμήσετε κι ὅλας».

» Ὁ φίλος μας ὁ Βενσὰν ἄκουσε ἀτάραχος αὐτὰ τὰ σκληρὰ τὰ λόγια. Στάθηκε θαυμάσιος ὅλη τὴν ἐκστρατεία. Μιὰ μέρα τὸν εἴδανε καὶ πλησίαζε τὶς προφυλακὲς τοῦ ἐχθροῦ μὲ τὴν ἡσυχία πόχει ἕνας ἥρως κ' ἕνας μύωψ. Δὲν ἔβλεπε τρία βήματα μπροστά του. Τίποτα δὲν μποροῦσε νὰ τὸν σταματήσει. Τὰ τριάντα χρόνια ζωὴ ποὺ τοῦ μένανε τὰ πέρασε μὲ τὴν ἀνάμνηση τῆς ἐκστρατείας του ἐνῶ κατασκεύαζε βοῦρτσες. Διάβαζε τὶς στρατιωτικὲς ἐφημερίδες, προήδρευε στὶς συνελεύσεις τῶν παλιῶν συμπολεμιστῶν του, παρίστατο στὰ ἐγκαίνια τῶν μνημείων ποὺ ἔστηναν εἰς τιμὴν τῶν πολεμιστῶν τοῦ 1870. Ἔκανε παρελάσεις ἐπὶ κεφαλῆς τῶν ἐργατῶν τοῦ ἐργοστασίου του μπρὸς στ' ἀγάλματα τοῦ Βερκινγετόριγος, τῆς Ἰωάννας ντ' Ἄρκ καὶ τῶν στρατιωτῶν τοῦ Λείγηρος, κάθε τόσο ποὺ φυτρώναν ἀπὸ τὴ γαλλικὴ γῆ. Ἔβγαζε λόγους πατριωτικούς. Καὶ φτάνουμ' ἐδῶ, Ζωή, σὲ μιὰ σκηνὴ τῆς ἀνθρωπίνης κωμωδίας ποὺ ἴσως θὰ νιώσουνε

μιὰ μέρα τὴ θλιβερὴ καραγκιοζιά της. Ὁ Αἰμύλιος Βενσὰν φαντάστηκε νὰ πεῖ μιὰ μέρα τὸν καιρὸ τῆς ὑποθέσεως Ντρεφούς, πὼς ὁ Ἐστεραζὺ ἦτανε λωποδύτης καὶ προδότης. Τὄλεγε γιατὶ τὄξερε καὶ γιατί 'τανε πολὺ ἀπονήρεφτος γιὰ νὰ κρύψει ποτὲς τὴν ἀλήθεια. Ἀπὸ κείνη τὴ μέρα λοιπὸν περνοῦσε γιὰ ἐχθρὸς τῆς πατρίδος καὶ τοῦ στρατοῦ. Τὸν εἴπανε προδότη καὶ ξένο. Ἡ θλίψη του γι αὐτὸ βοήθησε τὴν ἀρρώστεια τῆς καρδιᾶς πού τὸν πείραζε. Πέθανε ξαφνισμένος καὶ θλιμμένος. Τὴν τελευταία φορὰ πού τὸν εἶδα μοῦ μίλησε περὶ τακτικῆς καὶ στρατηγικῆς. Ἦτανε τ' ἀγαπημένο του τὸ θέμα. Μ' ὅλον ὁλοὺ πολέμησε στὰ 70 μέσα σὲ μιὰν ἀκαταστασία καὶ μιὰ σύγχυση φοβερή, ἦτανε σίγουρος πὼς ἡ πολεμικὴ εἶνε ἡ πιὸ ὄμορφη τέχνη. Καὶ φοβοῦμαι πὼς τόνε στεναχώρεσα ἅμα τοὔπα πὼς δὲν ὑπάρχει, ἂν θέλουμε νὰ λεπτολογήσουμε, καθαυτὸ πολεμικὴ τέχνη καὶ πὼς νὰ ποῦμε τὴν ἀλήθεια, ὅταν βρίσκεται κανεὶς στὴν ἐκστρατεία βάζει σ' ἐνέργεια ὅλες τὶς εἰρηνικὲς τέχνες τὴν τέχνη τοῦ ψωμᾶ, τοῦ πεταλωτῆ, τὴν ἀστυνομική, τὴ χημεία κτλ.

— Γιατί, Λουκιανέ, ρώτησε ἡ δεσποινὶς Ζωή, νὰ τοῦ πεῖς τέτοια πράματα ;

— Ἀπὸ πεποίθηση, ἀποκρίθηκε ὁ κ. Μπερζερέ. Κεῖνο πού ὀνομάζουν στρατηγικὴ κατὰ βάθος εἶνε ἡ τέχνη πού ἐξασκεῖ τὸ πρακτορεῖον Κούκ. Αὐτὴ ἡ τέχνη συνίσταται κυρίως νὰ περνᾶς τοὺς ποταμοὺς μὲ τὰ γεφύρια καὶ τὰ βουνὰ ἀπ' τὶς στενωπούς. Ὅσο γιὰ τὴν τακτική, οἱ κανόνες της εἶνε παιδιακίσιοι. Οἱ μεγάλοι πολεμάρχοι μηδὲ τοὺς λογαριάζουν. Χωρὶς νὰ

τ' ὁμολογοῦν ἀφίνουν πολλὴ δουλειὰ στὴν τύχη. Ἡ τέχνη τους εἶνε νὰ δημιουργοῦν προλήψεις εὐνοϊκὲς γιὰ λόγου τους. Τοὺς εἶνε εὔκολο νὰ νικοῦν ὅταν τοὺς θεωροῦν ἀνίκητους. Μόνο πάνω στὸ χάρτη παίρνει ἡ μάχη κείνη τὴν ὄψη τὴν τακτοποιημένη, τὴν κανονικὴ ποὺ ἀποκαλύπτει ἀνώτερη θέληση.

— Ὁ κακομοίρης ὁ Αἰμύλιος Βενσάν! ἀνεστέναξε ἡ δεσποινὶς Μπερζερέ. Εἶν' ἀλήθεια πὼς ἀγαποῦσε πολὺ τοὺς στρατιωτικούς. Κ' εἶμαι σίγουρη, καθὼς κ' ἐσύ, πὼς ὑπέφερε φοβερὰ ὅταν εἶδε νὰ τὸν ἔχει γιὰ ἐχθρὸ ὁ στρατιωτικὸς κόσμος. Ἡ στρατηγίνα Καρτιὲ ντὲ Σαλμὸ τοῦ στάθηκε πολὺ σκληρή. Τὄξερε καλύτερα ἀπὸ κάθε ἄλλον πὼς ὁ Αἰμύλιος ἔδινε ὅσα μποροῦσε γιὰ τὰ ἔργα τῆς στρατιωτικῆς φιλανθρωπίας. Ὅμως ἔκοψε κάθε σχέση μαζί του ὅταν ἔμαθε πὼς εἶπε γιὰ τὸν Ἐστεραζὺ πὼς εἶνε λωποδύτης καὶ προδότης. Τοὔκλεισε τὴν πόρτα στὰ μοῦτρα. Μιὰ μέρα ποὺ πῆγε σπίτι της, κείνη πλησίασε τὴν ἀντικάμσρα, ὅπου τὴν περίμενε καὶ φώναξε μὲ τρόπο νὰ τὴν ἀκούσει : «Πὲς πὼς δὲν εἶμ' ἐδῶ». Καὶ μ' ὅλα ταῦτα δὲν εἶνε κακὴ γυναῖκα.

— Ὄχι βέβαια, ἀποκρίθηκε ὁ κ. Μπερζερέ. Ἔπραξε μ' ἐκείνη τὴν ἁγίαν ἁπλότητα ποὺ εἴδαμε σ' ἄλλους καιροὺς δείγματά της ἀκόμα πιὸ θαυμαστά. Τώρα ὅλες μας οἱ ἀρετὲς εἶνε μικρές. Κι ὁ κακομοίρης ὁ Αἰμύλιος πέθανε ἀπ' τὴ λύπη του μονάχα.

ΑΔΡΙΑΝΗ ΜΠΥΚΕ

ΑΔΡΙΑΝΗ ΜΠΥΚΕ

Τελειώναμε τὸ φαγί μας στὸ καμπαρέ :

— Τὸ παραδέχομαι, μοῦ εἶπε ὁ Λαμπουλλέ· ὅλ' αὐτὰ τὰ φαινόμενα ποὺ σχετίζονται μὲ μιὰ κατάσταση τοῦ ὀργανισμοῦ ποὺ δὲν ἔχει ἀκόμα καθορισθεῖ καθὼς χρειάζεται, διπλῆ ὅρασις, τηλεπάθεια, ἀληθινὲς προαισθήσεις, δὲν εἶνε ἐξηκριβωμένα ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον μὲ τρόπον ἀρκετὰ αὐστηρὸ ποὺ νὰ ἱκανοποιεῖ ὅλες τὶς ἀπαιτήσεις τῆς ἐπιστημονικῆς κριτικῆς. Στηρίζονται ὅλα σχεδὸν σὲ μαρτυρίες ποὺ καὶ εἰλικρινεῖς νὰ θεωρηθοῦν, ἀφίνουν νὰ ὑφίσταται ἡ ἀβεβαιότης γιὰ τὴ φύση τοῦ φαινομένου. Αὐτὰ τὰ γεγονότα δὲν εἶναι καλὰ καθορισμένα, σύμφωνος. Ἀλλά, πῶς εἶνε δυνατά, αὐτοῦ πιὰ δὲ χωρεῖ γιὰ μένα ἀμφιβολία ἀπὸ τότε ποὺ παρατήρησα ἐγὼ ὁ ἴδιος ***ἕνα τέτοιο***. Ἅμα σοῦ λέγω πὼς ἐνήργησα μὲ μέθοδο καὶ φρόντισα ν' ἀποφύγω κάθε αἰτία πλάνης, μπορεῖς νὰ τὸ πιστέψεις.

Ἐνῶ πρόφερε αὐτὴ τὴ φράση ὁ νέος γιατρὸς Λαμπουλλέ, χτυποῦσε μὲ τὰ δυό του τὰ χέρια τὸ βαθουλό του στῆθος, παραγεμισμένο φυλλάδες, κ' ἔφερνε καταπάνω μου, πάνω ἀπ' τὸ τραπέζι, τὸ ἐπιθετικὸ καὶ φαλακρὸ κρανίο του.

— Ναί, φίλε μου, εἶτε ἀκόμα, χάρη σὲ μιὰ τύχη μοναδική, ἕν' ἀπ' αὐτὰ τὰ φαινόμενα ποὺ κατέγρα-

ψχν οἱ Myers καὶ Podmore μὲ τὸν τίτλο *φαντάσματα ζωντανῶν*, ἐξετυλίχθη σὲ ὅλες του τὶς φάσεις μπρὸς τὰ μάτια ἑνὸς ἐπιστήμονος. Ἐξηκρίβωσα τὰ πάντα καὶ τὰ σημείωσα.

— Ἀκούω.

— Τὸ γεγονός, εἶπε πάλι ὁ Λαμπουλλέ, εἶχε γίνει στὰ 91 τὸ καλοκαῖρι. Ὁ φίλος μου ὁ Παῦλος Μπυκέ, ποὺ σοῦλεγα τόσες φορές, καθότανε τότες μὲ τὴ γυναῖκά του σ' ἕνα μικρὸ ἀπαρτμὰν στὴν ὁδὸ Γκρενέλ, κατάντικρυ στὴ βρύση. Δὲν τὸν γνώρισες τὸν Μπυκέ ;

— Τὸν εἶδα δυὸ τρεῖς φορές. Ἕνας ἄντρας μεγαλοκαμωμένος μὲ τὰ γένεια ποὺ τοῦ πηγαίναν ὡς τὰ μάτια. Ἡ γυναῖκά του ἦτανε μελαχρινή, χλωμή, μὲ μεγάλα χαρακτηριστικὰ καὶ μακρυὰ μάτια γκρίζια.

— Ἀκριβῶς : ἰδιοσυγκρασία εὐερέθιστη καὶ νευρική, ἀρκετὰ ἰσορροπημένη. Ὅμως μιὰ γυναῖκα ποὺ ζεῖ στὸ Παρίσι τὰ νεῦρα παίρνουν τὴν κυριαρχία καί... πήγαινε νἄβρεις ἄκρη !... Τὴν εἶδες τὴν Ἀδριανή :

— Τὴ συνήντησα ἕνα βράδυ στὴν ὁδὸ ντὲ-λὰ Παίστεκότανε μὲ τὸν ἄντρα της μπρὸς σ' ἕνα κοσμηματοπωλεῖο, μὲ τὸ βλέμμα ἀναμμένο πάνω στὰ ζαφείρια. Ὅμορφη κοπέλλα καὶ μιὰ κομψότης διαβολεμένη, γιὰ μιὰ γυναῖκα ἑνὸς φτωχούλη ποὺ βρίσκεται χωμένος στὰ ὑπόγεια τῆς βιομηχανικῆς χημείας. Πῶς τὰ κατάφερνε ὁ Μπυκέ ;

— Ὁ Μπυκὲ δούλευε ἀπὸ πέντε χρόνια στοῦ Ζακόμπ, ἐκεῖ στὴ λεωφόρο Μαζαντά, ποὺ πουλᾶ φωτογραφικὰ εἴδη. Περίμενε νὰ γενεῖ συναίτερος ἀπὸ

μέρα σὲ μέρα. Δίχως νὰ κερδίζει καὶ χιλιάδες στὶς χιλιάδες δὲν ἤτανε κι ἄσκημη ἡ θέση του. Εἶχε μέλλον. Ὑπομονητικὸς ἄνθρωπος, ἁπλός, ἐργατικός. Ἤτανε καμωμένος γιὰ νὰ πάει μπρὸς μὲ τὸν καιρό. Σ' αὐτὸ τὸ μεταξὺ ἡ γυναῖκά του δὲν τοῦ ἤτανε βάρος. Σωστὴ Παριζιάνα, καθὼς ποὺ ἦταν, ἤξερε νὰ σοφίζεται καὶ νὰ βρίσκει κάθε στιγμὴ κάτι ὀκκαζιὸν ἐξαιρετικὲς γι' ἀσπρόρρουχα, γιὰ φουστάνια, γιὰ ταντέλλες, γιὰ διαμαντικά. Ὁ ἄντρας της ξαφνιζότανε μὲ τὴν τέχνη της νὰ ντύνεται θαυμάσια καὶ πὲς μὲ τὸ τίποτα καὶ κολακευότανε νὰ τὴ βλέπει πάντα ἔτσι κομψὴ καὶ καλοντυμένη. Ὅμως αὐτὰ ποὺ σ' ἀραδιάζω τώρα δὲν ἔχουνε κανένα ἐνδιαφέρον.

— Αὐτὰ ποὺ μοῦ λὲς μ' ἐνδιαφέρουν πολύ, ἀγαπητέ μου Λαμπουλλέ.

— Ὅπως καὶ νἄνε αὐτὴ ἡ φλυαρία μᾶς ἀπομακρύνει ἀπὸ τὸ σκοπό μας. Ἤμουνα καθὼς ξέρεις συμμαθητὴς μὲ τὸν Παῦλο Μπυκέ. Γνωριστήκαμε στὴ δευτέρα, στὸ γυμνάσιο τοῦ Ἁγίου Λουδοβίκου καὶ δὲν εἴχαμε κόψει τὶς σχέσεις ὅταν στὰ εἰκοσιέξη χρόνια του, μὲ δίχως θέση, πῆγε καὶ πῆρε τὴν Ἀδριανὴ ἀπὸ ἔρωτα καί, καθὼς ποὺ λένε, μὲ τὸ πουκάμισο. Αὐτὸς ὁ γάμος δὲ μᾶς ἔκοψε τὴν οἰκειότητα. Ἡ Ἀδριανὴ μοὔδειξε συμπάθεια μᾶλλον κ' ἔτρωγα συχνὰ σπίτι τους. Εἶμαι, καθὼς ξέρεις, γιατρὸς τοῦ Λαροῦ τοῦ ἠθοποιοῦ· πηγαίνω συχνὰ μὲ τοὺς ἀρτίστες καὶ μοῦ δίνουνε πότε πότε εἰσιτήρια. Ἡ Ἀδριανὴ κι ὁ ἄντρας της ἀγαπούσανε πολὺ τὸ θέατρο. Ἅμα εἶχα θεωρεῖο γιὰ τὸ βράδυ πήγαινα κ' ἔπαιρνα τὴ σοῦπα μαζί τους καὶ τοὺς ἔπαιρνα ὕστερα στὴν Κομεντὶ-

Φρανσαίζ. Ἤμουνα σίγουρος πὼς θἄβρισκα πάντα τὴν ὥρα τοῦ φαγητοῦ τὸν Μπυκέ, ποὺ γύριζε ταχτικὰ στὶς ἑξήμισυ ἀπὸ τὸ ἐργοστάσιό του, τὴ γυναῖκά του καὶ τὸ φίλο τους τὸ Ζερώ.

— Τὸ Ζερώ, ρώτησα, τὸ Μάρκελλο Ζερὼ ποὖτανε τραπεζιτικὸς ὑπάλληλος καὶ φοροῦσε κάτι γραβάτες πολὺ ὄμορφες ;

— Ἀκριβῶς· ἦτανε ταχτικὸς σπίτι τους. Καθὼς ἦτανε γεροντοπαλλήκαρο κ' εὐχάριστος στὴ συντροφιά του ἔτρωγ' ἐκεῖ κάθε μέρα. Ἔφερνε ἀστακούς, πατὲ καὶ κάθε λογῆς μεζεδάκια. Ἦτανε χαριτωμένος καὶ λιγόλογος. Ὁ Μπυκὲ δὲν μποροῦσε νὰ κάνει χωρὶς ἐκεῖνον καὶ τόνε παίρναμε μαζὶ στὸ θέατρο.

— Πόσο χρονῶ ἦτανε ;

— Ὁ Ζερώ ; Μήτε ξέρω. Ἀπὸ τριάντα ἴσαμε πενήντα, ἐκεῖ πέρα. . . Μιὰ μέρα λοιπὸν ποὺ μοῦχε δοσμένο ὁ Λαρὸς θεωρεῖο πῆγα, καθὼς ἐσυνειθοῦσα, στὴν ὁδὸ Γκρενὲλ στοὺς φίλους μου τοὺς Μπυκέ. Ἔφταξα λιγάκι ἀργὰ κ' εἶχανε κι ὅλας σερβίρει. Ὁ Παῦλος φώναζε πὼς πεινοῦσε· ἡ Ἀδριανὴ ὅμως δὲν ἀποφάσιζε νὰ καθίσει στὸ τραπέζι χωρὶς νἄρθεῖ ὁ Ζερώ. «Βρὲ παιδιά, φώναξα, ἔχω θεωρεῖο δευτέρας στὴν Κομεντί ! Παίζουνε τὴ *Ντενίζ* !—Μπρός, εἶπε ὁ Μπυκέ, νὰ φᾶμε γλήγορα τὴ σοῦπα καὶ νὰ κάνουμε τὰ καλά μας νὰ μὴ χάσουμε τὴν πρώτη πράξη». Ἡ ὑπηρέτρια σερβίρισε. Ἡ Ἀδριανὴ φαινότανε στενοχωρημένη κ' ἔβλεπες πὼς κατέβαζε μὲ τὸ ζόρι κάθε κουταλιά. Ὁ Μπυκὲ ροφοῦσε δυνατὰ τὸ φιδὲ καὶ μάζευε μὲ τὴ γλῶσσα τὶς κλωστὲς ποὺ τοῦ κρεμόντανε στὸ μουστάκι. «Οἱ γυναῖκες εἶνε περίεργες,

εἶπε. Φαντάσου, Λαμπουλλέ, πού ἡ Ἀδριανὴ ἀνησυχεῖ γιατὶ ὁ Ζερὼ δὲν ἦρθε νὰ φάγει ἀπόψε. Βάζει κάτι ἰδέες στὸ νοῦ της! Πές της πὼς εἶνε ἀνοησίες. Ὁ Ζερὼ μπορεῖ νὰ μποδίστηκε. Ἔχει τὶς δουλειές του. Εἶνε καὶ μπεκιάρης ἄνθρωπος. Δὲν ἔχει νὰ δώσει λογαριασμὸν κανενός γιὰ ὅ,τι κάνει. Ἐγὼ ἀπεναντίας παραξενεύουμαι πού μᾶς ἀφιερώνει σχεδὸν ὅλες του τὶς βραδειές. Μεγάλη του καλοσύνη. Καὶ εἶνε πολὺ δίκιο νὰ τοῦ ἀφήσουμε καὶ λίγη ἐλευθερία. Ἐγὼ κατ' ἀρχὴν δὲν ἀνακατεύουμε σὲ ὅ,τι κάνουν οἱ φίλοι μου. Ἀλλὰ οἱ γυναῖκες δὲν εἶνε τὸ ἴδιο». Ἡ κυρία Μπυκὲ ἀποκρίθηκε μὲ φωνὴ ἀλλαγμένη: «Δὲ μπορῶ νὰ ἡσυχάσω· φοβοῦμαι μὴν τοῦ ἔτυχε τίποτα τοῦ κ. Ζερώ.» Ὡς τόσο ὁ Μπυκὲ βιαζότανε νὰ τελειώσει τὸ τραπέζι. «Σοφία, φώναζε τῆς ὑπηρέτριας, τὸ μοσχάρι, τὴ σαλάτα! Σοφία, τὸ τυρί! τὸν καφέ!» Παρατήρησα πὼς ἡ κυρία Μπυκὲ δὲν εἶχε φάγει τίποτα. «Ἐμπρός, τῆς εἶπε ὁ ἄντρας της, πήγαινε νὰ ντυθεῖς. Πήγαινε, καὶ μὴ μᾶς κάνεις νὰ χάσουμε τὴν πρώτη πράξη. Ἕνα ἔργο τοῦ Ντουμᾶ δὲν εἶνε σὰν καὶ κεῖνες τὶς ὀπερέττες πού φτιάνει ἂν ἁρπάξεις κανένα δυὸ σκοπούς. Εἶνε μιὰ σειρὰ συμπεράσματα λογικὰ πού δὲν πρέπει νὰ χάσεις μήτ' ἕνα. Ἄντε ἀγάπη μου. Ὅσο γιὰ μένα μόνο τὴ ρετιγκότα μου ἔχω νὰ φορέσω κ' εἶμαι ἕτοιμος». Σηκώθηκε καὶ πῆγε στὴν κάμαρά της μ' ἕνα βῆμ' ἀργὸ καὶ σὰν ἀθέλητο.

» Πήραμε τὸν καφέ, ὁ ἄντρας της κ' ἐγώ, καπνίζοντας τσιγαρέττα. «Αὐτὸς ὁ Ζερώ, μοῦπε ὁ Ποῦλ ος λαμπρὸ παλληκάρι· τί τὰ θές, στεναχωριοῦμαι πού δὲν ἦρθε ἀπόψε. Θὰ εὐχαριστιόταν νἄβλεπε τὴ *Ντενίζ*

Μὰ μπορεῖς νὰ τὸ καταλάβεις ποὺ ἡ Ἀδριανὴ ἀνησυχεῖ γιὰ τὴν ἀπουσία του; Τοῦ κάκου τῆς ἐξηγῶ πὼς τὸ παιδὶ μπορεῖ νἄχει δυλειὲς ποὺ δὲ μᾶς τὶς λέγει — ξέρω καὶ γώ; — τίποτα γυναικοδουλειές. Δὲν καταλαβαίνει. Δῶσε μου ἕνα τσιγάρο». Τὴν ὥρα ποὺ τοὔδινα τὴν τσιγαροθήκη μου ἀκούσαμε νὰ βγαίνει ἀπὸ τὴ διπλανὴ τὴν κάμαρη μιὰ μεγάλη φωνὴ τρομαγμένη κ' ὕστερ' ἀμέσως ὁ κρότος ἀπὸ κάτι βαρὺ ποὺ ἔπεφτε κουφά. «Ἀδριανή!» φώναξε ὁ Μπυκέ. Καὶ χύθηκε μέσα στὴν κρεββατοκάμαρη. Τὸν ἀκολούθησα. Βρήκαμε τὴν Ἀδριανὴ ξαπλωμένη φαρδιὰ πλατιὰ στὸ πάτωμα μὲ τὸ πρόσωπο κάτασπρο, τὰ μάτια ἀναποδογυρισμένα, ἀκίνητα. Μ' ὅλα ταῦτα δὲν παρουσίαζε κανένα σύμπτωμα ἐπιληπτικῆς καταστάσεως ἢ ἐπιληπτοφανοῦς. Δὲν εἶχε ἀφρὸ στὸ στόμα. Τὰ μέλη ἤτανε ξαπλωμένα χωρὶς ἀκαμψία. Ὁ σφυγμὸς γρήγορος κι ἀκατάστατος. Βοήθησα τὸν ἄντρα της νὰ τὴ βάλει σὲ μιὰ πολυθρόνα. Σχεδὸν ἀμέσως ἡ κυκλοφορία ἀπεκατεστάθη, τὸ χρῶμα της, συνήθως ἄσπρο, θαμπό, πλημμύρισε κοκκινάδα. «Ἐκεῖ! εἶπε δείχνοντας τὴ ντουλάπα της μὲ τὸν καθρέφτη, ἐκεῖ! τὸν εἶδα. Ἐκεῖ ποὺ κούμπωνα τὸ μπλουζάκι μου τὸν εἶδα μέσα στον καθρέφτη. Γύρισα, θαρρῶντας πὼς εἶνε πίσω μου. Μὰ δὲν εἶδα κανέναν· τότες κατάλαβα κ' ἔπεσα χάμου».

»Ὡς τόσο κοίταζα μὴν τυχὸν καὶ τὸ πέσιμο εἶχε προξενήσει κανένα χτύπημα καὶ δὲν εὕρισκα τίποτα. Ὁ Μπυκὲ τῆς ἔδινε νὰ πιεῖ ἀνθόνερο μὲ ζάχαρη. «Ἔλ' ἀγάπη μου, τῆς ἔλεγε, ἔλα στὸν ἑαυτό σου. Τί διάβολο εἶδες; τί εἶν' αὐτὰ ποὺ μᾶς λές!» Χλώμιασε

ξανά. «Ἄχ! τὸν εἶδα, κεῖνον, τὸ Μάρκελλο. — Εἶδες τὸ Ζερώ! αὐτὸ εἶνε παράξενο! φώναξε ὁ Μπυκέ.— Ναί, τὸν εἶδα, ξανᾶπε σοβαρά, μὲ κοίταξε δίχως νὰ πεῖ τίποτα· ἔτσι διά». Κι ἀγρίεψε τὸ πρόσωπό της. Ὁ Μπυκὲ μὲ ρώτησε μὲ τὸ βλέμμα. «Μὴν ἀνησυχεῖς τοῦ ἀποκρίθηκα· αὐτὲς αἱ διαταράξεις δὲν εἶνε σοβαρές· μπορεῖ νὰ προέρχωνται ἀπὸ καμμιὰ στομαχίλα. Θὰ τὸ δοῦμε αὐτὸ μὲ τὴν ἡσυχία μας. Γιὰ τὴν ὥρα δὲν ἔχουμε νὰ φροντίσουμε γι αὐτό. Γνώρισα στὸ νοσοκομεῖο ἕναν ἄρρωστο γαστραλγικὸ ποὺ ἔβλεπε γάτες κάτω ἀπ' ὅλα τὰ ἔπιπλα».

» Σὲ λίγα λεπτὰ ἡ κυρία Μπυκὲ συνῆλθε ὁλότελα κι ὁ ἄντρας της ἔβγαλε τὸ ρολόγι του καὶ μοῦπε: «Ἂν εἶσαι τῆς γνώμης, Λαμπουλλέ, πὼς τὸ θέατρο δὲ θὰ τῆς κάνει κακό, εἶνε ὥρα νὰ πηγαίνουμε. Θὰ πᾶ νὰ πῶ τῆς Σοφίας νὰ βγεῖ νὰ φέρει ἕν' ἀμάξι». Ἡ Ἀδριανὴ ἔβαλε βιαστικὰ τὸ καπέλλο της. «Παῖλε! Παῦλε! γιατρέ! ἀκούστε με: νὰ περάσουμε πρῶτα ἀπὸ τὸν κύριο Ζερώ. Ἀνησυχῶ, ἀνησυχῶ παραπάνω ἀπ' ὅσο μπορῶ νὰ σᾶς πῶ. — Τρελλάθηκες! εἶπε ὁ Μπυκέ. Τί θέλεις νἄπαθε ὁ Ζερώ; Τὸν εἴδαμε χτὲς λαμπρὰ στὴν ὑγεία του». Μοὔρριξε ἕνα βλέμμα ἱκετευτικὸ καὶ τὸ φῶς του τὸ λαμπερὸ μοῦ πέρασε τὴν καρδιά. «Λαμπουλλέ, φίλε μου, ἂς περάσουμε ἀπὸ τοῦ κυρίου Ζερώ, ἀμέσως τώρα, ἔ;» Τῆς τὸ ὑποσχέθηκα. Μοῦ τὄχε ζητήσει τόσο ὄμορφα! Ὁ Παῦλος μουρμούριζε· ἤθελε νὰ δεῖ τὴν πρώτη πράξη. Τοῦ εἶπα: Πᾶμε, πᾶμε στοῦ Ζερώ· δὲν εἶνε καὶ μεγάλος γῦρος». Τ' ἀμάξι μᾶς περίμενε. Φώναξα τοῦ ἀμαξᾶ: «Ὁδὸς Λοὺβρ καὶ γρήγορα».

»Ὁ Ζερὼ καθότανε στὸ νούμερο 5 τῆς ὁδοῦ Λούβρ ὄχι καὶ πολὺ μακρυὰ ἀπὸ τὴν Τράπεζά του, σ' ἕνα μικρὸ ἀπαρτμάν, τρεῖς κάμαρες, γεμᾶτο γραβάτες. Αὐτὸ ἤτανε τὸ μεγάλο του τὸ λοῦσο, ὁ καημένος Μόλις σταθήκαμε μπρὸς στὸ σπίτι του ὁ Μπυκὲ πήδηξε ἔξω ἀπὸ τ' ἀμάξι καὶ βάζοντας τὸ κεφάλι στὴ λόζα τῆς πορτιέρισσας ρώτησε : «Τί γίνεται ὁ κ. Ζερώ ;» Ἡ πορτιέρισσα τοῦ ἀποκρίθηκε : «Ὁ κ. Ζερὼ γύρισε στὶς πέντε ἡ ὥρα καὶ πῆρε τὰ γράμματά του. Καὶ δὲν ξαναβγῆκε. Ἂν θέλετε νὰ τὸν δῆτε εἶνε ἡ σκάλα στὸ βάθος, τέταρτο πάτωμα, δεξιά». Μὰ ὁ Μπυκὲ βρισκότανε κι ὅλας στὴν πόρτα τοῦ ἀμαξιοῦ καὶ μᾶς ἔλεγε : «Ὁ Ζερὼ εἶνε σπίτι του. Βλέπεις πὼς δὲν ἤσουνα μὲ τὰ καλά σου, ἀγάπη μου. Ἀμαξᾶ στὴν Κομεντί-Φρανσαίζ». Τότες ἡ Ἀδριανὴ πετάχτηκε ὡς τὰ μισὰ ἔξω ἀπὸ τ' ἁμάξι. «Παῦλε, γιὰ ὄνομα τοῦ Θεοῦ, ἀνέβα. Πήγαινε δέ τον. Πήγαινε δέ τον, εἶνε ἀνάγκη. — Ν' ἀνεβαίνω τέσσερα πατώματα ! εἶπε σηκώνοντας τοὺς ὤμους, Ἀδριανή ; θὰ μᾶς κάνεις νὰ χάσουμε τὸ θέατρο. Τέλος, ἅμα μιὰ γυναῖκα βάλει κάτι στὸ νοῦ της . . . »

»Ἀπόμεινα μονάχος μές στ' ἁμάξι μὲ τὴν κυρία Μπυκέ, κ' ἔβλεπα στὰ σκοτεινὰ ποὺ γυαλίζανε τὰ μάτια της γυρισμένα κατὰ τὴν πόρτα τοῦ σπιτιοῦ. Ὁ Παῦλος ξαναφάνηκε τέλος : «Τί νὰ σᾶς πῶ, εἶπε, χτύπησα τρεῖς φορὲς τὸ κουδοῦνι. Δὲν ἀπήντησε. Τὸ κάτω κάτω τῆς γραφῆς, ἀγάπη μου, θὰν εἶχε βέβαια τοὺς λόγους του νὰ μὴ θέλει νὰ τὸν ἀνησυχήσουμε. Μπορεῖ νἄνε μὲ καμμιὰ γυναῖκα. Τί παράξενο ;» Τὸ βλέμμα τῆς Ἀδριανῆς πῆρε μιὰν ἔκφραση τόσο τρα-

γικὴ ποὺ μ᾽ ἔπιασε καὶ μένα μιὰ ἀνησυχία. Κι ὅσο τὸ συλλογιζόμουνα κι ὅλας δὲ μοῦ φαινότανε πολὺ φυσικὸ νὰ μείνει ὁ Ζερώ, ποὺ δὲν ἔτρωγε ποτὲ σπίτι του, ἔτσι κλειστὸς ἀπὸ τὶς πέντε τὸ βράδι ὡς τὶς ἑφτάμισυ. «Περιμένετέ με, εἶπα τοῦ κυρίου καὶ τῆς κυρίας Μπυκέ, μιὰ στιγμὴ θὰ ρωτήσω τὴν πορτιέρισσα». Κι αὐτὴ ἡ γυναῖκα τὄβρισκε παράξενο νὰ μὴν ἔβγει ὁ Ζερὼ νὰ πᾶ νὰ φάει καθὼς ἐσυνηθοῦσε. Σιγούριζε ἡ ἴδια τὸ νοικάτορά της στὸ τέταρτο κ᾽ ἔτσι εἶχε τὸ κλειδὶ τοῦ σπιτιοῦ του. Πῆρε τὸ κλειδὶ ἀπ᾽ τὸ κρεμαστάρι καὶ μοῦ προσφέρθηκε ν᾽ ἀνεβεῖ μαζί μου. Ἅμα φτάξαμε κ᾽ οἱ δυὸ στὸ πλατύσκαλο ἄνοιξε τὴν πόρτα κι ἀπὸ τὸ χαγιάτι φώναξε τρεῖς τέσσερις φορές: «Κύριε Ζερώ !» Δὲν ἔλαβε καμμιὰν ἀπάντηση κι ἀποφάσισε νὰ μπεῖ στὴ δεύτερη κάμαρη ποὺ ἦταν ἡ κρεββατοκάμαρη τοῦ Ζερώ. Ξαναφώναξε πάλι : «Κύριε Ζερώ !» Τίποτα, θεοσκότεινα. Δὲν εἴχαμε καὶ σπίρτα. «Θὰν ἔχει ἕνα κουτάκι σουηδικὰ πάνω στὸ κομοδίνο» μοὖπε ἡ γυναῖκα ποὺ ἄρχιζε νὰ τρέμει καὶ δὲν μποροῦσε νὰ κάνει βῆμα. Ἄρχισα νὰ πασπατεύω στὸ κομοδίνο κ᾽ ἔνιωσα τὰ δάχτυλά μου ν᾽ ἀγγίζουν κάτι γλυστερό. «Τὸ ξέρω αὐτό, συλλογίστηκα, εἶνε αἷμα».

» Ἅμα τέλος ἀνάψαμε ἕνα κερὶ εἴδαμε τὸ Ζερὼ ξαπλωμένο στὸ κρεββάτι του μὲ τὸ κεφάλι θρύμματα. Τὸ χέρι του κρεμότανε ὡς τὸ χαλί, ὅπου εἶχε πέσει τὸ περίστροφό του. Ἕνα γράμμα ματωμένο ἦταν ἀνοιχτὸ πάνω στὸ κομοδίνο. Ἤτανε γραμμένο μὲ τὸ χέρι του κι ἀπευθυνότανε τοῦ κυρίου καὶ τῆς κυρίας Μπυκὲ κι ἀρχινοῦσε ἔτσι δά : «Ἀγαπητοί μου φίλοι, ἐσεῖς ὑπήρξατε ὅλη ἡ χαρὰ τῆς ζωῆς μου». Ὕστερα

τοὺς ἀνήγγελλε τὴν ἀπόφασή του νὰ πεθάνει, χωρὶς νὰ τοὺς ἀποκαλύπτει φανερὰ τοὺς λόγους. Ἄφηνε ὅμως νὰ καταλάβεις πὼς τὸν εἶχανε φέρει σὲ σημεῖο ν' ἀποφασίσει τὴν αὐτοκτονία οἰκονομικὲς στενοχώριες. Παρετήρησα πὼς ὁ θάνατος εἶχε γίνει πρὶν ἀπὸ καμμιὰν ὥρα· κ' ἔτσι θὰ πεῖ πὼς εἶχε σκοτωθεῖ τὴν ὥρα ἴσια ἴσια ποὺ ἡ κυρία Μπυκὲ τὸν εἶχε δεῖ μέσα στὸν καθρέφτη.

»Ἔ, αὐτὸ δὲν εἶνε, ἀγαπητέ, καθὼς σοὔλεγα, μιὰ περίπτωση διπλῆς ὁράσεως τελείως ἐξηκριβωμένη, ἢ γιὰ νὰ μιλήσουμε ἀκριβέστερα, ἕνα παράδειγμα ἀπ' αὐτοὺς τοὺς παράξενους ψυχικοὺς συγχρονισμοὺς ποὺ ἡ ἐπιστήμη μελετᾶ σήμερα μὲ περισσότερο ζῆλο παρὰ ἐπιτυχία ;

— Ἴσως νᾶνε κι ἄλλο πρᾶμα, ἀποκρίθηκα. Εἶσαι σίγουρος ὅλως διόλου πὼς δὲν ὑπῆρχε τίποτα ἀνάμεσα στὸ Μάρκελλο Ζερὼ καὶ τὴν κυρία Μπυκέ ;

— Μά . . . δὲν παρετήρησα τίποτα ποτές μου . . . . Κ' ὕστερα, τί θἄχε νὰ κάνει ; . . .

Η ΣΚΑΛΙΣΜΕΝΗ ΠΕΤΡΑ

Η ΣΚΑΛΙΣΜΕΝΗ ΠΕΤΡΑ

Πῆγα σπίτι του τὸ μεσημέρι, καθὼς μ' εἶχε παρακαλέσει. Στὸ τραπέζι, μέσα σὲ κείνη τὴν τραπεζαρία ποὖνε μακρυὰ σὰν ἐκκλησιὰ κι ὅπου ἔχει μαζωμένα θησαυρὸν ὁλόκληρο ἀπὸ παλιὰ χρυσικὰ κι ἀσημικά, τὸν ἦβρα ὄχι βέβαια θλιμμένο παρὰ συλλογισμένο. Ποῦ καὶ ποῦ ξεπετοῦσε πάλι μὲς στὰ λόγια του ἡ ζωηρὴ χάρη τοῦ πνεύματός του. Καμιὰ φορὰ ἕνας λόγος του σοῦ ἀποκάλυπτε τὰ καλλιτεχνικά του γοῦστα πὄχουνε τέτοια λεπτότητα ἢ τὴν ὀρμή του γιὰ τὰ σπὸρτ ποὺ δὲν κατόρθωσε νὰ ἡσυχάσει μήτε τὸ φοβερό του πέσιμο ἀπὸ τἄλογο ποὺ τοὔσπασε τὸ κεφάλι. Οἱ ἰδέες του ὅμως σταματοῦσαν ἀπότομα. Θἄλεγες πὼς πηγαίνανε καὶ πέφτανε ἡ μιὰ ὕστερ' ἀπ' τὴν ἄλλη πάνω σ' ἕναν τοῖχο.

'Απ' αὐτὴ τὴν κουβέντα τὴ κουραστικὴ ποὺ δύσκολα μποροῦσες νὰ παρακολουθήσεις κατόρθωσα νὰ συγκρατήσω μονάχα πὼς εἶχε στείλει ἕνα ζευγάρι ἄσπρα παγώνια στὸ πύργο του στὸ Ραραί, καὶ πὼς παραμελοῦσε δίχως αἰτία τοὺς φίλους του τρεῖς βδομάδες τώρα, ἐγκατέλειπε καὶ τοὺς πιὸ στενούς του φίλους, τὸν κύριο καὶ τὴν κυρία N***. Φανερὸ πὼς δὲ μ' εἶχε φέρει γιὰ ν' ἀκούσω ἐξομολογήσεις τέτοιου

εἴδους. Ὅταν παίρναμε τὸν καφέ μας τόνε ρώτησα τί εἶχε νὰ μοῦ πεῖ. Μὲ κοίταξε ξαφνισμένος κἄπως :

— Εἶχα νὰ σοῦ πῶ τίποτα ;

— Ὤ, διάβολε ! δὲ μοὔγραψες : «Ἔλα νὰ φᾶμε αὔριο τὸ μεσημέρι μαζί. Ἤθελα νὰ σοῦ μιλήσω» ;

Καθὼς δὲ μιλοῦσε, ἔβγαλα τὸ γράμμα ἀπὸ τὴν τσέπη μου καὶ τοῦ τὄδειξα. Τὸ πανώγραμμα ἦτανε γραμμένο μὲ τὸ ζωηρό, ὄμορφο γράψιμό του, τὸ τσακισμένο κἄπως. Πάνω στὸ φάκελλο εἶχε μιὰ σφραγίδα ἀπὸ μενεξελὶ βουλοκέρι.

Κεῖνος τὴν ἄγγιξε μὲ τὴν ἄκρη τοῦ δαχτύλου.

— Ἄ, θυμοῦμαι. Κάνε μου τὴ χάρη καὶ πέρασε ἀπ' τοῦ Φεράλ. Θὰ σοῦ δείξει ἕνα σκίτσο τοῦ Ρόμνεϋ, μιὰ νέα γυναῖκα : μαλλιὰ χρυσᾶ ποὺ τ' ἀντιφέγγισμά τους τῆς χρυσώνει τὸ μέτωπο καὶ τὰ μάγουλα. . . Μάτια γαλανὰ σκοῦρα, ποὺ δίνουν ἕνα τόνο γαλάζιο σ' ὅλη τὴ κόγχη τοῦ ματιοῦ. . . Τὸ δέρμα ἔχει μιὰ ζεστὴ φρεσκάδα. . . Εἶνε τρέλλα. Τὸ χέρι της ὅμως εἶνε σὰ λουκάνικο. Τέλος πήγαινε δέ το καὶ προσπάθησε νὰ μάθεις ἂν τυχόν. . .

Κόπηκε στὴ μέση καὶ μὲ τὸ χέρι στὸ πόμολο τῆς πόρτας :

— Περίμενέ με. Μιὰ ζακέτα θὰ φορέσω. Νά βγοῦμε μαζί.

*
* *

Σὰν ἀπόμεινα μονάχος στὴν τραπεζαρία πῆγα κοντὰ σ' ἕνα παράθυρο καὶ κοίταξα τὴ σφραγίδα ἀπὸ τὸ μενεξελὶ βουλοκέρι πιὸ προσεκτικὰ ἀπὸ πρῶτα.

Ἦταν ἀποτύπωμα ἀπὸ ἀρχαῖο ἔγγλυφο καὶ παρίσταν' ἕνα σάτυρο ποὺ ἀνεσήκωνε τὰ πέπλα μιᾶς νύμφης κοιμισμένης στὴ βάση ἑνὸς στηλίσκου κάτ' ἀπὸ μιὰ δάφνη, θέμ' ἀγαπημένο τῶν ζωγράφων καὶ τῶν χαρακτῶν τῆς καλῆς ρωμαϊκῆς ἐποχῆς. Τ' ἀποτύπωμα μοῦ φάνικε ἔξοχο. Ἡ διαύγεια τῆς τεχνοτροπίας, τ' ἀσύγκριτο αἴσθημα τῆς φόρμας, ἡ ἁρμονία στὴ σύνθεση ἔκαναν αὐτὴ τὴ σκηνὴ ποὺ δὲν ἦταν μεγαλείτερη ἀπὸ νύχι, σωστὴ σύνθεση φαρδειὰ καὶ δυνατή.

Ἀκόμα μὲ βαστοῦσε ἡ μαγεία ὅταν φάνηκε ὁ φίλος μου ἀπ' τὴν πόρτα τὴ μισανοιχτή.

— Ἔλα, πᾶμε!

Φοροῦσε τὸ καπέλλο του καὶ φαινότανε βιαστικὸς νὰ βγεῖ ἔξω.

Τὸν συγχάρηκα γιὰ τὴ σφραγῖδα του.

— Δὲν ἤξερα γιὰ νἄχεις αὐτὴ τὴ θαυμάσια πέτρα.

Μ' ἀποκρίθηκε πὼς εἶνε λίγος καιρὸς ποὺ τὴν ἔχει. ὡς ἕξη βδομάδες. Εὕρημα σωστό. Τὴν ἔβγαλε ἀπὸ τὸ δάχτυλό του, ὅπου τὴ φοροῦσε δεμένη δαχτυλίδι, καὶ μοῦ τὴν ἔδωκε.

Ξέρουμε πὼς οἱ πέτρες οἱ σκαλισμένες μὲ τέτοια ὡραία τέχνη εἶνε οἱ περισσότερες σαρδώνυχες. Παραξενεύτηκα λοιπὸν κἄπως νὰ δῶ μιὰ πέτρα θαμπή, σκοῦρο μενεξελὶ χρῶμα.

— Μπᾶ! εἶπα, ἀμέθυστος εἶνε.

— Ναί, θλιβερὴ πέτρα—ἔ;—καὶ φαίρνει δυστυχία. Σοῦ φαίνεται ἀρχαία τούτη δῶ;

Μοῦφερ' ἕνα φακό. Μὲ τὸ φακὸ μπόρεσα καὶ θαύμασα καλύτερα τὴν πλάση τῶν κοιλωμάτων. Χωρὶς ἀμφιβολία ἦταν ἀριστούργημα τῆς ἑλληνικῆς γλυπτι-

κῆς τὰ πρῶτα χρόνια τῆς ρωμαϊκῆς αὐτοκρατορίας. Δὲν εἶχα δεῖ ὁμορφότερο πρᾶμα στὸ μουσεῖο τῆς Νεάπολης, ποὺ μ' ὅλα ταῦτα εἶνε μαζωμένες τόσες πολλὲς πέτρες. Διέκρινες μὲ τὸ φακὸ πάνω στὴ στήλη τὸ ἔμβλημα ποὺ τόχουν τόσο συχνὰ παραστήσει στὰ θέματα τοῦ βακχικοῦ κύκλου. Ἔκανα τὴν παρατήρηση τοῦ φίλου μου.

Σήκωσε τοὺς ὤμους του καὶ χαμογέλασε. Τὸ δέσιμο τῆς πέτρας ἦταν ἐλεύθερο καὶ δὲν ἔκρυβε τὴν ἄλλην ὄψη καὶ καθὼς τὴν κοίταζα καταξαφνίστηκα ποὺ εἶδα κάτι σημάδια χαραγμένα μὲ μιὰ φωναχτὴν ἀδεξιότητα καὶ ποὺ ἤτανε βέβαια καμωμένα σὲ μιὰν ἐποχὴ πολὺ κατοπινώτερη ἀπ' τὸ ἔγγλυφο. Ἔμοιαζε κάπως μὲ τὰ χαράγματα πόχουν τὰ φυλαχτὰ «ἀβραξάς», πολὺ γνωστὰ στοὺς ἀρχαιολόγους, καὶ μ' ὅλη μου τὴν ἀπειρία θαρρῶ πὼς ἀνεγνώρισα μαγικὰ σημεῖα. Ἔτσι πίστευε κι ὁ φίλος μου.

- Λένε πὼς εἶνε, μοῦπε κεῖνος, καβαλιστικὴ ρήτρα, ἐξορκισμοὶ ποὺ βρίσκονται μέσα σ' ἕναν ἕλληνα ποιητή.

— Ποιόνε ;

— Δὲν τοὺς καλλοξεχωρίζω.

— Στὸ Θεόκριτο ;

— Μπορεῖ στὸ Θεόκριτο.

Μὲ τὸ φακὸ διάβασα καθαρὰ τοῦτα τὰ τέσσαρα γράμματα.

ΚΗΡΗ

— Αὐτὸ δὲν κάνει ὄνομα, μοῦπε ὁ φίλος μου.

Τοῦ παρατήρησα πῶς ἑλληνικὰ διαβαζότανε : *Κήρη*.

Καὶ τοὔδωκα πίσω τὴν πέτρα κ' ἐκεῖνος τὴν κοίταξε ὥρα πολλὴ σὰ βυθισμένος κι ὕστερα τὴν ἔβαλε πάλι στὸ δάχτυλό του.

— Πᾶμε, μοῦ λέγει ζωηρά, πᾶμε. 'Εσὺ ποῦ πᾶς ;

— Κατὰ τὴν Μαντλέν. Κ' ἐού ;

— 'Εγώ... ποῦ πηγαίνω, ἀλήθεια, ἐγώ ; ... Διάβολε ! πάω στοῦ Γκωλὸ νὰ δῶ ἕνα ἄλογο ποὺ δὲ θέλει νὰ τ' ἀγοράσει πρὶν τὸ κοιτάξω ἐγώ. Ξέρεις πὼς εἶμαι ἀλογάρης καὶ μάλιστα λιγάκι κτηνίατρος. Εἶμαι ἀκόμα παλαιοπώλης, ταπετσιέρης, ἀρχιτέκτων καὶ στὴν ἀνάγκη καὶ μεσίτης γιὰ χρηματιστικὲς ὑποθέσεις. Θὰ μποροῦσα, φίλε μου, νὰ τυλίξω ὅλους τοὺς τσιφούτηδες, ἂν δὲν ἤτανε τόσο κουραστικό.

Κατεβήκαμε ἀπὸ τὴ συνοικία κι ὁ φίλος μου ἄνοιξε ἕνα βῆμα πολὺ ἀταίριαστο μὲ τὴ συνειθισμένη του τεμπελιά. Σὲ λίγο τὸ βῆμα του ἔγινε τόσο βιαστικὸ ποὺ τὸν ἀκολουθοῦσα μὲ κόπο. Μιὰ γυναῖκα ἀρκετὰ καλοντυμένη πήγαινε μπροστά μας. Μοῦ τὴν ἔδειξε.

— Ἡ πλάτη της εἶνε στρογγύλη κ' ἡ κορμοστασιὰ της βαριὰ κἄπως. Μὰ κοίτα τὸν ἀστράγαλο. Εἶμαι σίγουρος πὼς ἡ γάμπα εἶνε χαριτωμένη. Βλέπεις ; τ' ἄλογα, οἱ γυναῖκες, ὅλα τὰ ἔμορφα ζῶα εἶνε μὲ τὸν ἴδιο τρόπο καμωμένα. Τὰ μέλη τους, χοντρὰ καὶ στρογγυλὰ στὰ μέρη τὰ σαρκώδη, ψιλαίνουν ὅσο πᾶνε πρὸς τὶς κλειδώσεις ὅπου δείχνεται πόσο ψιλὰ εἶνε τὰ κόκκαλα. Κοίταξέ την αὐτὴ τὴ γυναῖκα, πάνω ἀπὸ τὴ μέση δὲν εἶνε τίποτα. 'Αλλὰ κατέβα. Τί δυνατὴ καὶ τί λεύτερη ποὺ εἶνε ἡ φόρμα, κοίτα ! Τὴ βλέπεις ποὺ

μετατοπίζεται μὲ ὡραίους ὄγκους καλοζυγισμένους. Καὶ τὸ κάτω τῆς γάμπας τί λεπτὸ ποὺ εἶνε. Εἶμαι σίγουρος πὼς πίσω στὸ γόνατο εἶνε σβέλτο καὶ νευρωμένο καὶ πὼς εἶνε ἀλήθεια πολὺ ὄμορφο πρᾶμα.

Καὶ πρόσθεσε μὲ κείνη τὴ σοφία ποὺ εἶχε τόσο καλὰ ἀποκτήσει καὶ ποὺ τὴν μετέδινε μ' εὐχαρίστηση.

— Δὲν πρέπει νὰ ζητᾶς τὸ πᾶν ἀπὸ μιὰ γυναῖκα καὶ πρέπει νὰ παίρνεις τὸ ἐξαίσιο ὅπου κι ἂν τὄβρεις. Εἶνε διαβολεμένα σπάνιο πρᾶμα τὸ ἐξαίσιο.

Ἀμέσως μὲ μιὰ σύνδεση ἰδεῶν μυστηριώδη, σήκωσε τὸ ζερβί του χέρι γιὰ νὰ κοιτάξει τὸ ἔγγλυφό του. Ἐγὼ τοὔπα :

— Ἀντικατάστησες τὸ οἰκόσημό σου, κεῖνο τὸ δεντράκι, μ' αὐτὴ τὴ θαυμάσια βακχικὴ σκηνή ;

— Ἄ ! ναί, τὴν ὀξυά, τὸ «fau» τῶν Ντὺ Φώ. Ὁ πρόπαππός μου ἤτανε στὸ Πουατοὺ τὸν καιρὸ τοῦ Λουδοβίκου XVI κεῖνο ποὺ λεγότανε τότες εὐγενής, δηλαδὴ σημαντικὸς ἀγρότης. Ἔγινε ὕστερα μέλος τοῦ ἐπαναστατικοῦ συλλόγου στὸ Πουατιὲ κ' ἐξαγοραστὴς τῆς ἐθνικῆς περιουσίας, πρᾶμα ποὺ μοῦ ἐξασφαλίζει σήμερα τὴ φιλία τῶν πριγκήπων καὶ σειρὰ ἀριστοκράτου στὴν κοινωνία μας τὴν ἑβραίϊκη καὶ τὴν ἀμερικάνικη. Γιατὶ ἔγκατέλειψα τὴν ὀξυὰ τοῦ Ντὺ Φώ ; Γιατί ; Ἄξιζε πάνω κάτω ὅσο καὶ ἡ δρῦς τῶν Ντυκὲν ντὲ λὰ Σικοτιέρ. Καὶ τὴν ἄλλαξα μὲ τὴ βακχικὴ σκηνή, τὴν ἄγονη δάφνη καὶ τὴ στήλη τὴν ἐμβληματική.

Τὴ στιγμὴ ποὺ πρόφερε αὐτὰ τὰ λόγια μὲ μιὰν εἰρωνικὴ ἔμφαση φτάξαμε στὸ μέγαρο τοῦ φίλου του Γκωλό, μὰ ὁ Ντὺ Φὼ δὲ σταμάτησε μπρὸς στὰ δυὸ

τὰ χάλκινα χτυπητήρια ποὺ παριστάνουν τὸν Ποσειδῶνα καὶ γυαλίζουν στὴν πόρτα πάνω σὰν τὰ ρομπινέτα στὸ μπάνιο.

— Πῶς βιαζόσουνα τόσο νὰ πᾶς στοῦ Γκωλό ;

Δὲ φάνηκε νὰ μ' ἄκουσε κἂν καὶ βίαζε τὸ βῆμα του πιότερο. Ἔφταξε ἔτσι μὲ μιὰν ἀνάσα ὡς τὴν ὁδὸ Ματινιόν, ὅπου ἔστριψε καὶ τράβηξε μπρός. Ὕστερα σταμάτησε ἔξαφνα μπρὸς σ' ἕνα μεγάλο καὶ θλιβερὸ σπίτι μὲ πέντε πατώματα. Δὲ μιλοῦσε καὶ κοίταζε μ' ἀγωνία τὸ ἄχαρο πρόσωπο τοῦ σπιτιοῦ τὸ χρισμένο, γεμᾶτο παράθυρα.

— Θὰ μείνεις πολλὴ ὥρα αὐτοῦ πέρα ; τόνε ρώτησα. Ξέρεις πῶς ἐδῶ μέσα κάθεται ἡ κυρία Κέρη ;

Ἤμουνα σίγουρος πὼς θὰ τόνε φούρκιζα μ' αὐτὸ τὄνομα μιανῆς γυναίκας ποὺ σιχαινότανε πάντα τὴ μορφιά της τὴν ψεύτικη,τὴν προστυχιά της τὴν περιβόητη καὶ τὴν κουταμάρα της τὴν ἐκθαμβωτικὴ καὶ ποὺ τὴν ὑποπτεύονταν τώρα, γριὰ καὶ χαλασμένη, πὼς κλέβει νταντέλλες ἀπὸ τὰ μαγαζιά. Ὅμως μοῦ ἀποκρίθηκε μὲ φωνὴ ἀδύνατη, σχεδὸν παραπονεμένη:

— Λές ;

— Μὰ εἶμαι σίγουρος. Νά ! κοίτα σὲ κεῖνα τὰ παράθυρα στὸ δεύτερο πάτωμα τὶς φριχτὲς κουρτίνες μὲ τὰ κόκκινα λιοντάρια.

Σήκωσε τὸ κεφάλι.

— Ἡ κυρία Κέρη, ναί, νομίζω, νομίζω ἀλήθεια πὼς κάθεται αὐτοῦ. Νομίζω πὼς βρίσκεται τώρα πίσω σ' ἕν' ἀπ' αὐτὰ τὰ κόκκινα λιοντάρια.

Ἔμοιαζε πὼς ἤθελε νὰ τῆς κάνει ἐπίσκεψη καὶ γὼ φανέρωσα τὴν ἔκπληξή μου.

— Δὲ σοῦ ἄρεζε πρῶτα, τὸν καιρὸ ποὺ ὅλος ὁ κόσμος τὴν εὕρισκε ὄμορφη καὶ διακοσμητική, ὅταν ἐνέπνεε πάθη ὀλέθρια κ' ἔρωτας τραγικούς. Ἐσὺ ἔλεγες: «Μόνο τὸ δέρμα της θἄφτανε γιὰ νὰ μοῦ προξενεῖ ἀνίκητη ἀηδία. Ὅμως εἶνε κ' ἡ πλατειά της τάλλια κ' οἱ χοντροὶ καρποὶ τῶν χεριῶν της». Τώρα ποὺ ἔχει ἐρειπωθεῖ ὁλάκερη, μήπως βρίσκεις ἀπάνω της καμιὰν ἀπὸ κεῖνες τὶς ἐξαίσιες ἀκρίτσες ποὺ μοὔλεγες πρὶν ἀπὸ λίγο πὼς πρέπει νὰ μᾶς εὐχαριστοῦν; Τί ἰδέα ἔχεις γιὰ τὴ λεπτότητα τοῦ ἀστραγάλου της καὶ τὴν εὐγένεια τῆς ψυχῆς της; Μιὰ ξυλοκανίκα χωρὶς στῆθος καὶ μεριά, ποὺ ἔρριχνε μπαίνοντας μέσα σ' ἕνα σαλόνι ἕνα βλέμμα γύρω-γύρω καὶ μ' αὐτὸ τὸ μέσο τ' ἁπλούστατο προσέλκυε τὸ πλῆθος τῶν χαζῶν καὶ τῶν ξυπασμένων ποὺ καταστρέφουνται γιὰ γυναῖκες ποὺ τὶς εἶνε ἀδύνατο νὰ βγάλουνε τὰ ροῦχα τους.

Σταμάτησα ντροπιασμένος λιγάκι ποὺ μίλησα ἔτσι δὰ γιὰ μιὰ γυναῖκα. Ὅμως αὐτὴ εἶχε δώσει τόσες ἄφθονες ἀποδείξεις γιὰ τὴ φριχτὴ κακία της ποὺ δὲν μπόρεσα ν' ἀντισταθῶ στὸ δυσάρεστο αἴσθημα ποὺ μοῦ ἐμπνέει. Ἀλήθεια δὲ θὰ ἐκφραζόμουν ἔτσι ἂν δὲν εἶχα γνωρίσει τὴν κακή της καρδιὰ καὶ τὴν ἀτιμία της. Παρατήρησα κι ὅλας μ' εὐχαρίστηση πὼς ὁ Ντὺ Φὼ δὲν εἶχε ἀκούσει λέξη ἀπ' ὅσα εἶπα.

Ἄρχισε νὰ μιλᾶ σὰ νὰ τἄλεγε μέσα του:

— Καὶ νὰ πάγω καὶ νὰ μὴν πάγω κάνει τὸ ἴδιο. Ἔξη βδομάδες τώρα δὲν μπορῶ νὰ μπῶ σ' ἕνα σαλόνι μέσα δίχως νὰ τὴ δῶ. Σπίτια ὅπου δὲν πάτησα

ἀπὸ χρόνια καὶ ποὺ ξαναγυρίζω τώρα καὶ γὼ δὲν ξέρω γιατί! Μὰ κάτι σπίτια!...

Τὸν ἀφῆκα στημένο μπρὸς στὴν πόρτα τὴν ἀνοιχτὴ χωρὶς νὰ μπορῶ νὰ καταλάβω τί τὸν τραβοῦσε. Ὁ Ντὺ Φὼ ποὺ σιχαινόταν τὴν κυρία Κέρη τὸν καιρὸ ποὺ ἦταν ὄμορφη κ' εἶχε ἀποκρούσει τὸν ἔρωτά της πάνω στὴ λάμψη της, νὰ τὴν κυνηγᾶ τώρα γριὰ καὶ μορφινισμένη, αὐτὸ ἦταν διαστροφὴ ποὺ μὲ ξάφνιζε ἀπὸ μέρους τοῦ φίλου μου. Θὰ βεβαίωνα πὼς τέτοια πλάνη τῶν αἰσθήσεων εἶνε ἀδύνατη, ἂν μποροῦς νὰ θεωρήσεις καὶ τίποτα βέβαιο μέσα στὴ σκοτεινὴ δικαιοδοσία τῆς ἐρωτικῆς παθολογίας.

*
* *

Ἕνα μῆνα πιὸ ὕστερα ἔφυγ' ἀπ' τὸ Παρίσι χωρὶς νὰ μοῦ τύχει νὰ ξαναδῶ τὸν Παῦλο Ντὺ Φώ. Ὕστερ' ἀπὸ μερικὲς μέρες ποὺ πέρασα στὴ Βρετάνη πῆγα νὰ δῶ στὴν Τρουβὶλ τὴν ἐξαδέλφη μου Β***, ποὺ ἔμεν' ἐκεῖ μὲ τὰ παιδιά της. Τὴν πρώτη βδομάδα τὴν πέρασα κεῖ πέρα νὰ δίνω μαθήματα ἀκουαρέλλας στὶς ἀνεψιές μου, νὰ κάνω ὁπλασκία μὲ τοὺς ἀνιψιούς μου καὶ ν' ἀκούγω τὴν ἐξαδέλφη μου νὰ παίζει Βάγκνερ.

Τὴν Κυριακὴ τὸ πρωῒ συνώδευσα τὴν οἰκογένειά μου ὡς τὴν ἐκκλησιὰ καὶ πῆγα τὴν ὥρα τῆς λειτουργίας νὰ κάνω μιὰ βόλτα μέσα στὴν πόλη. Ἀκολουθοῦσα τὸ δρόμο ποὺ ἔχει ἀπὸ τὴ μιὰ κι ἀπὸ τὴν ἄλλη ὅλο μαγαζιὰ μὲ παιγνιδάκια καὶ ψιλικατζίδικα καὶ παλαιοπωλεῖα καὶ κατεβαίνει ὡς τὴν ἀκροθαλασσιὰ ὅταν εἶδα ἐξαφνα μπροστά μου τὴν κυρία Κέρη. Πή-

γαινε πρὸς τὰ μπάνια μονάχη της, ἀποκαμωμένη, ἐγκαταλειμμένη. Ἔσερνε τὰ πόδια της σὰ νὰ φοροῦσε παντοῦφλες. Ἡ φούστα της, φτωχικὴ καὶ παλιωμένη, νόμιζες πὼς κρεμόταν ἀπάνω στὸ κορμί της. Κάποια στιγμὴ γύρισε τὸ κεφάλι. Τὰ μάτια της, βαθουλά, χωρὶς βλέμμα, καὶ τὰ κρεμασμένα της χείλια τὰ φοβήθηκα. Οἱ γυναῖκες τῆς ἔριχναν λοξὲς ματιὲς κ' ἐκείνη πήγαινε ἀγέλαστη, ἀδιάφορη.

Ὁλοφάνερο πὼς ἦτανε φαρμακεμένη ἡ κακομοῖρα ἀπὸ τὴ μορφίνη. Στὴν ἄκρη τοῦ δρόμου στάθηκε μπρὸς στὴ βιτρίνα τῆς κυρὰ Γκιγιὼ καὶ μὲ τὸ μακρύ της χέρι τ' ἀδύνατο ἄρχισε νὰ σκαλίζει τὶς νταντέλες. Αὐτὴ τὴ στιγμὴ τὸ βλέμμα της τὸ ἀχόρταγο μοῦφερε στὸ νοῦ κεῖνα ποὖλεγε ὁ κόσμος γιὰ τὰ ὅσα κάνει στὰ μεγάλα τὰ μαγαζιά. Ἡ χοντρὴ κυρὰ Γκιγιώ, προβγάζοντας κάτι πελάτισσες, φάνηκε στὴν πόρτα. Κ' ἡ κυρία Κέρη ἀφῆκε τὶς ντανταλλες κ' ἐξακολούθησε τὸν ἀπελπισμένο δρόμο της κατὰ τὴν ἀκρογιαλιά.

— Τίποτα δὲ μοῦ ψωνίζετε πιά. Χαρά στο, μουστερῆς! μοῦ φώναξε ἡ κυρὰ Γκιγιὼ μόλις μ' εἶδε. Ἐλᾶτε νὰ δῆτε κάτι καρφίτσες καὶ κάτι ριπίδια ποὺ οἱ ἀνεψιές σας εἶπανε πὼς εἶνε πολὺ ὄμορφα. Πῶς μορφήνανε αὐτὲς οἱ κοπέλλες!

Ὕστερα κοίταξε τὴν κυρία Κέρη ποὺ ἀπομακρυνότανε καὶ κούνησε τὸ κεφάλι σὰ νἄλεγε:

— Τὴν κακομοῖρα! ἔ;

Ἀναγκάστηκα νὰ πάρω κάτι καρφίτσες μὲ ψεύτικα διαμάντια γιὰ τὶς ἀνεψιές μου. Καὶ τὴν ὥρα ποὺ μοῦ τὶς ἔκανε ἡ κυρὰ Γκιγιὼ ἕνα πακετάκι, εἶδα τὸ Ντὺ

Φὼ μέσ' ἀπὸ τὸ τζάμι ποὺ κατέβαινε τὴν ἀκρογιαλιά. Περπατοῦσε πολὺ βιαστικά, συλλογισμένος. Καθὼς ἔφερνε τὰ νύχια του στὰ δόντια, ὅπως κάνουν οἱ ἀνήσυχοι ἄνθρωποι, εἶδα στὸ δάχτυλό του τὸν ἀμέθυστο.

Αὐτὴ ἡ συνάντηση μὲ ξάφνισε πολὺ παραπάνω γιατὶ ὁ Ντὺ Φὼ μοῦχε πεῖ πὼς ἤτανε γιὰ νὰ πάει στὸ Ντινάρ, ὅπου ἔχει μίαν ἔπαυλη καὶ παίρνει μέρος στὶς κοῦρσες. Πῆγα καὶ ξαναπῆρα τὴν ἐξαδέλφη μου ἀπὸ τὴν ἐκκλησιά. Τὴ ρώτησα ἂν τὄξερε πὼς ὁ Ντὺ Φὼ βρίσκεται στὴν Τρουβίλ. Μοῦ ἔκανε : ναί, μὲ τὸ κεφάλι. Καὶ μοῦπε κάπως στενοχωρημένα :

— Ὁ κακομοίρης ὁ φίλος μας γίνεται πολὺ γελοῖος. Δὲν ἀφήνει στιγμὴ αὐτὴ τὴ γυναῖκα. Καὶ μὰ τὴν ἀλήθεια . . .

Σταμάτησε κ' ὕστερα ξανάπε :

— Καὶ νὰ τὴν κυνηγᾶ ἐκεῖνος. Ἀνεξήγητο πρᾶμα. Τὴν κυνηγοῦσε κεῖνος.

Σὲ λίγες μέρες εἶχα σίγουρες ἀποδείξεις. Τὸν εἶδα νὰ πηγαίνει ἀδιάκοπα πίσω ἀπὸ τὴν κυρία Κέρη καὶ τὸν κύριο Κέρη, ποὺ δὲν ξέρουν ἀκόμα τί εἴδους σύζυγος εἶνε· ἠλίθιος ἢ καλόβολος. Ἡ βλακεία του τὸν ἔσωσε. Ἀκόμα ὑπάρχουν ἀμφιβολίες γιὰ τὴν ἀτιμία του. Ἕναν καιρὸ αὐτὴ ἡ γυναῖκα χαλοῦσε τὸν κόσμο ν' ἀρέσει στὸ Ντὺ Φώ, ποὺ βοηθεῖ εὐχαρίστως τὰ στενοχωρημένα ἢ τὰ πολυέξοδα ἀντρόγυνα. Ὅμως ὁ Ντὺ Φὼ δὲν τῆς ἔκρυβε τὴν ἀντιπάθειά του. Ἔλεγε μπροστά της. «Μιὰ ψεύτικη ὄμορφη εἶνε χειρότερη ἀπὸ μιὰν ἄσκημη. Μὲ μιὰν ἄσκημη μπορεῖ νἄχει κανεὶς κ' εὐχάριστα ξαφνίσματα. Ἡ ἄλλη ὅμως εἶνε

καρπὸς γεμᾶτος στάχτη». Αὐτὴ τὴν ὥρα τὸ δυνατὸ αἴσθημα ὕψωνε τὸ λόγο τοῦ Ντὺ Φὼ στὸ ὕφος τῆς Ἁγίας Γραφῆς. Τώρα ἡ κυρία Κέρη δὲ γύριζε πιὰ νὰ τὸν δεῖ. Εἶχε καταντήσει νὰ μὴ νοιάζεται πιὰ γιὰ τοὺς ἄντρες καὶ δὲ γνώριζε ἄλλο ἀπὸ τὴ σύριγγά της τοῦ Πραβὰζ καὶ τὴ φιληνάδα της, τὴν κοντέσσα Β***. Αὐτὲς οἱ δυὸ γυναῖκες δὲν ξεχωρίζονταν ποτὲς κι ὁ κόσμος παραδέχονταν πὼς ἦταν ἀθῶος ὁ δεσμός τους γιατὶ κ' οἱ δυό τους ἦταν ἑτοιμοθάνατες. Ὡς τόσο ὁ Ντὺ Φὼ τὶς συνώδευε στὶς ἐκδρομές τους. Τὸν εἶδα μιὰ μέρα φορτωμένο μὲ τὰ πανωφόρια τους καὶ μὲ τὸ πελώριο κανοκιάλι τοῦ κ. Κέρη περασμένο στὸ λαιμό του. Πέτυχε νὰ πάγει μὲ τὴ βάρκα μαζὶ μὲ τὴν κυρία Κέρη καὶ ὅλος ὁ κόσμος ποὖτανε μαζωμένος στὴν ἀκρογιαλιὰ τοὺς κιαλάριζε μὲ μιὰ πικρὴ χαρά.

Φυσικὸ πὼς μ' αὐτοὺς τοὺς ὅρους εἶχα πολὺ λίγη ὄρεξη νὰ πηγαίνω μαζί του καὶ καθὼς βρισκόταν ἀδιάκοπα σ' ἕνα εἶδος ὑπνοβασία, ἔφυγα ἀπ' τὴν Τρουβὶλ χωρὶς νἄχουμε πεῖ δυὸ κουβέντες μὲ τὸ δύστυχο τὸ φίλο μου, ποὺ τὸν ἀφῆκα παραδομένο στοὺς Κέρηδες καὶ στὴν κοντέσσα Β***.

Τὸν ξανάβρα ἕνα βράδι στὸ Παρίσι, στὸ σπίτι τῶν φίλων του καὶ τῶν γειτόνων του, τῶν Ν***, ποὺ ξέρουν καὶ δέχουνταν μὲ πολὺ καλὴ καρδιά. Ἀνεγνώρισα στὸ σιγύρισμα τοῦ σπιτιοῦ των τῆς λεωφόρου Κλεμπὲρ τὸ ντελικάτο γοῦστο τῆς κυρίας Ν*** καὶ τοῦ Ντύ Φὼ ποὺ τιριάζουν ὡραῖα μαζί. Ἦταν ἐκεῖ μόνο πολὺ σχετικοὶ τοῦ σπιτιοῦ κι ὁ Ντὺ Φὼ ἔδειχνε ὅπως καὶ πρῶτα κεῖνο τὸν τρόπο τῆς σκέψεως ποὺ τοῦ εἶνε ἰδιαίτερος, κείνη τὴν εὐαίσθητη λεπτότητα ποὺ ἑνώ-

νει μαζί, δὲν ξέρω πῶς, τὴν πιὸ ποιητικὴ βαναυσότητα. Ἡ κυρία Ν*** ἔχει πνεῦμα καὶ γίνεται πολὺ νόστιμη κουβέντα σπίτι της. Μ' ὅλα ταῦτα τὰ πρῶτα λόγια ποὺ ἄκουσα μόλις μπῆκα ἦταν φοβερὰ κοινά. Ἕνας δικαστής, ὁ κ. ἐφέτης Νικολά, διηγότανε καταλεπτῶς τὴν ἀναμασσημένη ἱστορία ἐκεινῆς τῆς σκοπιᾶς ποὺ ὅλοι οἱ φρουροί, ὁ ἕνας ὕστερ' ἀπ' τὸν ἄλλον αὐτοκτονοῦσαν μέσα της καὶ ποὺ ὡς τὸ τέλος ἀναγκάστηκαν νὰ τὴ χαλάσουν γιὰ νὰ σταματήσουν αὐτὴ τὴν καινούργια μόδα τῆς ἐπιδημίας. Ὕστερα ἀπ' αὐτὸ ἡ κυρία Ν*** μὲ ρώτησε ἂν πιστεύω τὰ μαγικὰ φυλαχτά. Ὁ κύριος ἐφέτης Νικολὰ μ' ἔβγαλε ἀπ' τὴν ἀμηχανία ποὺ βρισκόμουν τί ν' ἀπαντήσω βεβαιώνοντας πὼς ἀφοῦ εἶμαι ἄπιστος πρέπει νἆμαι καὶ προληπτικός.

— Καθόλου λάθος δὲν κάματε, ἀποκρίθηκε ἡ κυρία Ν***. Δὲν πιστεύει μήτε Θεὸ μήτε δαίμονα. Καὶ τρελαίνεται γιὰ τὶς ἱστορίες τοῦ κάτω-κόσμου.

Κοίτοζ' αὐτὴ τὴ χαριτωμένη γυναῖκα ἐνῶ μιλοῦσε καὶ θαύμαζα τὴ διακριτικὴ χάρη πόχουνε τὰ μάγουλά της, ὁ λαιμός της, οἱ ὦμοι της. Δὲν ξέρω τί λέγει ὁ Ντὺ Φὼ γιὰ τὸ πόδι της κυρίας Ν***. Ἐγὼ τὸ βρίσκω ἐξαίσιο.

Ὁ Παῦλος Ντὺ Φὼ μοῦσφιξε τὸ χέρι. Παρατήρησα πὼς δὲ φοροῦσε δαχτυλίδι.

— Τί τὸν ἔκανες τὸν ἀμέθυστό σου ;

— Τὸν ἔχασα.

— Μιὰ πέτρα σκαλιστή, πιὸ ὄμορφη ἀπ' ὅλες τὶς σκαλισμένες πέτρες τῆς Ρώμης καὶ τῆς Νεάπολης, πῆγες καὶ τὴν ἔχασες ;

Χωρὶς νὰ τοῦ ἀφήσει καιρὸ ν' ἀποκριθεῖ ὁ Ν***, ποὺ δὲν τὸν ἀφίνει στιγμὴ φώναξε ;

— Ναί, εἶνε πολὺ παράξενη ἱστορία. Ἔχασε τὸν ἀμέθυστό του.

Ὁ Ν*** εἶνε λαμπρὸς ἄνθρωπος, πολὺ ἀνοιχτόκαρδος, χοντρούτσικος καὶ τόσο ἁπλοϊκὸς ποὺ σοῦ φέρνει πότε πότε τὸ χαμόγελο. Φώναξε τὴ γυναῖκά του μὲ πολλὴ βουή.

— Μάρθα, ἀγάπη μου, δὲν κοιτᾶς ἕνας ποὺ δὲν τὄξερε ἀκόμα πὼς ὁ Ντὺ Φὼ ἔχασε τὸν ἀμέθυστό του.

Καὶ γυρνῶντας πρὸς ἐμένα :

— Εἶνε ἱστορία ὁλόκληρη. Φαντάσου πὼς ὁ φίλος μας μᾶς εἶχε ὁλότελα ἐγκαταλείψει. Ἔλεγα τῆς γυναίκας μου : «Μὰ τί τοὔκανες τοῦ Ντὺ Φώ ;» Κείνη μοῦ ἀποκρινότανε : «Ἐγώ ; Τίποτα, φίλε μου.» Ἀκατανόητο πρᾶμα. Καὶ τὸ ξάφνισμά μας γένηκε διπλὸ ἅμα μάθαμε πὼς δὲν ξεκολλοῦσε ἀπὸ κείνη τὴν κακομοῖρα τὴν κυρία Κέρη.

Ἡ κυρία Ν*** τὸν ἔκοψε στὴ μέση.

— Μὰ τί ἐνδιαφέρουν αὐτὰ ποὺ λές :

Ὁ Ν*** ὅμως ἐπέμεινε :

— Σὲ παρακαλῶ, ἀγάπη μου ! Αὐτὰ ποὺ λέγω τὰ λέγω γιὰ νὰ ξηγήσω τὴν ἱστορία μὲ τὸν ἀμέθυστο. Λοιπόν, τοῦτο τὸ καλοκαίρι, ὁ φίλος μας ὁ Ντὺ Φὼ ἀρνήθηκε νἄρθει μαζί μας στὴν ἐξοχή, ὅπως ἐρχότανε πάντα. Τὸν εἴχαμε καλέσει, ἡ γυναῖκά μου κ' ἐγώ, μ' ὅλη μας τὴν καρδιά. Ὅμως ἐκεῖνος ἔμενε στὴν Τρουβίλ, στῆς ἐξαδέλφης του ντὲ Μωρέϊ, μὲ κάτι ἀνθρώπους πληκτικούς.

Ἡ κυρία N*** διεμαρτυρήθη.

— Αὐτὸ ποὺ σοῦ λέγω, ξανἄπε ὁ N***, μὲ κάτι ἀνθρώπους πληκτικούς. Γύριζε ὅλη μέρα μὲ τὴ βάρκα μαζὶ μὲ τὴν κυρία Κέρη.

Ὁ Ντὺ Φὼ μας εἶπε ἥσυχα ἥσυχα πὼς ὅλα ὅσα ἔλεγε ὁ N*** ἤτανε ψέματα ἀπ' τὴν ἀρχὴ ὡς τὸ τέλος. Αὐτὸς ἔβαλε τὸ χέρι του πάνω στὸν ὦμο τοῦ καλύτερού του φίλου.

— Κάνε πὼς μὲ διαψεύδεις ἂν σοῦ βαστᾶ!

Καὶ τελείωσε τὴ διήγησή του:

— Ὁ Ντὺ Φὼ ἔβγαινε περίπατο μέρα νύχτα μὲ τὴν κυρία Κέρη ἢ μὲ τὴν σκιά της, γιατὶ λένε πὼς ἡ κυρία Κέρη εἶνε μόνο ἡ σκιὰ τοῦ ἑαυτοῦ της. Ὁ Κέρης ἀπόμενε στὴν ἀκρογιαλιὰ μὲ τὸ κανοκιάλι του. Σὲ μιὰ βαρκάδα ἀπ' αὐτὲς ὁ Ντὺ Φὼ ἔχασε τὸν ἀμέθυστο. Ὕστερ' ἀπ' αὐτὸ τὸ δυστύχημα δὲ θέλησε νὰ καθίσει οὔτε μιὰ μέρα πιὰ στὴν Τρουβίλ. Ἐγκατέλειψε τὴν ἀκρογιαλιὰ χωρὶς ν' ἀποχαιρετήσει κανέναν, πῆρε τὸ τραῖνο καὶ μᾶς ἦρθε, στὸ Ἐξί, ὅπου κανεὶς δὲν τὸν περίμενε πιά. Ἤτανε δυὸ ἡ ὥρα τὴν αὐγή. «Νἄμαι», μοῦ λέγει μὲ ὅλη του τὴν ἡσυχία. Τί τύπος!

— Κι ὁ ἀμέθυστος; ρώτησα.

— Εἶν' ἀλήθεια, μ' ἀποκρίθηκε ὁ Ντὺ Φώ, πὼς ἔπεσε μέσα στὴ θάλασσα. Ἀναπαύεται μέσα στὸν ψιλὸν ἄμμο. Τοὐλάχιστον κανένας ψαρᾶς δὲ μοῦ τὸν ἔφερε μέσα στὴν κοιλιὰ κανενὸς ψαριοῦ, ὅπως εἶνε ἡ συνήθεια.

Κάμποσες μέρες ὕστερα, πέρασα, ὅπως κάνω συχνὰ πυκνά, ἀπὸ τοῦ Ἐντέλ, στὴν ὁδὸ Σατωντέν, καὶ τόνε

ρώτησα ἂν εἶχε κανένα μπιμπλὸ ποὺ νὰ μοῦ κάνει. Ξέρει πὼς γυρεύω πάντα, ἀνεξαρτήτως ἀπὸ κάθε μόδα, τοὺς ἀρχαίους μπρούντζους καὶ τὰ μάρμαρα. Ἄνοιξε σιωπηλὰ κάποια βιτρίνα ποὺ ξέρουνε μόνο οἱ ἀματὲρ κ' ἔβγαλε ἕνα μικρὸ γραφέα αἰγυπτιακὸ ἀπὸ σκληρὴ πέτρα μὲ τεχνοτροπία πρωτεγενῆ, διαμαντάκι! Ὅταν ὅμως μοῦπε τὴν τιμὴ τὸ ξανάβαλα μονάχος μου στὴ θέση του, ρίχνοντας ἀπάνω του ἕνα πικραμμένο βλέμμα. Εἶδα τότες μέσα στὴ βιτρίνα ἕν' ἀποτύπωμα κερένιο τοῦ ἐγγλύφου, ποὺ εἶχα τόσο θαυμάσει στοῦ Ντὺ Φώ.

Ἀνεγνώριζα τὴ νύμφη, τὴ στήλη, τὴ δάφνη. Δὲ χωροῦσε ἡ παραμικρὴ ἀμφιβολία.

— Εἴχατε τὴν πέτρα καμμιὰ φορά; ρώτησα τὸν Ἐντέλ.

— Ναί, τὴν πούλησα τὸν περασμένο χρόνο.

— Ὡραῖο κομμάτι! Ἀπὸ ποὺ σᾶς ἐρχότανε;

— Ἀπὸ τὸ Μᾶρκο Ντελιόν, τὸ χρηματιστὴ ποὺ σκοτώθηκε, πᾶνε πέντε χρόνια τώρα, γιὰ μιὰ γυναῖκα τοῦ κόσμου... τὴν κυρία... μήπως τὴν ξέρετε;... τὴν κυρία Κέρη.

Η ΣΙΝΙΟΡΑ ΚΙΑΡΑ

Η ΣΙΝΙΟΡΑ ΚΙΑΡΑ

Ὁ καθηγητὴς Τζιάκομο Τεντέσκι, τῆς Νάπολης, εἶνε γιατρὸς διάσημος μέσα στὴν πολιτεία. Τὸ σπίτι του ποὺ μυρίζει βαριά, βρίσκεται δίπλα στὴν Ἰνκορονάτα καὶ πᾶνε κι ἔρχουνται ἀπ' ἐκεῖ κάθε λογῆς προσώπατα καὶ ξεχωριστὰ οἱ ὄμορφες οἱ κοπέλλες ποὺ πουλᾶνε στὴ Σάντα Λουτσία τὰ θαλασσινά. Πουλᾶ γιατρικὰ γιὰ κάθε ἀρρώστεια, καταδέχεται νὰ σᾶς βγάλει καὶ κανένα κούφιο δόντι ἀπὸ τὸ στόμα, εἶνε μοναδικὸς γιὰ νὰ ράβει μὲ τὴν αὔριο ἀπὸ τὰ πανηγύρια τὸ σκισμένο τὸ πετσὶ τῶν παλληκαριῶν καὶ ξέρει καὶ μεταχειρίζεται τὴ διάλεκτο τῶν θαλασσινῶν, ἀνακατωμένη μὲ καμπόσα λατινικὰ γιὰ νὰ δίνει ἐμπιστοσύνη στὶς πελάτισσές του ποὺ ξαπλώνουνε μέσα στὴν πιὸ φαρδιά, τὴν πιὸ κουτσή, τὴν πιὸ βογγηχτὴ καὶ τὴν πιὸ λιγδερὴ πολυθρόνα ποὺ μπορεῖ κανεὶς νὰ δεῖ σὲ ὅποια παραθαλάσσια πολιτεία τοῦ κόσμου. Εἶν' ἕνας ἄνθρωπος μικροκαμωμένος, μὲ μοῦτρο γεμᾶτο, μικρὰ ματάκια πράσινα καὶ μιὰ μύτη μακρυὰ ποὺ κατεβαίνει πάνου σ' ἕνα στόμα φειδωτό, κ' οἱ στρογγυλοί του οἱ ὦμοι, ἡ κοιλιά του ἡ μυτερὴ καὶ

τὰ καλαμένια του ποδάρια θυμίζουν τὸν ἀρχαῖον ἀτελλανό. *

Ὁ Τζιάκομο πῆρε γυναῖκα παράκαιρα τὴ νέα Κιάρα Μάμμι, κόρη ἑνὸς γέρου ἀπὸ τὰ κάτεργα ποὺ τὸν εἶχε σὲ μεγάλη ὑπόληψη ἡ Νάπολη καὶ σὰν πέθανε, φούρναρης στὸ Μπόργκο ντὶ Σάντο, τὸν ἔκλαψεν ὅλη ἡ πολιτεία. Ὡριμασμένη στὸν ἥλιο ποὺ χρυσώνει τὰ σταφύλια τῆς Τόρρε καὶ τὰ πορτοκάλια τοῦ Σορρέντε, ἡ μορφιὰ τῆς σινιόρα Κιάρας ἄνθισε κατάλαμπρη.

Ὁ καθηγητὴς Τζιάκομο Τεντέσκι θαρρεῖ τὴ γυναῖκα του, ὅπως εἶνε καὶ τὸ σωστό, πὼς εἶνε τόσο τίμια ὅσο κι ὄμορφη. Ξέρει δὰ κι ὅλας πόσο δυνατὸ εἶνε τὸ αἴστημα τῆς γυναίκειας τιμῆς στὶς φαμίλιες τῶν ληστῶν. Μὰ εἶνε γιατρὸς καὶ δὲν ἀγνοεῖ τὶς ταραχὲς καὶ τὶς λιγοψυχιὲς ποὺ εἶνε φυσικὰ στὶς γυναῖκες. Κάπως ἀνησύχησε σὰν εἶδε νὰ πολυέρχεται σπίτι του ὁ Ἀσκάνιο Ρανιέρι ἀπὸ τὸ Μιλᾶνο, ράφτης γιὰ γυναίκεια φορέματα ποὺ εἶχε μαγαζὶ στὴν πιάτσα ντέϊ Μάρτιρι. Ὁ Ἀσκάνιο ἦτανε νέος ὄμορφος καὶ πάντα γελαστός. Σίγουρα ἡ κόρη τοῦ ἡρωϊκοῦ Μάμμι, τοῦ φούρναρη τοῦ πατριώτη, ἦτανε πολὺ καλὴ Ναπολιτάνα καὶ δὲ θὰ πρόδινε τὰ καθήκοντά της γιὰ ἕνα Μιλανέζο. Μ' ὅλα ταῦτα ὁ Ἀσκάνιο διάλεγε κ' ἔκανε τὶς βίζιτές του δίπλα στὴν Ἰνκορονάτα τὸ πιότερο ἄμα ἔλειπε ὁ γιατρός, κ' ἡ σινιόρα τόνε δεχόταν μ' εὐχαρίστηση χωρὶς μάρτυρες.

*) Τὸ κύριο πρόσωπο ἀπὸ τ' *Ἀτελλανά*, κωμικὲς λαϊκὲς παραστάσεις τῶν Ρωμαίων. Σ. τ. Μ.

Μιὰ μέρα ὁ καθηγητὴς γύρισε σπίτι γληγορότερα παρὰ ποὺ τόνε περιμένανε κ' ἔπιασε τὸν 'Ασκάνιο στὰ γόνατα μπρὸς στὴν Κιάρα. 'Ενῶ ἡ σινιόρα μακρυνότανε μὲ κείνη τὴ περπατηξιὰ τὴν ἀτάραγη ποὺ μαρτυρᾶ τὴ θέϊσσα ὁ 'Ασκάνιο σηκώθηκε ἀπάνω.

Ὁ Τζιάκομο Γεντέσκι πῆγε κοντά του μ' ὅλα τὰ φαινόμενα πὼς νοιαζότανε φοβερὰ γιὰ λόγου του.

— Φίλε μου, τὸ βλέπω ποὺ δὲν εἶσαι καλά. Τί καλὰ πᾶκανες κ' ἦρθες νὰ μ' εὕρεις. Εἶμαι γιατρὸς ἀφοσιωμένος νὰ λαφρύνω τοὺς πόνους τῶν ἀνθρώπων. Δὲν εἶσαι καλά, μὴ μοῦ τὸ κρύβεις. Εἶσαι ἄρρωστος, πολὺ ἄρρωστος. Τὸ πρόσωπό σου εἶνε πολὺ ἀναμμένο... Πονοκέφαλος, φοβερὸς πονοκέφαλος, δίχως ἄλλο. Τί καλὰ πᾶκαμιες κ' ἦρθες καὶ μ' ἦβρες! Δὲν ἔβλεπες τὴν ὥρα πότε νἄρθω, εἶμαι σίγουρος. Φοβερὸς πονοκέφαλος.

Καὶ καθὼς ἐμίλα ἔτσι δὰ ὁ γέρος, δυνατὸς σὰ βῶδι σαβίνικο, ἔσπρωχνε τὸν 'Ασκάνιο στὸ καμαράκι ποὺ ἔβλεπε τοὺς ἀρρώστους καὶ τόνε βίαζε νὰ καθίσει σὲ κείνη τὴν περίφημη τὴν πολυθρόνα ποὺ εἶχανε περάσει ἀπὸ πάνω της σαράντα χρόνια ναπολιτάνικες ἀρρώστειες.

Ὕστερα, κρατῶντας τον χωμένο μέσα στὴν πολυθρόνα:

— Τὸ βλέπω τί εἶνε, ἔχεις πονόδοντο. Αὐτὸ εἶνε! Ἔχεις ἐλεεινὸ πονόδοντο.

Πῆρε ἀπὸ τὴ θήκη μὲ τὰ ἐργαλεῖα του μιὰ θεώρατη δοντάγρα, τοῦ ἄνοιξε μὲ τὸ ζόρι τὸ στόμα διάπλατο καὶ μὲ μιᾶς τοῦ πέταξε ἕνα δόντι.

Ὁ Ἀσκάνιο ἔφυγε φτύνοντας ὅλο τὸ αἷμα τῆς μασσέλας του κι ὁ καθηγητὴς Τζιάκομο Τεντέσκι φώναζε μὲ μιὰν ἄγρια χαρά.

— Τί δόντι ! τί ὡραῖο, τί ὡραῖο δόντι ! . . .

ΟΙ ΑΚΡΙΒΟΔΙΚΑΙΟΙ

ΚΡΙΤΑΔΕΣ

ΟΙ ΑΚΡΙΒΟΔΙΚΑΙΟΙ ΚΡΙΤΑΔΕΣ

— Εἶδα, εἶπε ὁ Γιάννης Μαρτώ, κριτάδες ἀκριβοδίκαιους. Ἤτανε ζωγραφιστοί. Εἶχα πάγει στὸ Βέλγιο γιὰ νὰ γλυτώσω ἀπ' ἕναν παράξενο δικαστικὸ ποὺ ἤθελε καὶ καλὰ νἄχω συνωμοτήσει μὲ κάτι ἀναρχικούς. Δὲν ἤξερα τοὺς συνεγόχους μου κ' οἱ συνένοχοί μου δὲν μὲ ξέρανε. Αὐτὸ ὅμως δὲν ἦτανε δυσκολία γιὰ τὸ δικαστικὸν ἐκεῖνον. Τίποτα δὲν τόνε στενοχωροῦσε. Τίποτα δὲν τοὔδινε νὰ καταλάβει κι ἀνέκρινε ὁλοένα *. Ἡ μανία του μοῦ φάνηκεν ἐπικίνδυνη. Ἤῆγα στὸ Βέλγιο καὶ σταμάτησα στὴν Ἀμβέρσα, ὅπου ἔπιασα δουλειὰ σ' ἕνα μπακάλικο. Μιὰ κυριακὴ εἶδα δυὸ κριτάδες ἀκριβοδίκαιους σ' ἕνα κάντρο τοῦ Μαμπύζ, στὸ μουσεῖο. Ἀνήκανε σ' ἕνα εἶδος ποὺ ἐξαφανίστηκε πιά. Θέλω νὰ πῶ πὼς ἦτανε κριτάδες πλανόδιοι ποὺ πηγαίναν ἀπὸ χώρα σὲ χωριὸ μὲ τὸ ζό. Ἄνθρωποι πεζοί, ἁρματωμένοι μὲ λόγχες, μὲ κοντάρια ἤτανε συνοδειὰ τους. Αὐτοὶ οἱ δυὸ οἱ κριτάδες, μὲ τὰ γένεια καὶ τὰ μαλλιὰ τὰ μακρυά, φορᾶνε καθὼς οἱ βασιλιάδες ποὖνε ζωγραφιστοὶ μέσα στὶς παλιὲς Γραφὲς τῆς Φλαμανδίας ἕνα παράξενο καπέλλο καὶ λαμπρό, ποὺ μοιάζει μαζὶ μὲ σκοῦφο

*) Rien ne l'instruisait et il instruisait toujours, Τὸ γαλλικὸ λογοταίγνιο δὲ μεταφράζεται. Σ. τ. Μ.

νυχτικὸ καὶ μὲ διάδημα. Οἱ ρόμπες τους ἀπὸ κλαδωτὸ μεταξωτὸ εἶνε ὅλο λουλούδια. Ὁ παλιὸς ζωγράφος κατόρθωσε καὶ τοὺς ἔδωσε ἕνα ὕφος σοβαρό, ἥσυχο καὶ γλυκό. Ὡς καὶ τἄλογά τους εἶνε ἥμερα σὰν καὶ λόγου τους. Μ' ὅλα ταῦτα αὐτοὶ οἱ κριτάδες δὲν ἔχουν μήτε χαρακτῆρα μήτε πίστη ὅμοια. Αὐτὸ φαίνεται μὲ τὴν πρώτη. Ὁ ἕνας βαστᾶ στὸ χέρι ἕνα χαρτὶ καὶ δείχνει μὲ τὸ τὸ δάχτυλο τὸ κείμενο. Ὁ ἄλλος, μὲ τὸ ζερβὶ τὸ χέρι του στὴ σέλλα, σηκώνει τὸ δεξὶ μὲ πιότερη καλωσύνη παρὰ ἀφεντιά. Θαρρεῖς πὼς βαστᾶ ἀνάμεσ' ἀπὸ δάχτυλα καὶ τὸ δείχτη μιὰν ἄπιαστη σκόνη. Κι αὐτὴ ἡ χειρονομία ἀπὸ τὸ χέρι του τὸ γνοιασμένο δηλοῖ μιὰ σκέψη φρόνιμη καὶ λεπτή. Εἶνε κ' οἱ δυό τους ἀκριβοδίκαιοι, ἀλλὰ εἶνε φανερὸ πὼς ὁ πρῶτος πιάνεται στὸ γράμμα κι ὁ δεύτερος στὸ πνεῦμα. Ἀκκουμπισμένος στὸ κάγκελο ποὺ τοὺς χωρίζει ἀπὸ τὸν κόσμο τοὺς ἄκουσα ποὺ μιλούσανε. Ὁ πρῶτος ὁ κριτὴς εἶπε :

— Στέκουμαι σὲ κεῖνο ποὖνε γραμμένο. Ὁ πρῶτος νόμος γράφηκε πάνω στὴν πέτρα· σημιεῖο πὼς θὰ βαστοῦσε ὅσο κι ὁ κόσμος ὅλος.

Ὁ ἄλλος ὁ κριτὴς ἀποκρίθηκε :

— Κάθε γραμμένος νόμος εἶνε παράκαιρος. Γιατὶ τὸ χέρι τοῦ γραφιᾶ εἶνε ἀργὸ καὶ τῶν ἀνθρώπων τὸ πνεῦμα γλήγορο κ' ἡ μοῖρα τους κινητή.

Κι αὐτοὶ οἱ δυὸ οἱ καλοὶ οἱ γέροι ἐξακολούθησαν τὴ σιωπηλὴ κουβέντα τους :

Ο ΠΡΩΤΟΣ ΚΡΙΤΗΣ

Ὁ νόμος εἶνε ἀμετακίνητος.

Ο ΔΕΥΤΕΡΟΣ ΚΡΙΤΗΣ

— Σὲ καμμιὰ στιγμὴ ὁ νόμος δὲ στέκει.

Ο ΠΡΩΤΟΣ ΚΡΙΤΗΣ

— Καθὼς ἐκπορεύεται ἐκ Θεοῦ, εἶνε ἀπαράλλαγος.

Ο ΔΕΥΤΕΡΟΣ ΚΡΙΤΗΣ

— Φυσικὸ προϊὸν τῆς κοινωνικῆς ζωῆς, κρέμεται ἀπὸ τὶς κινητὲς περιπτώσεις τῆς ζωῆς αὐτηνῆς.

Ο ΠΡΩΤΟΣ ΚΡΙΤΗΣ

— Εἶνε τοῦ Θεοῦ τὸ θέλημα καὶ δὲν ἀλλάζει.

Ο ΔΕΥΤΕΡΟΣ ΚΡΙΤΗΣ

— Εἶνε τῶν ἀνθρώπων τὸ θέλημα κι ἀλλάζει ὁλοένα.

Ο ΠΡΩΤΟΣ ΚΡΙΤΗΣ

— Γένηκε πρὶν ἀπὸ τὸν ἄνθρωπο καὶ εἶνε ἀνώτερός του.

Ο ΔΕΥΤΕΡΟΣ ΚΡΙΤΗΣ

— Εἶνε τοῦ ἀνθρώπου, κακομοίρικος σὰν καὶ κεῖνον, καὶ καθὼς καὶ κεῖνον τελειοποιήσιμος.

Ο ΠΡΩΤΟΣ ΚΡΙΤΗΣ

— Κριτή, ἄνοιξε τὸ βιβλίο σου καὶ διάβασε τί εἶνε

γραμμένο. Γιατὶ ὁ Θεὸς τὸ ὑπαγόρευσε ἐκεινῶν ποὺ πιστεύανε σὲ λόγου του : ***Καθὼς ἐλάλησε πρὸς τοὺς πατέρας ἡμῶν, τῷ Ἀβραὰμ καὶ τῷ σπέρματι αὐτοῦ ἕως αἰῶνος.***

Ο ΔΕΥΤΕΡΟΣ ΚΡΙΤΗΣ

— Κεῖνο ποὺ γράφηκε ἀπὸ τοὺς πεθαμμένους θὰ τὸ σβύσουν οἱ ζωντανοί, γιατὶ ἀλλιῶς τὸ θέλημα κεινῶν ποὺ δὲν εἶνε πιὰ θὰ περνοῦσε σὲ κεινοὺς ποὺ εἶνε ἀκόμα, κ' ἔτσι οἱ πεθαμένοι θἄτατε ζωντανοί, κ' οἱ ζωντανοὶ θἄτανε πεθαμένοι.

Ο ΠΡΩΤΟΣ ΚΡΙΤΗΣ

— Στοὺς νόμους ποὺ ὑπαγορέψαν οἱ νεκροί, οἱ ζωντανοὶ πρέπει νὰ ὑπακοῦνε. Οἱ ζωντανοὶ κ' οἱ νεκροὶ εἶνε ὅλοι τοῦ ἴδιου καιροῦ μπρὸς στὸ Θεό. Ὁ Μωϋσῆς κι ὁ Κῦρος, ὁ Καῖσαρ, ὁ Ἰουστινιανὸς κι ὁ αὐτοκράτορας τῆς Γερμανίας μᾶς κυβερνοῦν ἀκόμα. Κ' εἴμαστε τοῦ ἴδιου καιροῦ μαζί τους μπρὸς στὸν Αἰώνιο.

Ο ΔΕΥΤΕΡΟΣ ΚΡΙΤΗΣ

— Οἱ ζωντανοὶ πρέπει νὰ κρατοῦν τοὺς νόμους των ἀπὸ τοὺς ζωντανούς. Ὁ Ζωροάστρης κι ὁ Νουμᾶς Πομπίλιος δὲν ἀξίζουν πιὰ γιὰ νὰ μᾶς διδάξουν τί μᾶς ἐπιτρέπεται καὶ τί μᾶς ἀπαγορεύεται μηδ' ὅσο ὁ τσαγγάρης τῆς Ἁγίας Γουδούλης.

Ο ΠΡΩΤΟΣ ΚΡΙΤΗΣ

— Οἱ πρῶτοι νόμοι ἀποκαλυφτήκαν ἀπὸ τὴν ἄπει-

ρη Σοφία. Ἕνας νόμος τόσο εἶνε καλύτερος ὅσο πλησιάζει αὐτὴ τὴν πηγή.

Ο ΔΕΥΤΕΡΟΣ ΚΡΙΤΗΣ

— Δὲ βλέπεις ποὺ κάθε μέρα φτιάνουνε καινούργιους καὶ ποὺ τὰ Συντάγματα κ' οἱ Κώδικες παραλλάζουν κατὰ τὰ χρόνια καὶ τοὺς τόπους;

Ο ΠΡΩΤΟΣ ΚΡΙΤΗΣ

— Οἱ καινούργιοι οἱ νόμοι προέρχονται ἀπὸ τοὺς παλιούς. Εἶνε τὰ καινούργια τὸ κλαδιὰ στὸ ἴδιο τὸ δέντρο καὶ τὰ θρέφει ὁ ἴδιος ὁ χυμός.

Ο ΔΕΥΤΕΡΟΣ ΚΡΙΤΗΣ

— Τὸ γέρικο δέντρο τῶν νόμων κατασταλάζει ἕνα χυμὸ πικρό. Γι αὐτὸ τὸ τσεκουρώνουνε κάθε ὥρα.

Ο ΠΡΩΤΟΣ ΚΡΙΤΗΣ

— Ὁ κριτὴς δὲν εἶνε δουλιά του νὰ γυρεύει ἂν εἶνε οἱ νόμοι δίκαιοι ἀφοῦ εἶνε ἀναγκαστικά. Πρέπει μόνο νὰ τοὺς ἐφαρμόζει δίκια.

Ο ΔΕΥΤΕΡΟΣ ΚΡΙΤΗΣ

— Ἔχουμε νὰ γυρεύουμε ἂν ὁ νόμος ποὺ ἐφαρμόζουμε εἶνε δίκιος εἴτε ἄδικος, γιατί, ἂν τυχὸν καὶ τόνε γνωρίσαμε γι' ἄδικο, εἶνε στὸ χέρι μας νὰ τόνε γλυκάνουμε κάπως στὴν ἐφαρμογὴ κ' ἔτσι εἶνε καὶ τὸ χρέος μας.

Ο ΠΡΩΤΟΣ ΚΡΙΤΗΣ

— Ἡ κριτικὴ στοὺς νόμους δὲν ταιριάζει μὲ τὸ σέβας ποὺ χρωστᾶμε τῶν νόμων.

Ο ΔΕΥΤΕΡΟΣ ΚΡΙΤΗΣ

— Ἂ δὲ βλέπουμε τὴν ἀπονιά τους, πῶς θὰ μπορέσουμε νὰ τοὺς γλυκάνουμε ;

Ο ΠΡΩΤΟΣ ΚΡΙΤΗΣ

— Εἴμαστε κριτάδες, δὲν εἴμαστε νομοθέτες καὶ φιλόσοφοι.

Ο ΔΕΥΤΕΡΟΣ ΚΡΙΤΗΣ

— Εἴμαστε ἄνθρωποι.

Ο ΠΡΩΤΟΣ ΚΡΙΤΗΣ

— Ἕνας ἄνθρωπος δὲν μπορεῖ νὰ κρίνει τοὺς ἀνθρώπους. Ἕνας κριτὴς στὴν καθέδρα του δὲν εἶνε πιὰ ἄνθρωπος. Γίνεται Θεὸς καὶ δὲ νιώθει πιὰ μήτε χαρά, μήτε πόνο.

Ο ΔΕΥΤΕΡΟΣ ΚΡΙΤΗΣ

—Ἡ δικαιοσύνη ποὺ δὲν ἀποδίνεται μὲ σπλάχνος εἶνε ἡ πιὸ ἄπονη ἀδικία ποὺ μπορεῖ νὰ γίνει.

Ο ΠΡΩΤΟΣ ΚΡΙΤΗΣ

— Ἡ δικαιοσύνη εἶνε τέλεια, ἅμα εἶνε μὲ τὸ γράμμα.

Ο ΔΕΥΤΕΡΟΣ ΚΡΙΤΗΣ

— Ἅμα δὲν εἶνε μὲ τὸ πνεῦμα ἡ δικαιοσύνη εἶνε παράλογη.

Ο ΠΡΩΤΟΣ ΚΡΙΤΗΣ

— Ἡ οὐσία τῶν νόμων εἶνε θεϊκὴ καὶ τ' ἀποτελέσματά τους, ἀκόμα καὶ τὰ πιὸ μικρά, εἶνε θεϊκά. Ὅμως ἂν τυχὸν κι ὁ νόμος δὲν ἦταν ὁλάκερος ἐκ Θεοῦ, ἂν ἦταν ὁλάκερος ἀπὸ τὸν ἄνθρωπο, θἄπρεπε πάλε νὰ τὸν ἐφαρμόζεις κατὰ γράμμα. Γιατὶ τὸ γράμμα εἶνε ἀπαρασάλευτο καὶ τὸ πνεῦμα πλέβει δῶθε κεῖθε.

Ο ΔΕΥΤΕΡΟΣ ΚΡΙΤΗΣ

Ὁ νόμος εἶνε ὁλάκερος ἀπὸ τὸν ἄνθρωπο καὶ γεννήθηκε κουτὸς κι ἄπονος στ' ἀδύναμ' ἀρχινίσματα τοῦ λογικοῦ τῶν ἀνθρώπων. Μὰ κι ἀπὸ θεϊκὴν οὐσία νἄτανε, θἄπρεπε ν' ἀκολουθοῦμε τὸ πνεῦμα κι ὄχι τὸ γράμμα, γιατὶ τὸ γράμμα εἶνε νεκρὸ καὶ τὸ πνεῦμα ζωντανό.

Ἀφοῦ μιλήσαν ἔτσι, οἱ δυὸ κριτάδες οἱ ἀκριβοδίκαιοι ξεπεζέψανε καὶ πήγανε μὲ τὴ συνοδειά τους στὸ Κριτήριο ὅπου τοὺς ἀπαντέχανε νὰ δώσουνε καθενὸς τ' ὀφειλόμενό του. Τ' ἄλογά τους, δεμένα σ' ἕνα παλούκι κάτ' ἀπὸ μιὰ μεγάλη φλαμουριὰ κουβεντιάσανε τὄνα μὲ τἄλλο.

Τ' ἄλογο τοῦ πρώτου κριτὴ μίλησε πρῶτο :

- Ἅμα ἡ γῆ, εἶπε, θἄνε τῶν ἀλόγων, (καὶ θὰ γενεῖ δική τους μιὰ μέρα τὸ δίχως ἄλλο, γιατὶ φῶς

φανερὸ ποὺ τ' ἄλογο εἶνε τὸ ὕστερο τέλος κι ὁ τελικὸς σκοπὸς τῆς δημιουργίας), ἅμα ἡ γῆ θἄνε τῶν ἀλόγων κι' ἅμα θὰν εἴμαστε λεύτερα νὰ κάνουμε τοῦ κεφιοῦ μας, θὰ ζήσουμε κάτω ἀπὸ νόμους ὅπως κι οἱ ἄνθρωποι καὶ θὰ λάβουμε τὴν εὐχαρίστηση νὰ φυλακώνουμε, νὰ κρεμάζουμε καὶ νὰ βασατίζουμε στὸν τροχὸ τοὺς συνόμοιους μας. Θὄμαστε ὄντα ἠθικά. Αὐτὸ θὰ καταλαβαίνεται ἀπὸ τὶς φυλακές, ἀπὸ τὶς κρεμάλες καὶ τὰ βασανιστήρια ποὺ θὰ στηθοῦνε μέσα στὶς πολιτεῖες μας. Θἄχει κι ἀλόγατα νομοθέτες. Πῶς τὰ λές, Κοκκίνη.;

Ὁ Κοκκίνης ποὺ ἤτανε τὸ ζὸ τοῦ δεύτερου κριτῆ, ἀποκρίθηκε πὼς ἦταν ἡ ἰδέα του πὼς τἄλογο εἶνε ὁ βασιλιᾶς τῆς δημιουργίας καὶ πὼς ἤλπιζε πὼς θἀρχότανε βέβαια ἡ βασιλεία του κἄποια μέρα κοντινὴ ἢ μακρυνή.

— Ψαρή, ἅμα θὰ χτίσουμε πολιτεῖες, πρόσθεσε, θὰ χρειαστεῖ, καθὼς τὄπες, νὰ ἱδρύσουμε ἀστυνομία. Θἄθελα τότες λοιπὸν οἱ νόμοι τῶν ἀλόγων νἄνε ἀλογινοί, θέλω νὰ πῶ εὐνοϊκοὶ γιὰ τ' ἄλογα καὶ γιὰ τὸ καλὸ τ' ἀλογίσιο.

— Πῶς τὸ νιώθεις αὐτὸ τὸ καλό, Κοκκίνη ; ρώτησε ὁ Ψαρρῆς.

— Τὸ νιώθω καθὼς ποὺ πρέπει. Ζητῶ νὰ ἐξασφαλίζουν οἱ νόμοι καθενοῦς τὸ μερτικό του τ' ἄχερο καὶ τὴ θέση του στὸ σταῦλο· καὶ νὰ χαίρει δικαίωμα καθένας ν' ἀγαπᾶ ὡς τοῦ ἀρέζει τὸν καιρὸ τῆς ἀγάπης. Γιατὶ κάθε πρᾶμα στὸ καιρό του. Θέλω τέλος οἱ νόμοι οἱ ἀλογινοὶ νἄνε σύμφωνοι μὲ τὴ φύση.

— Ἐλπίζω, ἀποκρίθηκε ὁ Ψαρρῆς, πὼς οἱ νομο-

θέτες μας θὰ σκεφτοῦν πιὸ ψηλὰ ἀπὸ σένα, Κοκκίνη. Θὰ κάνουνε νόμους ἐμπνευσμένους ἀπὸ τὸ οὐράνιο τ' ἄλογο ποὺ ἔπλασεν ὅλα τ' ἀλόγατα. Εἶνε κυριαρχικὰ καλό, γιατὶ εἶνε κυριαρχικὰ δυνατό. Ἡ δύναμη κ' ἡ καλωσύνη εἶνε οἱ ἰδιότητές του. Προώρισε τὰ πλάσματά του νὰ ὑποφέρουν τὸ χαλινάρι, νὰ τραβοῦν τὸ σκοινί,νὰ νιώθουν τὸ σπιρούνι καὶ νὰ ψωφοῦν στὸ ξύλο. Μιλᾶς γιὰ ἔρωτα, σύντροφε ; κεῖνο θέλησε πολλὰ ἀπὸ μᾶς νὰ μουνουχίζουνται. Αὐτὴ εἶνε ἡ προσταγή του.Οἱ νόμοι πρέπει νὰ κρατήσουν αὐτὴ τὴν τάξη τὴν ἀξιολάτρευτη.

— Μὰ εἶσαι σίγουρος καλά, φίλε, τόνε ρώτησε ὁ Κοκκίνης, πὼς αὐτὰ τὰ κακὰ ἔρχουνται ἀπὸ τ' ἄλογο τὸ οὐράνιο ποὺ μᾶς ἔπλασε κι ὄχι ἀπὸ τὸν ἄνθρωπο μονάχα, ποὺ εἶνε τὸ πλᾶσμα του τὸ κατώτερο ;

— Οἱ ἄνθρωποι εἶνε ὑποταχτικοὶ κι ἀγγέλοι τοῦ ἀλόγου τοῦ οὐράνιου, ἀποκρίθηκε ὁ Ψαρής. Τὸ θέλημά του φανερώνεται σὲ ὅτι κι ἂν συμβεῖ. Εἶνε καλό. Ἀφοῦ θέλει τὸ κακό μας θὰ πεῖ πὼς τὸ κακὸ εἶνε καλό. Πρέπει λοιπὸν ὁ νόμος γιὰ νἄνε καλὸς νὰ μᾶς κάνει κακό. Καὶ στὸ βασίλειο τῶν ἀλόγων θὰ μᾶς παιδεύουν καὶ θὰ μᾶς βασανίζουν μὲ χίλιους τρόπους,μὲ προσταγές,ἀποφάσεις,διατάγματα χρυσόβουλλα καὶ φερμάνια γιὰ ν' ἀρέσουμε στὸ οὐράνιο τ' ἄλογο.

» Πρέπει, Κοκκίνη, εἶπε ἀκόμα ὁ Ψαρής, πρέπει νἄχεις κεφάλι ὀνάγρου, ἀφοῦ δὲ νιώθεις πὼς τ' ἄλογο μπῆκε στὸν κόσμο γιὰ νὰ ὑποφέρει καὶ πὼς ἂν δὲν ὑποφέρει πάει κόντρα ἀπὸ τὸν προορισμό του καὶ πὼς τ' ἄλογο τὸ οὐράνιο ἀποστρέφεται τ' ἀλόγατα τὰ εὐτυχισμένα».

Ο ΧΡΙΣΤΟΣ ΤΟΥ ΩΚΕΑΝΟΥ

Ο ΧΡΙΣΤΟΣ ΤΟΥ ΩΚΕΑΝΟΥ

Κείνη τὴ χρονιά, πολλοὶ ἀπὸ τὸ Σαὶν-Βαλερύ, ποὖχανε βγεῖ στὸ ψάρεμα πνιγήκανε μέσα στὴ θάλασσα. Βρέθηκαν τὰ κορμιά τους ποὺ τᾶχε ξεβράσει τὸ κῦμα στὴν ἀμμουδιὰ μὲ τὰ σπασίδια μαζὶ ἀπὸ τὶς βάρκες τους κ' ἔβλεπες γιὰ ἐννιὰ μέρες στὸ δρόμο τὸν ἀνηφορικὸ ποὺ πάει στὴν ἐκκλησιὰ τοῦ βουνοῦ, τὰ νεκροκρέββατα ποὺ τὰ σηκώνανε στὰ χέρια κι ἀκολουθούσαν οἱ χῆρες κλαίγοντας κάτ' ἀπὸ τὴ μαύρη τους τὴν κάπα, σὰν τὶς γυναῖκες τῆς Γραφῆς.

Ὁ βαρκάρης Γιάννης Λενοὲλ κι ὁ γυός του ὁ Ντεζιρέ, τοὺς φέραν ἔτσι καὶ τοὺς ἀποθέσανε καταμεσὶ στὴν ἐκκλησιά, κάτ' ἀπὸ τὸ θόλο ὅπου εἶχανε κρεμάσει μιὰ φορά, προσφορὰ στὴν Παναγία, ἕνα καράβι μ' ὅλα του τὰ ξάρτια. Ἦτανε δίκαιοι ἄνθρωποι καὶ θεοφοβούμενοι. Κι ὁ κ. Γουλιέλμος Τρυφέμ, ἐφημέριος στὸ Σαὶν-Βαλερύ, σὰν ἐλειτούργησε τὴ νεκρώσιμη ἀκολουθία, εἶπε μὲ φωνὴ καταδακρυσμένη :

— Ποτὲς δὲ βαλθήκανε μὲς τὸ ἅγιο χῶμα, νὰ περιμένουν τὴ κρίση τοῦ Θεοῦ, πιὸ καλοὶ ἄνθρωποι καὶ πιὸ καλοὶ χριστιανοὶ ἀπὸ τὸ Γιάννη τὸ Λενοὲλ καὶ τὸ γιό του τὸ Ντεζιρέ.

Κ' ἐνῷ οἱ βάρκες μὲ τοὺς νοικοκύρηδές τους τσακιζόντανε στ' ἀκρογιάλια, μεγάλα καράβια βουλιάζανε

στ' ἀνοιχτὰ καὶ δὲν ἤτανε μέρα ποὺ νὰ μὴ ἔστερνε ὁ Ὠκεανὸς καὶ κανένα ναυάγιο. Τὸ λοιπόν, ἕνα πρωΐ, κάτι παιδιὰ ποὺ εἴχανε βγεῖ μὲ μιὰ βάρκα εἴδανε μιὰ ζωγραφιὰ ἀνθρώπου πάνω στὴ θάλασσα. Ἤτανε τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ, μεγάλη ἴσαμε ἀληθινὸν ἄνθρωπο, σκαλισμένη πάνω σὲ σκληρὸ ξύλο καὶ βαμμένη μὲ τὰ φυσικὰ χρώματα καὶ φαινότανε παλιὰ δουλειά. Ὁ καλὸς Θεὸς ἔπλεβε στὸ κῦμα μὲ τὰ χέρια ἁπλωμένα. Τὰ παιδιὰ τὸν τραβήξανε μέσα στὴ βάρκα καὶ τόνε φέρανε στὸ Σαὶν-Βαλερύ. Εἶχε τὸ μέτωπο ζωσμένο μὲ τ' ἀγκαθένιο στεφάνι· τὰ πόδια του καὶ τὰ χέρια του ἤτανε τρυπημένα. Μὰ τὰ καρφιὰ λείπανε καθὼς κι ὁ σταυρός. Τὰ χέρια του ἦταν ἀκόμα ἀνοιχτὰ γιὰ νὰ προσφέρουνται καὶ νὰ εὐλογοῦν, καὶ φαινόταν ἔτσι ποὺ τὸν εἴχανε δεῖ ὁ Ἰωσὴφ ὁ ἐξ Ἀριμαθείας κ' οἱ ἅγιες γυναῖκες τότες ποὺ τόνε σαβανώσανε.

Τὰ παιδιὰ τόνε δώκανε τοῦ ἐφημερίου κ. Τρυφὲμ καὶ κεῖνος τοὺς εἶπε:

— Αὐτὴ ἡ εἰκόνα τοῦ Σωτῆρος ἔχει δουλειὰ παλιὰ καὶ κεῖνος ποὺ τὴν ἔκανε ἔχει πεθάνει χωρὶς ἄλλο ἀπὸ καιρὸ πολύ. Μ' ὅλον ὁποὺ οἱ ἔμποροι στὸ Ἀμιὲν καὶ στὸ Παρίσι πουλᾶνε σήμερα γιὰ ἑκατὸ φράγκα καὶ παραπάνω πάρα πολὺ ὄμορφα πράματα, πρέπει ν' ἀναγνωρίσουμε πὼς κι οἱ παλιοὶ τεχνῖτες εἶχανε τὴν ἀξία τους. Μὰ χαίρουμε τὸ πιὸ πολὺ ἅμα συλλογίζουμαι πὼς ἀφοῦ ὁ Χριστὸς ἦρθε ἔτσι μὲ τὰ χέρια ἀνοιχτὰ στὸ Σαὶν-Βαλερὺ θὰ πεῖ πὼς εὐλογεῖ τοὺς χριστιανοὺς ποὺ τραβήξανε τόσα καὶ τοὺς λέγει πὼς λυπᾶται τοὺς δυστυχισμένους ποὺ βγαίνουνε στὸ ψάρεμα μὲ κίνδυνο τῆς ζωῆς τους. Αὐτὸς εἶνε ὁ Θεὸς ποὺ περ-

πατοῦσε ἀπάνω στὸ νερὸ κ' εὐλογοῦσε τὰ δίχτυα τοῦ Κηφᾶ.

Κι ὁ ἐφημέριος κ. Τρυφὲμ ἀπόθεσε τὸ Χριστὸ στὴν ἐκκλησιά, πάνω στὸ σκέπασμα τοῦ θυσιαστηρίου καὶ πῆγε νὰ παραγγείλει στὸ μαραγκὸ τὸ Λεμέρ, ἕναν ὄμορφο σταυρὸ ἀπὸ καρδιὰ τῆς βαλανιδιᾶς.

Ἅμα τόνε φτιάσανε, κρέμασαν ἀπάνω τὸ Χριστὸ μὲ καρφιὰ ὁλοκαίνουργια καὶ τόνε στήσανε μέσα στὴν ἐκκλησιὰ πάνω ἀπ' τὸ παγκάρι.

Τότες εἴδανε πὼς τὰ μάτια του ἤτανε γεμᾶτα συμπόνια καὶ σὰν ὑγρὰ ἀπὸ σπλάγχος οὐράνιο.

Ἕνας ἐπίτροπος ποὺ βρισκόταν ἐκεῖ ἅμα τοποθετοῦσαν τὸν ἐσταυρωμένο νόμισε πὼς εἶδε δάκρυα καὶ κυλοῦσαν πάνω στὸ θεϊκό του πρόσωπο. Τὴν αὔριο τὸ πρωῒ ὁ ἐφημέριος μπῆκε στὴν ἐκκλησιὰ μὲ τὸ παιδὶ τοῦ χοροῦ γιὰ νὰ λειτουργήσει, καταξαφνίστηκε σὰν ηὗρε τὸ σταυρὸ ἀδειανὸ πάν' ἀπὸ τὸ παγκάρι καὶ τὸ Χριστὸ ξαπλωμένο στὸ θυσιαστήριο.

Μόλις πρόσφερε τὴν ἀναίμακτη θυσία, φώναξε τὸ μαραγκὸ καὶ τόνε ρώτησε γιατὶ κατέβασε τὸ Χριστὸ ἀπὸ τὸ σταυρό του. Ὁ μαραγκὸς ὅμως ἀποκρίθηκε πὼς μηδὲ τὸν ἄγγιξε καθόλου κι ἀφοῦ ρώτησε τὸν καντηλανάφτη καὶ τοὺς θησαυροφύλακες ὁ κ. Τρυφὲμ βεβαιώθηκε πὼς κανένας δὲν εἶχε μπεῖ μέσα στὴν ἐκκλησιὰ ἀπὸ τὴν ὥρα ποὺ εἶχανε τοποθετήσει τὸ Χριστὸ πάνω ἀπὸ τὸ παγκάρι.

Τότες ἔνιωσε πὼς αὐτὰ ἤτανε πράματα θαύματα καὶ τὰ μελέτησε μ' εὐλάβεια πολλή. Τὴν ἐρχόμενη Κυριακὴ ἔκανε κήρυγμα γιὰ τὸ θαῦμα στοὺς ἐνορίτες του καὶ τοὺς κάλεσε νὰ δώσουνε ὅ,τι προαιρεῖται κα-

θένας τους, νὰ στήσουνε καινούργιο σταυρὸ πιὸ ὄμορφο ἀπὸ τὸν ἄλλον καὶ πιὸ ἄξιο νὰ σηκώσει Κεῖνον ποὺ ἐξαγόρασε τὸν κόσμο.

Οἱ φτωχοὶ οἱ ψαράδες τοῦ Σαὶν-Βαλερὺ ἔδωκαν ὅσα μπόρεσαν κ' οἱ χῆρες φέρανε καὶ κεῖνες τὸ δαχτυλίδι τους. Κι ὁ κ. Τρυφὲμ μάζωξε τόσα ποὺ ἔτρεξε μὲ τὴν πρώτη στὴν Ἀμπεβὶλ καὶ παρήγγειλε ἕνα σταυρὸ ἀπὸ μαῦρο ξύλο πολὺ γυαλιστερὸ κ' εἶχε ἀπὸ πάνω μιὰν ἐπιγραφὴ INBI μὲ χρυσᾶ γράμματα. Δυὸ μῆνες ὕστερα τόνε στήσανε στὴ θέση τοῦ πρώτου καὶ κρεμάσανε πάνω του τὸ Χριστὸ ἀνάμεσα ἀπὸ τὴ λόγχη καὶ τὸ σπόγγο.

Ὁ Ἰησοῦς ὅμως ἐγκατέλειψε κι αὐτὸν τὸ σταυρὸ σὰν καὶ τὸν ἄλλο καὶ πῆγε τὴ νύχτα καὶ ξάπλωσε στὸ θυσιαστήριο.

Ὁ ἐφημέριος σὰν τὸν ξανάβρε τὸ πρωῒ ἔπεσε στὰ γόνατα καὶ παρακάλεσε ὥρα πολλή. Τὸ θαῦμα αὐτὸ ἀκούστηκε γύρω πολὺ γλήγορα κ' οἱ κυρίες στὸ Ἀμιὲν ἔκαναν ἐράνους γιὰ τὸ Χριστὸ τοῦ Σαὶν-Βαλερύ. Κι ὁ κ. Τρυφὲμ ἔλαβε ἀπὸ τὸ Παρίσι χρήματα καὶ διαμαντικά, κ' ἡ γυναῖκα τοῦ Ὑπουργοῦ τῶν Ναυτικῶν, ἡ κυρία Ὕντ ντὲ Νεβίλλ, τοὔστειλε μιὰ καρδιὰ μὲ τὰ διαμάντια. Μὲ ὅλ' αὐτὰ τὰ πλούτη ἕνας χρυσικὸς τῆς ὁδοῦ Σαὶν Συλπὶς ἔφτιασε σὲ δυὸ χρόνια μέσα ἕνα σταυρὸ ἀπὸ μάλαμα καὶ διαμαντόπετρες ποὺ ἐγκαινιάστηκε μὲ πομπὴ καὶ παράταξη στὴν ἐκκλησιὰ τοῦ Σαὶν-Βαλερύ,τὴ δεύτερη Κυριακὴ μετὰ τὸ Πάσχα στὰ 18 . . . Μὰ κεῖνος ποὺ δὲν ἀρνήθηκε τὸ σταυρὸ τοῦ πόνου ἔφυγε ἀπ' αὐτὸν τὸ σταυρὸ τὸν ἀκριβὸ καὶ πῆγε καὶ ξάπλωσε ξανὰ στὸ ἄσπρο λινὸ τοῦ θυσιαστηρίου

Ἀπὸ φόβο μὴν τὸν ἐξοργίσουν τὸν ἀφῆκαν ἐκεῖ πάνου κ' ἦταν ἀπάνω ἀπὸ δυὸ χρόνια ποὺ ξεκουραζόταν ἐκεῖ ὅταν ὁ Πέτρος, ὁ γιὸς τοῦ Πέτρου τοῦ Χαλίκη, ἦρθε κ' εἶπε τοῦ ἐφημέριου κ. Τρυφέμ, πὼς ηὗρε στὴν ἀμμουδιὰ τὸν ἀληθινὸ σταυρὸ τοῦ Χριστοῦ.

Ὁ Πέτρος ἦταν ἀγαθὸς κ' ἐπειδὴ δὲν εἶχε γνώση ὅση χρειάζεται γιὰ νὰ βγάζει τὸ ψωμί του, τοῦ τὸ δίνανε ψυχικό· τὸν ἀγαποῦσαν γιατί ποτὲς δὲν πείραζε κανέναν. Μὰ τὰ λόγια του δέν εἴχανε σειρὰ καὶ κανένας δὲν καθότανε νὰ τὸν ἀκούσει.

Μ' ὅλα ταῦτα ὁ κ. Τρυφέμ, ποὺ ὁλοένα μελετοῦσε τὸ μυστήριο τοῦ Χριστοῦ τοῦ Ὠκεανοῦ, ξαφνίστηκε μὲ τὰ λόγια τοῦ δύστυχου τρελοῦ. Πῆγε μὲ τὸν καντηλανάφτη καὶ δυὸ θησαυροφύλακες στὸν τόπο ποὺ λεγε τὸ παιδὶ πὼς εἶδε τὸ σταυρὸ κ' ηὗρε δυὸ σανίδια μὲ καρφιά, ποὺ τᾶχε ἡ θάλασσα κυλήσει πολὺν καιρό, κι αὐτὰ τὰ δυὸ σανίδια σχηματίζαν, ἀλήθεια, ἕνα σταυρό.

Ἤτανε ξεβράσματα ἀπὸ παλιὸ ναυάγιο. Φαινόνταν ἀκόμα σ' ἕν' ἀπ' τὰ σανίδια δυὸ γράμματα βαμμένα μαῦρα, ἕνα Ι. κ' ἕνα Λ. καὶ δὲν ἦταν ἀμφιβολία πὼς ἦταν ἀπὸ τὴ βάρκα τοῦ Γιάννη Λενοέλ, ποὖχε χαθεῖ πέντε χρόνια πρωτύτερα στὴ θάλασσα μέσα μαζὶ μὲ τὸ γιό του τὸ Ντεζιρέ.

Σὰν τὄδαν αὐτὸ ὁ καντηλανάφτης κ' οἱ θησαυροφύλακες πιάσανε καὶ γελοῦσαν τὸν ἀγαθὸ ποὺ ἔπαιρνε τὰ σανίδια τὰ σπασμένα τοῦ καϊκιοῦ γιὰ τὸ σταυρὸ τοῦ Χριστοῦ. Μὰ ὁ ἐφημέριος Τρυφὲμ σταμάτησε τ' ἀναγελάσματά τους. Εἶχε σκεφθεῖ καὶ παρακαλέσει

πολὺ ἀπὸ τὸν καιρὸ ποὺ ἦρθε ἀνάμεσα στοὺς ψαράδες ὁ Χριστὸς τοῦ Ὠκεανοῦ καὶ τὸ μυστήριο τῆς ἄπειρης συμπόνιας ἄρχιζε νὰ τοῦ φανερώνεται. Γονάτισε πάνω στὸν ἄμμο, εἶπε τὴν παράκληση γιὰ τοὺς εὐσεβεῖς μακαρίτες, ὕστερα διάταξε τὸν καντηλανάφτη καὶ τοὺς δυὸ θησαυροφύλακες νὰ πάρουνε τὸ ξέβρασμα αὐτὸ στὸν ὦμο καὶ νὰ τὸ πᾶνε νὰ τ' ἀποθέσουν μέσα στὴν ἐκκλησιά. Ἅμα γένηκε κατὰ τὸν ὁρισμό του πῆρε τὸ Χριστὸ ἀπὸ πάν' ἀπ' τὸ θυσιαστήριο, τὸν ἔθεσε πάνω στὰ σανίδια τῆς βάρκας καὶ τόνε κάρφωσε ἀτός του μὲ τὰ καρφιὰ ποὖχε φαγωμένα ἡ θάλασσα.

Μὲ τὴ διαταγή του αὐτὸς ὁ σταυρὸς μπῆκε μὲ τὴν αὔριο κι ὅλας πάνω ἀπ' τὸ παγκάρι, στὴ θέση τοῦ μαλαματένιου μὲ τὶς διαμαντόπετρες. Ὁ Χριστὸς τοῦ Ὠκεανοῦ ποτὲς δὲν κατέβηκε ἀπὸ πάνω του. Θέλησε νὰ μείνει πάνω σ' αὐτὸ τὸ ξύλο ὅπου πεθάνανε ἄνθρωποι μὲ τ' ὄνομά του καὶ τῆς μητέρας του τὄνομα στὸ στόμα. Καὶ κεῖ, μισανοίγοντας τὰ σεβαστά, τὰ πονεμένα του χείλη, θαρρεῖς πὼς λέγει: «Ὁ σταυρός μου εἶνε καμωμένος μὲ ὅλους τοὺς πόνους τῶν ἀνθρώπων, γιατ' εἶμαι στ' ἀλήθεια ὁ Θεὸς τῶν φτωχῶν καὶ τῶν δυστυχισμένων».

Ο ΓΙΑΝΝΗΣ ΜΑΡΤΩ

Ο ΓΙΑΝΝΗΣ ΜΑΡΤΩ

Ι

ΕΝΑ ΟΝΕΙΡΟ

Ὁ λόγος ἦταν γιὰ τὸν ὕπνο καὶ γιὰ τὰ ὄνειρα κι ὁ Γιάννης Μαρτὼ εἶπε πὼς ἕνα ὄνειρο τοὔχε ἀφήσει μιὰν ἄσβυστην ἐντύπωση μὲς στὸ μυαλό του.

— Ἦτανε προφητικό ; ρώτησε ὁ κ. Γκουμπέν.

— Αὐτὸ τόνειρο, ἀποκρίθηκε ὁ Γιάννης Μαρτώ, δὲν ἔχει τίποτ' ἀξιοπαρατήρητο ἀφ' ἑαυτοῦ του, μήτε κἂν τὴν ἀσυναρτησία του. Ὅμως ἔνιωσα τὶς εἰκόνες του μὲ μιὰν ὀξύτητα κ' ἕναν πόνο ποὺ δὲν συγκρίνουνται μὲ τίποτα. Τίποτα στὸν κόσμο, τίποτα ποτὲς δὲ στάθηκε τόσο ζωντανὸ μπροστά μου, τόσο αἰσθητὸ ὅσο τὰ δράματα αὐτοῦ τοῦ ὀνείρου. Γιὰ τοῦτο εἶνε ἐνδιαφέρον. Μ' ἔκανε νὰ καταλάβω τίς παραισθήσεις τῶν μυστικοπαθῶν. Ἂν μοὔλειπε τὸ ἐπιστημονικὸ πνεῦμα θὰ τόπερνα γιὰ ἀποκάλυψη καὶ θὰ ζητοῦσα μέσα του ἀρχὲς γιὰ τὰ καμώματά μου καὶ κανόνες γιὰ τὴ ζωή μου. Πρέπει νὰ σᾶς πῶ πὼς τ' ὀνειρεύτηκα τ' ὄνειρο αὐτὸ ὑπὸ περιστάσεις ἰδιαίτε-

ρες. Ἦταν τὴν ἄνοιξη στὰ 1895, ὅταν ἤμουν εἴκοσι χρονῶ. Καινούργιος στὸ Παρίσι, περνοῦσα δύσκολη ἐποχή. Κείνη τὴ νύχτα εἶχα ξαπλώσει σ' ἕνα σύδεντρο μέρος μέσα στὸ δάσος τῶν Βερσαλλιῶν χωρὶς νἄχω φάει ἀπὸ εἰκοσιτέσσερις ὧρες. Δὲν ὑπέφερα. Ἔνιωθα μιὰ γλύκα καὶ μιὰ χαρὰ ποὺ διαπερνοῦσε πότε πότε μιὰ ἀνήσυχη στιγμή. Δὲν καταλάβαινα μήτε πῶς κοιμοῦμουν μήτε πῶς ἤμουν ξυπνητός. Ἕνα κοριτσάκι, ἕνα μικρούτσικο κοριτσάκι, μὲ γαλάζια κουκούλα κι ἄσπρη ποδιὰ περπατοῦσε μὲ τὰ δεκανίκια μέσα σ' ἕνα κάμπο, τὸ σούρουπο. Τὰ δεκανίκια της μὲ κάθε βῆμα πῶκανε μακρύνανε καὶ τὴ σηκώνανε σὰν ξυλοπόδαρα. Σὲ λίγο γενήκανε πολὺ πιὸ ἀψηλὰ ἀπ' τὶς λεῦκες ποὺ ἤτανε δίπλα στὸν ποταμό. Μιὰ γυναῖκα ποὺ **εἶδε** τὸ ξάφνισμά μου, μοῦ λέγει: «Μὰ δὲν τὸ ξέρετε πὼς τὰ δεκανίκια φυτρώνουν τὴν ἄνοιξη; Εἶνε ὅμως καὶ στιγμὲς ποὺ μεγαλώνουνε μὲ μιὰ γρηγοράδα τρομακτική».

»Ἕνας ἄντρας ποὺ δὲν μπόρεσα νὰ δῶ τὸ μοῦτρο του πρόσθεσε: «Εἶνε ἡ ὥρα ἡ κλιματολογική!»

»Τότε, μ' ἕναν ἀδύνατο καὶ μυστηριώδη θόρυβο ποὺ μὲ τρόμαξε, τὰ χορτάρια πιάσανε ν' ἀνεβαίνουν ὁλόγυρά μου. Σηκώθηκα καὶ πῆγα σ' ἕναν κάμπο σκεπασμένον μὲ κάτι φυτὰ ξέθωρα, σὰν μπαμπακένια καὶ νεκρά. Ἐκεῖ συναπάντησα τὸ Βερνώ, τὸ μόνο φίλο ποὺ εἶχα στὸ Παρίσι, ὅπου περνοῦσε κι αὐτὸς μὲ τὴν ἴδια κακομοιριά, σὰν καὶ μένα. Περπατήσαμε πολλὴ ὥρα δίπλα ὅ ἕνας μὲ τὸν ἄλλο, χωρὶς νὰ μιλοῦμε. Στὸν οὐρανὸ κάτι ἄστρα πελώρια καὶ χωρὶς ἀκτινοβολία μοιάζανε δίσκοι ὀπάλινοι.

»Ἤξερα τὴν αἰτία τοῦ φαινομένου καὶ τὴν ἐξήγησα τοῦ Βερνώ. «Εἶνε ὀπτικὸ φαινόμενο, τοῦ εἶπα: Τὸ μάτι μας δὲν εἶνε προσαρμοσμένο».

»Κ' ἐξακολούθησα μὲ μιὰ λεπτολογία κ' ἕναν κόπο φοβερὸ τὴν ἀπόδειξή μου ποὺ στηριζότανε κυρίως στὴν ἀπόλυτην ὁμοιότητα πὄχει τὸ μάτι τοῦ ἀνθρώπου καὶ τὸ ἀστρονομικὸ τηλεσκόπιο.

»Ἐνῶ τόνε διάβαζα ἔτσι δὰ ὁ Βερνὼ βρῆκε χάμου μέσα σὲ κάτι χόρτα μελανὰ ἕνα θεώρατο καπέλλο, μαῦρο, σχῆμα σκληρὸ στρογγυλό, μ' ἕνα χρυσὸ γαλόνι καὶ μιὰ φιοῦμπα διαμαντένια. Μοῦπε καθὼς τὄβαζε στὸ κεφάλι του: «Εἶνε τὸ καπέλλο τοῦ λόρδου δημάρχου».—«Φυσικά», τοῦ ἀποκρίθηκα.

»Καὶ ξανάπιασα τὴν ἀπόδειξή μου. Ἦτανε τόσο τραχειὰ ποὺ μοὔτρεχε ὁ ἵδρος ἀπὸ τὸ μέτωπο. Κάθε στιγμή, ἔχανα τὴ σειρὰ καὶ ξανάρχιζα ἀμέτρητες φορὲς αὐτὴ τὴ φράση. «Τὰ μεγάλα σαυροειδῆ ποὺ ἔπλεαν μέσα στὰ ζεστὰ νερὰ τῶν πρωτογενῶν θαλασσῶν εἶχανε τὸ μάτι φτιασμένο ὅπως τηλεσκόπιο . . .»

»Μόνο σὰν εἶδα πὼς ὁ Βερνὼ εἶχε χαθεῖ ἀπ' τὸ πλάγι μου σταμάτησα. Τὸν ξανᾶβρα σὲ λίγο μέσα σὲ μιὰ δίπλα τοῦ ἐδάφους. Τὸν εἶχανε στὴ σοῦβλα, πάνω ἀπὸ μιὰ φωτιὰ μὲ ξερόκλαδα. Οἱ Ἰνδοί, μὲ τὰ μαλλιὰ δεμένα στὴν κορφή τους, τὸν περεχύνανε μὲ μιὰ μακρυὰ κουτάλα καὶ γυρίζανε τὴ σοῦβλα. Ὁ Βερνὼ μοῦπε μὲ καθαρὴ φωνή: «Ἦρθε ἡ Μελανία».

»Κείνη τὴ στιγμὴ μονάχα τὸ παρατήρησα πὼς ὁ λαιμός του καὶ τὸ κεφάλι του ἤτανε πουλιοῦ. Ὅμως ἄλλο δὲ συλλογιζόμουν, παρὰ ναῦρω τὴ Μελανία ποὺ μὲ μιὰ φώτιση ξαφνική, ἤξερα πὼς ἦταν ἡ πιὸ ὄμορ-

φη ἀπ' ὅλες τὶς γυναῖκες. Ἔτρεξα, κι ὅταν ἔφταξα τὸ σύνορο ἐνὸς δάσους εἶδα στοῦ φεγγαριοῦ τὸ φῶς κάτι τις ἄσπρο κ' ἔφευγε. Μαλλιὰ μὲ θαυμαστὸ πυρὸ χρῶμα ἤτανε ριγμένα στὸ σβέρκο της. Ἀσημένια φέξη τῆς χάϊδευε τοὺς ὤμους καὶ γαλάζιος ἴσκιος γέμιζε τὸ βαθούλωμα ποὺ χώριζε τὴ λαμπερή της πλάτη· καὶ τὰ λακκάκια τῶν νεφρῶν της ποὺ ἀνεβοκατέβαιναν μὲ κάθε της βῆμα, χαμογελοῦσαν ἕνα θεϊκὸ χαμόγελο. Ἔβλεπα καθαρὰ τὸν ἴσκιο τὸ γαλανωπὸ νὰ πληθαίνει καὶ νὰ λιγοστεύει στὸ λάκκωμα πίσ' ἀπὸ τὸ γόνατο, κατὰ ποὺ λύγιζε καὶ τεντωνότανε τὸ πόδι. Εἶδα καὶ τὴν τριανταφυλλιὰ πατοῦνα ἀπὸ τὰ πόδια της. Τὴν κυνήγησα ὥρα πολλὴ ἀκούραστα καὶ μὲ βῆμα λαφρὺ σὰν τοῦ πουλιοῦ τὸ πέταμα. Ὅμως ἕνας ἴσκιος πυκνὸς τὴ σκέπαζε καὶ τ' ἀδιάκοπό της τρέξιμο μ' ἔφερε σ' ἕνα δρομάκι τόσο στενὸ ποὺ μιὰ σόμπα σιδερένια τὄφραζε ὁλότελα. Ἦταν μιὰ σόμπα ἀπ' ἐκεῖνες μὲ τὰ μακρυὰ μπουριὰ μὲ τὰ γόνατα ποὺ βάζουν μὲς στὰ ἐργαστήρια. Ἦταν ἄσπρη ἀπὸ τὴν πύρη. Ἡ πόρτα ἄσπριζε καὶ τὸ σίδερο κοκκίνιζε ὁλόγυρα. Μιὰ γάτα μὲ κοντὴ τρίχα καθόταν ἀπάνω καὶ μὲ κοίταζε. Ὅταν πῆγα κοντὰ εἶδα μέσ' ἀπὸ τὶς σκισμάδες ποὺ τανε στὸ πετσί της τὸ καμένο μιὰ γλῶσσα σίδερο φλογερὸ ποὺ τῆς γέμιζε τὸ κορμί. Νιαούριζε καὶ κατάλαβα πὼς μοῦ γύρευε νερό. Γιὰ ναῦρω κατέβηκα τὴν πλαγιὰ ἐνὸς δάσους δροσεροῦ, ποὖτανε φυτεμένο φράξα καὶ βετοῦλες. Ἕνα ρεματάκι ἔτρεχε μέσα στὶς πέτρες. Ὅμως σωροὶ ἀμμόπετρα καὶ ἄγρια δρυὰ ζουριασμένα καὶ φουντωμένα τὸ σκεπάζανε καὶ δὲν μποροῦσα νὰ πάγω κοντά. Ἐκεῖ ποὺ εἶχ' ἀφήσει

νὰ γλιστρήσω πάνω σὲ μιὰ πέτρα χορταριασμένη, τὸ ζερβί μου τὸ χέρι ξεκόλλησε ἀπὸ τὸν ὦμο χωρὶς πληγὴ μήτε πόνο. Τὸ πῆρα μὲ τὸ δεξί μου τὸ χέρι· ἦταν ἀναίσθητο καὶ κρύο, καὶ μοὔκανε κακὸ ποὺ τἄγγιζα. Συλλογίστηκα πὼς τώρα ἔτρεχα τὸν κίνδυνο νὰ τὸ χάσω καὶ πὼς θἄτανε γιὰ ὅλη μου τὴ ζωὴ σωστὴ σκλαβιὰ ν' ἀγρυπνῶ ἀδιάκοπα γιὰ τὴ διατήρησή του. Κ' εἶπα μέσα μου πὼς θὰ κάνω χωρὶς ἄλλο ἕνα κουτὶ ἀπὸ ἔβενο γιὰ νὰ τὸ κλείνω μέσα ἅμα δὲ θὰ τὸ μεταχειρίζομαι. Ἐπειδὴ κρύωνα πολὺ μέσα σ' αὐτὸ τὸν ὑγρὸ λάκκο, ἤβγα ἀπ' ἕνα ἀγροτικὸ μονοπάτι ποὺ μ' ἔφερε πάνω σ' ἕνα ὀροπέδιο ἀνεμόδαρτο, ὅπου ὅλα τὰ δέντρα ἦτανε γυρμένα, βασανισμένα. Ἐκεῖ, ἀπ' ἕνα δρόμο κίτρινο περνοῦσε μιὰ λιτανεία. Ἦταν ἀγροτική, ταπεινή, ἀπαράλλαχτη μὲ τὴ λιτανεία ποὺ γίνεται πρὶν τῆς Ἀναλήψεως στὸ χωριὸ Μπρεσέ, ποὺ τὴν ξέρει καλὰ ὁ διδάσκαλός μας, ὁ κύριος Μπερζερέ. Ὁ κλῆρος, οἱ ἀδελφότητες, οἱ πιστοὶ δὲν εἶχαν τίποτα παράξενο ἀπάνω τους, ἐκτὸς ποὺ κανένας τους δὲν εἶχε πόδια παρὰ πηγαίναν ὅλοι πάνω σὲ ροδίτσες. Κάτω ἀπὸ τὸν πανένιον οὐρανὸ γνώρισα τὸν ἀββᾶ Λανταίνη, ποὖχε γίνει ἐφημέριος σὲ χωριὸ κ' ἔκλαιγε δάκρυα αἷμα. Ἤθελα νὰ τοῦ φωνάξω : «Εἶμαι πληρεξούσιος ὑπουργός». Ὅμως ἡ φωνή μου πνίγηκε μέσα στὸ λαιμὸ κ' ἕνας ἴσκιος μεγάλος ἔπεσε ἀπάνω μου καὶ μ' ἔκανε νὰ σηκώσω τὸ κεφάλι. Ἦτανε τὰ δεκανίκια τῆς μικρῆς κουτσῆς. Ἀνέβαιναν τώρα ὡς χίλια μέτρα στὸν οὐρανό, καὶ διέκρινα τὸ παιδὶ ἕνα μαῦρο κουκουτσάκι μπρὸς στὸ φεγγάρι. Τἄστρα εἶχανε μεγαλώσει καὶ χλωμήνει ἀκόμα πιότερο, καὶ

διέκριν' ἀνάμεσά τους τρεῖς πλανῆτες ποὺ τὸ σφαιρικό τους σχῆμα φαινότανε καθαρὰ στὸ μάτι. Μοῦ φάνηκε μάλιστα πὼς ξεχώρισα μερικοὺς λεκέδες στὴν ἐπιφάνειά τους. Ὅμως σὐτοὶ οἱ λεκέδες δὲν ἀνταποκρινότανε στὰ σχεδιαγράμματα τοῦ Ἄρη, τοῦ Διὸς καὶ τοῦ Κρόνου ποὺ εἶχα δεῖ κάποτε σὲ ἀστρονομικὰ βιβλία.

Ὁ φίλος μου ὁ Βερνὼ μὲ σίμωσε καὶ τόνε ρώτησα μήπως ἔβλεπε τὶς διώρυγες τοῦ Ἄρη. «Ἔπεσε τὸ Ὑπουργεῖο» μοῦ λέγει.

» Δὲν εἶχε κανένα σημάδι ἀπὸ τὴ σοῦβλα ποὺ τὸν εἶδα διαπερασμένο, ὅμως εἶχε τὸ κεφάλι καὶ τὸ λαιμὸ τοῦ πουλιοῦ κι ἔσταζε ἀπὸ τὴ σάλτσα. Ἔνιωθα μιὰ ἀκράτητη ἀνάγκη νὰ τοῦ ἐκθέσω τὴν ὀπτική μου θεωρία κοὶ νὰ ξαναπιάσω τὸ συλλογισμό μου στὸ σημεῖο ποὺ τὸν εἶχ' ἀφήσει. «Τὰ μεγάλα σαυροειδεῖ, τοὖπα, ποὺ ἔπλεαν μέσα στὰ ζεστὰ νερὰ τῶν πρωτογενῶν θαλασσῶν εἶχανε τὸ μάτι φτιασμένο ὅπως τηλεσκόπιο. . .»

» Ἀντὶς νὰ μ' ἀκούσει πῆγε καὶ στάθηκε μπρὸς σ' ἕν' ἀναλογεῖο ποὺ βρισκόταν ἐκεῖ στὴν ἔξοχή, ἄνοιξε ἕν' ἀντιφωνάριο κι ἄρχισε νὰ κράζει σὰν πετεινός.

» Ἐγὼ φουρκίστηκα, τοῦ γύρισα τὴν πλάτη καὶ πήδηξα μέσα σ' ἕνα τραμ ποὺ περνοῦσε. Βρῆκα μέσα του μιὰ τραπεζαρία πολὺ μεγάλη, σὰν κεῖνες πὄχουνε τὰ μεγάλα ξενοδοχεῖα καὶ τὰ ὑπερωκεάνεια. Ἦτανε γεμάτη κρύσταλλα καὶ λουλούδια. Γυναῖκες ντεκολτὲ καὶ ἄντρες μὲ τὰ φράκα καθόντανε γύρω γύρω, ὡς ποὺ τοὺς ἔχανε τὸ μάτι σου, μπρὸς σὲ κηροστάτες

καὶ πολυέλαια ποὺ σχημάτιζαν μιὰν ἄποψη φωτεινὴ ἀτελείωτη. Ἕνας μαὶτρ-ντ-ὸτὲλ μοῦ παρουσίασε κρέατα καὶ πῆρα τὸ μερίδιό μου. Ἔβγαζαν ὅμως μιὰ φριχτὴ μυρουδιά, κ᾽ ἕνα κομματάκι ποὺ πῆγα νὰ βάλω στὸ στόμα του μ᾽ ἀνεγούλιασε. Ἄλλως τε ***δὲν πεινοῦσα.*** Ὁ κόσμος σηκώθηκε ἀπ᾽ τὸ τραπέζι κ᾽ ἐγὼ δὲν εἶχα βάλει μπουκιὰ στὸ στόμα. Τὴν ὥρα ποὺ οἱ ὑπηρέτες σήκωναν τὰ φῶτα ὁ Βερνὼ ἦρθε κοντά μου καὶ μοῦπε : «Δὲν εἶδες τὴν κυρία μὲ τὸ ντεκολτὲ ποὺ καθότανε κοντά σου ; Ἦταν ἡ Μελανία. Κείτα.»

» Καὶ μοῦδειξε ἀπ᾽ τὴν πόρτα τοὺς ὤμους ποὺ ἔλουζε ἕν᾽ ἄσπρο φῶς τὴ νύχτα, μέσα στὰ δέντρα. Πήδηξα ἔξω καὶ χύθηκα καταπόδι στὴ χαριτωμένη φόρμα. Αὐτὴ τὴ φορὰ τὴν πλησίασα, τὴν ἄγγιξα. Ἔνιωσα μιὰ στιγμὴ λαχταριστὸ μέσα στὰ δάχτυλά μου ἕνα ἐξαίσιο σῶμα. Ὅμως γλύστρησε μέσ᾽ ἀπὸ τὰ χέρια μου κι ἀγκάλιασα βάτους.

» Αὐτὸ ἦταν τὄνειρό μου.

— Εἶν᾽ ἀλήθεια πὼς εἶνε θλιβερό, εἶπε ὁ κ. Μπερζερέ, δανειζόμενος τὴν ἔκφρασή του ἀπὸ τὴν ἁπλοϊκὴ Στρατονίκη :

« Τοῦ ἑαυτοῦ σου τόραμα σοῦ φέρνει κάποια φρίκη »

II

Ο ΝΟΜΟΣ ΠΕΘΑΝΕ ΟΜΩΣ ΖΕΙ Ο ΔΙΚΑΣΤΗΣ

Ὕστερ' ἀπὸ μερικὲς μέρες μοῦ συνέβη νὰ πλαγιάσω σ' ἕνα σύδεντρο μέσα στὸ δάσος τῶν Βιγκενῶν. Δὲν εἶχα φάγει ἀπὸ τριανταὲξ ὧρες.

Ὁ κ. Γκουμπὲν σκούπισε τὰ γυαλιά του. Εἶχε μάτια εὐαίσθητα καὶ βλέμμα σκληρό. Ἐξήτασε λεπτομερῶς τὸ Γιάννη Μαρτὼ καὶ τοὔπε σὰ νἄθελε νὰ τὸν μαλώσει :

— Πῶς ; Κι αὐτὴ τὴ φορὰ δὲν εἴχατε φάγει ἀπὸ εἰκοσιτέσσερις ὧρες;

— Κι αὐτὴ τὴ φορὰ πάλι ἀποκρίθηκε ὁ Γιάννης Μαρτώ· εἶχα νὰ φάγω ἀπὸ εἰκοσιτέσσερις ὧρες. Εἶχα ἄδικο ὅμως. Δὲν εἶνε σωστὸ πρᾶμα νὰ σοῦ λείπει τὸ ψωμί. Εἶνε ἄσκημο φέρσιμο. Ἡ πεῖνα θἄπρεπε νἄνε ἀδίκημα ὅπως καὶ ἡ ἀλητεία. Ὅμως ἀλήθεια αὐτὰ τὰ δυὸ ἀδικήματα συγχέονται καὶ τὸ ἄρθρο 269 τιμωρεῖ τρεῖς ἕως ἕξη μῆνες φυλακὴ τοὺς ἀνθρώπους ποὺ δὲν ἔχουν τὰ μέσα νὰ συντηρηθοῦν. Ἡ ἀλητεία, λέγει ὁ Κῶδιξ, εἶνε ἡ κατάστασις τῶν ἀλητῶν, τῶν ἀνεστίων ἀνθρώπων, ποὺ δὲν ἔχουν οὔτε μέρος διαμονῆς βέβαιο, οὔτε μέσα συντηρήσεως καὶ δὲν ἐξα-

σκοῦν συνήθως κανένα ἐπάγγελμα. Εἶνε σπουδαῖοι ἔνοχοι.

— Εἶνε ἀξιοπαρατήρητο, εἶπε ὁ κ. Μπερζερὲ πὼς ἡ κατάσταση αὐτῶν τῶν ἀληθῶν, ποὺ ὑπόκεινται σὲ ἕξη μῆνες φυλακὴ καὶ δέκα χρόνια ἐπιτήρηση, εἶνε ἀκριβῶς ἡ κατάσταση ὅπου ἔθεσε τοὺς συντρόφους του ὁ καλὸς ἅγιος Φραγκῖσκος, στὴν Ἁγία Μαρία τῶν Ἀγγέλων, καὶ τὶς κόρες τῆς ἁγίας Κλάρας· ὁ ἅγιος Φραγκῖσκος τῆς Ἀσσίζης κι ὁ ἅγιος Ἀντώνιος τῆς Πάδουας ἂν τυχὸν κ' ἐρχόντανε νὰ κηρύξουνε σήμερα μές στὸ Παρίσι, θὰ τρέχανε μεγάλο κίνδυνο νὰ μποῦνε στὸ φρέσκο. Αὐτὸ δὲν τὸ λέγω γιὰ νὰ καταγγείλω στὴν ἀστυνομία τοὺς ζητιάνους καλογήρους, ποὺ μυρμηγκιάζουνε καὶ βράζουν στὸν τόπο μας τοῦτα τὰ χρόνια. Αὐτοὶ ἔχουν τὰ μέσα γνὰ συντηρηθοῦν κ' ἐξασκοῦν ὅλα τὰ ἐπαγγέλματα.

— Εἶνε ἀξιοσέβαστοι γιατὶ εἶνε πλούσιοι, εἶπε ὁ Γιάννης Μαρτώ, κ' ἡ ζητιανιὰ ἀπαγορεύεται γιὰ τοὺς φτωχοὺς μονάχα. Νὰ μὲ βρίσκανε κάτ' ἀπὸ τὸ δέντρο μου θὰ μὲ βάζανε φυλακὴ καὶ θἄτανε δικαιοσύνη. Ἀφοῦ δὲν εἶχα τίποτα δικό μου, δὲν μποροῦσα παρὰ νὰ θεωροῦμαι ἐχθρὸς τῆς ἰδιοκτησίας, κ' εἶνε δίκιο νὰ προστατεύεται ἡ ἰδιοκτησία ἀπ' τοὺς ἐχθρούς της. Τὸ σεβαστὸ καθῆκον τοῦ δικαστοῦ εἶνε ν' ἀσφαλίζει καθενὸς ὅ.τι τοῦ πέφτει, τοῦ πλουσίου τὸν πλοῦτο του καὶ τοῦ φτωχοῦ τὴ φτώχια του.

— Μελέτησα τὴ φιλοσοφία τοῦ δικαίου, εἶπε ὁ κ. Μπερζερέ, καὶ κατάλαβα πὼς ὅλη ἡ κοινωνικὴ δικαιοσύνη βασίζεται πάνω σὲ τοῦτα τὰ δυὸ τ' ἀξιώματα· ἡ κλοπὴ εἶνε καταδικαστέα, τὸ προϊὸν τῆς κλοπῆς εἶνε

ἱερό. Αὐτὲς εἶνε οἱ ἀρχὲς ποὺ ἀσφαλίζουν τὰ ἄτομα καὶ κρατοῦνε τὴν τάξη μέσα στὸ κράτος. Ἂν τυχὸν καὶ μιὰ ἀπ' αὐτὲς τὶς σωτήριες ἀρχὲς παραγνωριζότανε ἡ κοινωνία ὁλόκληρη θὰ γκρεμιζόταν. Ἱδρύθηκαν στοὺς πρώτους πρώτους αἰῶνες. Ἕνας ἀρχηγὸς ντυμένος προβιὰ ἀρκούδας, ὁπλισμένος μ' ἕνα μπαλτὰ ἀπὸ πυρίτη κ' ἕνα μπρούντζινο σπαθί, γύρισε μὲ τοὺς συντρόφους του μέσα στὴ μάντρα ἀπὸ πέτρες ὅπου ἤτανε κλεισμένα τὰ γυναικόπαιδα τῆς φυλῆς μαζὶ μὲ τὰ κοπάδια τοὺς ταράνδους. Ἔσερναν μαζί τους τὰ κορίτσια καὶ τ' ἀγόρια τῆς γειτονικῆς φυλῆς κ' ἔφερναν καὶ πέτρες πεσμένες ἀπὸ τὸν οὐρανό, ποὺ ἤτανε πολύτιμες γιατὶ τῆς κάμανε σπαθιὰ ποὺ δὲ λυγοῦσαν. Ὁ ἀρχηγὸς ἀνέβηκε σὲ μιὰ τοῦμπα ἀπάνω κ' εἶπε: «Αὐτοὶ οἱ σκλάβοι κι αὐτὸ τὸ σίδερο ποὺ τὰ πῆρα ἀπ' ἀνθρώπους ἀδύνατους, τιποτένιους, εἶνε δικά μου. Ὅποιος ἁπλώσει χέρι ἀπάνω τους θὰ τὸν χτυπήσω μὲ τὸν μπαλτά μου». Αὐτὴ εἶνε ἡ καταγωγὴ τῶν νόμων. Τὸ πνεῦμα των εἶνε ἀρχαῖο καὶ βάρβαρο. Κ' ἐπειδὴ ἡ δικαιοσύνη εἶνε ἡ καθιέρωση κάθε ἀδικίας γιὰ τοῦτο καθησυχάζει ὅλο τὸν κόσμο.

» Ἕνας δικαστὴς μπορεῖ νἄνε καὶ καλὸς γιατὶ δὲν εἶνε κακοὶ ὅλοι οἱ ἄνθρωποι· ὁ νόμος δὲν μπορεῖ νἄνε καλὸς γιατὶ εἶνε προηγούμενος ἀπὸ κάθε ἰδέα καλωσύνης. Οἱ μεταβολὲς ποὺ τοὔχουνε κάνει ὕστερα μὲ τὰ χρόνια δὲν ἄλλαξαν τὸν ἀρχικό τους χαρακτῆρα. Οἱ νομικοὶ τὸν κάμανε λεπτολογικὸ καὶ τὸν ἀφῆκαν βάρβαρο. Στὴν ἀγριάδα του ἴσα ἴσα τὸ χρωστᾶ ποὺ τὸν τιμοῦν καὶ τὸν σέβονται. Οἱ ἄνθρωποι ἔχουν τὴν τάση νὰ λατρεύουν τοὺς κακοὺς θεοὺς κι ὅτι δὲν εἶνε

σκληρὸ δὲν τοὺς φαίνεται καθόλου ἀξιοσέβαστο. Οἱ ὑποκείμενοι στοὺς νόμους πιστεύουν τὴ δικαιοσύνη τῶν νόμων. Δὲν ἔχουν ἄλλην ἠθικὴ ἀπ' τοὺς δικαστὰς καὶ συλλογίζουνται ὅπως κι αὐτοὶ πὼς μιὰ πράξη ποὺ τιμωρεῖται εἶνε καὶ πράξη ἀξιόποινη. Πολλὲς φορὲς εἶδα μὲ συγκίνηση στὸ πταισματοδικεῖο ἢ στὸ Κακουργοδικεῖο, τὸν ἔνοχο καὶ τὸ δικαστὴ νὰ ταιριάζουν ὁλότελα στὶς ἰδέες τους γιὰ τὸ καλὸ καὶ γιὰ τὸ κακό. Ἔχουν τὶς ἴδιες προλήψεις καὶ τὴν ἴδια ἠθική.

— Δὲ θὰ μποροῦσε νἄνε κι ἀλλιῶς, εἶπε ὁ Γιάννης Μαρτὼ. Ἕνας δυστυχισμένος πόκλεψε ἀπὸ τὸ μπάγκο ἕνα λουκάνικο εἴτε ἕνα ζευγάρι παπούτσια δὲ θὰ πεῖ πὼς διαπέρασε μὲ βαθὺ βλέμμα κι ἀδάμαστο πνεῦμα τὴν προέλευση τῶν νόμων καὶ τὰ θεμέλια τῆς δικαιοσύνης. Κι αὐτοὶ πού, καθὼς καὶ μεῖς δὲ φοβήθηκαν νὰ διακρίνουν τὴν καθιέρωση τῆς βίας καὶ τῆς ἀδικίας μέσα στὶς πηγὲς τῶν Κωδίκων, αὐτοὶ δὲν εἶνε ἄξιοι νὰ κλέψουν ἕναν παρᾶ.

— Μὰ ὡς τόσο, εἶπε ὁ κ. Γκουμπέν, ὑπάρχουν καὶ δίκαιοι νόμοι.

— Λέτε ; ρώτησε ὁ Γιάννης Μαρτώ.

— Ὁ κύριος Γκουμπὲν ἔχει δίκιο, εἶπε ὁ κ. Μπερζερέ. Ὑπάρχουν καὶ δίκαιοι νόμοι. Ὅμως ὁ νόμος, καμωμένος γιὰ τὴν προστασία τῆς κοινωνίας, δὲν μπορεῖ νἄνε μέσα στὸ πνεῦμα του πιὸ δίκιος ἀπ' αὐτὴ τὴν κοινωνία. Ὅσο ἡ κοινωνία θὰ στηρίζεται πάνω στὴν ἀδικία, σκοπὸς τῶν νόμων θἄναι νὰ προστατεύουν καὶ νὰ ὑποστηρίζουν τὴν ἀδικία. Καὶ θὰ φαίνουνται πιὸ σεβαστοὶ ὅσο πιὸ ἄδικοι θἄνε. Προσέ-

ξετε κι ὅλας πώς, ἀρχαῖοι οἱ πιὸ πολλοί, δὲν ἀντιπροσωπεύουν τὴν τωρινὴ ἀδικία, παρὰ μιὰν ἀδικία περασμένη, πιὸ τραχειὰ καὶ πιὸ χοντροειδῆ. Εἶνε μνημεῖα χρόνων κακῶν ποὺ διατηροῦνται σὲ γλυκύτερα χρόνια.

— Ὅμως τοὺς διορθώνουν, εἶπε ὁ κ. Γκουμπέν.

— Τοὺς διορθώνουν, ἀποκρίθηκε ὁ κ. Μπερζερέ. Ἡ Βουλὴ καὶ ἡ Γερουσία ἐργάζουνται γι αὐτό, ἅμα δὲν ἔχουν νὰ κάνουν τίποτ' ἄλλο. Ὅμως τὸ βάθος των μένει : εἶνε ὠμό. Νὰ σᾶς πῶ τὴν ἀλήθεια δὲ θὰ φοβόμουνα καὶ τόσο τοὺς κακοὺς νόμους, ἂν τοὺς ἐφάρμοζαν καλοὶ δικαστές. Λένε πὼς ὁ νόμος εἶνε ἀλύγιστος. Δὲν τὸ πιστεύω. Δὲν ὑπάρχει κείμενο ἀλύγιστο. Ὁ νόμος εἶνε νεκρός. Ὁ δικαστὴς εἶνε ζωντανός· αὐτὸ εἶνε μεγάλο κέρδος. Τὸ κακὸ εἶνε ποὺ δὲν τὸ ὠφελεῖται. Συνήθως γίνεται πιό νεκρός, πιὸ ψυχρός, πιὸ ἀναίσθητος ἀπ' τὸ κείμενο ποὺ ἐφαρμόζει. Δὲν εἶνε καθόλου φιλάνθρωπος· δὲν ἔχει στάλα σπλάχνος. Τὸ πνεῦμα τῆς κοινωνικῆς τάξεως πνίγει μέσα του κάθε ἀνθρώπινη συμπάθεια.

» Καὶ δὲ μιλῶ παρὰ γιὰ τοὺς τιμίους δικαστάς.

— Αὐτοὶ εἶνε οἱ περισσότεροι, εἶπε ὁ κ. Γκουμπέν.

— Εἶνε οἱ περισσότεροι, ἀποκρίθηκε ὁ κ. Μπερζερέ, ἂν λάβουμε ὑπόψει τὴ συνηθισμένη τιμιότητα καὶ τὴν τρέχουσα ἠθική. Μὰ μήπως φτάνει νἄνε κανεὶς ἀπάνω κάτω τίμιος ἄνθρωπος γιὰ νὰ ἐξασκεῖ χωρὶς σφάλματα καὶ χωρὶς ὑπερβάσεις τὴν τερατώδη δύναμη νὰ τιμωρεῖ ; Ὁ καλὸς δικαστὴς θἄπρεπε νὰ συνενώνει τὸ φιλοσοφικὸ πνεῦμα μὲ τὴν ἁπλῆ καλω-

σύνη. Κ' εἶνε πολὺ νὰ ζητᾶς τέτοιο πρᾶμα ἀπὸ ἕναν ἄνθρωπο ποὺ κοιτάζει ναῦρει μιὰ σειρά, νὰ προοδεύσει. Χωρὶς νὰ λογαριάσουμε πὼς ἂν δείξει ἠθικὴν ἀνώτερη ἀπὸ τοῦ καιροῦ του θὰ γίνει μισητὸς στοὺς συναδέλφους του καὶ θὰ προκαλέσει τὴ γενικὴ ἀγανάκτηση. Γιατὶ ὀνομάζουμε ἀνηθικότητα κάθε ἠθικὴ ποὺ δὲν εἶνε ἡ δική μας. Ὅλοι ὅσοι φέρανε λίγη καινούργια καλωσύνη στὸν κόσμο φορτώθηκαν τὴν περιφρόνηση τῶν τιμίων ἀνθρώπων. Αὐτὸ ἀκριβῶς συνέβη καὶ τοῦ προέδρου Μανιώ.

» Ἔχω ἰδῶ τὶς ἀποφάσεις του ἑνωμένες σ' ἕνα μικρὸ τόμο καὶ σχολιασμένες ἀπὸ τὸν Ἑρρῖκο Λερέ. Αὐτὲς οἱ ἀποφάσεις ὅταν ἐξεδίδοντο,προὐκάλεσαν τὴν ἀγανάκτηση τῶν αὐστηρῶν δικαστῶν καὶ τῶν ἐναρέτων νομοθετῶν. Μαρτυροῦν τὸ πιὸ ὑψηλὸ πνεῦμα καὶ τὴν πιὸ τρυφερὴ ψυχή. Εἶνε γεμᾶτες σπλάχνος, εἶνε φιλάνθρωπες, εἶνε ἐνάρετες. Εἰς τοὺς δικαστικοὺς κύκλους ἔκριναν πὼς ὁ Πρόεδρος Μανιὼ δὲν εἶχε τὸ νομικὸ πνεῦμα καὶ οἱ φίλοι τοῦ κυρίου Μελὶν τὸν κατηγόρησαν πὼς δὲ σεβότανε καθόλου τὴν ἰδιοκτησία. Εἶν' ἀλήθεια πὼς τὰ «ἐπειδή», ὅπου στηρίζονται οἱ κρίσεις τοῦ κυρίου προέδρου Μανιὼ εἶνε ἀλλόκοτα· γιατὶ σὲ κάθε ἀράδα συναντᾶς τὶς σκέψεις ἐλευθέρου πνεύματος καὶ τὰ αἰσθήματα γενναίας καρδιᾶς.

Ὁ κ. Μπερζερὲ παίρνοντας ἀπὸ τὸ τραπέζι του ἕνα μικρὸ κόκκινο τομάκι, τὸ φυλλομέτρησε καὶ διάβασε.

«Ἡ τιμιότης κ' ἡ λεπτότης εἶνε δυὸ ἀρετὲς ποὺ μπορεῖ κανεὶς νὰ ἐξασκήσει ἀπείρως εὐκολώτερα ἅμα δὲν τοῦ λείπει τίποτα παρὰ ὅταν στερεῖται τὸ πᾶν».

*
* *

«Ὅτι εἶνε ἀδύνατο ν' ἀποφύγει κανεὶς δὲν μπορεῖ νὰ τὸ τιμωρήσεις».

*
* *

«Γιὰ νὰ ἐκτιμήσει δίκια τὸ ἀδίκημα τοῦ φτωχοῦ, ὁ δικαστής, πρέπει γιὰ μιὰ στιγμὴ νὰ ξεχάσει τὴν καλοπέρασή του γιὰ νὰ μπορέσει νὰ ταυτισθεῖ ὅσο γίνεται περισσότερο μὲ τὸν κατηγορούμενο καὶ νὰ μπεῖ στὴ θέση τοῦ πλάσματος ποὺ τὄχουν ὅλοι ἐγκαταλείψει».

*
* *

«Ἡ ἔννοια τοῦ δικαστοῦ, ὅταν ἑρμηνεύει τὸ νόμο δὲν πρέπει νὰ περιορίζεται μονάχα στὴν εἰδικὴ περίπτωση ποὺ τοῦ εἶνε ἐμπιστευμένη, παρὰ νὰ ἐκτείνεται ὡς καὶ στ' ἀποτελέσματα τὰ καλὰ ἢ τὰ κακὰ ποὺ μπορεῖ νὰ φέρει ἡ ἀπόφασή του ἀπὸ γενικωτέρου συμφέροντος.

*
* *

«Μόνο ὁ ἐργάτης παράγει κ' ἐκθέτει τὴν ὑγεία του ἢ τὴ ζωή του γιὰ τ' ἀποκλειστικὸ ὄφελος τοῦ ἰδιοκτήτη, ποὺ δὲ μπορεῖ νὰ ριψοκινδυνεύσει ἄλλο ἀπ' τὸ κεφάλαιό του».

— Καὶ σᾶς διάβασα σχεδὸν στὴν τύχη, πρόσθεσε ὁ κ. Μπερζερέ, κλείνοντας τὸ βιβλίο. Ὁρίστε λόγια καινούργια ποὺ ἀντηχοῦν μὲ τὴ φωνὴ ψυχῆς μεγάλης.

Ο ΚΥΡΙΟΣ ΘΩΜΑΣ

Ο ΚΥΡΙΟΣ ΘΩΜΑΣ

Γνώρισα ἕνα δικαστὴ αὐστηρό. Τὄνομά του Θωμᾶς ντὲ Μωλὰν κ' εἶχε εὐγενικὴ ἐπαρχιώτικη καταγωγή. Εἶχε διαλέξει τὸ δικαστικὸ στάδιο τὸν καιρὸ τῆς στρατιωτικῆς δικτατωρίας τοῦ στρατάρχου Μὰκ Μαὸν μὲ τὴν ἐλπίδα πῶς θ' ἀπόδιδε μιὰ μέρα τὴ δικαιοσύνη ἐν ὀνόματι τοῦ Βασιλέως. Εἶχε ἀρχὰς ποὺ μποροῦσε νὰ τὶς θεωρεῖ ἀκλόνητες, γιατὶ ποτὲ δὲν τὶς εἶχε μετασαλέψει. Μόλις μετασαλέψεις μιὰν ἀρχὴ κάτι βρίσκεις ἀπὸ κάτω καὶ βλέπεις πὼς δὲν ἦταν ἀρχή. Ὁ Θωμᾶς ντὲ Μωλὰν τὶς βαστοῦσε καλὰ προφυλαγμένες ἀπὸ κάθε περιέργεια τὶς θρησκευτικὲς καὶ τὶς κοινωνικὲς ἀρχές του.

Ἦτανε δικαστὴς τοῦ Πρωτοδικείου στὴ μικρὴ πόλη Χ***, ὅπου κατοικοῦσε τότε. Τὸ ἐξωτερικό του ἐνέπνεε τὴν ἐκτίμηση καὶ μάλιστα καὶ κάποια συμπάθεια. Ἕνα μακρὺ κορμὶ ξερακιανό, πετσὶ καὶ κόκκαλο, μὲ κίτρινα μοῦτρα. Ἡ ἀπόλυτή του ἁπλότης τοὔδινε ὕφος κάμποσο ἀρχοντικό. Ἤθελε νὰ τόνε λένε μόνο κύριο Θωμᾶ, ὄχι γιατὶ δὲν ἐκτιμοῦσε τὸν τίτλο του παρὰ γιατὶ θαρροῦσε πὼς δὲν εἶχε ὅσα χρειάζουνται γιὰ νὰ φέρεις ἀξιοπρεπῶς ἕναν τίτλο. Τὸν εἶχα σιμώσει κάμποσο κ' εἶχα δεῖ πὼς τὸ ἐξωτερικό του δὲν ἦταν ἀπατηλὸ καὶ πὼς μαζὶ μὲ στενὸ

μυαλὸ κι ἀδύνατο ὀργανισμὸ εἶχε ψυχὴ πολὺ εὐγενική. Ἀνακάλυψα πάνω του μεγάλες ἠθικὲς ἀρετές. Ἀλλά, καθὼς μοῦχε δοθεῖ εὐκαιρία νὰ παρατηρήσω πῶς ἐξεπλήρωνε τὰ καθήκοντα τοῦ ἀνακριτοῦ καὶ τοῦ δικαστοῦ, εἶδα πὼς ἴσα ἴσα ἡ μεγάλη του ἰσιάδα κ' ἡ ἰδέα πουῦχε γιὰ τὸ καθῆκον του τὸν καταντοῦσαν ἀπάνθρωπο καὶ πότε πότε τοῦ ἐσκότιζαν ὁλότελα τὴν ἀντίληψη τῆς ἀλήθειας. Ἦταν ὑπερβολικὰ θρῆσκος κ' ἡ ἰδέα τῆς ἁμαρτίας καὶ τῆς ἐξιλεώσεως κυριαρχοῦσαν μέσα στὸ πνεῦμα του πάνω ἀπ' τὴν ἰδέα τοῦ ἀδικήματος καὶ τῆς ποινῆς, χωρὶς νἄχει καὶ καθαρὴ συναίσθηση ἀπ' αὐτὸ τὸ πρᾶμα, καὶ τὄβλεπες καθαρὰ πὼς τιμωροῦσε τοὺς ἐνόχους μὲ τὴν εὐχάριστη ἰδέα πὼς τοὺς ἐξαγνίζει. Θεωροῦσε τὴν ἀνθρώπινη δικαιοσύνη ὡς ἰδέα ἐξησθενημένη, ὄμορφη ὡς τόσο, τῆς θεϊκῆς δικαιοσύνης. Τοὺ εἶχανε μάθει στὰ παιδικά του χρόνια πὼς εἶνε καλὸ νὰ ὑποφέρει κανεὶς γιατὶ ἐξιλεώνεται. Αὐτὸ τὸ πίστευε στερεὰ καὶ θεωροῦσε πὼς ὁ πόνος εἶνε κάτι ὀφειλόμενο σὲ ὅποιον εἶχε σφάλλει. Ἀγαποῦσε νὰ παιδεύει. Αὐτὸ ἦταν ἀποτέλεσμα τῆς καλοσύνης του. Συνειθισμένος νὰ εὐχαριστεῖ τὸ Θεὸ ποὺ τοὔστελλε πονόδοντο καὶ πόνους ἠπατικοὺς γιὰ τὸ προπατορικὸν ἁμάρτημα καὶ τὴ σωτηρία τῆς ψυχῆς του, χορηγοῦσε καὶ στοὺς ἁλῆτες τὴ φυλακὴ καὶ τὸ πρόστιμο σὰ νἄταν εὐεργεσία καὶ βοήθεια. Ἀντλοῦσε ἀπὸ τὴν κατήχησή του τὴ φιλοσοφία τῶν νόμων καὶ ἦταν ἀνηλεὴς ἀπὸ ἰσιάδα καὶ ἁπλότητα. Δὲ μπορεῖς νὰ πεῖς πὼς ἦταν ἄπονος. Μὰ ἀφοῦ δὲν εἶχε ἀνεπτυγμένες τὶς αἰσθήσεις δὲν ἦταν μήτε ἡδονικὸς μήτε εὐαίσθητος. Δὲ μποροῦσε νὰ ἔχει συγ-

κεκρυμμένη καὶ φυσικὴ ἰδέα γιὰ τὸν ἀνθρώπινο πόνο. Παρὰ εἶχε μίαν ἰδέα ὁλότελα ἠθικὴ καὶ δογματική. Εἶχε γιὰ τὸ σύστημα τῆς ἀπομονώσεως στὶς φυλακὲς μιὰ προτίμηση κἄπως μυστικόπαθη καὶ μιὰ μέρα μοὔδειχνε μὲ κρυφὸ καμάρι ποὺ ζωγραφιζότανε στὰ μάτια του μιὰν ὄμορφη φυλακή, ὅτι τὴν εἶχανε χτίσει μέσα στὴ δικαιοδοσία τοῦ δικαστηρίου του: ἕνα πρᾶμα ἄσπρο, παστρικό, βουβό, φοβερό· κελλιὰ ἕνα γύρο κι ὁ φύλακας στὴ μέση μέσα σ' ἕνα κιόσκι τζαμωτό. Μοῦ φάνηκε σωστὸ χημεῖο ποὔχανε χτίσει τρελλοὶ γιὰ νὰ κατασκευάζουν τρελλούς. Κ' εἶνε ἀπαίσιοι τρελλοὶ αὐτοὶ οἱ ἐφευρέτες τοῦ ἀπομονωτικοῦ συστήματος μέ τὰ κελλιά, ποὺ γιὰ νὰ ἠθικοποιήσουν ἕναν κακοποιὸ τὸν ὑποβάλλουν σὲ δίαιτα ποὺ τὸν καταντᾶ ἠλίθιο ἢ ἔξαλλο. Ὁ κύριος Θωμᾶς τὄβλεπε ἀλλοιῶς. Κύτταζε σιωπηλὸς κ' εὐχαριστημένος αὐτὰ τὰ φρικτὰ κελλιά. Εἶχε τὴν κρυφή του ἰδέα: συλλογιζότανε πὼς ὁ φυλακισμένος ποτέ του δὲν εἶνε μονάχος ἀφοῦ εἶνε ὁ Θεὸς μαζί του. Καὶ τὸ ἥσυχό του βλέμμα, τὸ εὐχαριστημένο ἔλεγε: «Ἔχωσα αὐτοῦ μέσα πεντέξη ὁλομόναχους κατάντικρυ στὸν πλάστη τους καὶ τὸν ὑπέρτατο Κριτή τους. Δὲν εἶνε στὸν κόσμο τύχη πιὸ ἀξιοζήλευτη ἀπ' τὴ δική τους».

Αὐτὸς ὁ δικαστὴς εἶχε ἐπιφορτισθεῖ ν' ἀνακρίνει πολλὲς ὑποθέσεις καὶ μαζὶ μὲ τὶς ἄλλες τὴν ὑπόθεση ἑνὸς δασκάλου. Ἡ λαϊκὴ κ' ἡ ἱερατικὴ ἐκπαίδευση εἶχανε τότες πόλεμο κηρυγμένο. Οἱ δημοκράτες εἶχανε καταγγείλει τὴν ἀμάθεια καὶ τὴ βαναυσότητα τῶν Φρέρηδων κ' ἡ φημερίδα ἡ παπαδίτικη τῆς περιφερείας κατήγγειλε ἕνα δάσκαλο λαϊκὸ πὼς κάθισε

ἕνα παιδὶ πάνω σὲ μιὰ σόμπα πυρωμένη. Αὐτὴ ἡ κατηγορία πιστεύτηκε ἀπὸ τὴν ἀριστοκρατία τοῦ τόπου. Ἐπανελάμβαναν τὸ κάμωμα αὐτὸ μὲ φρικιαστικὲς λεπτομέρειες κ' ἡ κατακραυγὴ τοῦ κόσμου ἔκανε τὴ δικαιοσύνη νὰ προσέξει τὴν ὑπόθεση. Ὁ κύριος Θωμᾶς, ἄνθρωπος τίμιος, ποτὲ δὲ θὰ ὑπάκουε στὰ πάθη του ἂν τὄξερε πὼς ἤτανε πάθη. Μὰ τἄπερνε γιὰ καθήκοντα ἐπειδὴς ἤτανε θρησκευτικά. Τὸ θεώρησε καθῆκον του νὰ υἱοθετήσει τί διαμαρτυρίες ποὺ εἶχαν ἐγερθεῖ ἐναντίον τοῦ σχολείου ποὺ δὲν εἶχε Θεὸ καὶ δὲν ἔννοιωσε μὲ τί φοβερὴ γληγοράδα τὶς δέχτηκε. Πρέπει νὰ πῶ πὼς ἀνέκρινε τὴν ὑπόθεση μὲ πολλὴν ἔννοια καὶ λεπτολογία καὶ μὲ ἀτέλιωτους κόπους. Τὴν ἀνέκρινε μὲ τὶς συνειθισμένες μεθόδους τῆς δικαιοσύνης καὶ πέτυχε θαυμάσια ἀποτελέσματα. Τριάντα παιδιὰ τοῦ σχολείου ποὺ ἀνεκρίθησαν μὲ τόση φροντίδα ἀποκριθήκανε στὴν ἀρχὴ ἄσκημα, ὕστερα καλλίτερα, τέλος πολὺ καλά. Ὕστερ' ἀπὸ ἑνὸς μηνὸς ἀνακρίσεις ἀποκρινόντανε τόσο καλὰ ὥστε δίναν ὅλα τὴν ἴδια ἀπόκριση. Οἱ τριάντα ἀποκρίσεις συνέπιπταν, ἦταν ὁμοιόμορφες, ἴδιες κατὰ γράμμα καὶ τὰ παιδιὰ αὐτά, ποὺ τὴν πρώτη μέρα λέγανε πὼς δὲν εἴχανε δεῖ τίποτα, διεκήρυτταν τώρα μὲ φωνὴ καθαρὴ καὶ μὲ τὰ ἴδια ἀκριβῶς λόγια τὸ ἕνα μὲ τὸ ἄλλο πὼς καθίσανε τὸ μικρὸ συμμαθητή των μὲ τὸν πισινὸ γυμνὸ πάνω σὲ μιὰ σόμπα κόκκινη ἀπὸ τὴν πύρη. Ὁ κύριος δικαστὴς Θωμᾶς συνέχαιρε τὸν ἑαυτό του γιὰ τέτοια ὡραία ἐπιτυχία, ὅταν ὁ δάσκαλος ἐπιστοποίησε μὲ ἀκλόνητες ἀποδείξεις πὼς δὲν εἶχε ποτὲ σόμπα στὸ σχολεῖο. Ὁ κύριος Θωμᾶς κἄπως ὑποψιάστηκε τότες

πὼς τὰ παιδιὰ θἄχανε πεῖ ψέμματα. Μὰ κεῖνο ποὺ δὲν πῆρε καθόλου εἴδηση ἦταν πὼς χωρὶς νὰ τὸ θέλει κι ὁ ἴδιος τοὺς εἶχε ἀπατός του ὑπαγορεύσει καὶ μάθει ἀπ' ἔξω τὴ μαρτυριά τους.

Ἡ ὑπόθεση ἔληξε μὲ βούλευμα ἀθωωτικό. Ὁ δάσκαλος ἀπελύθη ὕστερ' ἀπὸ μιὰ αὐστηρὴ ἐπιτίμηση τοῦ δικαστῆ ποὺ τόνε συμβούλεψε νὰ χαλιναγωγήσει τὰ κτηνώδη του ἔνστικτα. Τὰ μικρὰ παιδιὰ ἀπὸ τοὺς Φρέρηδες ἤρθανε καὶ κάνανε φασαρία ἔξω ἀπ' τὸ ἐρημωμένο του σχολεῖο. Ὅταν ἐβγαινε ἀπ' τὸ σπίτι του τοῦ φωνάζανε: «Οὔ! Οὔ! Κωλοκάφτη!» καὶ τὸν πετροβολούσανε. Ὁ κ. ἐπιθεωρητὴς τῆς δημοτικῆς ἐκπαιδεύσεως ὅταν ἔμαθε αὐτὴ τὴν κατάσταση ἔκανε μιὰν ἀναφορὰ ποὺ διεπίστωνε πὼς αὐτὸς ὁ δάσκαλος δὲν εἶχε τὴν ἀπαιτουμένην ἐπιβολὴ στοὺς μαθητὰς καὶ ζητοῦσε τὴν ἄμεση μετάθεσή του. Τόνε στείλανε σ' ἕνα χωριὸ ποὺ μιλοῦν ἕνα ἰδίωμα ποὺ δὲν τὸ καταλαβαίνει. Ἐκεῖ πέρα τόνε φωνάζουν Κωλοκάφτη. Κσὶ δὲν ξέρουν ἄλλη λέξη γαλλικὴ ἀπ' αὐτήνα.

Κοντὰ στὸν κύριο Θωμᾶ ἔμαθα πῶς γίνεται κι ὅλες οἱ καταθέσεις ποὺ συλλέγει ὁ ἴδιος ὁ ἀνακριτὴς εἶνε πάντα μὲ τὸ ἴδιο ὕφος. Μὲ δέχτηκε στὸ γραφεῖο του τὴν ὥρα ποὺ ἀνέκρινε ἕνα μάρτυ μὲ τὴ βοήθεια τοῦ γραφέως του. Ἔκανα νὰ φύγω, μὰ μὲ παρακάλεσε νὰ μείνω γιατὶ ἡ παρουσία μου καθόλου δὲν ἔβλαπτε τὴν καλὴ διεξαγωγὴ τῆς δικαιοσύνης.

Κάθισα σὲ μιὰ γωνιὰ κι ἄκουσα τὶς ἐρωταποκρίσεις:

— Ντυβάλ, εἶδες τὸν κατηγορούμενο στὰς ἓξ τὸ βράδι ;

— Δηλαδή, κύριε δικαστή, ἦταν ἡ γυναῖκα μου στὸ παράθυρο. Καὶ μοῦ λέγει : «Ὁ Σοκαρντὸ περνᾶ!»

— Ἡ παρουσία του κάτ' ἀπὸ τὰ παράθυρά σου τῆς ἐφάνη ἀξιοπαρατήρητη, ἀφοῦ φρόντισε νὰ σοῦ τὴ δηλώσει. Καὶ ὁ τρόπος ποὺ ἐβάδιζε δὲ σοῦ ἐφάνη ὕποπτος ;

— Νὰ σᾶς πῶ, κύριε δικαστή. Ἡ γυναῖκα μου μοῦ εἶπε : «Ὁ Σοκαρντὸ περνᾶ !» Τότες κοίταξα καὶ γὼ κ' εἶπα : «Σωστά ! ὁ Σοκαρντὸ εἶνε !»

— Ἀκριβῶς! Γραφεῖ, γράψε : Τὴν ἕκτην μεταμεσημβρινὴν ὥραν οἱ σύζυγοι Ντυβὰλ διέκριναν τὸν κατηγορούμενον περιφερόμενον πέριξ τῆς οἰκίας κατὰ τρόπον ἐμβάλλοντα εἰς ὑποψίας».

Ὁ κύριος Θωμᾶς ἔκανε ἀκόμα καμπόσες ἐρωτήσεις στὸ μάρτυρα, μεροκαματιάρην ἄνθρωπο, συνέλεξε τὶς ἀπαντήσεις καὶ ὑπαγόρευσε τοῦ γραφιὰ τὴ μετάφρασή τους στὰ δικαστικὰ κορακίστικα. Ὕστερα ὁ μάρτυς ἄκουσε τὴν ἀνάγνωση τῆς καταθέσεώς του, τὴν ὑπόγραψε, χαιρέτισε κ' ἔφυγε.

Τότε ρώτησα κ' ἐγώ.

— Γιατί δὲν περισυλλέγετε τὶς καταθέσεις ὅπως σᾶς τὶς λένε, παρὰ νὰ τὶς μεταφράζετε σὲ γλῶσσα ποὺ δὲν τὴν ξέρει ὁ μάρτυς ;

Ὁ κύριος Θωμᾶς μὲ κοίταξε ξαφνισμένος καὶ μοῦ ἀποκρίθηκε ἥσυχα.

— Δὲν ξέρω τί θέλετε νὰ πῆτε. Περισυλλέγω τὶς καταθέσεις ὅσο τὸ δυνατὸ πιστότερα. Ὅλοι οἱ δικασταὶ κάνουν τὸ ἴδιο. Καὶ δὲν ἀναφέρεται στὰ δικα-

στικὰ χρονικὰ οὔτ' ἕνα παράδειγμα γιὰ κατάθεσην ἀλλοιωθεῖσα ἢ κολοβωθεῖσα ἀπὸ δικαστή. Ἂν μεταβάλλω σύμφωνα μὲ τὴν ἐπικρατήσασα συνήθεια ὅλων μου τῶν συναδέλφων, τὰς λέξεις ποὺ μετιχειρίζονται οἱ μάρτυρες, αὐτὸ γίνεται ἐπειδὴ οἱ μάρτυρες, ὅπως αὐτὸς ὁ Ντυβὰλ ποὺ ἀκούσατε τώρα, ἐκφράζονται ἄσχημα καὶ ἀντιβαίνει εἰς τὴν ἀξιοπρέπειαν τῆς δικαιοσύνης νὰ περισυλλέγωμεν λέξεις ἐσφαλμένας, χαμηλὰς καὶ πολλάκις χυδαίας χωρὶς νὰ ὑπάρχει κανένας λόγος. Νομίζω ὅμως, ἀγαπητέ μου κύριε, πῶς δὲν ἀντιλαμβάνεσθε ἐπακριβῶς ὑπὸ ποίους ὅρους γίνεται μία δικαστικὴ ἀνάκρισις. Δὲν πρέπει ὁ δικαστὴς οὐδ' ἐπὶ στιγμὴν νὰ παύσει νὰ ἔχει πρὸ ὀφθαλμῶν τὸ ἀντικείμενον τῆς ἐρεύνης του ἐνῶ περισυλλέγει τὰς μαρτυρίας. Δὲν πρέπει νὰ φωτισθεῖ ὁ ἴδιος μόνον, ἀλλὰ νὰ διαφωτίσει καὶ τὸ δικαστήριον. Δὲν ἀρκεῖ νὰ γίνει φῶς μέσα στὸ πνεῦμα του : πρέπει νὰ γίνει καὶ εἰς τῶν δικαστῶν τὸ πνεῦμα. Ἐνδιαφέρει λοιπὸν νὰ ἐξαρθοῦν τὰ ἐπιβαρυντικὰ σημεῖα τὰ ὁποῖα ἐνίοτε ἀποκρύπτονται μὲ τὴν ἐπαμφοτερίζουσαν ἢ μπερδεμένη ἐξιστόρησι τοῦ μάρτυρος ἢ τὶς διφορούμενες ἀπαντήσεις τοῦ κατηγορουμένου. Ἂν ἐσυλλέγονταν χωρὶς τάξη καὶ μέθοδο, οἱ πειστικώτερες καταθέσεις θὰ φαίνονταν ἀσθενεῖς καὶ τὸ πλεῖστον ἀπὸ τοὺς ἐνόχους θὰ διέφευγε τὴν τιμωρίαν.

— Ὅμως αὐτὸς ὁ τρόπος νὰ καθορίζεται ἡ κυμαινομένη σκέψις τῶν μαρτύρων, αὐτὸς ὁ τρόπος, ρώτησα, δὲν εἶνε ἐπικίνδυνος;

— Θὰ ἦταν, ἂν οἱ δικασταὶ δὲν ἦσαν εὐσυνείδητοι. Ἀλλὰ δὲ γνώρισα ἀκόμα οὔτ' ἕνα δικαστῆ ποὺ

νὰ μὴν ἔχει συναίσθησιν βαθεῖαν τῶν ὑψηλῶν του καθηκόντων. Καὶ μ' ὅλα ταῦτα παρεκάθισα εἰς τὴν ἕδραν μὲ διαμαρτυρομένους, μὲ φυσιολάτρας, μὲ ἰουδαίους. Ἦσαν ὅμως πάντοτε δικασταί.

— Τοὐλάχιστον, κύριε Θωμᾶ, ὁ τρόπος ποὺ ἐνεργεῖται ἔχει τοῦτο τὸ μειονέκτημα, ὅτι ὁ μάρτυς ὅταν τοῦ διαβάζετε τὴ κατάθεσή του δὲν τὴν καταλαβαίνει καθόλου γιατὶ ἔχετε βάλει μέσα καὶ ὅρους ποὺ δὲν τοὺς συνειθίζει καὶ ποὺ τοῦ διαφεύγει ἡ σημασία τους. Τί δηλοῖ σ' αὐτὸ τὸ μεροκαματιάρη ἡ ἔκφρασή σας «κατὰ τρόπον ἐμβάλλοντα εἰς ὑποψίας» ;

Μοῦ ἀποκρίθηκε ζωηρά :

— Τὸ ἔχω συλλογιστεῖ κ' ἔχω λάβει ἐναντίον αὐτοῦ τοῦ κινδύνου μέτρα λεπτολογικά. Πρό τινος ἕνας μάρτυς ἀρκετὰ στενῆς ἀντιλήψεως καὶ ἠθικοῦ, τὸ ὁποῖον δὲν μοῦ ἦτο γνωστὸ μοῦ φάνηκε ἀπρόσεκτος κατὰ τὴ ἀνάγνωση τῆς καταθέσεώς του. Διέταξα τὸ γραφέα καὶ τοῦ ἐπανέλαβε τὴν ἀνάγνωση ἀφοῦ συνέστησα τοῦ μάρτυρος νὰ ἐπιστήσει ὅλη του τὴν προσοχή. Ἀλλὰ καὶ πάλιν ἐνόμισα ὅτι τὸν εἶδα νὰ μὴ προσέχει. Τότε μετεχειρίσθην ἕνα στρατήγημα διὰ νὰ τὸν φέρω εἰς θέσιν νὰ ἐκτιμήσει καλύτερα τὸ καθῆκον καὶ τὴν εὐθύνην του. Ὑπηγόρευσα τοῦ γραφέως μιὰ φράση τελευταία ποὺ ἀναιροῦσε ὅλα τὰ προηγούμενα. Κ'ἐκάλεσα τὸ μάρτυ νὰ ὑπογράψει. Τὴν ὥρα ποὺ ἄγγιζε ἡ πέννα του τὸ χαρτὶ τοὔπιασα τὸ χέρι : Δυστυχισμένε ! θὰ ὑπογράψεις μιὰ δήλωσιν ἀντίθετη μὲ κείνη ποὺ ποὔκανες καὶ θὰ διαπράξεις ἔτσι ἐγκληματικὴ πράξη.

— Λοιπόν! τί σᾶς εἶπε;

— Μοῦ ἀποκρίθηκε μὲ ὕφος ἀξιολύπητο: «Κύριε δικαστά, εἶσθε πιὸ γραμματισμένος ἀπὸ μένα καὶ βέβαια θὰ ξέρετε καλύτερα ἀπὸ μένα τί ἔπρεπε νὰ γραφεῖ.» Βλέπετε, πρόσθεσε ὁ κύριος Θωμᾶς, ὅτι ἕνας δικαστὴς ποὺ φροντίζει νὰ ἐκπληροῖ τὴν ἀποστολήν του εὐσυνειδήτως προφυλάσσεται ἀπὸ κάθε αἰτία πλάνης. Πιστέψετε, ἀγαπητέ μου κύριε, πιστέψετε πῶς ἡ δικαστικὴ πλάνη εἶνε μῦθος.

ΚΛΟΠΗ ΥΠΗΡΕΤΟΥ

ΚΛΟΠΗ ΥΠΗΡΕΤΟΥ

Εἶνε καμμιὰ δεκαριὰ χρόνια ἴσως καὶ παραπάνω, ἴσως καὶ πιὸ λίγο ποὺ πῆγα κ' εἶδα μιὰ φυλακὴ γιὰ γυναῖκες. Ἦταν ἕνα παλιὸ καστέλι χτισμένο τὸν καιρὸ τοῦ Ἐρρίκου IV καὶ οἱ ψηλὲς σκεπές του ἀπὸ μαυρόπετρα στηλωνόντανε πάνω ἀπὸ μιὰ μικρὴ σκοτεινὴ πολιτεία στὰ Νότια, δίπλα σ' ἕναν ποταμό. Ὁ Διευθυντὴς αὐτηνῆς τῆς φυλακῆς κόντευε τὴν ἡλικία ποὺ θἄπαιρνε τὴ σύνταξή του· εἶχε μιὰ περροῦκα μαύρη κι ἄσπρα γένεια. Εἶχε δικές του σκέψεις κ' αἰσθήματα ἀνθρωπινά. Δὲ γελιότανε ὅσο γιὰ τὸ ἠθικὸ τῶν τρακόσιων οἰκοτρόφων του, μὰ δὲ νόμιζε κι ὅλας πὼς πέφτει πολὺ κάτω ἀπὸ τὸ ἠθικὸ τρακόσιων γυναικῶν ποὺ θὰ τὶς ἔπαιρνες στὴν τύχη μέσα σὲ μιὰ πολιτεία.

— Ἔχουμε ἀπ' ὅλα ἐδῶ μέσα, ὅπως κι ἀλλοῦ, θαρροῦσες πὼς μοῦλεγε μὲ τὸ βλέμμα του τὸ γλυκὸ καὶ τὸ κουρασμένο.

Ἅμα περάσαμε τὴν αὐλὴ μιὰ μακρυὰ σειρὰ κρατούμενες τέλειωνε τὸ σιωπηλὸ περίπατό της καὶ ξαναπήγαινε στὰ ἐργαστήρια. Εἶχε ἀνάμεσά τους πολλὲς γριὲς μὲ ὕφος βαρὺ καὶ ὕπουλο. Ὁ φίλος μου

ὁ γιατρὸς Καμπάν,ποὺ μᾶς συνώδευε,μοῦπε νὰ παρατηρήσω πὼς ὅλες αὐτὲς οἱ γυναῖκες εἶχαν ἐλαττώματα χαρακτηριστικά, πὼς ὁ στραβισμὸς ἦτανε συνειθισμένος ἀνάμεσά τους, πὼς ἦταν ἐκφυλισμένες καὶ πὼς πολὺ λίγες δὲν ἦτανε σημαδεμένες μὲ τὰ στίγματα τοῦ ἐγκλήματος ἢ τὸ λίγο λίγο τοῦ πταίσματος.

Ὁ διευθγντὴς κούνισε σιγὰ σιγὰ τὸ κεφάλι του. Εἶδα καθαρὰ πὼς δὲν πιάνανε πάνω του οἱ θεωρίες τῶν γιατρῶν τῶν ἐγκληματολόγων καὶ πὼς ἔμενε μὲ τὴν πεποίθησή του πὼς στὴν κοινωνία μας οἱ ἔνοχοι δὲν εἶνε πάντα καὶ πολὺ διαφορετικοὶ ἀπ' τοὺς ἀθῴους.

Μᾶς πῆγε στὰ ἐργαστήρια μέσα. Εἴδαμε φουρνάρισσες, πλύστρες, ἀσπρορρουχοῦδες καὶ δουλεύανε. Ἡ δουλειὰ κ' ἡ πάστρα ἔφερναν ἐκεῖ μέσα κάτι λίγο σὰ χαρά. Ὁ διευθυντὴς μεταχειριζόταν ὅλες αὐτὲς τίς γυναῖκες μὲ καλωσύνη. Οἱ πιὸ κουτὲς κ' οἱ πιὸ κακὲς δὲν τὸν ἔκαναν νὰ βγαίνει ἀπ' τὴν ὑπομονή του μήτε ἀπὸ τὶς καλές του διαθέσεις. Ἔλεγε μὲ τὸ νοῦ του πὼς πρέπει νὰ συμπαθᾶ κανεὶς πολλὰ πράματα στοὺς ἀνθοώπους ποὺ ζεῖ μαζί τους, πὼς δὲν πρέπει νὰ ζητᾶ κανεὶς πολλὰ ἀκόμα κι ἀπ' τοὺς ἐνόχους καὶ τοὺς ἐγκληματίες· κι' ἀντίθετ' ἀπὸ τὴ συνήθεια δὲν ἀπαιτοῦσε νὰ γίνουνε τέλειες οἱ κλέφτρες κ' οἱ μεσίτρες ἐπειδὴ καὶ τιμωρηθήκανε. Δὲν πίστευε καθόλου στὴν ἠθικὴ ἀποτελεσματικότητα τῶν ποινῶν, κ' εἶχε ἀπελπιστεῖ πὼς θὰ μποροῦσε νὰ κάνει τὴ φυλακὴ σχολεῖο ἀρετῆς. Κ' ἐπειδὴ δὲ νόμιζε πὼς γίνουνται οἱ ἄνθρωποι καλλίτεροι ἅμα τοὺς κάνεις νὰ ὑποφέρουν ἐλάφρωνε ὅσο μποροῦσε

τὰ ὅσα εἶχαν νὰ τραβοῦν αὐτὲς οἱ κακομοῖρες. Δὲν ξέρω ἂν εἶχε θρησκευτικὰ αἰσθήματα, μὰ δὲν ἔδινε καμιὰν ἠθικὴ σημασία στὴν ἰδέα τῆς ἐξιλεώσεως.

— Ἑρμηνεύω τὸν κανονισμό, μοῦπε, πρὶν τὸν ἐφαρμόσω. Καὶ τὸν ἐξηγῶ ἀπατός μου στὶς κρατούμενες. Ὁ κανονισμὸς ὁρίζει, ἔξαφνα, τὴν ἀπόλυτη σιωπή. Λοιπὸν ἂν κρατούσανε τὴ σιωπὴ ἀπολύτως θὰ καταντοῦσαν ὅλες ἠλίθιες ἢ τρελές. Νομίζω, ἔχω χρέος νὰ νομίζω, πὼς ὁ κανονισμὸς δὲ ζητᾶ τέτοιο πρᾶμα. Τοὺς λέγω: ὁ κανονισμὸς σᾶς διατάζει νὰ σωπαίνετε. Τί θὰ πεῖ αὐτό; Αὐτὸ θὰ πεῖ πὼς οἱ ἐπιστάτρες δὲν πρέπει νὰ σᾶς ἀκοῦν. Ἅμα σᾶς ἀκούσουν θὰ τιμωρηθῆτε· ἂν δὲ σᾶς ἀκούσουν, δὲ θὰ γίνει καμιὰ παρατήρηση. Δὲ σᾶς ζητῶ λογαριασμὸ γιὰ τὶς σκέψεις σας. Ἂν τὰ λόγια σας δὲν κάνουν παραπάνω θόρυβο ἀπ' τὶς σκέψεις σας, δὲ θὰ σᾶς ζητήσω λογαριασμὸ μηδὲ γιὰ τὰ λόγια σας. Ἅμα μποῦν ἔτσι στὸ νόημα κάθουνται καὶ μελετοῦν πῶς θὰ μιλήσουν χωρὶς νὰ βγάλουν ἦχο, σὰ νὰ ποῦμε. Δὲν τρελαίνουνται κι ὁ κανονισμὸς ἀκολουθεῖται.

Τόνε ρώτησα ἂν οἱ ἀνώτεροί του ἱεραρχικῶς ἐνέκριναν αὐτὴ τὴν ἑρμηνεία τοῦ κανονισμοῦ.

Μοῦ ἀποκρίθηκε πὼς οἱ ἐπιθεωρηταὶ τοὔκαναν συχνὰ παρατηρήσεις· τότες κ' ἐκεῖνος τοὺς πήγαινε ὡς τὴν ὀξώπορτα καὶ τοὺς ἔλεγε: «Βλέπετε αὐτὸ τὸ κάγκελο; εἶνε ξυλένιο. Ἂν κλείνατ' ἐδῶ μέσα ἄντρες σὲ μιὰ βδομάδα μέσα δὲ θἄμενε ψυχή. Οἱ γυναῖκες δὲν ἔχουνε τὴν ἰδέα νὰ δραπετεύσουν. Μὰ εἶνε γνωστικὸ νὰ μὴν τὶς κάνουμε καὶ νὰ λυσσάξουν. Ἡ δίαιτα τῆς φυλακῆς δὲν εἶνε κι ὅλας πολὺ ὠφέλιμη στὴν

ὑγεία τους τὴ φυσικὴ καὶ τὴν ἠθική. Δὲν ἀναλαμβάνω πιὰ νὰ τὴ φυλάγω,ἂν τοὺς ἐπιβάλετε καὶ τὸ μαρτύριο τῆς σιωπῆς».

Τὸ ἀναρρωτήριο καὶ οἱ κοιτῶνες ποὺ πήγαμε κ' εἴδαμε ὕστερα, ἦτανε κάτι μεγάλες κάμαρες ἀσπρισμένες μὲ τὸν ἀσβέστη καὶ δὲν κρατούσανε πιὰ ἀπ' τὸ παλιό τους μεγαλεῖο παρά τὶς μνημειώδεις τσιμινέες ἀπὸ πέτρα γκρίζα καὶ μαῦρο μάρμαρο ποὺ εἶχαν ἀπὸ πάνω τους κάτι 'Αρετὲς πομπώδικες, ἀνάγλυφες, ὁλοφούσκωτες. Μιὰ Δικαιοσύνη σκαλισμένη κατὰ τὰ 1600 ἀπὸ κανέναν καλλιτέχνη Φλαμανδὸ ἐξιταλισμένο, μὲ τὸ στῆθος ἐλεύθερο καὶ τὸ μηρὸ ἔξω ἀπ' τὸ σκισμένο της χιτῶνα, βαστοῦσε μ' ἕνα χέρι παχουλὸ τὴ ζυγαριά της τὴν ξετρελαμένη ποὺ οἱ δίσκοι της σκουντουρούσαν ὁ ἕνας τὸν ἄλλον σὰν κύμβαλα. Αὐτὴ ἡ θέϊσσα εἶχε γυρισμένη τὴ μύτη τῆς ρομφαίας της καταπάνω σὲ μιὰν ἄρρωστη μικροκαμωμένη ποὺ κειτότανε σ' ἕνα σιδερένιο κρεββάτι, πάνω σ' ἕνα στρῶμα ψιλό, ὅσο καὶ μιὰ πετσέτα διπλωμένη. Θἄλεγες ἕνα παιδάκι.

— Πῶς τὰ πᾶμε ; καλύτερα ; ρώτησε ὁ γιατρὸς Καμπάν.

— 'Αχ ! ναί, κὺρ γιατρέ, πολὺ καλύτερα.

Καὶ χαμογέλασε.

— Καλά· νὰ κάθεσαι λοιπὸν φρόνιμα καὶ θὰ γιάνεις.

Κοίταξε τὸ γιατρὸ μὲ τὰ μάτια ὁλάνοιχτα, γεμᾶτα χαρὰ κ' ἐλπίδα.

— Γιατ' ἦτανε ξέρετε ἄρρωστη βαρειὰ ἡ μικρούλα, εἶπε ὁ γιατρὸς Καμπάν.

Καὶ πήγαμε πιὸ πέρα.

— Γιὰ τί πταῖσμα τὴν καταδικάσανε ;

— Δὲν τὴν καταδικάσανε γιὰ πταῖσμα· γιὰ κακούργημα.

— Ἄ !

— Παιδοκτονία.

Σ' ἕνα μακρὺ διάδρομο, στὸ βάθος, μπήκαμε μέσα σὲ μιὰ καμαρίτσα κάμποσο χαρωπή, μὲ ντουλάπια γύρω γύρω, καὶ τὰ παράθυρά της, δίχως κάγκελα, βλέπανε κατὰ τὴν ἐξοχή. Ἐκεῖ μέσα μιὰ νέα πολὺ νόστιμη ἔγραφε μπρὸς σ' ἕνα γραφεῖο. Δίπλα της στεκόταν ὄρθια μιὰν ἄλλη πολὺ καλοντυμένη καὶ γύρευε ἕνα κλειδὶ σὲ μιὰν ὁρμαθιὰ ποὺ κρεμότανε στὴ μέση της. Θὰ τὶς ἔπαιρνα εὔκολα γιὰ κόρες τοῦ διευθυντῆ. Μοῦπε πὼς ἤτανε κρατούμενες.

— Δὲν τὄδατε πὼς φορᾶνε τὴ φορεσιὰ τοῦ ἱδρύματος ;

Δὲν τὄχα προσέξει, τὸ δίχως ἄλλο γιατὶ δὲν τὴ φορούσανε σὰν καὶ τὶς ἄλλες.

— Οἱ ρόμπες τους εἶνε πιὸ καλοκαμωμένες κ' οἱ σκούφιες τους πιὸ μικρὲς κι ἀφίνουνε στὸ φανερὸ τὰ μαλλιά τους.

— Γιατί, ξέρετε, μοῦ εἶπε ὁ γέρο διευθυντής, εἶνε πολὺ δύσκολο πρᾶμα νὰ μποδίσεις μιὰ γυναῖκα νὰ δείχνει τὰ μαλλιά της ἅμα κ' εἶνε ὅμορφα. Αὐτὲς ὑποβάλλουνται στὴν κοινὴ δίαιτα καὶ τὴν ἐργασία.

— Τί κάνουν ;

— Ἡ μιὰ εἶνε ἀρχειοφύλαξ κ' ἡ ἄλλη βιβλιοθηκάριος.

Δὲν ἤθελε ρώτημα : κ' οἱ δυό τους ἦταν «ἐρωτό-

κριτες». Ὁ διευθυντὴς δὲ μᾶς τὄκρυψε πὼς προτιμοῦσε ὅσες εἴχανε καταδικαστεῖ γιὰ κακουργήματα παρὰ γιὰ μικρότερα πταίσματα.

— Ξέρω τέτοιες, εἶπε, ποὺ εἶνε σὰν ξένες ἀπὸ τὸ ἔγκλημά τους. Κεῖνο στάθηκε μιὰν ἀστραπὴ μέσα στὴ ζωή τους. Εἶνε ἄξιες νὰ δείξουν σὲ μιὰν ὥρα τιμιότητα, θάρρος, γενναιοφροσύνη. Δὲν μπορῶ νὰ πῶ τὸ ἴδιο καὶ γιὰ τὶς κλέφτρες μου. Τὰ πταίσματά τους ποὺ μένουν τιποτένια καὶ πρόστυχα, ἀποτελοῦν τὸ φάδι καὶ τὸ στημόνι στὴν ὕπαρξή τους. Εἶνε ἀδιόρθωτες. Κι αὐτὴ ἡ ταπεινότη, ποὺ τὶς κάνει καὶ διαπράττουν πράξεις κακές, ξαναβρίσκεται κάθε ὥρα καὶ στιγμὴ στὴ διαγωγή τους. Ἡ ποινὴ ποὺ τὶς βρίσκει εἶνε σχετικῶς λαφρυὰ καὶ καθὼς ἡ φυσικὴ κ' ἡ ἠθική τους εὐαισθησία εἶνε λίγη, τὴν ὑποφέρουν συχνὰ μ' εὐκολία.

» Δὲ θέλω νὰ πῶ, πρόσθεσε ζωηρά, πὼς αὐτὲς οἱ κακομοῖρες εἶνε ὅλες ἀνάξιες γιὰ συμπόνια, καὶ δὲν τοὺς πρέπει νὰ ἐνδιαφερθεῖς γιὰ λόγου τους. Ὅσο ζῶ, τόσο βλέπω πὼς δὲν ὑπάρχουν ἔνοχοι, παρὰ μόνο δυστυχισμένοι ἄνθρωποι.

Μᾶς πῆγε στὸ γραφεῖο του κ' ἔδωκε ἑνὸς ἐπιστάτη διαταγὴ νὰ τοῦ φέρουνε τὴν κρατούμενη 503.

— Θὰ σᾶς δείξω τώρα, εἶπε, ἕνα θέαμα ποὺ δὲν τὄχω καθόλου ἑτοιμασμένο, πιστέψετέ με, καὶ ποὺ θὰ σᾶς φέρει δίχως ἄλλο νέους συλλογισμοὺς γιὰ τὰ πταίσματα καὶ τὶς ποινές. Αὐτὸ ποὺ θὰ δεῖτε καὶ θ' ἀκούσετε τὄδα καὶ τἄκουσα ἑκατὸ φορὲς στὴ ζωή μου.

Μιὰ κρατούμενη μὲ μιὰν ἐπιστάτισσα μαζὶ μπῆκε

μέσα στὸ γραφεῖο. Ἦτανε μιὰ χωριατοπούλα νοστιμούλα, μὲ ὕφος ἁπλό, χαζὸ καὶ ἥμερο.

— Ἔχω ἕνα καλὸ νέο νὰ σοῦ πῶ, τῆς εἶπε ὁ διευθυντής. Ὁ κύριος Πρόεδρος τῆς Δημοκρατίας ἔμαθε τὴν καλή σου διαγωγὴ καὶ ἀναστέλλει τὸ ὑπόλοιπον τῆς ποινῆς σου. Βγαίνεις τὸ σάββατο.

Ἄκουγε μὲ τὸ στόμα μισανοιχτό, τὰ χέρια ἑνωμένα πάνω στὴν κοιλιά. Μὰ οἱ ἰδέες δὲ μπαίνανε γρήγορα μέσα στὸ κεφάλι της.

— Θὰ βγεῖς τὸ σάββατο ποὺ μᾶς ἔρχεται ἀπὸ δῶ μέσα. Θἄσαι λεύτερη.

Αὐτὴ τὴ φορὰ κατάλαβε, τὰ χέρια της σηκωθήκανε μὲ μιὰ χειρονομία ἀπελπισμένη, τὰ χείλια της τρέμανε.

— Ἀλήθεια πρέπει νὰ φύγω ; Καὶ τὶ θὰ γίνω τὸ λοιπόν ; Ἐδῶ μὲ θρέφανε, μὲ ντύνανε, ὅλα. Μήπως καὶ θὰ μπορούσατε νὰ τὸ πῆτε αὐτουνοῦ τοῦ καλοῦ τ' ἀφέντη πὼς εἶνε καλύτερα νὰ κάτσω δῶ ποὺ βρίσκουμαι ;

Ὁ διευθυντὴς τῆς ἔδειξε μὲ ἥμερη σταθερότητα πὼς δὲν μποροῦσε ν' ἀρνηθεῖ τὴ χάρη ποὺ τῆς κάμανε· ὕστερα τῆς εἶπε πὼς φεύγοντας θἄπαιρνε κάτι λεπτά, δέκα ἢ δώδεκα φράγκα.

Ἤβγε κλαίοντας.

Ρώτησα τί εἶχε κάνει αὐτὴ δά.

Φυλλομέτρησε ἕνα κατάστιχο.

— 503. Ἦτανε παρακόρη σὲ καλλιεργητάς . . . Ἔκλεψε ἕνα μισοφόρι τῶν ἀφεντικῶν της . . . Κλοπὴ ὑπηρέτου . . . Ξέρετε ὁ νόμος τιμωρεῖ αὐστηρὰ τὴν κλοπὴν ὑπηρέτου.

ΕΔΜΕΑ

Ἢ

Η ΕΛΕΗΜΟΣΥΝΗ ΟΠΟΥ ΧΡΕΙΑΖΕΤΑΙ

ΕΔΜΕΑ

Ἡ

Η ΕΛΕΗΜΟΣΥΝΗ ΟΠΟΥ ΧΡΕΙΑΖΕΤΑΙ

Ὁ Ὀρτέρ, ὁ ἱδρυτὴς τοῦ *Ἀστέρος*, ὁ πολιτικὸς καὶ φιλολογικὸς διευθυντὴς τῆς *Ἐθνικῆς ἐπιθεωρήσεως* καὶ τοῦ *Νέου εἰκονογραφημένου Αἰῶνος*, ὁ Ὀρτὲρ μὲ δέχτηκε στὸ γραφεῖο του καὶ μοῦπε ἀπὸ μέσ' ἀπὸ τὴν πολυθρόνα του τὴ διευθυντική:

— Ἀγαπητέ μου Μαρτώ, κάνε μου ἕνα διήγημα γιὰ τὸ φύλλο τὸ ἐξαιρετικὸ τοῦ *Νέου Αἰῶνος*. Τρακόσιες ἀράδες ἐπὶ τῇ εὐκαιρίᾳ τῆς «πρωτοχρονιᾶς». Κάτι πολὺ ζωντανό, μὲ ἄρωμα ἀριστοκρατικό.

Ἀποκρίθηκα τοῦ Ὀρτὲρ πὼς δὲν ἤμουν ὁ κατάλληλος, ἔτσι ποὺ τὄλεγε τοὐλάχιστον, μὰ πὼς θὰ τοὔδινα εὐχαρίστως ἕνα διήγημα.

— Θὰ τὄθελα πολύ, μοῦ εἶπε, νὰ ὀνομάζεται: Ἱστορία γιὰ τοὺς πλουσίους.

— Ἐγὼ θὰ προτιμοῦσα: Ἱστορία γιὰ τοὺς φτωχούς.

— Αὐτὸ θέλω νὰ πῶ κ' ἐγώ. Μιὰ ἱστορία ποὺ νὰ

ἐμπνέει στοὺς πλουσίους τὴν εὐσπλαχνία γιὰ τοὺς φτωχούς.

— Μὰ ἐγὼ ἴσα ἴσα δὲν ἀγαπῶ οἱ πλούσιοι νὰ σπλαγχίζουνται τοὺς φτωχούς.

— Παράξενο καὶ τοῦτο !

— Καθόλου παράξενο, μόνο ἐπιστημονικό. Θεωρῶ τὴν εὐσπλαχνία τοῦ πλουσίου πρὸς τὸ φτωχὸ προσβλητικὴ κι ἀντίθετη πρὸς τὴν ἀνθρωπινὴ ἀδελφοσύνη. Ἂν θέλετε νὰ μιλήσω στοὺς πλουσίους θὰ τοὺς πῶ : «Ἀπαλλάξατε τοὺς φτωχοὺς ἀπὸ τὴν εὐσπλαχνία σας: δὲν ἔχουν τί νὰ τὴν κάνουν. Γιατί εὐσπλαγχνία κι ὄχι δικαιοσύνη ; Ἔχετε λογαριασμοὺς μαζί τους. Ξεκαθαρίσετέ τους. Αὐτὸ δὲν εἶνε ὑπόθεσις αἰσθηματολογική. Εἶνε οἰκονομική. Κεῖνο ποὺ τοὺς δίνετε μὲ τόση καλωσύνη εἶνε γιὰ νὰ παρατείνει τὴ φτώχεια τους καὶ τὸν πλοῦτο σας· αὐτὸ τὸ δῶρο εἶνε ἀπαίσιο καὶ τὰ δάκρυα ποὺ ἀνακατώνετε μαζί του δὲν εἶνε ἀρκετὰ νὰ τὸ κάνουν δίκιο.«Πρέπει ν' ἀποδώσετε ὅ,τι χρωστᾶτε», ὅπως ἔλεγεν ὁ εἰσαγγελεὺς στὸ δικαστὴ ὕστερ' ἀπὸ τὸ κήρυγμα τοῦ καλοῦ Φρὲρ-Μαγιάρ. Ἐσεῖς ἐλεεῖτε γιὰ νὰ μὴν ἀποδώσετε. Δίνετε λιγάκι γιὰ νὰ κρατήσετε πολὺ καὶ μένετε κατευχαριστημένοι. Ἔτσι κι ὁ τύραννος τῆς Σάμου πέταξε τὸ δαχτυλίδι του στὴ θάλασσα. Μὰ ἡ Νέμεσις τῶν θεῶν δὲ δέχτηκε αὐτὴ τὴν προσφορά. Ἕνας ψαρᾶς ἔφερε πίσω στὸν τύραννο τὸ δαχτυλίδι μὲς στὴν κοιλιὰ ἑνὸς ψαριοῦ. Κι ὁ Πολυκράτης γυμνώθηκε ἀπ' ὅλα του τὰ πλούτη.»

— Χωρατεύεις.

— Δὲ χωρατεύω. Θέλω νὰ δώσω νὰ καταλάβουν οἱ πλούσιοι πὼς εἶνε ἀγαθοεργοὶ μὲ ἔκπτωση κι ἀνοιχτο-

χέρηδες σὲ συμφέρουσα τιμή, πὼς παιζογελᾶνε τὸ δανειστή τους καὶ πὼς οἱ δουλειὲς δὲ γίνουντ' ἔτσι δά. Αὐτὸ εἶνε συμβουλὴ ποὺ μπορεῖ νὰ τοὺς χρησιμέψει.

— Καὶ θέλεις νὰ βάλεις τέτοιες ἰδέες μέσα στὸν ***Νέον Αἰῶνα***, γιὰ νὰ μοῦ καταστρέψεις τὸ φύλλο! Ὁ Θεὸς νὰ φυλάγει, φίλε μου! μακρυὰ ἀπὸ τέτοια!

— Γιατί, δηλαδή, θέλεις ὁ πλούσιος νὰ φέρνεται μὲ τοὺς φτωχοὺς διαφορετικὰ παρὰ μὲ τοὺς πλούσιους καὶ δυνατούς; Τοὺς πληρώνει ὅτι τοὺς χρωστᾶ, κι ἂν δὲν τοὺς χρωστᾶ τίποτα, δὲν τοὺς δίνει τίποτα. Ἂν εἶνε τίμιος, ἂς κάνει τὸ ἴδιο καὶ μὲ τοὺς φτωχούς. Καὶ μὴ μοῦ πεῖς πὼς οἱ πλούσιοι δὲν χρωστᾶνε τίποτα τῶν φτωχῶν. Δὲν πιστεύω πὼς κ' ἕνας πλούσιος κἂν ἔχει τέτοια ἰδέα. Στὸ μέγεθος τοῦ χρέους μόνο ἀρχινοῦν οἱ ἀμφιβολίες. Καὶ δὲ βιάζουνται νὰ βγοῦν ἀπὸ κεῖ μέσα. Προτιμοῦν τὴν ἀμφιβολία. Τὸ ξέρουν πὼς χρωστοῦν καὶ δίνουν ἀπέναντι κάθε τόσο κι ἀπὸ λιγάκι. Αὐτὸ λέγετσι ἀγαθοεργία κ' εἶνε πολὺ συμφέρον.

— Αὐτὰ ποὺ μοῦ λές, ἀγαπητέ μου συνεργάτη, δὲν εἶνε λογικὰ πράματα. Ἴσως νἆμαι καὶ πιὸ σοσιαλιστὴς ἀπὸ σένα, εἶμαι ὅμως πρακτικὸς ἄνθρωπος. Νὰ ἐξαλείψεις μιὰ δυστυχία, νὰ συντηρήσεις μιὰ ζωή, νὰ διορθώσεις κάτι ἀπὸ τὶς κοινωνικὲς ἀδικίες, αὐτὸ εἶνε θετικὸ ἀποτέλεσμα. Ἂν τὸ διηγηματάκι ποὺ σοῦ ζητῶ συγκινήσει καμιὰ κατοστὴ ἀπὸ τοὺς πλουσίους συνδρομητάς μου καὶ τοὺς κάνει νὰ δώσουν, αὐτὸ θἆναι κἄποιο κέρδος ἐναντίον τῆς δυστυχίας, τοῦ πόνου. Ἔτσι σιγὰ-σιγὰ γίνεται ὑποφερτὴ καὶ τῶν φτωχῶν ἡ

— Μήπως εἶνε καλὸ νἄνε ὑποφερτὴ τῶν φτωχῶν ἡ θέσις; Ἡ φτώχεια εἶνε ἀνοπόφευκτη γιὰ τὸν πλοῦτο κι ὁ πλοῦτος ἀναγκαῖος γιὰ τὴ φτώχεια. Αὐτὰ τὰ δυὸ κακὰ γεννᾶ τὸ ἕνα τ' ἄλλο καὶ συντηρεῖ τὸ ἕνα τ' ἄλλο. Δὲν πρέπει νὰ καλυτερέψεις τὴ θέση τῶν φτωχῶν, πρέπει νὰ τὴν καταργήσεις. Δὲ θὰ παρακινήσω τοὺς πλουσίους νὰ ἐλεήσουν, γιατὶ ἡ ἐλεημοσύνη τους εἶνε δηλητηριασμένη, γιατὶ ἡ ἐλεημοσύνη κάνει καλὸ ἐκεινοῦ ποὺ τὴ δίνει καὶ κακὸ ἐκεινοῦ ποὺ τὴν παίρνει, καὶ τέλος γιατὶ δὲν πρέπει νὰ παίρνει ὁ πλοῦτος, πρᾶμα σκληρὸ κι ἄπονο ἀπὸ τὸν ἑαυτό του, τ' ἀπατηλὸ ἐξωτερικὸ τῆς καλωσύνης. Ἀφοῦ θέλεις νὰ κάνω μιὰν ἱστορία γιὰ τοὺς πλουσίους θὰ τοὺς πῶ: «Οἱ φτωχοί σας εἶνε τὰ σκυλιά σας καὶ τὰ ταγίζετε γιὰ νὰ δαγκώνουν. Οἱ ἐλεημένοι γίνουνται γιὰ τοὺς φτωχοὺς ἕνα μπουλούκι σκυλιὰ ποὺ γαυγίζουν τοὺς προλετα-ρίους. Οἱ πλούσιοι δίνουν μονάχα ἐκεινῶν ποὺ γυ-ρεύουν. Οἱ ἐργατικοὶ δὲ γυρεύουν τίποτα. Καὶ δὲν παίρνουν καὶ τίποτα.»

— Καὶ τὰ ὀρφανά, οἱ σακάτηδες, οἱ γέροι; . . .

— Ἔχουν τὸ δικαίωμα νὰ ζήσουν. Γιὰ κείνους δὲ θὰ προκαλέσω τὴν εὐσπλαχνία, θὰ ἐπικαλεσθῶ τὸ δικαίωμα.

— Ὅλ' αὐτὰ εἶνε θεωρίες! Ἂς ἐπανέλθουμε στὴν πραγματικότητα. Θὰ μοῦ κάνεις ἕνα διηγηματάκι μὲ τὴν εὐκαιρία τῶν δώρων, κι ἅμα θέλεις ἀνακατώνεις καὶ μιὰ σταλιὰ σοσιαλισμό. Ὁ σοσιαλισμὸς εἶνε κάμ-ποσο τῆς μόδας τώρα. Εἶνε καθὼς πρέπει. Δὲ σοῦ μιλῶ, ἐννοεῖται, γιὰ τὸ σοσιαλισμὸ τοῦ Γκέσντ μήτε

τοῦ Ζωρές· μὰ γιὰ ἕνα καλὸ σοσιαλισμὸ ποὺ οἱ ἄνθρωποι τοῦ κόσμου θέτουν ἀντιμέτωπο στὸν κολλεκτιβισμό. Βάλε μου στὸ διήγημά σου μέσα νέα πρόσωπα. Θἄνε ζωγραφισμένο καὶ στὶς ζωγραφιὲς ἀγαποῦνε μονάχα τὰ χαριτωμένα πρόσωπα. Βάλε μέσα ἕνα κοριτσάκι, ἕνα χαριτωμένο κοριτσάκι. Δὲν εἶνε καὶ δύσκολο.

— Ὄχι, δὲν εἶνε δύσκολο.

— Δὲ θὰ μποροῦσες νὰ χώσεις ἀκόμα μέσα στὸ διήγημα κ' ἕνα μικρὸ καπνοδοχοκαθαριστή; Ἔχω μιὰ ζωγραφιὰ ἕτοιμη, μιὰ ζωγραφιὰ χρωματιστή, καὶ παριστάνει μιὰ κοπελίτσα ποὺ ἐλεεῖ ἕνα μικρὸ καπνοδοχοκαθαριστὴ πάνω στὰ σκαλοπάτια τῆς Μαντλέν. Θἄταν εὐκαιρία πρώτης νὰ τὴ μεταχειριστοῦμε... Εἶνε κρύο, χιονίζει· ἡ ὡραία δεσποινὶς κάνει ἐλεημοσύνη τοῦ μικροῦ καπνοδοχοκαθαριστή... Δὲ σοῦ φαίνεται πὼς τὸ βλέπεις;

— Τὸ βλέπω.

— Θὰ ἐπεξεργασθεῖς αὐτὸ τὸ θέμα.

— Θὰ τὸ ἐπεξεργασθῶ. Ὁ μικρὸς καπνοδοχοκαθαρισιής, ἐνθουσιασμένος ἀπὸ εὐγνωμοσύνη, ρίχνεται στὸ λαιμὸ τῆς ὡραίας δεσποινίδος, ποὺ συμβαίνει νὰ εἶνε κόρη τοῦ κόντε ντὲ Λινότ. Τῆς δίνει ἕνα φιλὶ κι ἀποτυπώνει στὸ μάγουλο αὐτηνῆς τῆς χαριτωμένης κόρης ἕνα μικρὸ Ο ἀπὸ καπνιά, ἕνα νόστιμο Ὄμικρον καὶ ὁλοστρόγγυλο, κατάμαυρο. Τὴν ἀγαπᾶ. Ἡ Ἐδμέα (ὀνομάζεται Ἐδμέα) δὲν εἶνε ἀναίσθητη σ' ἕνα αἴσθημα τόσο εἰλικρινὲς καὶ τόσο ἀθῶο... Νομίζω πὼς ἡ ἰδέα εἶνε ἀρκετὰ συγκινητική.

— Ναί. . . κάτι μπορεῖ τὰ γίνει μ' αὐτό.

— Μ' ἐνθαρρύνεις νὰ ἐξακολουθήσω. . . Ὅταν γύρισε στὸ πλούσιό της σπίτι, λεωφόρος Μαλέρμπ, ἡ Ἐδμέα νιώθει γιὰ πρώτη φορὰ ἀντιπάθεια στὸ πλούσιο· θἄθελε νὰ κρατήσει στὸ μάγουλό της τὸ σημάδι ἀπὸ τὰ χείλια ποὺ τ' ἀκούμπησαν. Ὡς τόσο ὁ μικρὸς καπνοδοχοκαθαριστὴς τὴν ἀκολούθησε ὡς τὴν πόρτα της· μένει ἐν ἐκστάσει κάτω ἀπὸ τὰ παράθυρα τῆς ἀξιολάτρευτης κοπέλλας. . . Πάει καλά ;

— Μὰ βέβαια.

— Ἐξακολουθῶ. Μὲ τὴν αὔριο τὸ πρωῒ ἡ Ἐδμέα πλαγιασμένη στ' ἄσπρο της τὸ κρεββατάκι βλέπει τὸ μικρὸ καπνοδοχοκαθαριστὴ νὰ βγαίνει ἀπὸ τὴν τσιμινέα τῆς κάμαρής της. Ρίχνεται ἁπλούστατα πάνω στὴ χαριτωμένη κοπέλλα καὶ τὴ γεμίζει μικρὰ Ο ἀπὸ καπνιά, ὁλοστρόγγυλα. Ξέχασα νὰ σοῦ πῶ πὼς εἶνε ὡραιότατος, μιὰ μορφιὰ μαγική. Ἡ κοντέσσα ντὲ Λινὸτ τοὺς τσακώνει ἀπάνω σ' αὐτὴ τὴ γλυκειὰ ἐνασχόληση. Βάζει τὶς φωνές. Αὐτὸς εἶνε τόσο ἀπησχολημένος ποὺ μήτε τὴ βλέπει, μήτε τὴν ἀκούει.

— Μά, Μαρτώ, ἀγαπητέ μου. . .

— Εἶνε τόσο ἀπησχολημένος ποὺ μήτε τὴ βλέπει, μήτε τὴν ἀκούει. Καταφθάνει ὁ κόντες. Ἡ ψυχή του εἶνε ψυχὴ εὐγενοῦς. Ἁρπᾶ τὸ μικρὸ καπνοδοχοκαθαριστὴ ἀπὸ τὴ σέλλα τοῦ παντελονιοῦ του, ὁποὺ ἀκριβῶς παρουσιάζεται στὰ μάτια του αὐτὴ τὴ στιγμή, καὶ τὸν πετᾶ ἔξω ἀπ' τὸ παράθυρο.

— Μά, Μαρτώ, ἀγαπητέ μου. . .

— Συνιομεύω. . . Ὕστερα ἀπὸ ἐννιὰ μῆνες ὁ μι-

κρὸς καπνοδοχοκαθαριστὴς ἔπαιρνε τὴν εὐγενῆ κόρη. Καὶ ἤτανε, ξέρεις, καιρός. Ἰδοὺ οἱ συνέπειες μιᾶς ἐλεημοσύνης δοσμένης ὅπου χρειάζεται.

— Μά, Μαρτώ, ἀγαπητέ μου τί κάθεσαι καὶ μοῦ ψέλνεις τώρα. . .

— Στάσου νὰ δεῖς. Τελειώνω. Ἀφοῦ παντρεύτηκε μὲ τὴν δεσποινίδα ντὲ Λινὸτ ὁ μικρὸς καπνοδοχοκαθαριστὴς ἔγινε κόμης τοῦ Πάπα καὶ κατεστράφη στὶς κοῦρσες. Τώρα ἔχει σομπατζίδικο στὴν ὁδὸ ντὲ λὰ Γκαιτὲ στὸ Μονπαρνάς. Ἡ γυναῖκα του βαστᾶ τὸ μαγαζὶ καὶ πουλεῖ σαλαμάντρες μὲ δεκοχτὼ φράγκα πληρωτέα κατὰ δόσεις ἐντὸς ὀκτὼ μηνῶν.

— Μά, Μαρτώ, ἀγαπητέ μου, εἶνε πολὺ ἄνοστο.

— Πρόσεξε, ἀγαπητέ μου, Ὀρτέρ. Αὐτὸ ποὺ σοῦ διηγήθηκα ἂν τὸ καλοεξετάσεις εἶνε ἡ «*Πτῶσις ἑνὸς ἀγγέλου*» τοῦ Λαμαρτίνου κ' ἡ «Ἐλοὰ» τοῦ Ἀλφρέδου ντὲ Βινύ. Καὶ τὸ κάτω κάτω τῆς γραφῆς ἀξίζει καλύτερα ἀπὸ τὶς ἱστορίτσες σας τὶς δακρυσμένες ποὺ κάνουν τοὺς ἀνθρώπους καὶ πιστεύουν πὼς εἶνε πολὺ καλοί, ἐνῶ δὲν εἶνε καλοὶ μὰ καθόλου· πὼς κάνουνε καλωσύνες, ἐνῶ δὲν κάνουνε καλωσύνες πὼς τοὺς εἶνε εὔκολο νὰ κάνουνε τὸ καλό, ἐνῶ αὐτὸ εἶνε τὸ πιὸ δύσκολο πρᾶμα τοῦ κόσμου. Ἡ ἱστορία μου εἶνε ἠθική. Εἶνε κι ὅλας αἰσιόδοξη καὶ τελειώνει καλά. Γιατὶ ἡ Ἐδμέα βρῆκε στὸ μαγαζὶ τῆς ὁδοῦ ντὲ λα Γκαιτὲ τὴν εὐτυχία ποὺ θὰ ζητοῦσε τοῦ κάπου στὶς διασκεδάσεις καὶ στὶς ἑορτὲς ἂν εἶχε παντρευτεῖ κανένα διπλωμάτη ἢ κανένα ἀξιωματικό. . . Ἀγαπητέ μου διευθυντά, σύμφωνοι:

Παίρνεις τὴν *Ἔδμέα ἢ ἡ ἐλεημὺσύνη ὅπου χρειάζεται* γιὰ τὸ *Νέον Εἰκονογραφημένον Αἰῶνα* ;

— Ἂν τὸ ρωτᾶς μὲ τὰ σωστά σου ; . . .

— Σοῦ τὸ ρωτῶ μὲ τὰ σωστά μου. Ἂν δὲν τὸ θέλεις τὸ διήγημά μου τὸ δημοσιεύω ἀλλοῦ.

— Ποῦ ;

— Σ' ἕνα φύλλο ἀστικό.

— Γιὰ δοκίμασε !

— Θὰ τὸ δεῖς. *

* Ἡ ἐφημερίδα «*Φιγκαρὼ*» μὲ τὴ διεύθυνση τοῦ κ. Μ. νιὲ Ρονταί, δημοσίευσε τὴν *Ἔδμέα ἢ τὴν ἐλεημοσύνη ὅπου χρειάζεται*. Μπορεῖ μάλιστα κανεὶς νὰ πεῖ πὼς προσέφερε αὐτὸ τὸ διηγηματάκι ὡς δῶρο στοὺς ἀναγνῶστες της. Σημ. τοῦ Συγγραφέως.

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

'Ο Κραινκεμπίλλης . . . . . Σελ. 5
'Ο Πυτουὰ . . . . . » 47
'Ο Ρικὲ . . . . . » 73
Συλλογισμοὶ τοῦ Ρικὲ . . . . . » 83
'Η Γραβάτα . . . . . » 91
'Ο Αἰμύλιος . . . . . » 101
'Αδριανὴ Μπυκὲ . . . . . » 111
'Η Σκαλισμένη Πέτρα . . . . . » 123
'Η Σινιόρα Κιάρα . . . . . » 141
Οἱ 'Ακριβοδίκαιοι Κριτάδες . . . . . » 147
'Ο Χριστὸς τοῦ 'Ωκεανοῦ . . . . . » 159
'Ο Γιάννης Μαρτὼ . . . . . » 167
'Ο κύριος Θωμᾶς . . . . . » 185
Κλοπὴ ὑπηρέτου . . . . . » 197
'Εδμέα ἢ ἡ ἐλεημοσύνη ὅπου χρειάζεται » 207

Τύποις Ι. Βάρτσου, ὁδὸς Πραξιτέλους 21